

A Közép-Magyarországi Régió Stratégiai Terve 2007-2013

"A KREATÍV RÉGIÓ"

2005. március

Aktualizálva: 2006. március

KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI
REGIONÁLIS
FEJLESZTÉSI TANÁCS

KÉSZÍTETTÉK:

A Pro Régió Ügynökség munkatársai:

- **Farkas Piroska**
- **Fogarasi Gyula**
- **Gordos Tamás**
- **Huszár Richárd**
- **Dr. Lukovich Tamás**
- **Kovács Máté György**
- **Orosz György**
- **Pej Zsófia**
- **Szilvási Zsuzsa**

Vezető tervező: **Orosz György**

Ügyvezető igazgató: **Dr. Lukovich Tamás**

Ex-ante értékelés: **Dr. Tóth József DSc**
rektor emeritus,
intézeti igazgató, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem

A Stratégia készítéséhez folyamatos iránymutatást a **Közép-Magyarországi Régió Regionális Munkacsoportja** nyújtott.

Elnöke: **Dr. Tóth József**, a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács alelnöke,
Budapest XIII. kerület polgármestere
(tagok listája a következő oldalon)

A Regionális Munkacsoport tagjai:

Név	Beosztás	Delegáló szervezet
Dr. Tóth József	Elnök	KMRFT Stratégiai, Tervezési Bizottsága
Miakich Gábor	Elnök	KMRFT Agglomerációs Bizottsága
Dr. Bakonyi Tibor	Elnök	KMRFT Gazdasági Bizottsága
Hartyánszky Dorottya	Referens	Nemzeti Fejlesztési Hivatal
Cseh Gézőné	Osztályvezető	Pest Megye Önkormányzatának Hivatala, Területfejlesztési és Környezetgazdálkodási Osztály
Benedek Zsolt	Gazdasági-stratégiai szakreferens	Főpolgármesteri Hivatal, Európai Integrációs Főpolgármester-helyettesi Iroda
Kálnoki Kis Sándor	Ügyvezető	Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, Kálnoki Műszaki és Gazdasági Tanácsadó Kft.
Tóth Imre	Tiszteletbeli elnök	Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara
Szathmáryné Jähl Angéla	Elnökségi tag	Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
Bonyhády Elek	Elnök	Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Területfejlesztési Bizottság
Hipszki Mihály	Kistérségi megbízott	Fővárosi Kistérség
Bán Imre	Önkormányzati képviselő	Terület- és Városrész-fejlesztési Rehabilitációs Önkormányzati Társulás
Erdélyi László	Titkárságvezető	Külső Kerületek Szövetsége
Dr. Kármán Ferenc	Önkormányzati képviselő	Észak-Pest megyei kistérségek
Dr. Orbán Péter	Kistérségi megbízott	Dél-Pest megyei kistérségek
Gallay Katalin	Kistérségi menedzser	Nyugat-Pest megyei kistérségek
Pálinkás Szilvia	Kistérségi megbízott	Pest megyei Agglomerációs kistérségek
Dr. Jámber Imre	Egyetemi tanár	Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar
Dr. Magyar Gábor	Stratégiai igazgató	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Róka Miklós	Gazdasági főigazgató	Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Dr. Nacsá János	Egyetemi adjunktus	Szent István Egyetem
Dr. Székely Mózes	Osztályvezető	Eötvös Loránd Tudományegyetem – Tudomány-szervezési, Pályázati és Innovációs Központ
Gordos Tamás	Projekt menedzser	Pro Régió Ügynökség
Éger Ákos	Programfelelős	Magyar Természetvédők Szövetsége
Ongjerth Richárd	Elnökségi tag	Magyar Urbanisztikai Társaság
Fehér Tamásné	Bizottsági tag	Budapest és Közép-Dunavidéki Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Dr. Pörzse Gábor	Igazgató	Semmelweis Egyetem, Pályázati és Innovációs Központ
Lepesi Zoltán László	Területi képviselő	Magyar Államvasutak Részvénytársaság – MÁV Rt.
Kaló Róbert	Regionális szociálpolitikai referens	Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	5
1.BEVEZETŐ.....	8
2.HELYZETELEMZÉS.....	11
3.SWOT ELEMZÉS.....	68
4.PROBLÉMAFA.....	78
5.CÉLSTRUKTÚRA.....	87
6.KONCEPCIONÁLIS ALAPOK.....	106
7.PRIORITÁSOK.....	110
8.A STRATÉGIA OPERATÍV VÉGREHAJTÁSA SORÁN ÉRVÉNYESÍTENDŐ ALAPELVEK.....	127
9. CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK KAPCSOLATA.....	128
10. A PRIORITÁSOK ÉS A TERVEZETT MŰVELETEK RENDSZERE	129
11. FINANSZÍROZÁS.....	132
12. PARTNERSÉG, TÁRSADALMASÍTÁS.....	142
13. KIVONAT AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉSBŐL.....	152
FÜGGELÉK.....	153
Glosszárium.....	153
A helyzetelemzéshez felhasznált dokumentumok jegyzéke.....	159

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen dokumentum a Közép-magyarországi régió 2007-2013-as időszakra vonatkozó Stratégiai Tervének aktualizált változata. Az aktualizálást a Stratégia elfogadása óta eltelt egy év változásai, a beérkezett vélemények és az operatív tervezés során felmerült új szempontok teszik szükségessé. A Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács a dokumentum bevezetőjében deklarálta, hogy a tervet 2007-ig nyitottnak tekinti, lehetővé téve, hogy a 2005 és 2007 közötti időszak eredményei is beépüljenek, a megvalósítás 2007-es indítása előtt.

Az aktualizálás alapját a friss statisztikai adatok, a 2005. őszen beérkezett vélemények, és az Operatív Program készítése során feltárt információk, illetve az egyeztetések során elhangzott javaslatok adják (kistérségi, kerületi, ágazati műhelymunkák, a Regionális Munkacsoport ülések). A Stratégia 2006. márciusi felülvizsgálata a Terv egészére kiterjedt, így a helyzetelemzés adataitól a prioritásokig pontosítások, aktualizálások történtek.

Az aktualizált Stratégia feladata, hogy kijelölje a Régió fejlődési, fejlesztési irányait, céljait és prioritásait. A Stratégiai terv egyben a Nemzeti Stratégiai Referencia Kerethez (NSRK) is szolgáltatja a Régió deklarált fejlesztési irányait, s megadja ezzel Régióink helyét a nemzeti tervezés rendszerében.

A Régió stratégiai célja:

A Közép-magyarországi régió legyen a minőség elvein nyugvó élhető, az itt élők számára egészséges lakó- és munkakörnyezetet biztosító, ugyanakkor a fenntarthatósági kritériumokat gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt teljesítő, nemzetközileg is vezető, **kreatív**, regionális identitással rendelkező, ugyanakkor a Kárpát-medence fő szervező erejét jelentő térség.

Ennek elérését három **átfogó cél** kitűzése biztosítja:

- A Régió gazdasági versenyképességének növelése
- Társadalmi kohézió erősítése
- Élhető régió megvalósítása

A célok megvalósulását öt prioritás, azaz **beavatkozási terület** műveletekkel történő végrehajtása garantálhatja:

- A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása
- Humán erőforrás-fejlesztés a társadalmi kohézió érdekében a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően
- A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően
- A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása
- A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése, elsősorban a közösségi és környezetkímélő közlekedés területén

Közép-magyarországi régió a „Kreatív hely”

A korábbi évek tapasztalataiból kiindulva megállapítható, hogy az egyenlőségre törekvő, elaprózott fejlesztési források hatásfoka nagyon alacsony. A valódi multiplikátor hatást kifejtő fejlesztések feltétele a merész, tudatos szemléletbeli váltás: a Régió specifikus, nagy növekedési potenciállal rendelkező, és így versenyelőnyt biztosító területeinek, ágazatainak előnyben részesítése.

A Közép-magyarországi régiókat mint „**kreatív helynek**”, s egyben az ország domináns társadalmi, gazdasági, kulturális motorjának elkötelezetten fel kell vállalnia offenzív kitérésű pontként versenyképességének javítását a kiválasztott területeken. Budapest, mint kreatív hely a nemzetközi versenytársaihoz képest (Bécs, Prága) még csak kis mértékben van lemaradva, és komparatív versenyelőnyeire alapozva ezt a lemaradást nemcsak, hogy behozhatja, hanem Kelet-Közép-Európa regionális kulturális és tudásközpontjává válhat.

A Régió versenyképességét elsősorban a kreativitásra épülő **kulturális gazdasággal**, valamint az **innovációval, kutatás-fejlesztéssel, tudásbázis-fejlesztéssel** alapozhatjuk meg.

Teret adva a szubszidiaritás elvén alapuló kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődésnek, összhangba kell hozni a méltányosságot, az ökológiai korlátokat és a versenyképességet. A Régió elmaradott területeit továbbiakban nem a jelenlegi támogatási gyakorlat eredménytelenül hasznosuló segélyeivel kell támogatni, hanem ösztönözni és segíteni kell őket, hogy a Régióban összpontosuló, mint meglévő erősségeket – innováció, K+F, tudásbázis – kihasználva tudatosan kapcsolódjanak be a fenti cél megvalósításának hálózataiba.

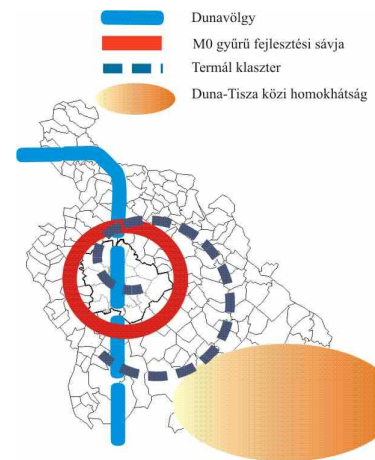
Az előzőek figyelembevételével a 2007-2013-as ciklusra a Stratégia a következő elvek érvényesítését tűzi ki célul:

1. ábra: A kulturális gazdaságot meghatározó tényezők, és kapcsolataik

1. A ciklusban rendelkezésünkre álló források felhasználásánál érvényesíteni kell a **területiség és decentralizáció elvét**, meghatározva a Régió azon fejlesztési sávjait, földrajzi területeit, amelyeket előnyben részesítünk a fejlesztések során.

Ezek:

- A Közép-Duna Völgy komplex fenntartható fejlesztésének sávja (Dunakanyar, Budapest érintett kerületei, Ráckevei-Soroksári Duna-ág)
- M0 gyűrű fejlesztési sávja (mint az agglomerációs „interface”)
- Termál klaszter
- Duna-Tisza közti homokhátság

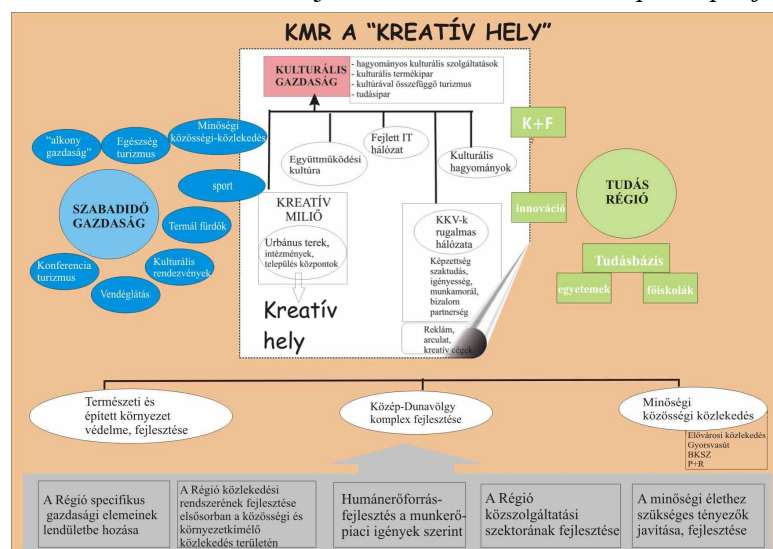

2. A fejlesztési forrásokat a területiség elvén túl az alábbi **kiemelt témák**¹ra kell koncentrálni:

- Kooperáció, hálózati együttműködés
- *Üzleti szolgáltatások (beleértve az inkubációt is)*
- *K+F „tudásipar”*
- Turizmus és szabadidő-gazdaság
- *Kulturális gazdaság (termékek és szolgáltatások)*
- Környezetipar, környezet- és természetvédelem
- *„Alkonygazdaság” (silver economy)*
- *Város(rész) központok megújítása (komplex Főutca programok)*

2. ábra: A területiség elve

3. Az előző elvekhez kapcsolódóan a kiemelt területek (földrajzi és tematikus) jelentős elemeit **direkt projektfinanszírozás** keretében kell fejleszteni, ezzel növelve a hatékonyságot a korábbi évek forrás-elosztásával szemben, míg a többi térség, illetve téma esetében a pályázati alapokon keresztüli verseny nyújthat forrásokat. A direkt projektfinanszírozás egyik lehetősége az országos jelentőségű nagyprojektek szerepeltetése a második Nemzeti Fejlesztési Terv *kiemelt központi projektjei* közötti.

3. ábra: A stratégia tematikus elemei és kapcsolataik

¹ A régióspecifikus témák dőlt betűvel íródtak

1. BEVEZETŐ

Jelen dokumentum a Közép-magyarországi régió 2007-2013-as időszakra vonatkozó stratégiai terve, mely meghatározza a térség hosszú és középtávú cselekvési irányait.

A korábbi évek tapasztalataira alapozva, mára jól érzékelhetően bebizonyosodott, hogy az egyenlőségre törekvő, elaprózott fejlesztési források hatásfoka nagyon alacsony, szinte láthatatlan eredményekhez vezet. A korábbi fejlesztési politika gyakorlata tarthatatlan, ha valódi multiplikátor hatást kifejtő fejlesztéseket kívánunk a Régióban megvalósítani. Ennek feltétele egy **merész, markáns stratégia** következetes felvállalása, egy tudatos szemléletbeli váltás: a Régió specifikus, versenyelőnyt biztosító területeinek, ágazatainak előnyben részesítése. Azért, hogy ez a tudatosság a Régió szereplőiben is fogadtatásra találjon szükséges, hogy a Régió vezetői, döntéshozói élenjárjanak a szükséges értékek, példák és döntések közvetítésében (champion effektus).

A stratégia megvalósításának egyik kiemelt sikerkritériuma, hogy Magyarországon megvalósuljon a regionális szintig vitt **decentralizáció**.

Régióink a fejlettsége miatt az uniós regionális politika **2. célkitűzésének hatálya alá tartozik** („Regionális versenyképesség és foglalkoztatás”), mivel a Régió egy főre jutó GDP-je meghaladja az uniós átlag 75%-át. Általánosságban elmondható, hogy a 2. célterületi fejlesztési témakörök szűkebbek, mint az 1. célterületiek („Konvergencia”). Az egy főre jutó támogatás összege és a támogatás-intenzitás is alacsonyabb, mint az 1. célterületi térségekben.

Jelenlegi ismereteink szerint azonban a Régió speciális, **átmeneti támogatásban fog részesülni (ún. phasing in)**, amelyben a 2. célterületi támogatható tevékenységek megegyeznek az 1. célterületben támogatható témakörökkel, így például a turisztikai, energiatakarékossági, vagy oktatási infrastruktúrafejlesztési projektek is kaphatnak uniós forrásokat. A támogatásintenzitás maximuma 85%, hasonlóan az 1. célterületi régiókhoz. A forrás-nagyságrendek szempontjából is kedvező elbánásban részesült a térség, amennyiben az ERFA és ESZA típusú forrásainak nagyságrendjét fokozatosan csökkentik le, az 1. célterületi átlag 100%-áról.

A Régió Stratégiai Terve végeredményül meghatározza a 2007-2013-as időszak beavatkozási területeit (prioritásait) és nevesíti a hozzá tartozó műveleteket.

A stratégiai terv a térség helyzetének több szempontú elemzéséből indul ki, meghatározza annak erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit, ok-okozati alapon struktúrába rendezi a problémákat, majd átfordítja őket többszintű célokká. A célok megfelelő elemzéséből meghatározza a beavatkozási területeket, azaz a prioritásokat. A stratégia a prioritások (beavatkozási területek) meghatározásával zárul.

4. ábra: A tervezési szintek kapcsolata

A prioritások végrehajtását szolgáló műveletek meghatározása és kidolgozása már az operatív program feladata, amely program a prioritások területén van átfedésben a stratégiával (4. ábra).

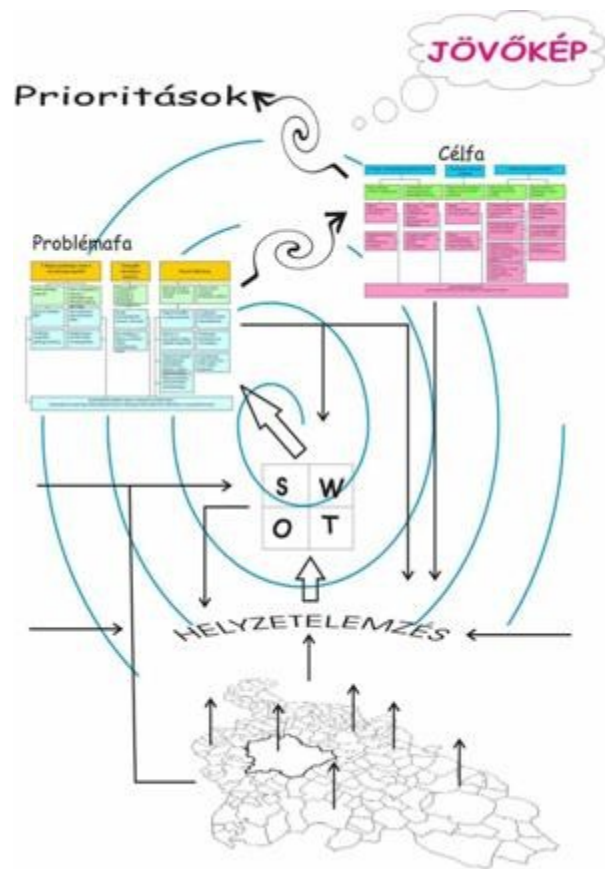
A Stratégia fő egységei a tervezési logikának megfelelően a következők: helyzetelemzés, SWOT, problémafa, célfa, prioritások. A **helyzetelemzést** a regionális, a Pest megyei, budapesti, kistérségi, országos tervek, programok, statisztikák, saját adatgyűjtések felhasználásával, elemzésével készítettük, felhasználva a napi sajtóból, illetve egyéb forrásokból származó információkat. A helyzetelemzés négy átfogó tématerületet bont ki. Az elemzésekben törekedtünk arra, hogy ahol lehet ott egyfajta prognózist is megfogalmazzunk a 2007. év elejére, amikor a jelen Stratégiai Terv életbe lép.

A **SWOT** egyrészt a helyzetelemzésben feltárt tényezőkre, másrészt a fókuszcsoporthoz épülő négy tematikus műhelymunka eredményeire, valamint a tervezés további folyamata során felmerült és visszavezetett elemekre épít. A négy tematikus műhelymunkához a szakértőket témakörönként választottuk ki oly módon, hogy az adott tématerület különböző szemszögből (civil szervezet, önkormányzat, mi ismert emberek véleményeit ütköztethessük, avagy erősíthessük. A műhelymunkákon részt vett szakértők névsora a terv partnerségi fejezetében olvasható.

A **problémafa** elemeinek és struktúrájának meghatározásakor elemeztük a SWOT műhelymunkák során feltárt gyengeségeket és veszélyeket, majd ezeket struktúrába állítottuk ok-okozati viszony szerint. Az egyes problémák esetében bemutatjuk azokat a SWOT-ból származtatott elemeket, amelyek az adott problémát alátámasztják.

A **célfa** elemeit egyrészt a problémák ésszerű „átfordítása”, másrészt a problémákat kiváltó okok megszüntetésére irányuló tényezők alkotják. Ez azt is jelenti, hogy létezik olyan probléma, amelynek a megoldására a célfaiban több célt is meghatároztunk. A célfa fejezetben bemutatjuk, hogy az egyes célok a SWOT-ban megjelenített erősségeken és lehetőségeken belül melyik tényezőkre támaszkodhatnak. A három szinten (átfogó, specifikus, operatív) strukturált célok adják a stratégia logikai keretvázának gerincét.

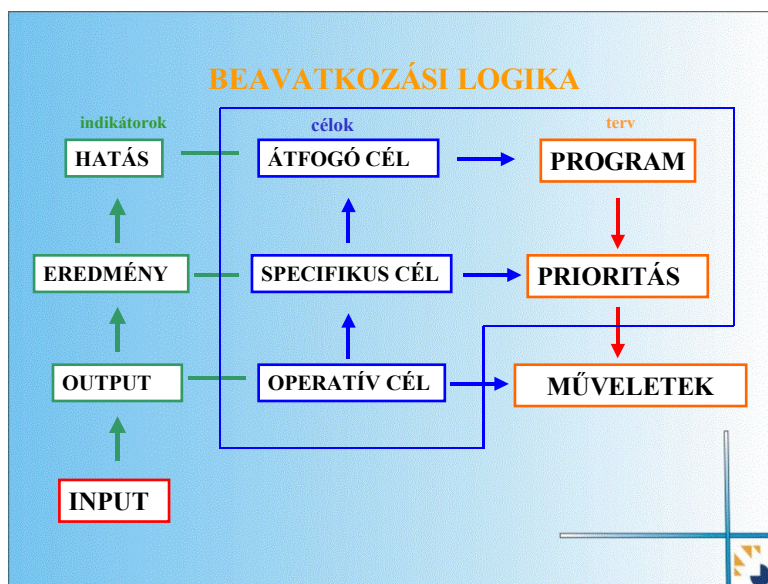
A célfa specifikus céljainak továbbgondolásával határoztuk meg a stratégia **prioritásait**. A prioritások kifejtésénél bemutatjuk azokat a célokat, melyek eléréséhez hozzájárulnak, illetve amelyek az adott prioritást támogatják, megindokoljuk annak létjogosultságát, és bár nem része a Stratégiai Tervnek, de meghatároztunk néhány olyan műveletet, amelyek a 2007-2013-as Operatív Programban részletes kifejtésre kell, hogy kerüljenek.

4. ábra: A stratégia-alkotás folyamata

A Stratégiai Terv tervezési fázisait a Közép-magyarországi **Regionális Munkacsoport** folyamatosan megvitatta, szakma-politikai irány-mutatást adva értékelte, illetve a képviselt szervezetein keresztül a társadalmisítás folyamatában is részt vett.

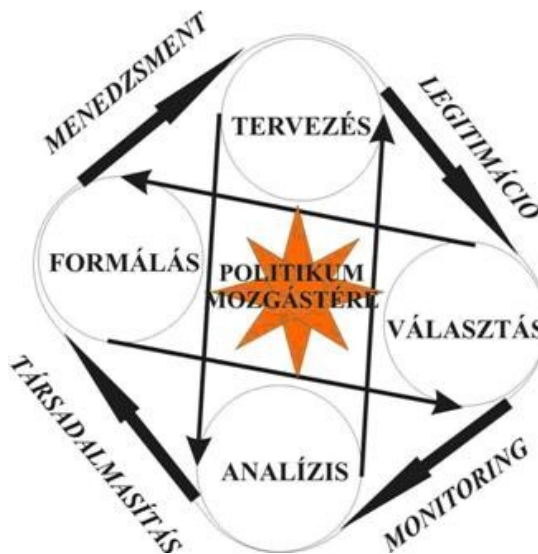
A 6. ábra a stratégiai tervezés és operatív programozás beavatkozási logikáját mutatja, körbekerítéssel jelezve a stratégia területét:

6. ábra: A stratégia-alkotás beavatkozási logikája

A stratégiaalkotás menete az egyes lépések eredményeit rögzítő dokumentumokon kívül a folyamatok, lépések bemutatásával, és azok kapcsolódásaival is leírható. (Ettől az egyes lépések dokumentálása ugyanúgy megtörténik, csak a hangsúly áttevődik a folyamatokra.)

Négy fő lépést rögzítettünk (analízis, formázás, tervezés és választás) valamint az ezeket összekötő, mozgató szakmai háttértevékenységeket (társadalmisítás, menedzsment, legitimálás és monitoring). Az így létrejövő körforgás egy tervezési ciklust ír le, és végül is spirálisan rendeződik, mert a választást, döntéseket követően az újabb analízis már a kezdeti szinthez képest magasabb szintről indul. A stratégia kimenetelét alakító, befolyásoló politikum mozgástere a négy fő lépés között értelmeződik, az egyes lépésekben való részvételének mértéke által. A politikum fogalmát tágabb értelmezésben a stratégia alakítására hatással levő szervezetekre (társadalmi, szakmai és politikai) összességében használjuk.

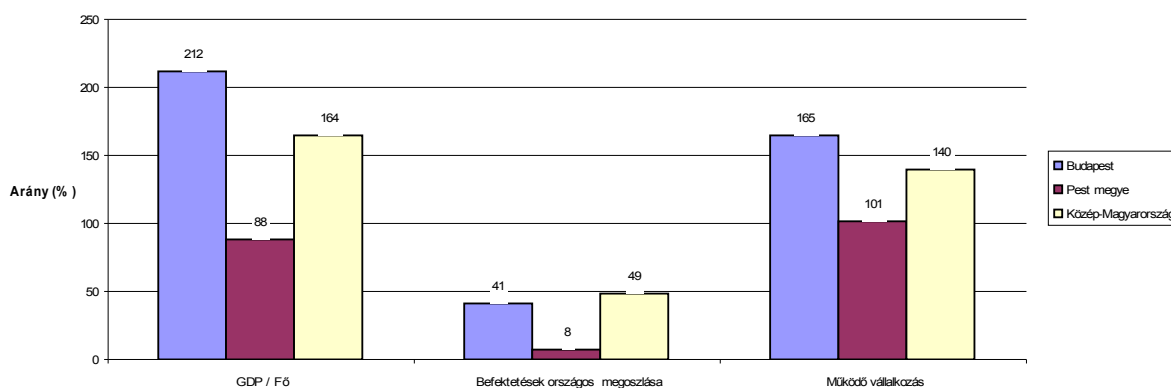

7. ábra: A stratégia tartalmi elemeinek kiválasztási folyamata

2. HELYZETELEMZÉS

2.1. Gazdaság

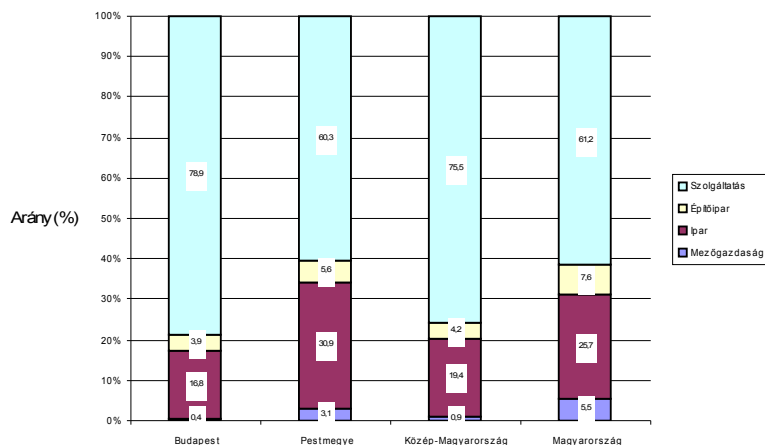
A Közép-magyarországi régió az ország gazdaságilag legfejlettebb térsége (függelék: I táblázat). A Régióban koncentrálódik az országban bejegyzett külföldi tőke több mint 69%-a, a regisztrált vállalkozások 40,4%-a, valamint a foglalkoztatottak 36,18%-a és itt valósult meg a beruházások mintegy fele. A relatív fejlettség ellenére a Régió jelentős belső egyenlőtlenségekkel küzd, mely nagyrészt a Budapesti Agglomeráció és Pest megye külső területei közötti kettőségben csúcsosodik ki. A gazdasági szerkezetre az előrehaladott terciarizáció (szolgáltató szektor túlsúlya) jellemző, ami egyértelműen Budapest hatása (függelék: II. táblázat). A szolgáltatások részesedése a foglalkoztatásban Budapesten 79%, Pest megyében az országos átlaghoz közeli 60,3%.

8. ábra: A Közép-magyarországi régió, Budapest és Pest megye gazdasági fejlettsége az országos átlaghoz viszonyítva, 2002-2003

A Régió (és Magyarország) gazdaságának fejlődését nagyban befolyásolják bizonyos külső tényezők: fő kereskedelmi partnereinek (elsősorban Németország) gazdasági fejlődése, az energiahordozók piaca, a nemzetközi gazdaság állapota behatárolják a fejlődési pályánkat. A közeli jövőben tehát a külső tényezők megítélése alapján nem várható robbanásszerű fejlődés, az uniós gazdaság fejlődése ugyanis évek óta alacsony mértékű, sőt bizonyos térségekben a stagnálás jelei mutatkoznak. A magyar bruttó hazai termék (GDP) növekedésének üteme az elmúlt években csökkent, de így is meghaladja a nyugat-európai országok növekedését, kelet-európai társaitól azonban elmarad.

A 2004-es csatlakozás közvetlen hatásaként erősödő verseny valószínűleg sok kis- és középvállalkozás (KKV) számára jelentheti a véget, a Régió duális gazdasági szerkezetében tehát nem várható változás. A belső tényezők fejlesztésében a Régió stratégiájának lehet szerepe, a rendelkezésre álló források mértékétől függően kompenzálhatóak a negatív külső hatások.

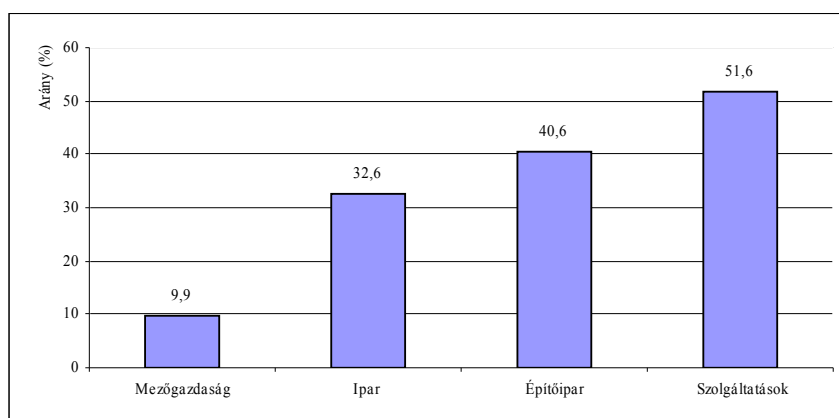
9. ábra: A gazdasági ágak részesedése a foglalkoztatásban (%), 2003

2.1.1 Bruttó hazai termék (GDP)

A Közép-magyarországi régióban képződik a magyarországi GDP mintegy 44,9%-a. Az arány 1998-ban 42% volt, így a Régió gazdasági súlyának növekedését jelzi az arány további növekedése. Az egy főre jutó GDP a Közép-magyarországi régióban az ország átlagának 161%-a, ami a 1998. évi (148%) adathoz képest jelentős növekedés.

A Régió belül **erős területi egyenlőtlenség** mutatkozik: az itt koncentrálódó gazdasági potenciál a főváros meghatározó szerepére vezethető vissza. A régiós GDP 78%-át Budapest, 22%-át Pest megye adja (ez az arány az elmúlt négy évvel ezelőtti állapothoz képest 2%-os javulást mutat Pest megye javára). Az egy főre jutó GDP a megyék átlagához viszonyítva Budapesten 266%, Pest megyében 114%. Pest megye mutatói 155%-os javulást mutatnak a 2000-es adatokhoz képest. A GDP adatokkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az nem a lakóhelyhez, hanem a munkahelyhez kötődik, ezért például az agglomerációs gyűrűben lakó, de a fővárosban dolgozó emberek Budapest GDP-jét növelik.²

A regionális bruttó hozzáadott érték háromnegyedét a terciér szektor termeli, ezzel a Régió a szektor országos bruttó hozzáadott értékének felét teszi ki (függelék: III. táblázat). Az ipar 18,5%-kal részesedik a Régió gazdaságából,

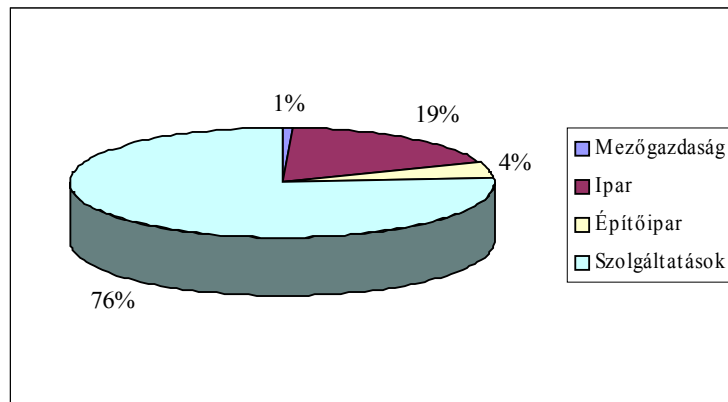

10. ábra: A Közép-magyarországi régió aránya a gazdasági ágak országos bruttó hozzáadott értékében (%), 2001

² Ugyanakkor a megyei GDP értékeket nem székhely, hanem telephely szerinti adatokból számítják.

ugyanakkor 32,6%-kal az ország ipari termeléséből. A Régió adja a hazai építőipar teljesítményének 40,6%-át, régióon belüli súlya 4,4%. A Régió mezőgazdasági szektorának súlya 1% alatti a regionális gazdaságban, azonban az országos hozzáadott érték 10 százalékát termeli.

2007-re valószínűleg tovább növekszik a Régió részesedése az országos GDP-ből, a gazdaság fejlődésének üteme azonban az országosan jellemző folyamatokat követi tendenciájában.

11. ábra: A gazdasági ágak súlya a Közép-Magyarországi Régió bruttó hozzáadott értékében (%), 2001

2.1.2 Beruházások

2004-ben Budapest 41%-kal, Pest megye 8%-kal részesedett a magyarországi beruházásokból. 1998 óta így Budapest szerepe a beruházásokban tovább nőtt, akkor a beruházások 29%-a irányult ebbe a térségbe, Pest megye országos szerepe nem változott.

Az egy lakosra jutó beruházások értéke Budapesten meghaladja az országos érték másfélszeresét, s a növekedés üteme megfelel az országosnak (ami azt jelenti, hogy az egy főre jutó beruházási összegek különbsége növekszik az ország és Budapest között).

A beruházások gazdasági ágak szerinti megoszlásában különösen magas Budapest részesedése a pénzügyi tevékenységek (63,45%) illetve a szállítás, távközlés (60%, Pest megye 26,3%), közigazgatás (44%) a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (40,5%) és a kereskedelem, javítás (33,6%, Pest megye 16,5%) területén. Az értékeket torzítja, hogy a KSH székhely szerinti adatokkal dolgozik.

2.1.3 Külföldi működő tőke

A Régió súlya kiemelkedően magas az országba érkező **külföldi tőke** területi megoszlását tekintve (függelék: IV. táblázat). A külföldi érdekeltségű vállalkozások 61,4%-a, a külföldi tőke 64,4%-a található a Régióban a 2004-es adatok szerint. A külföldi működő tőke területi koncentrációja mérséklődött 1998 óta, akkor 66%-os volt a Régió részesedéséhez képest. Külön ki kell emelni Pest megye javuló pozícióját, a megyében koncentrálnak a külföldi tőke 1999-ben az országos szint 8 %-a volt, 2004-re ez az arány 15,6%-ra nőtt. Ugyanakkor a Régióon belül a külföldi érdekeltségű vállalkozások döntő hányadát (87%) Budapesten hozták létre.

1999 óta megváltozott a külföldi működő tőke nagyság kimutatásának módszertana, akkor a növekedést az újonnan beáramlott mennyiség, illetve az árfolyamok változása alapján mérték,

ma ezen túl figyelembe veszik az újra befektetett jövedelmeket is. 2004-ben 9,7 billió Ft külföldi tőke működött Magyarországon. A tőkenövekményből a visszaforgatott jövedelem aránya a 2001-es 52%-ról 67%-ra nőtt. 2002-ben a külföldi érdekeltségű vállalkozások rendelkeztek az összes vállalkozás saját tőkéjének 53%-ával. A külföldi tőke szerepe a feldolgozóiparban a legjelentősebb (62%), az ingatlan szektor, a gazdasági szolgáltatások, pénzügyi szektor, a szállítás távközlés hasonló 10-11%-os arányt mutat. A külföldi tőke magas koncentrációja veszélyeket is rejt magában: a multinacionális nagyvállalati foglalkoztatás konjunktúra- és bérköltség-érzékenységet. További problémát jelent, hogy a multinacionális cégek saját beszállítóikat részesítik előnyben, nem kapcsolódnak be megfelelő mértékben a helyi gazdasági szerkezetbe.

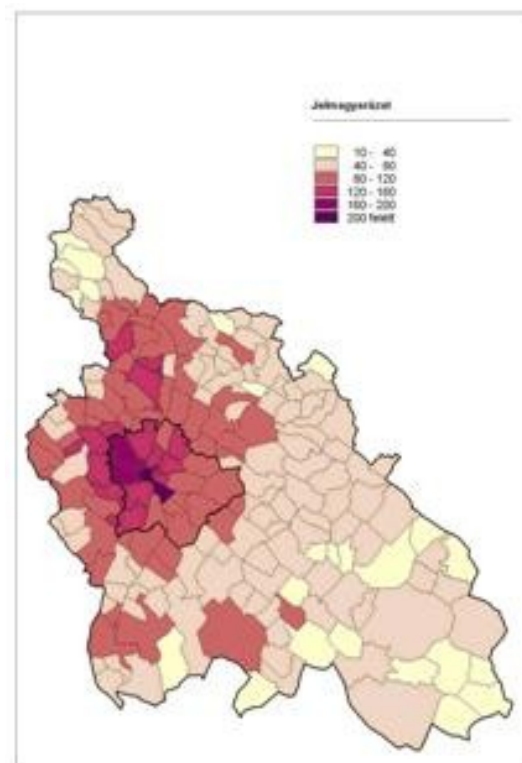
Országosan jellemző, hogy a gazdaság kibocsátásának, illetve exportjának mind nagyobb hányadát állítják elő multinacionális cégek magyarországi leányvállalatai. A külföldi érdekeltségű vállalkozások szerepe a külkereskedelmi forgalomban növekvően domináns: a behozatalból 79, a kivitelből 82%-ot tett ki 2002-ben, elsősorban EU partner országokkal (fő partner Németország).

A magyar vállalatok által külföldön befektetett tőke mennyisége az 1999-es 207 milliárd Ft-ról 2002-re 450 milliárd Ft-ra emelkedett, a fő célország Hollandia (20%) volt. Jelentős befektetési helyszín még Szlovákia (14%), Macedónia (15%), Románia és Dánia (8%). 1999-ben a legtöbb tőke szintén Hollandiát célozta meg, de ekkor a részarány 45% volt, a második legvonzóbb helyszínt pedig Ausztria jelentette 12%-kal. 2006-ra várhatóan nem változik nagy mértékben a Régió országos súlya, bár a területi koncentráció mérséklődésének trendje megmarad.

2.1.4 Vállalkozások

Az országban működő vállalkozások 40,4%-a a Közép-magyarországi régióban található (29,6% Budapesten, 10,8% Pest megyében). A vállalkozások ezer lakosra jutó száma 42,8%-kal meghaladja az országos átlagot. A vállalkozás-sűrűség szempontjából Budapest és Pest megye között jelentős a különbség (209 vs. 113 működő vállalkozás ezer lakosra). A gazdasági szervezetek foglalkoztatottak szerinti megoszlása hasonló az országos szerkezethez: túlsúlyban vannak a kisvállalkozások, a nagyobb méretű szervezetek aránya az országos 1-2%-hoz közelít (függelék: V. táblázat).

1999 óta a vállalkozások létszám kategória szerinti megoszlásában a Régió országos szerepe 2%-al csökkent a 0, vagy ismeretlen fős kategóriában, a többi kategóriában azonban nőtt. A Régió működő gazdasági szervezeteinek gazdasági ág szerinti megoszlása és az egyes gazdasági ágak súlya a bruttó hozzáadott értékben az országos megoszlástól eltérő

12. ábra: A Régió településein az 1000 főre jutó vállalkozások száma, 2001

szerkezetet mutat. Kiemelkedő a harmadik szektorban működő vállalkozások aránya, mely az 1998-as adatokhoz képest is nőtt és elsősorban Budapest hatásának köszönhető, Pest megye tercier szektora az országos arányokat tükrözi. Az ipari és építőipari vállalkozások aránya elmarad az országosétól, ezt elsősorban Budapest alacsony részesedése okozza. A mezőgazdasági szervezetek aránya a Régió mindkét fő területi egysége esetében elmaradnak az országos adatoktól.

A KKV szektor országos szinten közel 1,5 millió embernek nyújt munkalehetőséget³. Ezen belül a foglalkoztatásban különösen a mikrovállalkozások szerepe meghatározó, amelyek jelentős hányada kényszervállalkozó.

A kis- és közepes vállalatok részesedése a foglalkoztatásban közel 14%. Pest megyében a KKV szektorban foglalkoztatottak 45,44%-a az iparban, 41,96%-a a tercier szektorban, és 6,23%-a a mezőgazdaságban tevékenykedik. Az egyes ágazatokon belül a feldolgozóiparban 34,67%, a kereskedelemben 22,91%, az ingatlanügyletekben 9,67% és az építőiparban 9,24% a foglalkoztatottak aránya.

Az ezer főre jutó működő kis- és középvállalkozások számában (Magyarországon 63,4, szemben az EU 52,4-es értékével) tükröződik a magyar vállalkozói aktivitás magas szintje. A magas vállalkozói kedv azonban nem párosul a sikeres működtetéshez szükséges ismeretekkel és készségekkel, ebből is fakadhatóan a vállalkozások túlélési rátája számottevően elmarad az EU-tól (1995 és 1997 között két évre 53,8% volt). Ebből következően a vállalkozások számának alakulása mögött jelentős mértékű fluktuáció húzódik meg.

A vállalati szektort jellemezve a számokon túl meg kell említeni a minőségi jellemzőket is. A növekedni képes kis- és középvállalkozások támogatása prioritást élvez az Európai Unióban, Magyarországon azonban egyelőre nem értek el látványos fejlődést a kis- és középvállalkozások. Ennek egyik oka, hogy míg az Európai Unióban magas a technológia-intenzív, innovatív kis- és középvállalkozások aránya, addig a magyarországi kis- és középvállalkozások főleg a hagyományos iparágakban működnek, gyakran bér munkát végeznek. Ugyancsak problematikus a magyarországi kis- és középvállalkozások együttműködése, ennek kialakulásához talán kevés volt az átalakulás óta eltelt idő. A Közép-magyarországi régió kis- és középvállalkozói szektora az országos helyzethez hasonlóan jellemezhető, ugyanakkor itt nagyobb a vállalkozások sűrűsége, magasabb a jövedelemtermelésük és a tőkeerejük, és az együttműködések is intenzívebbek.⁴

KKV-k problémái a Régióban:

- a KKV-k finanszírozási rendszere nem megfelelő (keves a gyors és olcsó hitel),
- hiányosak az üzleti ismereteik (és nem is motiváltak az ismeretszerzésben),
- a vállalkozói ismeretek közvetítése is gyenge: a vállalkozásfejlesztés intézményrendszere fejlesztést igényel,
- gyenge a vállalkozások innovációs készsége,
- kevés az életképes klaszter.

---

³ Regionális Fejlesztési Operatív Program 2004-2006, Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Területfejlesztési Hivatal

⁴ Forrás: A Közép-magyarországi régióban működő kis- és középvállalkozások gazdasági teljesítőképességének, versenyképességének növekedését szolgáló intézkedési csomag, illetve az EU felzárkózását segítő program, KFI-H&B-HCH, 2000

2.1.5 Vállalkozásfejlesztés

A Közép-magyarországi régióban megtalálható, illetve alakulóban van a vállalkozásfejlesztés legtöbb Magyarországon alkalmazott eszköze, a vállalkozásfejlesztésben működő szervezetek szerint 2007-re sem lesz elégséges ezen eszközök fejlettsége.

Az ingatlan alapú vállalkozásfejlesztési eszközök közül megtalálhatók az ipari parkok, inkubátorházak, innovációs központok, tudományos parkok. Az **ipari parkok** száma magas (27), különösen az agglomeráció déli térségeiben. Bár egy sor népesebb településen nem található ipari park (például Érd), a meglévők jórészt lefedik a Régiót, és középtávon kellő szabad kapacitással rendelkeznek. Az ipari parkok változatos telephely-kínálatot biztosítanak: zöldmezős és rekonstrukciós, ágazati karakterrel rendelkező területek (például Tököl - repülőgép-ipar, Szentendre - építőipar, Fót - filmipar) egyaránt találhatók közöttük. A lágymányosi InfoPark és az óbudai Graphisoft Park a **tudományos park**, a budaörsi BITEP az **ipari és technológiai park** kategóriába sorolható, bár az egyetemi kapcsolat csak az előbbi esetében biztosított. Három inkubátorház is működik a fővárosban, részben innovációs profillal. Budaörsön CHIC - Közép-magyarországi Innovációs Központ) és Gödöllőn (Gödöllői Innovációs Központ) innovációs központok létesültek.

2.1.6 Mezőgazdaság

A Közép-magyarországi régió (ezen belül is elsősorban Pest megye, a budapesti területek elhanyagolhatók) az ország összes **termőterületének** 6,2%-ával rendelkezik, melynek 54,6%-a szántó, 2,1%-a kert, 2,1%-a gyümölcsös, 10,3%-a gyeperdő és 27%-a erdő. A Régió 10%-kal részesedik a magyar mezőgazdaság által megtermelt GDP-ből. Az utóbbi húsz év folyamán mind a mezőgazdasági terület, mind a termőterület csökkent, legnagyobb mértékben a szőlő, gyümölcsös és kert területek. A szántó területek aránya nagyjából változatlan maradt, a halastavak és az erdők területe pedig növekedett. A termelésből kivont terület nagysága a teljes terület 25%-a.

A Régió mezőgazdasággal kapcsolatos környezeti problémái elsősorban a **talajvízszint süllyedése, a belvíz, a defláció** (szél általi erózió), valamint a **lakott területen belüli, üzemi állattartás**. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva 0,9%, ami csökkenő tendenciát mutat és országos viszonylatban a legalacsonyabb (országos átlag: 5,5%), elsősorban a fővárosnak köszönhetően. A mezőgazdaságból élő népesség száma az utóbbi években kismértékű növekedést mutat a statisztikában (1998-ban 5,4%).

A mezőgazdaságból származó jövedelmek a Régióban is alacsonyak. A mezőgazdaságban alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete az összes gazdasági szektor átlagának csak mintegy 63%-át teszi ki, ami még így is javuló tendenciát jelez az 1998-as 54 %-hoz képest. Az egy gazdaságra jutó termőterület a Régióban az országos átlagnál (1,5 ha) alacsonyabb, 0,9 ha. A termőterület így igen elaprózott, ami a termelők horizontális integrációját teszi szükségessé. A **horizontális és vertikális integrációra irányuló aktivitás kismértékű**. Az összes vállalkozáshoz viszonyítva a szövetkezetek aránya 2,8%, ami csökkenést jelez az 1998-as 4,8%-hoz képest.

A Régió mezőgazdaságának területi szerkezetéről általánosságban elmondható, hogy a főváros közelében, az intenzív kertészeti kultúrák dominálnak, a távolabbi, elsősorban alföldi területeken pedig a hagyományos állattartás és szántóföldi növénytermesztési kultúrák.

Az Európai Unióban és Magyarországon is az agrárgazdasági beavatkozásokat részben felváltja a komplex **vidékfejlesztés**. A vidéki jelleg elsődleges indikátora a népsűrűség. Magyarország Sapard terve a 120 fő/km² alatti népsűrűségű területekre összpontosít. Az EU a strukturális nehézségekkel küzdő mezőgazdasági területeket támogatja, ahol a népsűrűség kisebb, mint 100 fő/km², vagy a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya nagyobb a Közösségi átlag kétszeresénél, a munkanélküliségi ráta meghaladja a Közösségi átlagot, vagy csökken a népesség. A Közép-magyarországi régióban a Ceglédi, a Dabasi, a Nagykátai és a Szobi kistérség népsűrűsége 100 fő/km² alatti, az Aszódi kistérségben 118 fő/km². A 120 fő/km² feletti népsűrűségű településeken lakók aránya a Ceglédi, a Dabasi, a Nagykátai és a Szobi kistérségben 30-49% közötti, a többi kistérségben 75-99% közötti.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 1990-ben a Dabasi kistérségben meghaladta az országos átlag kétszeresét, és a Ceglédi és a Szobi kistérségben is 20% felett volt. A lakónépesség a Ceglédi és a Szobi kistérségben csökkent 1990-hez képest. A munkanélküliek aránya a Ceglédi, a Nagykátai és a Szobi kistérségben a legmagasabb, de sehol nem éri el az országos átlagot (6,2%).

2.1.7 Ipar

A Régió szerepe az ipari foglalkoztatásban országos összehasonlításban is meghatározó a feldolgozóipar szinte mindegyik ágában, például a **vegyiparban**, a **fa-, papír- és nyomdaiparban**, valamint a **gépiparban**. Az ipar szerepe azonban csökkent a Régió gazdaságában, az 1999-es 29%-ról a 2003-as 22%-ra. A gépipar részesedése az ipari termelésben Budapesten 28%, Pest megyében közel 56%. A második legnagyobb termelési értéket Budapesten a vegyipar (31%), Pest megyében az élelmiszeripar (14%) adja (függelék: VII. táblázat).

Budapesten jóval az országos átlag alatti az iparban foglalkoztatottak aránya (16,8%), Pest megyében az országos átlagnak megfelelően alakul ez a mutató. Az ipari termelés egy lakosra jutó értéke a Közép-magyarországi régióban az országos átlag alatti, felét sem éri el az észak-dunántúli térségek értékének, de meghaladja a keleti és déli régiók értékét. Az egy alkalmazottra jutó termelési érték az országos átlagnak megfelelő (KMR – 15,9 millió Ft/alkalmazott, Magyarország – 15,5 millió Ft/alkalmazott; KSH Statisztikai évkönyv, 2002.).

A Régióban az értékesítés legnagyobb hányadát, a foglalkoztatáshoz hasonlóan a vegyipar és a gépipar adják, jelentős az élelmiszeripar és az energiaipar részesedése is. Míg a gépipar és az élelmiszeripar Budapesten és Pest megyében is domináns, a vegyipar egyértelműen Budapesthez, az energiaellátás Pest megyéhez köthető. 1999 óta a pest megyei székhelyű ipar szerkezetében jelentős átrendeződés ment végbe a termelési adatok alapján: a gépipar részaránya 29%-ról 55,9%-ra nőtt. Ennek oka két vállalat (IBM, Samsung) betelepülése, ami a gépipari szektor 179%-os növekedését hozta (függelék: VIII. táblázat). Az értékesítésből az export részaránya 47,6%, Budapest esetében 44,5%, Pest megyében 57,2%, így a régiós átlag elmarad az országos 59,3%-tól. Az export értékesítés aránya a gépiparban és a textiliparban a legmagasabb. Pest megye iparában a fa-, papír-, nyomdaipar export aránya is magas. A meghatározó ágazatok közül a vegyipar és különösen az élelmiszeripar elsősorban belföldi piacra termel.

A jövőre vonatkozó elemzések kiemelik a környezetvédelemhez fűződő gazdasági lehetőségeket: az Európai Unió követelményeivel összhangban meghonosításra kerülő nemzetközi környezetvédelmi technológiák 2-3 ezer milliárd forintnyi zöld beruházást jelentenek országos szinten elsősorban a hulladékgazdálkodás, szennyvíztisztítás területén⁵. Az Unió előírásoknak megfelelő szelektív és újrafeldolgozáson alapuló hulladékkezelés pl. komoly háttérparag kiépülését teszi szükségessé.

2.1.8 Építőipar, ingatlanpiac

A budapesti irodapiacon 2004. harmadik félévében jelentős túlkínálat mellett az „A” kategóriás irodák kihasználtsága Budán 77%-os, Pesten 76%-os, a „B” típusúaké Budán 73%, Pesten 71% , ami kisebb mértékű javulást jelez a korábbi adatokhoz képest. A 2004. negyedik negyedévi adatok jelentős mértékben javuló kihasználtságot jeleznek: „A” kategória Buda 82 %, Pest 78%, „B” kategória Buda 78%, Pest 76%. A következő egy évre a kihasználtság további kismértékű javulását várják. A kínálat növekedése csökken: 2003-ban mintegy 75-90 ezer m² új „A” kategóriás irodát adtak át, 2004-ben 100 ezer m² új iroda készült el, ami a fele a 2000. óta megszokott általános növekedésnek.

A KSH adatai szintén a negatív tendenciát támasztják alá: a budapesti építőipari vállalkozások termelése csökkent 2003-ban és 52%-kal kevesebb új szerződést kötöttek, mint 2002-ben, ezzel szerződésállományuk az előző évek 57%-ára esett vissza. Pest megye építőipari vállalkozásai ugyanakkor az országos termelésnövekedési trenddel (kivéve Közép-dunántúli régió) szemben 25%-os termelésnövekedést értek el. Az új szerződések száma és a szerződésállomány azonban itt is csökkent. Az új lakóingatlanok számának növekedése Budapesten csökkent (-2,5%), Pest megyében nőtt (+14%) 2003-ban. A jövőre vonatkozó építőipari, ingatlanpiaci elemzések szerint robbanásszerű növekedés nem várható ebben a szektorban a közeljövőben.

2.1.9 Szolgáltatások

A Régióban előrehaladott a **tercierizáció** folyamata: az alkalmazásban állók közel háromnegyede a harmadik szektorban talál munkát. Míg az ellátó jellegű közszolgáltatások (oktatás és egészségügy) területi megoszlása viszonylag egyenletes az országban, a közigazgatás és a magán-szolgáltatások erősebben koncentráltak.

A pénzügyi tevékenység gazdasági ágban 62%, a szállítás, posta és távközlés gazdasági ágban 54% a Közép-magyarországi régió részesedése az országban. A Régió belül Budapest részesedése 95, illetve 79% ezekben a gazdasági ágakban. Igaz, ezek székhely szerinti adatok, amelyek az országos hálózattal rendelkező szervezetek (például bankok) esetében a többnyire a székhelyül szolgáló főváros javára torzítanak. Az ingatlanügyletek-gazdasági szolgáltatás és a közigazgatás munkahelyeiből 45%, illetve 60% körüli a Régió részesedése. A Pest megyei foglalkoztatásban a magán- és közszolgáltatások súlya egyaránt valamelyest az országos átlag alatti. Az ország más térségeihez viszonyítva a legjelentősebb gazdasági ág a kereskedelem-javítás.

---

⁵ Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter megnyitója, 4. Ökotech Nemzetközi Környezetvédelmi és Kommunális Szakkiállítás, Budapest 2004. október 26.

A nagyszabású logisztikai beruházások módosítják a Régió térszerkezetét, erősítik a jó megközelíthetőségű területeket, másrésztől negatív hatással vannak a vonzáskörzetükben lévő kis területek forgalmára. Egyre erősödő tendencia a különböző logisztikai központok kialakítása a Régióban (például Budapesti Intermodális Logisztikai Központ, Harbor Park, Euro Business Park, East Gate).

Az egyéb szolgáltatások közül a Régióban található az összes meghatározó pénzügyi intézmény székhelye és központja. Szintén itt található a multinacionális könyvvizsgáló és tanácsadó vállalatok, innen látva el az egész országot. Innen irányítják a távközlés koncessziós társaságait, és legtöbb főt foglalkoztató állami vállalatokat (MÁV, Magyar Posta).

5. táblázat: Magyarország 50 legnagyobb árbevételű vállalata gazdasági ág és régió szerint, 2003.

	Közép-magyarországi régió	más régiók
feldolgozóipar	GE, Richter Gedeon, British American Tobacco, Samsung, IBM, Solectron (6)	Audi, Opel, Suzuki, Electrolux, Flextronics, Philips, Alcoa, Dunafer, BorsodChem, TVK, Biogal (11)
energiaellátás	Elmű, Főgáz, MVM, E.ON (4)	Paksi Atomerőmű, TIGÁZ, (2)
kereskedelem	MOL, OMV, Panrusgáz, Shell, Opel Southeast Europe, Porsche Hungária, Hungaropharma, Phoenix Pharma, Metro, Spar, Tesco, Auchan, Cora, Plus, Unilever (15)	(1)
Egyéb szolgáltatás	Matáv, Pannon GSM, T-Mobile, Vodafone MÁV, Malév, Magyar Posta, Szerencsejáték Rt., Strabag (9)	

Forrás: Figyelő Top 200, Hoppenstedt Bonnier 2004.

A Régióban lévő 34 nagy cégközpont közül 28 Budapesten, 4 Budaörsön (Metro, Spar, Tesco, Pannon GSM), egy Fótton (Phoenix Pharma), és egy Törökbálinton (Cora) található.

A XXI. század gazdaságföldrajzát a „**kreatív helyek**” gazdaságföldrajzának vetítik előre a kutatók. Kreatív tevékenységek, iparágak közé sorolható például a kiadói és nyomdai tevékenység, a számítástechnika, szoftverfejlesztés (például Graphisoft), a kutatás-fejlesztés, a gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatások (tanácsadás, tervezés, hirdetés, stb.), a szórakoztató, kulturális és sporttevékenység, filmgyártás (Stern-stúdió – Pomáz, Fóti Multimédia Ipari Park, európai súlyukat növelheti a Közép-dunántúli régióban elhelyezkedő Etyeken tervezett Filmstúdió beruházás).

Elemzési célú statisztikai adatok szerint a főváros részesedése az országos hozzáadott értékből éppen ezekben az ágazatokban 50% feletti (a nagykereskedelem és a pénzügyi tevékenység mellett). Ezeknek a tevékenységeknek a koncentrációja lehetővé és szükségessé teszi, hogy az egyes szolgáltatók speciális kínálattal jelenjenek meg, széles választékot biztosítva a Régió és az egész ország számára.

Az **informatikai szektor** (helyzetfelmérése folyamatban van) azért érdemel külön is figyelmet, mert középtávon meghatározóvá válhat az új eGazdaság, és annak fejlettsége befolyásolja a térségek bekapcsolódását a nemzetközi munkamegosztásba.

A GKI Gazdaságkutató Rt, a T-Mobile Magyarország Rt. és a Sun Microsystems Magyarország Kft. 2005. szeptemberi közös országos felmérése szerint a legalább 5 alkalmazottal rendelkező vállalatok körében 87%-os az Internet hozzáférés, amely mutató a vállalatok méretével egyenes arányban nő: az 5-9 fős mikrovállalkozások 70 százaléka, a 10-19 főt foglalkoztató cégek 85 százaléka, a 20-29 alkalmazottal működő vállalkozásoknak viszont már 90 százaléka használja az internetet. A GKI felmérése szerint az 5 fő feletti vállalkozások 78 százalékának van internet hozzáférése..A szélessávú hozzáférések előretörése mellett még mindig meghatározó az ISDN szerepe (37%), de hasonló súlyú a DSL szolgáltatást igénybevevő cégek aránya is. Az Internet kapcsolattal rendelkező vállalatok 20%-a használta az Internetet vásárlásra, míg 16%-uk értékesítésre. A vizsgált cégcsoport 45%-ának van honlapja (összes cég 32%-a).

A GKI-T-Mobile e-Gazdaság Index - mely a gazdasági szereplők internethez és elektronikus üzleti alkalmazásokhoz fűződő várakozásait, attitűdjeit sűríti egy mutatószámra - 2005 elején kismértékben nőtt, az e-gazdaság szereplőinek várakozásai némileg javultak. A korábbi negyedévekben az e-Gazdaság index a GKI üzleti bizalmi index mozgását követte, azaz a vállalkozások Internettel kapcsolatos várakozásait erősen befolyásolták az aktuális piaci, üzleti kilátások. 2005 elején a két index távolodott egymástól, az internettel kapcsolatos várakozások az általános pesszimizmus ellenére javultak 2004 utolsó negyedévéhez képest.

2005-ben tovább nőtt az e-kereskedelemben résztvevők aránya. Az év közepén az internet-kapcsolattal rendelkező cégek 33%-a jelezte, hogy interneten beszerzést, 20%-uk pedig, hogy értékesítést végez.

A pénzügyi tevékenység, ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás szektor cégei 2004-ben az átlagosnál nagyobb arányban (35%) használták az internetet termékek vagy szolgáltatások megrendelésére mint a többi szektorban működő vállalatok.

Interneten keresztül megrendeléseket 2004-ben a feldolgozóipar illetve a szállítás, raktározás, posta távközlés szektorokban tevékenykedő cégek az átlagosnál nagyobb (21%, illetve 26%), az építőipari cégek pedig átlag alatti arányban (5%) kaptak.

Az internetes beszerzések összes beszerzésen belüli aránya az érintett cégek 38%-ánál kevesebb volt, mint 1% és csak 13%-ánál volt magasabb, mint 10%, míg az értékesítés esetében ugyanezek az arányok 23%, illetve 24%

2004 júliusában az utazásszervezők 96%-a rendelkezett internet-kapcsolattal saját honlapot a társaságok 67%-a épített ki. Az utazásszervezők várakozása alapján 12 hónapon belül az internet-kapcsolattal rendelkező irodák további 15%-a tervezi, hogy kiépíti saját internetes megjelenését, így 2005 végére az irodák több mint 80%-a lesz elérhető a világhálón.

Az interneten keresztül turisztikai szolgáltatás megrendelésére az összes utazásszervező 20%-a biztosított lehetőséget, míg az interneten keresztül lefoglalt turisztikai szolgáltatások online kifizetésére 3%-uknál volt lehetőség

Az internetes banki ügyfelek száma évek óta dinamikus módon növekszik (2000 óta meghatszorosodott a lakossági ügyfeleknél), a lakossági ügyfelek 8%-a, a vállalati ügyfelek 12%-a használja. Mobilbankot az ügyfelek mintegy 9,5%-a használ.

A Régióban összpontosuló szellemi potenciálra alapozva több multinacionális cég (például: Nokia), bank a Régióba telepítette kutatási részlegét, informatikai központját. A legígéretesebbnek tartott hazai internetes cégek vállalkozások is mind fővárosiak, továbbá több meghatározó informatikai cég (például: IBM) a Régióba (az Infoparkba) helyezte át székhelyét, illetve nemzetközi szoftverszervíz központját (Microsoft). A szoftverfejlesztéssel

foglalkozó cégek elsősorban export orientáltak a hazai piac szükségése miatt. Az Informatikai Vállalkozások Szövetségének felmérése szerint a vállalkozások alig több mint 33%-a rendelkezik nemzetközileg elfogadott minőségi tanúsítvánnyal, ami elengedhetetlen feltétele a külpiacon történő megjelenésnek.

A **közszolgáltatások** közül a közigazgatás koncentrációja a legmagasabb a Régióban, a fővárosban található országos intézmények nagy száma miatt. Ugyancsak jellemző a felsőoktatási és az országos egészségügyi intézmények sűrűsödése a Régióban. A Régióban található az ország legtöbb lakosát ellátó legnagyobb szociális ellátó-rendszere. A közszolgáltatások koncentrált jelenléte sokféleképpen érinti a Régió fejlődését: növelik a Régió központi szerepét, magasabb ellátási színvonalat biztosítanak, ugyanakkor ezen ágazatok gyenge versenyképessége feszültségeket okoz (még ha elsősorban éppen a magasabb szintű, versenyképesebb közszolgáltatások összpontosulnak is itt).

A szolgáltatások súlya és prognosztizálható további térnyerése ingatlanpiaci keresletet támasztva meghatározó hatással van a Régió, mindenekelőtt a főváros területhasználatára, és a lehetséges fejlesztési irányokra. A Régió domináns szerepében nem várható változás 2007-ig.

Összefoglalva, megállapítható, hogy a **Régió multifunkcionális** (pénzügyi, kereskedelmi, szolgáltatási) **központ**, és egyúttal **itt koncentrálnak az üzleti szolgáltató tevékenységek**.

2.1.10 Kutatás és Fejlesztés (K+F)

A Közép-magyarországi régió a K+F területén meghatározó szerepet tölt be Magyarországon (függelék: XVIII. táblázat). 2004-ben a kutatóhelyek közel 50%-a volt a Régióban, amely szorosan kapcsolódik a felsőoktatás koncentrációjához. A folyó költség (69,15%) és a K+F beruházások (57,75%) tekintetében még dominánsabb a Régió szerepe. Pest megye részesedése a többi régióéhoz hasonló. A bejelentett szabadalmak szempontjából is egyértelmű a Régió dominanciája.

A rendszerváltás után a kutatásra-fejlesztésre arányaiban is egyre kevesebb pénz jutott. Mindezek következtében a hazai kutatás-fejlesztés volumene jelentősen lecsökkent: 2004-ben a teljes K+F ráfordítás Magyarországon a GDP 0,89 %-a (1988-ban 2,3%), ez kevesebb, mint a fele az EU-25 átlagának (1,93 %). Ugyanakkor a Közép-magyarországi régióban a GDP 1,6%-át fordítják K+F-re, míg a vidéki régiókban a 0,6%-ot sem éri el ez az arány.

	2000	2003
Budapest	1,48	1,63
Pest megye	0,41	0,53
Közép-Magyarország	1,28	1,39
Magyarország	0,79	0,91

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv

A harmadik kohéziós jelentés adatai alapján az EU régiók összehasonlításában, a középmezőnyben található régióink, Madrid, Írország, Pozsony szintjén. A hazai helyzethez hasonló területileg koncentrált kutatási és fejlesztési kapacitás a csatlakozás előtti EU-ra is jellemző volt: 1999-es adatok alapján a teljes K+F ráfordítás negyedét 9 régióban használták fel, illetve harminc régióban a teljes összeg felét. Hasonló koncentrációt mutat a találmányok, szabadalmak száma is. A magyar teljes kiadások azonban jóval elmaradnak az Unió átlagától (EU 27 1,87%), különösen, ha az üzleti szektor hozzájárulását tekintjük (EU15 65%,

Magyarország 40%, bár régióinkban mind az állami kiadások, mind az üzleti szektor kiadásai különösen magasak).

Budapest az ország egyetlen valódi, nemzetközi kisugárzással is bíró innovációs központja, a K+F ágazat által megtermelt bruttó termelési érték több mint 70%-a a fővárosban koncentrálódik. Budapesten található a kutatóhelyek 44%-a, a K+F foglalkoztatottak 60%-a, a K+F ráfordítások kétharmada, s így az egy kutatóra jutó fajlagos ráfordítások is jóval nagyobbak, mint vidéken. A budapesti agglomeráció súlya ennél is meghatározóbb az **üzleti jellegű kutatásokban**, hiszen a ráfordítások 80%-a, a foglalkoztatottak 75%-a itt koncentrálódik.

Budapesten és agglomerációjában a K+F dolgozók száma meghaladja a 17 ezer főt, számuk 1997 és 2003 között 30%-kal növekedett. A kutató-fejlesztők aktív keresőkhöz mért aránya Budapesten 3,2%, a fejlett nyugat-európai arányokhoz hasonlóan. A magasán kvalifikált szakemberek koncentrációja még nagyobb; az MTA doktorainak 72%-a a fővárosi agglomerációban dolgozik.

A **kutatóhelyi hálózat** befogadó intézményeként a Régióban a legjelentősebb szerepe a felsőoktatási intézményeknek és az **MTA** kutató-intézeteknek van.

A felsőoktatási intézmények – részben az MTA-val közösen szintén tartanak fenn kutatóhelyeket. A **felsőoktatási kutatóhelyek** részesedése az országos értékekből a „tudásbázisra” jellemző arányokat mutatja, 40–45% között mozog, ami a lakosságszámhoz képest magas arány ugyan, de nem jelenti az ország tudásbázisának e téren való monopolizálását. Említést érdemel, hogy ez az arány a nemzetközi együttműködés keretében művelt témák, feladatok esetében is hasonló, 44,3%, vagyis a főváros nem használja ki – vagy nem tudja kihasználni – e téren a helyzeti előnyeit.

A kutatóintézetek jelentős hányada nem az MTA szervezetébe tartozik, hanem **más állami intézményekhez** (pl. kormányzati szervek, KSH, Honvédség, egészségügyi intézmények stb.) vagy **magántulajdonban** van. A nem költségvetési forrásból finanszírozott kutatási intézmények közül kiemelkedik a Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Alapítvány, 3 intézetéből kettő – az Anyagtudományi és a Technológiai Intézet – Budapesten működik.

A **vállalati K+F helyek részesedése** az összes K+F ráfordításból (38%) **messze elmarad** a fejlett európai országok 50-80% közötti arányától. Az ezer alkalmazottra eső vállalati kutatók számának aránya csak 40 százaléka az EU átlagának. A vállalati kutatók számát tekintve is megfigyelhető Budapest dominanciája (61%).

Az 1990-es évek második felétől kezdődően azonban egyre több multinacionális cég létesített és bővített kutatólaboratóriumot, fejlesztőközpontot Budapesten, mely az üzleti szféra növekvő K+F aktivitását, illetve Magyarország, Budapest minőségi felértékelődését mutatja. A vállalati kutatóhelyeken dolgozó szakemberek száma 1996 óta kétszeresére nőtt. Becslésünk szerint a budapesti vállalkozások K+F létszáma kb. 5000 főt tesz ki, mely jellemzően néhány nagyvállalatra koncentrálódik (gyógyszeripar, IKT, távközlés, gépipar). A nemzetközi vállalatok magyarországi központjaikat és/vagy a K+F részlegeiket is ide telepítik, kihasználva a kedvező tudásbázist és a megfelelő kiszolgáló intézményrendszert.

2004-ben Magyarországon összesen 2541 kutatóhely működött.⁶ A Közép-magyarországi régióban a kutatóhelyek száma kiemelkedően magas, azonban ezek döntő többsége a fővárosra koncentrálódik (1127 db) és ez az állapot valószínűleg 2007-re is így marad.

⁶ A fejezetre az a közép-dunántúli kínálati oldali elemzésre épít: Grosz András (2003) Kínálat oldali felmérés a Közép-dunántúli régió regionális innovációs stratégiájához. MTA RKK NYUTI, Győr.

A kutatóhelyek számának változása kedvező képet mutat, hiszen a kutatóhelyek száma folyamatosan bővül. A területi megoszlás azonban a fővárosi koncentráció fennmaradását támasztja alá. Országosan 1997-ben 1679 kutatóhelyet tartottak nyilván, amelyből akkor is meghatározó volt a főváros részesedése (722 db).

1. táblázat: A kutató-fejlesztő helyek adatai 2004

Megye, főváros, régió	Kutató- és fejlesztőhely	%	Az összes dolgozó tényleges száma	%	Ebből: kutató és fejlesztő	%	A tudomány doktora	%	A tudomány kandidátusa, PhD	%
Budapest	1 127	44,3	25 480	51,4	16 524	54,3	1042	58,6	5034	54,8
Pest	128	5	1 737	3,5	1 011	3,3	41	2,3	299	3,2
Közép-Magyarország	1 255	49,4	27 217	54,9	17 535	57,6	1083	60,9	5333	58,1
<i>Országos összesen</i>	<i>2 541</i>		<i>49 615</i>		<i>30 420</i>		<i>1777</i>		<i>9185</i>	

Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv 2004

2. táblázat: A kutatóhelyek számának alakulása régióként, 1997-2004

Régió	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2004
Közép-Magyarország	710	802	861	967	998	1199	1255
Közép-Dunántúl:	64	80	76	101	161	158	158
Nyugat-Dunántúl	109	142	128	155	146	150	194
Dél-Dunántúl	125	154	145	164	130	195	227
Észak-Magyarország	101	118	104	109	110	118	145
Észak-Alföld	162	187	219	190	248	250	280
Dél-Alföld	190	196	192	201	227	267	282
<i>Magyarország</i>	<i>146</i>	<i>167</i>	<i>172</i>	<i>188</i>	<i>202</i>	<i>233</i>	<i>2541</i>
	<i>1</i>	<i>9</i>	<i>5</i>	<i>7</i>	<i>0</i>	<i>7</i>	

Forrás: KSH

3. táblázat: A K+F területén foglalkoztatottak számának alakulása régióként, 1996-2004

Régió	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2004
Közép-Magyarország	12831	13128	14086	14799	16899	16924	27217
Közép-Dunántúl	732	822	936	1059	1437	1513	2615
Nyugat-Dunántúl	830	1143	1283	1317	1417	1411	2273
Dél-Dunántúl	1417	1457	1404	1548	1844	1973	4774
Észak-Magyarország	1160	1080	1116	1283	1281	1326	2419
Észak-Alföld	2213	2188	2550	2164	2482	2489	4810
Dél-Alföld	2126	2181	2172	2439	2516	2715	5507
<i>Magyarország</i>	<i>20859</i>	<i>21999</i>	<i>23547</i>	<i>24609</i>	<i>27876</i>	<i>28351</i>	<i>49615</i>

Forrás: KSH

4. táblázat: A tudomány doktora címmel rendelkezők arányának alakulása a K+F területén foglalkoztatottak között régióként, 1996-2004

Régió	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2004
Közép-Magyarország	8,0	7,0	7,7	7,4	7,4	5,9	4
Közép-Dunántúl	5,7	4,9	5,3	4,2	4,5	4,8	3
Nyugat-Dunántúl	4,7	3,5	3,7	4,2	3,8	3,2	2,9
Dél-Dunántúl	8,3	6,0	7,1	6,4	5,9	5,8	2,8
Észak-Magyarország	5,9	5,1	5,7	5,8	4,7	4,1	2,6
Észak-Alföld	6,0	5,9	5,8	7,2	6,9	6,5	3,9
Dél-Alföld	7,9	7,2	8,1	7,5	7,8	6,0	3,1
Magyarország	7,7	6,5	7,1	6,9	6,8	5,7	3,6

Forrás: KSH

2.1.11 Turizmus és szabadidő-gazdaság

A Közép-magyarországi régió kiváló turisztikai adottságokkal rendelkezik, a nemzetközi turisztikai folyosó részét képezi, melyeken alapulva az idegenforgalom jelentőségét tekintve a régiók között vezető szerepet játszik. A természeti és kulturális adottságok mellett az idegenforgalmi infrastruktúra a többi régióhoz képest fejlett, azonban a belső aránytalanságok (Budapest túlsúlya) meghatározóak. További előny, hogy a szezonális a térségben nem jelentkezik olyan extrém módon, mint például a Balaton partján. Nemzetközi vonzerőkkel rendelkezik: komplex, relatív magas minőségű szolgáltatások, épített örökség, fesztiválok/rendezvények, gyógy- és termásvizek, üzleti turizmus, városlátogató turizmus a jellemző. A Régió keresztül folyó Duna gazdaságilag és ezen belül a turizmus számára is nagy értékhordozó. A Régió nemzetközi vonzerejét Budapest jelenti, míg Fővároson kívüli területek különböző (országos, regionális) értékű, vonzerőkkel rendelkeznek.

A Régió legfontosabb turisztikai területei:

- Budapest
- Dunakanyar
- Gödöllő és térsége
- Ráckevei Duna-ág

A Régió – turizmus szempontjából – fontos jellemzője, hogy a szereplők kompetenciájába tartozó turisztikai potenciálok terén hatalmas egyenlőtlenségek vannak; a Régió kisebb települései szinte kizárólag a hatalmas budapesti turisztikai kínálatához kapcsolódva, azzal szorosan koordináltan juthatnak szerephez az idegenforgalomban.

A szabadidő-gazdaság fogalmkörébe azon, a szabadidő kultúrált eltöltésére alkalmas tevékenységek rendszere sorolható, amelyeket elsődlegesen a régió lakossága vesz igénybe, de közvetve a térségbe érkező turisták is részesednek pozitív hatásából. A klasszikus idegenforgalomtól a szabadidő-gazdaság abban különbözik, hogy a turisták nem az általa nyújtott attrakciók, szolgáltatások kedvéért érkeznek a térségbe, de azok színesítik a turisztikai palettát. A helyi, a belföldi és a külföldi turizmus egyre inkább integrálódik, így a szabadidő-gazdaság fejlődése biztosíthatja az idegenforgalom beágyazottságát.

A Régió lakossága a globális trendeknek megfelelően egyre nagyobb igényt támaszt növekvő szabadidejének minőségi eltöltésére, ami dinamikusan növekvő piacot jelent a szabadidő-gazdaságban tevékenykedő intézmények, vállalkozások számára. A szabadidő kulturált eltöltésének, a szabadidő-gazdaság térnyerésének támogatása ezért egyszerre szolgálja a Régió lakosságának és a vállalkozások széles körének érdekeit. A szabadidő-gazdaság képes értékeket közvetíteni, ezáltal szorosan kapcsolódik az emberi erőforrás fejlesztéséhez és az életminőség javításához.

A szabadidő-gazdaság a Régió egészének fejlődését szolgálja, a Pest megyei térségek ki tudják használni a fővárosi népességkoncentráció közelségét.

Budapest

A magyar főváros hazánk legnagyobb idegenforgalmi értéke, a magyarországi turizmus központja. Vonzerejét természeti, kulturális és részben gasztronómiai értékei Európában egyedülálló ötvöződésének köszönheti. Budapest a nemzetközi idegenforgalmi folyosó része, Európa észak-déli és nyugat-keleti irányú forgalmának egyik csomópontja, Magyarország nemzetközi légi és folyami határátkelőhelye. Hazánk kiemelkedő turistaküldő területe és a belföldi turizmus egyik legfontosabb úti célja. Budapest fekvése - a Duna vonalán a Pesti-síkság és a Dunántúli-középhegység találkozásában - olyan egyedi látványt jelent, amely önmagában is számos vendég érdeklődését váltja ki. A Régió vonzeróinak 42%-a Budapesten koncentrálódik, a nemzetközi vonzással is bíró attrakciók 76%-a, az országos vonzerók 56%-a található a fővárosban. Az ágazat 2002-ben a budapesti GDP 6,7%-át termelte, a foglalkoztatottak 10,8%-át alkalmazta.

Budapest kiemelkedő, de kihasználatlan lehetőségekkel rendelkezik, hiányoznak azok a vonzerók, amik miatt visszatérnének a turisták, és így gyakran egész Magyarországot kipipálják egy budapesti látogatással. A főváros elsődleges versenytársai Bécs és Prága.

A városfejlesztésben a turizmus nem játszik súlyának megfelelő szerepet, az önkormányzati törvény nyújtotta lehetőségek nincsenek kihasználva, továbbá a gyakorlatban az illetékesség kérdése sem egyértelmű a fővárosi és a kerületi önkormányzatok eltérő hozzáállása miatt. A nyomokban megvalósuló jó ötletek – sétálóutcak, rendezvények – fővárosi szinten koncepciótlanok, nem keletkezik belőle egységes vonzeró. A budapesti turizmust is a koordinálatlanság és a spontán fejlődés jellemzi. Budapest marketing ráfordításai alacsonyak, az elért bevételek szintjének fenntartására sem elegendők.

A fürdővárosi imázsra nem méltó a budapesti fürdők állapota. A külföldiek a Széchenyi és Gellért fürdőkön kívül más fürdőbe alig merészkednek. Kevés világszínvonalú fesztivál kerül megrendezésre. Kevés az olyan látványos nagyrendezvény, ami közvetlenül befolyásolja a külföldiek utazási döntéseit (például Forma-1, Sziget). Növekszik a nagy nemzetközi rendezvények és konferenciák száma, de a növekedésnek gátat szab, hogy a fővárosban nincsen nagy befogadóképességű konferenciaközpont (Kongresszusi Központ hiánya), amellyel valóban kihasználhatóak lennének a nagy rendezvényekből fakadó előnyök.

A főváros elmúlt évszázadokban kialakított útvonal hálózata a jelen kor követelményeihez nem igazodik, az utak állapota rossz. A repülőtér megközelíthetősége is rossz (belváros és nemzetközi reptér közötti közvetlen kapcsolat hiánya). A zajt és szennyezést növeli a városon áthaladó jelentős tranzitforgalom. A parkolási helyzet nem egységesen rendezett. A közösségi közlekedés színvonala viszonylagos szervezettsége és a közelmúlt fejlesztései ellenére

elmarad regionális versenytársaiétól. Budapest kerékpárral történő megtekintése jelenleg – mindamellet, hogy gyakorlatilag lehetetlen – veszélyes is.

A városban, beleértve a szűk értelemben vett belvárost is, kevés a felújított, eredeti formájában álló épület, a leromló, szürke házak pedig ugyancsak a turista negatív élményét erősítik. A Budai vár és környéke, sok nagy értékű műemlék épületével jelentős felújításra szorul. Sok az elhanyagolt utca, a köztisztaság riasztóan hat az idelátogatókra, egyben rontja a helyi lakosok közérzetét.

A főváros vízzel való kapcsolata folyóparti város léte ellenére kihasználatlan. A Duna, a dunai sétahajózás nem kap elég figyelmet, a városon csak átfolyik, turisztikai kihasználtsága mérsékelt. Nemzetközi hajókikötője kicsi és elavult.

Dunakanyar

Kiemelt üdülőkörzet, a fővárostól Esztergomig húzódó Duna-szakaszt, a Pilis, a Börzsöny és a Visegrádi hegység, valamint a Pesti-síkság és az Ipoly völgyének egy részét foglalja magába. A legszebb magyar Duna-szakaszt felölelő táj legfőbb vonzerejét a természeti adottságainak változatossága, országos jelentőségű kulturális-történelmi nevezetességei, a vízi sportolási lehetőségek, a termálvíz, a természetjáró és a télisport adottságok, valamint a főváros közelsége jelenti. A körzet még ma is, elsősorban a főváros üdülési, víkendezési és kiránduló igényeinek kielégítését szolgálja, de adottságai és a fővároshoz való közelség miatt a nemzetközi idegenforgalom is jelentős szerepet játszhat.

Budapest környék

Az üdülőkörzet elnevezésének megfelelően Budapest 50-60 km-es körgyűrűjén belül elhelyezkedő kistérségeket és az ott fekvő 93 települést értjük. A gyűrűbe értelemszerűen északon a Dunakanyar, délen a Ráckevei Duna üdülőkörzet ékelődik be. Az üdülőkörzet turisztikai sajátossága a rendkívüli táji változatosság, mivel a Dunántúli középhegységet, a Pesti síkságot és a Gödöllői dombságot egyaránt érinti. A leginkább az aktív turizmus szolgáltatásban álló térség számos kulturális érdekességet is kínál a látogatók számára, vonzerőinek többsége regionális jelentőségű. Itt található az Aszódi, a Gödöllői, a Monori, a Nagykáta, a Váci, a Budaörsi, a Szentendrei, a Dunakeszi, a Gyáli, a Dabasi és a Pilisvörösvári kistérség. Az üdülőkörzet nemzetközi érdeklődésre számot tartó települései a Gödöllői kistérségben koncentrálódnak. Gödöllő vonzerői és a mogyoródi Hungaroring-pálya az alapja a térség turizmusa további fejlődésének. Városkapu szerepének fokozatos és tudatos fejlesztésével egyre inkább országos vonzerőre tesz szert a Budaörsi kistérség. A Pilisvörösvári kistérség üdülőkörzethez tartozó települései közül Zsámbék kiemelése szükséges. A Budapest környék többi települése turisztikai értelemben nem ért el országos ismertséget, szerepük regionális.

Ráckevei Duna

A Régió legkisebb területű, 20 települést magában foglaló üdülőkörzete kizárólag a Ráckevei kistérséghez tartozik. Turisztikai értéke a Csepel-sziget mentén végighúzódó Ráckevei-Dunaágra, az üdülőkörzet területét érintő Kiskunsági Nemzeti Parkra és számos kavicsbányatóra alapozódik. A terület turisztikai hasznosítása elsősorban a fővárosi lakosság üdülővezetéként valósul meg, jelentősebb vendégérkezést kiváltó nemzetközi vonzerővel nem rendelkezik. Turisztikai központjai, Ráckeve, Délegyháza, Apaj és Kiskunlacháza országos vonzást kiváltó attrakciói a turizmusfejlesztés bázisát jelenthetik.

Üdülőkörzeten kívüli települések

A Régióban a Ceglédi kistérség egésze, a Dabasi - Újlengyel kivételével – és az Aszódi, a Gödöllői, a Nagykátai, a Váci, a Gyáli valamint a Pilisvörösvári kistérségből összesen 41 település nem tartozik egyik üdülőkörzethez sem. Ez nem jelenti azt, hogy turisztikai fejlesztésekre semmi esélyük nincs. Több település (Abony, Nagykőrös, Cegléd, Pustavacs, Tápiószentmárton, Nagykáta) a regionális vonzást is meghaladó attrakcióval rendelkezik, amelyeknek következetes termékke alakításával, megfelelően célzott támogatással, eredménnyel kapcsolódhatnak be a Régió turizmusába. Legsajátosabb vonzerők: a magyar kultúra, természeti értékeink bemutatása, a határainkon túl élő - elsősorban német - rokoni kapcsolatok ápolása, de nemzetközileg is versenyképes vagy azzá tehető vonzerőt jelentenek gyógy- és termálvizeink, a vadászat, a horgászat, a lovaglás és bizonyos versenysportok is. A kerékpáros turizmus fejlesztésében rejlő potenciál kihasználása várat magára, pedig a kis értékkel rendelkező települések számára lehetőség.

Termálvíz, klimatikus gyógyhelyek

A Régió nemzetközi összehasonlításban is egyedülállóan nagy számú, bővizű, magas hőfokú termálvizet kínáló fürdőkkel rendelkezik. Budapesten kívül Érden működik olyan gyógyfürdő, ahol a hagyományos fürdőzésen túlmenően gyógyászati szolgáltatásokat is nyújtanak. A termálturizmusnak egyre növekvő szerepe van az egészség megőrzésében, betegségek megelőzésében (prevenció), a gyógyításban (terápia), az utókezelésben (rehabilitáció), a fizikai és mentális kondicionálásban (fitness). A turisták pénzköltési szintje, tartózkodási ideje, az igénybe vett szolgáltatások mennyisége, minősége a termálturizmusban az átlagot messze meghaladja. A szezonalitást gyakorlatilag kiküszöböli, ezért a kihasználtság, a jövedelmezőség viszonylag magas. Kedvező adottságaink ellenére a termálvíz-kincs eredményes hasznosítását számos körülmény akadályozza.

Elsősorban az enyhébb légzőrendszeri betegségekben szenvedő vendégek számára kínálnak gyógyulási lehetőséget a Régió mésztufabarlangjai és középhegységei. Barlangterápiával leginkább az asztma és a légcsőhurut, a 700 méteres tengerszint feletti magasságon elhelyezkedő klimatikus üdülőhelyen történő huzamosabb tartózkodással a vegetatív labilitás, az álmatlanság és a magas vérnyomás gyógyítható.

Termál, illetve gyógyfürdők és klimatikus gyógyhelyek a Régióban

Nemzetközi jelentőségű helyszínek: Budapest: Aquincum, Gellért, Rudas, Széchenyi.

Országos jelentőségű helyszínek: Budapest: Dagály, Dandár, Király, Pestszenterzsébet, Rác, Lukács, Újpesti, Margitsziget (Palatinus, Hotel Thermál), Hélia, Római, Csillaghegyi, Pünkösdfürdő, Szemlőhegyi barlang, Pilis: Dobogókő, Érd: Liget.

Regionális jelentőségű helyszínek: Tápiószentmárton, Veresegyház, Cegléd, Nagykáta, Visegrád, Leányfalu, Abony, Albertirsa, Tóalmás, Göd, Ráckeve, Tápiógyörgye.

Szervezet

Átalakul a célterület menedzsmentjének koncepciója. Egy üdülőkörzetben a versenyképességet egyre kevésbé az egyes kínálati elemek értéke határozza meg. Mindinkább jellemző a földrajzi értelemben lehatárolható kínálat egészének egységes megjelenítése és a stratégiai marketing egységben való működtetése, a stabilitás, attraktivitás magas színvonalával, versenyképes természeti és épített környezettel, menedzsmenttel és azzal az

egyértelmű lehetőséggel, hogy kedvező piaci pozíció építhető ki jól körülhatárolható célcsoportok számára. Ma még nincs jelen a Régióban a turisztikai területek és a szereplők intézményes együttműködése, hiányzik a főváros és az egyes körzetek közös fellépése, az önkormányzatok és a vállalkozók összefogása.

2.1.12 Kulturális gazdaság

Az iparilag fejlett országok gazdaságának fontos tényezői a szerzői jog által védett alkotásokat létrehozó tevékenységek⁷, ágazatok, valamint azok az iparágak, amelyek ezeket a műveket hasznosítják. A szerzői jog védelme alatt álló művek fontos társadalmi és kulturális funkciót töltenek be, létrehozásuk közgazdasági értelemben is fontos értékalkotó tevékenység, azaz hozzáadott értéket létrehozó folyamat - a szerzői jogi ágazatok jelentős nemzetgazdasági súlyt képviselnek mind más gazdasági ágazatokkal, mind az európai uniós országokkal való nemzetközi összehasonlításban. A szerzői jogi ágazatok együttes hozzájárulása a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott értékhez 2002-ben 6,67%, a bruttó kibocsátáshoz 9,68%, a munkavállalói jövedelmekhez 7,17% volt, és itt kapott munkát a foglalkoztatottak 7,1%-a. 2003-ban a költségvetés folyó áron 163 milliárd Ft-ot költött kulturális célokra, 10%-kal többet, mint a megelőző évben. A KSH adatai szerint 2002-ben a lakosság kulturális célokra a költségvetési ráfordítás 2,5-szeresét, mintegy 370 milliárd Ft-ot költött. Ez azt jelenti, hogy a lakosság és a költségvetés kulturális célokra fordított kiadásai 29-71 arányban oszlanak meg a lakosság javára.

A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménybeli és foglalkoztatási súlya nemzetközi összehasonlításban is magasnak számít, ami Magyarországot az európai uniós országok élmezőnyébe juttatja. Ugyanakkor a szerzői jogi szektor gazdasági-társadalmi ereje nem áll arányban nemzetgazdasági súlyával, az egyes szerzői jogi ágazatok kezelése, szabályozása különböző. A szerzői jogi szektor egymástól különböző tevékenységekből/ágazatokból tevődik össze, és ez a fajta „széttagoltság” is közrejátszhat abban, hogy a szerzői jogi terület érdekérvényesítő képessége gazdasági súlyához mérten kevésbé erős.

Sajátos tendencia, hogy a magyar szerzői jogi ágazatok foglalkoztatási súlya meghaladja a gazdasági teljesítménybeli arányukat, ami az átlagosnál nagyobb munkaerőigény kifejeződése, és jelzi a fejlett ipari országokhoz viszonyított termelékenységi lemaradást is. Ez a szerzői jogi szektorban alkalmazott technika fejlesztésével csökkenthető, ami viszont beruházásokat igényel.

A hazai gazdaságpolitikai döntéshozatal jövőbeli alakítása szempontjából figyelmet igényel az a tény, hogy a szerzői jogi szektor a hagyományos iparága egész soránál nagyobb gazdasági súllyal rendelkezik. A teljes szerzői jogi szektor együttes súlya megközelíti az egész gépiparát, és meghaladja az oktatásét, építőiparát. A szerzői jogi alapú ágazatok jelentékeny külkereskedelmi tényezőnek tekinthetők, ugyanakkor a potenciális exportlehetőségek jelenleginél jobb kihasználására van szükség.

Az elmúlt másfél évtizedben átalakult a kultúraközvetítő intézményrendszer, ezek látogatottsága, sok új szereplő jelent meg a piacon, a tulajdonosi szerkezet átalakult, a kulturális kínálat differenciálódott, a kultúrafogasztó közönség szerkezete megváltozott.

⁷ könyv-, lap- és zeneműkiadás, zeneipar, építész stúdiók, divatipar, média és reklámpar, film- és más audiovizuális termékek gyártása, szoftver-, digitális tartalom- és számítástechnikai ipar, formatervezés, képzőművészet, iparművészet, táncművészet, kézművesipar, szórakoztatóipar stb..

A statisztikai adatok arról tanúskodnak, hogy a legtöbb kulturális területen a korábbi (rendszerelváltás előtti) struktúrák „megrendülése” és az új struktúrák kialakulása befejeződött, és megkezdődött a kulturális szféra stabilizációja.

2.1.13 Környezetipar

Magyarország környezetvédelmi ipara húzóágazattá válhat az elkövetkezendő 10 évben. Az Európai Unió tagságunkból adódó követelményeket teljesítendő 2-3 ezermilliárd forintnyi zöld beruházásnak kell megvalósulnia 2010-ig, főleg a hulladékgazdálkodás és a szennyvíztisztítás területén. 2003-ban 150-160 milliárd forintot tett ki a környezetvédelmi ipar nagyságrendje, ez 2004-ben megközelítőleg 10 %-kal emelkedett.

2.1.14 Alkonygazdaság

A népesség öregedése globális jelenség, és az érintett országok sorában Magyarország népessége egyre erősödő öregedési tendenciát mutat. Magyarországon a 10 év alatti korosztály népességben belüli aránya igen alacsony (10,7%), különösen, ha a magyar népesség korfáját tekintjük, mely szerint az egyes generációk súlya egészen a közelmúltig meghatározta a születendő generációk súlyát. A most 30-40 éves korosztály súlyához (12,9%) hasonló a húsz évvel ezután született generáció súlya (10-19 éves 12,7%), hasonló az összefüggés a 40-50 és 20-29 éves generáció aránya (15,1, illetve 15,6) között is. Ez azt jelenti, hogy a 20-29 éves generációt, elvileg ehhez hasonló súlyú, tehát a 15,6%-ot közelítő 0-9 éves generációnak kellene követnie.

Az országos folyamatokhoz hasonló a jelenség a Közép-magyarországi régióban, igaz a 20-29 éves korosztály súlya némileg erősebb az országos átlaghoz képest (15,6 és 16,8%), ezért a 0-9 éves korosztály régiós súlya (9,4%) még az országosnál is kedvezőtlenebb folyamatokat jelez. A 20 év alatti korosztályok régiós súlya fél-egy százalékkal marad el az országos adatokhoz képest. Tény azonban, hogy az öregedéssel kapcsolatos kérdések világszerte egyre erőteljesebb társadalmi és gazdasági stratégiai megfontolást igényelnek.

Az Európai Unió egyes régiói még 2003-ban létrehozták erre a témára specializált hálózatukat a SEN@ER-t (Silver Economy Network of European Regions). A hálózatot alapító régiók célja, hogy a folyamatot lehetőségnek tekintve kihasználják a demográfiai szerkezet átalakulásában rejlő társadalmi, gazdasági lehetőségeket (például az idősebb korosztály - a 65 éven felüliek - vásárlóerejének mobilizálása, az életvitellel, a különböző szolgáltatásokkal szembeni növekvő igényük kiszolgálásának kérdései, regionális mintaprojektek megvalósítása). A Régióknak a SEN@ER hálózathoz való csatlakozása nagymértékben segítené a régiós alkonygazdaság fejlődését a külföldi tapasztalatok megismerése, a potenciális technológia- és tudástranszfer révén.

3.2. Társadalmi környezet és humán erőforrás

3.2.1 Demográfia

A Közép-magyarországi régió népességszáma 2005. január 1-én 2.840.972 fő volt, mely az ország népességének 28,1%-át tette ki. Ez a népességkoncentráció országos szinten meghatározó jelentőségű mind a társadalmi, mind a gazdasági folyamatok tekintetében. A Régió népsűrűsége (2004-ben 409 fő/km², 2005-ben 411 fő/km²) közel négyszeresen múlja felül az országos átlagot. Ezen belül Budapesten 3232 fő a négyzetkilométerenkénti népességszám, de Pest megye 179 fő/km²-es népsűrűsége is másfélszerese az országos átlagnak. A Régió népességszáma az elmúlt két évtizedben az országos trendeknek megfelelően csökkent (függelék: XII. táblázat), a mértéke azonban a hét régió közül itt volt a legkisebb, különösen az utóbbi öt évben. A tendencia előreláthatólag tartós marad. A rendszerváltást megelőzően a régió belüli homogenitás volt megfigyelhető a népességfogyás ütemének tekintetében. A kilencvenes években meginduló régió belüli és régiók közötti népességmozgások – elsősorban a szuburbanizációs folyamatok – területileg differenciált népességszám változást indukáltak. A főváros népessége változatlan ütemben csökkent, míg Pest megyében a fogyás lelassult, és elindult a népesség gyarapodása, elsősorban az agglomerációs településekbe történő költözéseknek köszönhetően. A jövőben Budapesten várhatóan tovább folytatódik a népesség átlagost meghaladó ütemű csökkenése, melyet a bevándorlás csak részben tud ellensúlyozni. Az agglomerációban a jövőben a jelenleginél mérsékeltebb ütemű népességnövekedés lesz megfigyelhető.

A rendkívül alacsony és csökkenő tendenciájú születésszámmal párhuzamosan a halálozások száma tartósan magas (függelék: XIII. táblázat). Bár Pest megye mind a születések, mind a halálozások számát tekintve kedvezőbb mutatókkal bír, mint a főváros, a Régiót alkotó mindkét területi egységben természetes fogyás tapasztalható (-3,3‰): Pest megye esetében az országos mértéknél mérsékeltebb (-1,2‰), Budapest esetében nagyobb ütemben (-4,7‰). A nyolcvanas évek közepén a Régió még erőteljes vándorlási többlete mára mérséklődött, a migráció azonban továbbra is pozitív egyenlegű (3‰), a mobilitás mértéke azonban a rendszerváltás óta növekedett. A küldő területek közül legjellemzőbb az Észak-alföldi és az Észak-magyarországi régió. A Régió belüli vándorlás sokkal inkább jellemző, domináns a fővárosból az agglomeráció irányába történő, a szuburbanizációhoz köthető mozgás (elsősorban a Budaörsi, Dunakeszi, Gödöllői, Pilisvörösvári, Ráckevei és Szentendrei kistérségek irányába). Pest megye, de elsősorban az agglomeráció vándorlási többlete ennek megfelelően kiugróan magas (2004-ben 14‰), amit kétharmad részben a fővárosból kiköltözők biztosítanak. Más uniós nagyvárosok tapasztalatai alapján a tendencia a szuburbanizáció tekintetében is tartós maradhat.

A születéskor várható élettartam országon belüli területi megoszlása változó. Országos átlagot tekintve az elmúlt évtizedben a születéskor várható élettartam kis mértékben emelkedett, a férfiak esetében 65,1-ről 69,96 évre nőtt, a nők esetében ez a szám 73,7-ről 77,3 évre nőtt. Budapest a jobb életésélyű területekhez tartozik, 2004. évben a születéskor várható élettartam a fővárosi férfiaknál volt a legmagasabb (70,48 év), a nők esetében a 2. legmagasabb (77,4 év). Pest megyében ezek a mutatók némileg elmaradnak, a fővárosi átlagtól, férfiak esetében ez a szám 69,11, nők esetében 77,05 év. A lakosság korösszetétele kedvezőtlen, a demográfiai viszonyokra általánosan jellemző kettősség itt is megfigyelhető (függelék: XIV. táblázat). Az időskorú népesség arányát a gyermeknépesség⁸ százalékában kifejező **öregedési index a Régióban a legmagasabb (149,5%)**. Különösen **kedvezőtlen mutatókkal jellemezhető a**

⁸ Időskorú népesség: 60 év feletti népesség, gyermeknépesség: 15 év alatti népesség.

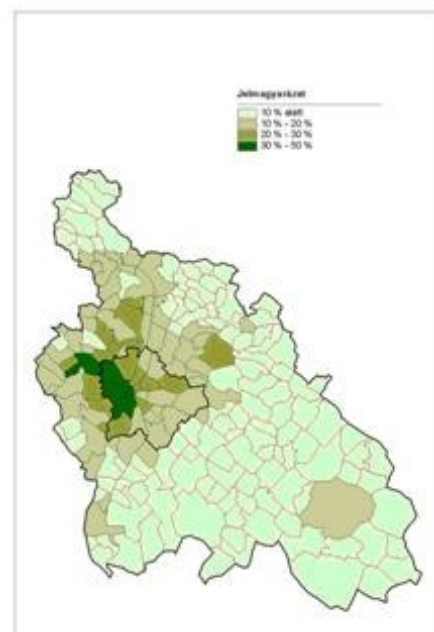
főváros (különösen annak belső kerületei), ahol 89%-kal több időskorú él, mint gyermekkorú. Pest megyében, a pozitív vándorlási egyenleggel összefüggésben az időskorúak aránya viszonylag alacsony, a gyermekeké pedig nagy, így az öregedési index országosan az egyik legkedvezőbb. A lakosság korösszetétele alapján a következő programozási időszak kezdetére a fővárosi lakosság további „előregedése” prognosztizálható.

A Régió etnikai összetételének jelentős eleme a roma népesség. Területi eloszlásuk egyenlőtlen: nagyobb arányban Budapest egyes kerületeiben (arányuk a teljes népességen belül VII. – 1,5%-2,0%, VIII. – 2,0% felett, IX. – 1,5%-2,0%, XX. – 1,0-1,5%), és Pest megye perifériális fekvésű településein fordulnak elő. A nemzeti kisebbségek közül német és szlovák csoportok elszórtan, szerbek Szentendre és Ráckeve térségében található. A Régióban a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek többsége rendelkezik legalább egy kisebbségi önkormányzattal. A rendszerváltás óta megnövekedett a hazánkban tartózkodó külföldiek száma, akiknek a nagy része Budapesten koncentrálódik. Az Észak-Amerikából és Nyugat-Európából érkezett munkavállalók mellett magas a délkelet-európai bevándorlók száma.

A **halálozások száma** évről évre csökkenő tendenciájú a Közép-magyarországi régióban (2000-ben: 38020 fő, 2001-ben: 36979 fő, 2002-ben: 36775 fő, 2004-ben: 36206 fő). A halálozási statisztikában szerepet játszik, a csecsemőhalandóság, a reprodukcióra és az emberi élettartamra gyakorolt hatása miatt. A csecsemőhalandóság országos szinten 10 ezrelék alatt van (1997-től), Budapesten ez a szám 1996 óta 10 ezrelék alatt stagnál. (2002-ben 6,7 ezrelék, 2004-ben 5,8 ezrelék). Pest megyében ez a szám 4,9 ezrelék, mely a megyék közötti rangsorban a 3. legjobb mutató. A halálloki struktúrában a vezető helyen a keringési rendszer betegségei, majd ezt követően a daganatos eredetű halálokok állnak. 1990-2002 között emelkedett a daganatos és emésztőrendszeri betegségek okozta halálozások száma, míg ez a szám a fertőző és keringési rendszeri betegségek tekintetében csökkent. A fővárosi és a pest megyei lakosság körében a halálloki struktúra szerkezete megegyezik az országos átlaggal, a leggyakoribb halálokok 2004-ben: a keringési rendszeri betegségek (49,8%), daganatos betegségek (25,8%), emésztőrendszeri betegségek (7,4%), morbiditás és mortalitás külső okai (sérülések, mérgezések, balesetek, öngyilkosságok: 6,4%) és a légzőrendszer betegségei (3,7%).

3.2.2 Iskolai végzettség

Iskolai végzettség szempontjából a Közép-magyarországi régió igen előkelő helyet foglal el az országban (függelék: XV. táblázat). A Régióra jellemző - az országos átlagokat minden esetben felülmúló - végzettségi arányok egyértelműen a főváros jelenlétének köszönhetők. Kiemelkedő pozícióval rendelkezik a főváros a közép- és felsőfokú végzettségűek tekintetében: a 18 évesnél idősebb népesség 54,1%-a végzett középiskolát (ez az érték országosan: 34,7%), a felsőfokú végzettségűek aránya közel kétszerese az országos átlagnak (25%). Pest megye lakossága iskolai végzettség tekintetében az országos átlaghoz áll közelebb, sőt a felsőfokú végzettségűek aránya elmarad az országostól is. A

13. ábra: Felsőfokú végzettségűek aránya a megfelelő korúak százalékában, 2001

régió átlagában a képzettségi mutatók javulása prognosztizálható, hiszen a felsőfokú intézmények hallgatóinak száma folyamatosan növekszik, ami azonban nem minden esetben követi a tényleges munkaerő-piaci igényeket.

3.2.3 Oktatási intézmények

Az elmúlt évtizedben **széles oktatási kínálat** jött létre a Régióban – elsősorban a fővárosban –, az önkormányzati fenntartású intézményekben is többféle iskolai modell, számtalan tanterv és oktatási módszer jelent meg. Az alapítványi és magániskolák mellett, reneszánszát éli az egyházi oktatás. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók igényeinek kielégítésére többcélú intézmények működnek.

A 2004/2005. tanév adatai alapján a Régióban 996 óvodaegység⁹ működött, amelynek 76,2 %-a önkormányzati fenntartású. Az általános iskolák (652) döntő többsége (82,7%) szintén az önkormányzatok fenntartói körébe tartozik. A középiskolák tekintetében (457) a fővárosi és a megyei önkormányzat mellett (33%), jelentős szerephez jutnak a települési és kerületi önkormányzatok (27,2%), illetve az alapítványok és egyéb természetes személyek (20,3%). A szakközépiskolák és a szakiskolák 44,1%-át a Fővárosi és a Pest Megyei Önkormányzat tartotta fenn. Jelentős volt még a települési és kerületi önkormányzatok részesedése 24,5%. Az oktatási-nevelési szolgáltatások színvonala többnyire emelkedik, az intézményi kínálat gazdagodik, azonban a PISA felmérés eredményei a tanulók alkalmazható tudásának alacsony szintjére hívják fel a figyelmet. A tanulók tudásszintje a középmezőny alsó részéhez közelít. Az intézményrendszer egészét érinti az épületek állagromlása, az oktatási infrastruktúra elavulása.

A szuburbanizációs folyamatok olyan népességi változásokat idéztek elő, amelyeket az ellátórendszer nem volt képes maradéktalanul követni. Jelentős hiányok tapasztalhatók az óvodai és alapfokú oktatási intézményi ellátottságban, csakúgy, mint a meglévő intézmények infrastruktúrájának minőségében és a napközbeni gyermek és idősellátás lehetőségeiben (pl. napközi, családi napközi). A fővárosi középiskolák tanulóinak közel 25%-a Pest megyéből jár be. A szakképzés vonatkozásában, egyes szakmákban a főváros országos jellegű feladatokat is ellát. A demográfiai trendeket, illetve a közoktatási rendszer átalakulását figyelembe véve a tendencia várhatóan tartós marad.

A Régióban számottevő kapacitással rendelkezik az iskolarendszeren kívüli (munkaerő-piaci) képzés intézményhálózata. Megkezdődött a szakképzési intézményrendszer átalakítása, azonban továbbra sem megfelelő a szakképzés volumene, valamint nincs összhang a képzések és a munkaerő-piaci igények között. A szakképző iskolák előtt álló egyik feladat, hogy képzési kínálatukat minél gyorsabban, rugalmasabban és pontosabban igazítsák a valós piaci igényekhez. A XXI. század első évtizedében várhatóan dominánssá válik a felnőttképzés, annak is a „life long learning – élethosszig tartó tanulás – vonulata. A technológiák gyors fejlődéséből, a technológiai változásokból fakadóan rövid időtartamú, célorientált munkaerő-piaci relevanciákkal működő képzésekből fog összeállni a szakképzés egyre jelentősebb része. A Térségi Integrált Szakképző Központok kialakításától a szakképzés tartalmi és módszertani megújulása várható.

A felsőoktatásban az elmúlt évtizedben közel megháromszorozódott a hallgatók száma. A Régió, ezen belül Budapest egyértelműen az ország felsőfokú **oktatási központja**. Több mint

⁹ Óvodaegység: önálló és többcélú intézménnyel egybeszervezett tagóvoda.

97 ezer diák tanul nappali tagozaton a Régió 51 felsőoktatási intézményében (függelék: XVII. táblázat). Ez azt jelenti, hogy az ország felsőoktatási hallgatóinak 39%-át a Régió egyetemei, főiskolái képezik. A felsőoktatási intézmények száma 1999-hez képest ugyan csökkent, viszont a Régió részesedése a hallgatók számából nőtt. Pest megye hét intézményében közel 7 ezer nappali tagozatos hallgató tanul. A Régió egyetemeire, főiskoláira az egész országból érkeznek diákok, a Budapesten tanulók kb. fele budapesti. Vannak olyan felsőoktatási intézmények - művészeti, sport, vallási - amelyek szinte csak Budapesten működnek, máshol az országban nehéz ilyen képzéshez jutni. Ezek mellett a műszaki és közgazdasági képzésben játszik kiemelkedő szerepet a főváros. A felsőoktatás centralizálódása mellett érzékelhető a decentralizáció folyamata is, hiszen Gödöllő és Pilisvörösvár mellett Vác is törekszik felsőoktatási szerepkör kialakítására.

3.2.4 Kultúra

Az országon és a Közép-magyarországi régióon belül Budapest hagyományosan kulturális központ. Tükröződik mindez a kulturális intézmények, színházak, mozik, kiállító termek, múzeumok relatíve magas számában, illetve az országos média koncentrációjában. Az 1990-es évek tendenciái a kulturális szolgáltatás kínálatának és igénybevételének alakulásában rendkívül negatívak országosan, regionálisan és a fővárosban egyaránt. A jelenség számos tényezővel magyarázható: többek között a kulturális szolgáltatások árának emelkedésével, a fogyasztói szokások (otthoni videózás, kábeltévé / fizetős csatornák, DVD házimozis, digitális TV, több csatornás televíziózás elterjedése, stb.) és életmód változásával, a kulturális események PR-jának, a kultúrátámogatás, mint stratégiai cél visszaszorulásával a kiemelt állami feladatok közül. A kultúra sokcsatornás finanszírozásában egyre meghatározóbb a magántőke megjelenése (szponzorálás, önálló művészeti és kulturális intézmények), amelyek egyértelműen a kínálat bővülését eredményezte.

A hagyományos formákban (színházlátogatók, mozi nézők, múzeumlátogatók) az 1990-es évek általános visszaesése után Budapesten megindult egy jól érzékelhető növekedés. A kulturális szolgáltatások igénybevételének ismert mutatója a színházba járók száma, amely hasonlóan negatív tendenciát tükröz: a vizsgált időszak alatt Budapesten (ami a Régió számára igazán meghatározó) 3,8 milliőról 2,5 millióra csökkent. Ez a tendencia kis mértékben javul, 2003-ban 2,3%-kal nőtt színházba járók száma, az előző év ugyanezen időszakához képest (2,238milliőről 2,290 millióra). A kihasználtság ténylegesen meghaladja a 100%-ot, a látogatók többsége a fővárosból és az agglomerációból érkezik. A lakosság jövedelmi viszonyainak, illetve a képzettségi mutatók függvényében ez a kedvező tendencia fennmaradhat. A tartalmi változásokat jelzi, hogy a nézők egyharmada az ún. alternatív színházakba vált jegyet. A szélesebb közönséget vonzó kulturális szolgáltatást nyújtó mozik és látogatóik száma Budapesten felére csökkent, Pest megyében egy nagyságrenddel esett vissza. A filmforgalmazás jelentős mértékben üzleti alapra került. A visszaesés ellenére Budapesten Kelet-Közép-Európa egyik legnagyobb mozi kínálata működik. A nézőszám 7,5 millió (2004-ben 7,8 millió), amelyből 920 ezer a kiemelt támogatásban részesülő art mozik látogatója.

A koncertszervező tevékenység jelentősen kibővült; a kínálat nemzetközi mércével is mérhető. Hetente átlagosan 200 komolyzenei koncert van Budapesten. Az agglomerációban, a művészeti intézményekben és fesztiválokon jelentős szezonális kínálat és kereslet mutatkozik. Jóllehet a kiállítóhelységek száma emelkedett (magángalériák megjelenése), a kiállítások száma, és a látogatók száma csökkent Budapesten és Pest megyében is. Azonos időszakban

(1980-2002) a budapesti kiállítások száma jelentősen csökkent, valamint elveszítették közönségük egy harmadát is. 2000-től kezdődően a csökkenés tendenciája kezd megfordulni, a látogatók számában elsősorban Budapest és Szentendre nagy országos és nemzetközi kiállításai jóvoltából növekedés tapasztalható. Budapesten a könyvtárak száma az elmúlt húsz évben 24%-kal, Pest megyében 50%-kal csökkent, 2000-től kezdődően azonban – a korszerűbb szolgáltatásoknak és az átgondolt fejlesztéseknek köszönhetően – az olvasók és a kölcsönzők számában lassú emelkedés volt tapasztalható.

3.2.5 Esélyegyenlőség

A Régió lakosságának életszínvonala elsősorban a keresetek alapján mérhető. Az elmúlt években az átlagkeresetek a Régióban az országos mértékkel megegyezően változtak. A főváros és Pest megye lakossága átlagos életszínvonalának eltérése azonban jelentős, és a statisztikák szerint a különbség nem csökken. A jövedelmeket tekintve a budapesti alkalmazottak átlagkeresete közel 25%-kal meghaladja az országos átlagot, míg a Pest megyeieké kb. 4%-kal elmarad az országos átlagtól. Ez azt jelenti, hogy a havi bruttó átlagkeresetek különbsége Budapest és Pest megye között több mint 55 ezer forint volt 2004-ben. Az eltérés a gazdaság és foglalkoztatás eltérő szerkezetére vezethető vissza; Budapesten a gazdasági szolgáltatások, közigazgatás és a szellemi foglalkoztatottak aránya magasabb mint Pest megyében, ahol az ipari foglalkoztatás dominál és a közép- és felsőfokú végzettségűek részesedése alacsonyabb.¹⁰ Ugyanakkor a Pest megyei lakosság jelentős arányban Budapesten dolgozik és a budapesti cégeknél regisztrált jövedelemhez jut.

A Régió által nyújtott életlehetőségeket nagyban meghatározza a gazdaság által biztosított viszonylag magas és **lassan emelkedő foglalkoztatási szint** (2003-ban 55,1%, 2004-ben 56,3%). A gazdasági aktivitás mutatói kedvezőbbek az országos átlagnál (Pest megyében 56,3%, a fővárosban 60,8%) 11%-kal meghaladva a kelet-magyarországi régiók értékét, viszont közel ennyivel maradnak el az európai uniós átlagtól. Ebben a népesség rossz egészségi állapota mellett szerepet játszik a korábban alacsonyan meghúzott nyugdíjkorhatár. A nemzeti célkitűzés szerint a foglalkoztatási rátát 2006-ra 59%-ra, 2010-re 63%-ra kellene emelni.

A munkanélküliség a Régió egészében csökkenő és **alacsonyabb az országos átlagnál.**

A munkanélküliségi ráta (2004):

Budapesten	4,4%
Pest megyében	4,7%
Magyarországon	6,1%

Tendenciájukat tekintve ugyan a budapesti és a Pest megyei munkanélküliséget tükröző számok is javulnak, ugyanakkor Pest megye rendkívül heterogén kistérségekből áll a gazdasági fejlettséget és a munkanélküliséget, életlehetőségeket tekintve. A Ceglédi, Dabasi, Szobi kistérségek rendelkeznek a legmagasabb munkanélküliségi értékekkel a Régióban, azonban ezek is alatta maradnak az országos átlagnak. A kerületek közti eltérés igen jelentős. A főváros nyolc kerületében lakik a regisztrált munkanélküliek fele, ebből a III., IV., VIII., XIII. kerületekben ezerkétszáz fölötti a létszám, az I., II., XII. kerületekben négyszáz fő alatt van a regisztráltak száma. Az elkövetkező pár évben – a javuló mutatók ellenére – is folytatódhat a **tartósan munkát vállalni képtelen csoportok** leszakadása, és az alacsony

¹⁰ Budapesten az alkalmazásban állók 57%-a szellemi foglalkozású, Pest megyében 37%-a, az országos átlag 43%.

aktivitással rendelkező települések, kerületek kialakulása. A munka nélküli lét tartóssága súlyosan hat a munkavállalási képességre. Az inaktivitás (különösen a férfiaknál) gyorsan rombolja az önbecsülést, a család és a környezet megbecsülését. A munka világába való ismételt bekapcsolódás érdekében komplex szociális-foglalkoztatási programok szükségesek.

Hátrányos helyzetű csoportok közé tartoznak a megváltozott munkaképességűek, a speciális helyzetű nők, a pályakezdők, a volt állami gondozottak, a hajléktalanok, és a roma kisebbséghez tartozók. A megváltozott munkaképességű emberek háromnegyede inaktív, a fővárosban védett munkahelyeken, célszervezetekben, illetve szociális foglalkozatókban 5500-6000 fő dolgozik, a piaci bér töredékéért. E szervezetek nem érdekeltek dolgozóik elsődleges munkaerőpiacra való visszajuttatásában, ugyanakkor foglalkoztatási kapacitásuk szűkös, az elsődleges munkaerőpiaci kimenetek hiánya miatt gyakran új személyt nem tudnak fogadni. A KSH felméréséből kiderül, hogy a korábban alkalmazásban álló kismamák kevesebb, mint felének volt lehetősége arra, hogy visszatérjen korábbi munkáltatójához. A munkavállalást hátráltatja a leépült intézményrendszer is, az elmúlt másfél évtizedben megszűntek a óvodák, bölcsődék. A megmaradt önkormányzati gyerekintézmények, pedig a nyitva tartás ideje miatt – különösen az ingázók vagy a szolgáltatásban dolgozók számára – nem minden esetben nyújtanak megoldást.

A regisztrált pályakezdő munkanélküliek száma 2001 óta folyamatosan növekszik (2003-ban 1997 fő, 2004-ben 2250 fő), nem kezelhetők azonban egységes célcsoportként, ugyanis munkaerő-piaci helyzetüket nagymértékben meghatározza iskolai végzettségük szintje, piacképes szakmai végzettségük, illetve annak hiánya. Helyzetüket nehezíti, hogy a munkaerőpiac igényei, és a jelenlegi képzési struktúra között disszonancia mutatkozik. Jelentős kereslet van szakmunkásokra, illetve szakiskolát végzettekre (bizonyos szakmákban munkaerő-hiány tapasztalható), míg a diplomások iránti igény visszaesett. Szintén problémát jelent, hogy az elméleti képzettség megszerzéséhez nem kapcsolódik szervesen gyakorlati, tapasztalatszerzési időszak, ugyanakkor a munkaadók már a pályakezdő munkavállalók esetében is elvárják az alapvető gyakorlati ismereteket. Bár a diplomás munkanélküliek száma nehezen becsülhető (2004-ben a Régióban 461 fő), az megállapítható, hogy a fővárosi munkaerőpiacon egyes szakmai területeken a felsőfokú végzettséget igénylő pozíciók telítődtek, már a hagyományos „sikerszakmákban” (jogász, közgazdász) is megjelent a diplomás túlkínálat. Problémát jelent, hogy a felsőfokú képzési rendszer sem, vagy alig alkalmazkodik a munkaadók elvárásaihoz.

A volt állami gondozott fiatalok a munkaerőpiacon többszörös hátránnyal indulnak. Ezen hátrányok egyik része a szocializációs minták hiányára vezethető vissza, másik része a kvalifikáció hiányából fakad. Munka, illetve megélhetés hiányában sokuk később a hajléktalanságig marginalizálódik. A hajléktalanok számának valós és pontos meghatározása problematikus, ugyanis a fővárosban és közvetlen környékén sok ember él nem lakás célú helyiségekben, illetve önkényesen elfoglalt ingatlanban. Munkaerő-piaci esélyeiket rontja a hiányos táplálkozás és a személyes higiéné hiánya. Általában azok tudnak tartósan elhelyezkedni, akik számára legalább az átmeneti lakhatás biztosított, ezért fontos, hogy a hajléktalanokat segítő szervezetek, intézmények kölcsönösen összehangolják szolgáltatásaikat.

A Régióban megjelenő szociális problémákat alapvetően a szegénység, marginalizálódás és kirekesztettség kategóriáival jellemezhetjük. A konkrét problémák között említhetjük a hajléktalanságot, a rezsi- és más tartozások miatt nehéz helyzetben levő személyek gondjait, a romák helyzetét, a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének nem maradéktalan biztosítását,

a drog problémát, a pszichiátriai-, és szenvedélybetegek, a megváltozott munkaképességű személyek kirekesztődését. A magányos, alacsony egzisztenciájú, gondozást igénylő idős lakosság a fővárosban és a Szobi kistérségben az országos átlaghoz képest nagyobb arányban van jelen. A fővárosban 515 ezer fő részesül nyugdíjszerű ellátásban, ebből 416 ezren betöltötték a nyugdíjkorhatárt. A 75 év felettiiek 63 %-a egyedül él. Az idősek otthonában elhelyezettek körében a fekvőbetegek száma folyamatosan emelkedik, az otthonok lakóinak egyre növekvő hányada ápolásra szorul.

Bár a Közép-magyarországi régióban arányát tekintve kisebb a roma népesség, mint más régiókban, koncentrációja egyes térségekben jelentős. A cigányság lélekszámára vonatkozó felmérések igen bizonytalanok, becslések szerint az országban kb. 600 ezer fő tartozik a roma etnikumhoz, és mintegy 10%-uk él a Közép-magyarországi régióban. A cigányság körében a munkanélküliség mintegy négyszer magasabb a lakosság többi részénél. 2003-ban a felmérések szerint¹¹ becsült értéke országos szinten közel 70%-os volt. Budapesten ennél alacsonyabb, 50%. A roma lakosság iskolázottsága alacsony, közel felüknek nincs befejezett általános iskolai végzettsége, valamint munkaerő-piaci kondíciójuk gyenge. Érdemes felhívni a figyelmet egy összefüggésre, amelyet ritkábban vizsgálnak a munkaerő-piaci helyzettel kapcsolatban. Azok a cigányok, akik szegregáltabb lakókörnyezetben élnek, kisebb eséllyel jutnak munkához, mint akiknek a környezetében sok nem cigány is lakik.

Az otthontalanok Budapesten 1989-ben jelentek meg tömegesen. Számuk gyors növekedésében meghatározó szerepet játszott a munkanélküliség megjelenése, a munkásszállások bezárása, valamint, hogy a vidéki hajléktalanellátó-rendszer kiépülése csak jelentős késéssel követte a fővárosit. A fővárosi alkalmi munka és megélhetési lehetőségek nagyobb aránya is a hajléktalanok bevándorlását eredményezte. Napjainkban az ellátást igénylő otthontalanok száma a téli időszakban 5-6 ezerre tehető.¹² 2004-ben a Régióban a hajléktalan otthonokban mintegy 3247 tartós bentlakást biztosító férőhely állt rendelkezésre. Ez az országban működő kapacitás közel felét teszi ki, de messze nem oldja meg az otthontalanok szállásgondját. Az otthontalanok jelenléte a főváros imázsára is kedvezőtlenül hat.

A Régióban – azon belül a fővárosban – működik az ország legtöbb területen ellátást biztosító legnagyobb szociális ellátó-rendszere. A szociális intézményi hálózat, a szolgáltatások kiépítettsége a fejlesztések következtében az elmúlt tíz évben jelentősen javult, örömdetesen sok nem állami (civil, egyházi) szervezet kapcsolódott be a munkába (a hajléktalan ellátás férőhelyeinek közel a felét például ők adják). A hiányok és a meg nem valósított ellátások között ki kell emelni a nappali- és az átmeneti ellátásokat, amelyek jelentős szerepet tölthetnének be a lakóterületen élők rehabilitációjában és megtartásában, a szociális reintegrációban.

---

¹¹ Kemény István – Janky Béla: A cigányok foglalkoztatottságáról és jövedelmi viszonyairól – a 2003. évi országos cigánykutatás alapján. In.: A Közép-magyarországi régió Szociális Helyzetelemzése. Budapesti Szociális Forrásközpont. Budapest, 2004. október.

¹² „Ha azt nézzük, hogy hányan alszanak huzamosabb időszakon keresztül (mondjuk legalább fél évig) utcán, aluljárókban, közterületen, zugokban, akkor Budapesten egy-kétezer *fedél nélküliről* beszélhetünk. Ha azokat az embereket vesszük számba, akik az ún. hajléktalan szállásokon alszanak, akkor Budapesten 3500, az országban még egyszer ennyi ilyen szállólakót találunk. A fedél nélküliek és a szállókon lakó hajléktalanok száma együtt Budapesten kb. 5-6000 fő...” Breitner Péter – Gurály Zoltán – Győri Péter: Kérdések és válaszok a hajléktalanságról. Menhely Alapítvány, Budapest, 2002.

3.2.6 Egészségügyi ellátás

Az egészségügyi ellátásban is megjelenik a térségi centrum-periféria viszony. Budapest kimagasló egészségügyi ellátottságának köszönhetően a Közép-magyarországi régió mutatói országos viszonylatban az első helyen állnak, azonban Pest megye alul marad a megyék közötti összehasonlításban. Az egészségügyi ellátórendszer az elmúlt évtizedben sok tekintetben átalakult, azonban a tartós finanszírozási problémák és az agglomerációs települések megnövekedett lakosság száma továbbra is nehezítik az ellátás folyamatos, magas színvonalon történő biztosítását. Azonban ezek a problémák nem régiós sajátosságok, az egész országot érintő súlyos gondok. Európai összehasonlításban országuk egészségügyi ellátásának színvonalát a magyarok tartják a legrosszabbnak, hasonlóképpen csak a portugálok és az írek vélekednek saját ellátórendszerükről.

Budapest területén működik az ország legnagyobb és legösszetettebb egészségügyi ellátó rendszere. A térségben jelen vannak az országos intézmények, az egyetemi klinikák, a különböző fenntartású rendszerben (önkormányzati, magán, vegyes tulajdonú) működő szakrendelők, kórházak és alapellátást biztosító intézmények. A különböző tulajdonosok által – más-más ellátási kötelezettség miatt, illetve együttműködési kényszer hiányában felesleges párhuzamosságok mellett kapacitásbeli hiányosságok alakultak ki. A fővárosi agglomerációban a szolgáltató kapacitások - diagnosztikai, gyógyító-megelőző, ápolási kapacitások - gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök, egészségügyi gépek, és berendezések gyártói, valamint számos országos hatókörű biztosító társaság települt be. Az egyes szintek között nincs szervezett koordináció, de az esetleges kooperációk fellelhetők. Jó példa erre, Pest megye és Budapest egészségügyi ellátását biztosító intézményei közötti együttműködés, a pest megyei betegek ellátását egyes speciális szakterületeken (például: idegsebészet, szívsebészet, onkológiai ellátás) a főváros intézményei biztosítják. Az ellátás egészét jellemző tendencia a konkurenciaharc erősödése, amelyet a betegellátás szolgáltató piacán, a finanszírozási forrásokért folytatott verseny gerjeszt. Budapest komparatív előnyei más országrészekhez képest a minőségi ellátásra alkalmas kapacitásokban rejlenek. A térségben koncentrálnak tudásbázisok, egyetemi központok vonzáskörzetében a szolgáltatások hozzáférési esélye magasabb.

Az egészségügy rendszere jelentős társadalmi ráfordítások, erős kormányzati támogatás, külső tőkebevonás, menedzsment átalakítása, tudatos és összehangolt fejlesztések nélkül nem javítható. Az állandósult finanszírozási gondok és az intézményeket fenntartó, tulajdonos önkormányzatok nehéz anyagi helyzete ellenére számos beruházás folytatódott, illetve fejeződött be az elmúlt évben. A rekonstrukciós munkálatokra, gép-műszerpark fejlesztésekre, cserére, intézményi komfortosításra részben önkormányzati hozzájárulásból részben pályázat úton vontak be forrásokat. Pest megyében például 2003-ban befejeződött a Törökbálinti Tüdőgyógyintézet, a ceglédi Toldy Ferenc Kórház rekonstrukciója, a Vecsési Egészségügyi Szolgálat épületének komfortosítása. A Pest Megyei Flór Ferenc Kórház (Kistarcsa) a 2000-ben elnyert 1,7 milliárd Ft összegű címzett állami támogatásból (az összeg tartalmazza Pest Megye Önkormányzat önrészét is) 2004. évben fejezte be nagyszabású rekonstrukciós munkálatait. Ennek keretében felújításra került többek között a központi műtő és a betegek célirányos ellátása érdekében egy új Sürgősségi Betegfelvételi Részleg épült. A Főváros vonatkozásában – a beruházásokat tekintve – kivitelezés alatt áll a Bajcsy-Zsilinszky Kórház műtői tömbje, előkészítés alatt állnak a Heim Pál Gyermekkorház rekonstrukciós munkálatai, továbbá a Szent Imre és az Uzsoki utcai Kórházak rekonstrukciójának II. üteme. A felújításokra köze 1 800 millió Ft áll rendelkezésre, a gép-műszer beszerzésekre pedig további évi 1 milliárd Ft. A tudomány-technológia fejlődésével lépést tartó korszerű berendezések,

gépek beszerzése még így sem biztosított, óriási gondot jelent a műszerpark elavultsága, esetleges hiányossága. A kötelezően bevezetett számítógépes adatnyilvántartás zökkenőmentes működését megnehezíti az elavult géppark, illetve gondot okoz, hogy egyes gépek nincsenek hálózatra kötve.

Megoldást jelenthet a tartós pénzügyi gondokkal küzdő (egyres kórházak már akut csődhelyzettel küzdenek) állami, önkormányzati tulajdonban lévő egészségügyi intézmények helyzetének javítására, azok nonprofit működtetésűvé átalakítása. A Fővárosi Közgyűlés úgy döntött, hogy 2005. január 1-től a Schöpf-Merei Ágost Kórház és Anyavédelmi Központ költségvetési intézmény útján ellátott önkormányzati feladatait más szervezeti, működési formában, közhasznú társaság keretei között kívánja végezni. Ehhez hasonló módon folyamatban vannak a Budai Gyermekórház és a Visegrádi Rehabilitációs Szakkórház átalakítási tervei is.

A Régióban a **fekvőbeteg szakellátást** nyújtó intézmények száma 52. Ebből Pest megye lakosságának egészségügyi ellátását 12 kórház biztosította (amelyek döntő többsége járóbeteg szakellátást is működtet.) Tulajdoni szerkezetük vegyes képet mutat, 3-3 Pest Megyei Önkormányzat, illetve Városi Önkormányzat fenntartásában működik, 1 egyházi, egy minisztériumi fenntartású egy pedig Fővárosi Önkormányzat tulajdonában áll. A budapesti intézmények Fővárosi Önkormányzat, minisztériumok, illetve egyéb fenntartók (egyházi, alapítványi) felügyelete alatt állnak. A fekvőbeteg ellátást a Régióban 2004-ben 26.349 kórházi ágy biztosította, ebből Pest megyében 3.988, Budapesten 22.361 működött (Budapest mutatói az országos átlag csaknem 30%-a, ugyanez az adat a Régióra nézve 33%, függelék: XIX. táblázat). Ez országos viszonylatban nézve kiemelkedő adottság, különösen, hogy az egészségügyi ellátás elmúlt éveinek jellemzője volt a kórházi ágyszám leépítése, (országos szinten 1999. évre az 1970. évi szint alá süllyedt) 1998 óta a kórházi ágyszám leépítés a Régióban volt a legnagyobb mértékű (5 százalék).

A **járóbeteg szakellátást** Pest megyében 18 önálló szakorvosi rendelőintézet (mind önkormányzati tulajdonú, ebből 3 megyei fenntartású), Budapesten 112 szakorvosi rendelőintézet biztosította. A járóbeteg szakrendeléseket 2004-ben Pest megyében heti 20.142, Budapesten heti 97.294 munkaóraban látták el a szakorvosok. A Régió összesített mutatói az országos átlag közel 37%-át adják (függelék: XX. táblázat). Több szakorvosi rendelőintézetre jellemző a minimumfeltételeket alig biztosító építészeti körülmények, a szakrendelések zsúfoltsága. Példaként említhető, hogy a szűkös építészeti feltételek ellenére egyes intézetek bővítették ellátandó szakfeladataikat (például: dabasi Szakorvosi Rendelőintézet).

A **házi orvosi, házi gyermekorvosi alapellátás** vegyes képet mutat a Régióban. 2003-ban Budapesten 1321 házi és házi gyermekorvos praktizált, ugyanakkor Pest megyében 647. 2004-ben Budapesten 966, Pest megyében 467. Tartósan üres házi orvosi praxis Márianosztrán, ideiglenesen betöltetlen felnőtt praxis Nagymaroson volt. Míg az egy házi és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 2003-ban Budapesten 1291, Pest megyében ez a szám 1738. 2004-ben az egy házi és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma Budapesten 1757 fő volt, Pest megyében 2449 fő. (függelék: XXI. táblázat)

A betegellátáshoz szükséges személyi feltételek általánosságban biztosítottak a Közép-magyarországi egészségügyi intézményekben, de orvosi, szakorvosi és egyéb diplomás állások betöltésénél több szakterületen gondok mutatkoznak (például: aneszteziológus,

radiológus, neurológus, patológus, gyermekgyógyász, stb.), amely érezhető problémát okoz a szakorvos utánpótlás biztosításában. A szakdolgozói oldalon egyes szakmákban, mint például aneszteziológiai-intenzív terápiás, gyermek, belgyógyászati és traumatológiai osztályokon jelentős létszámhiány tapasztalható¹³ (a Régió egészségügyi ellátásában, 2001-ben a betöltött szakdolgozói állások száma 30529, amely 2002-re 30193-ra csökkent, a betöltött orvosi állások száma 11951-ről 12163-ra nőtt, ugyanezen időszakot vizsgálva¹⁴). Budapesten a be nem töltött orvosi állások száma 6,8%, Pest megyében 3,3%. A szakdolgozói állásokat tekintve a hiány Budapesten 5,9%, Pest megyében 3,1%, egyenlő az országos átlaggal. 2002—ben az egészségügyi ágazatban végrehajtott 50%-os béremelés hatására csökkent a szakdolgozók elvándorlása, de átfogóan nem oldotta meg az ágazati problémákat. A beteggyógyászat mellől több nővér hiányzik, gyakori a fluktuáció, a hiányzó munkaerőt házon belüli munkacserével pótolják az intézmények. A nyári szabadságolás idején, betegség vagy más okból tartósan távol lévők egy részét még helyettesíteni sem tudják. Az intézmények a fenntartási költségeken már nem tudnak spórolni, többnyire az egyetlen megtakarítási forrás továbbra is a bérek jelentik.

Regionális szintű egészség-politika és tervezés feladatokat lát el, a Budapest Főváros és Pest Megye Önkormányzata kezdeményezésére, a 2004. május 26-án alakult Közép-Magyarországi Regionális Egészségügyi Tanács (KM RET). A KM RET feladata egyrészt a regionális egészségügyi fejlesztési terv közös elkészítése, érintett szolgáltatók és fenntartók véleményén alapuló stratégia kialakítása - a szolgáltatások hiányosságainak pótlására -, illetve az ellátórendszer felesleges párhuzamosságainak megszüntetése. További feladatai közé tartozik régiós szinten a lakosság egészségi állapotának rendszeres, folyamatos monitorozása, elemzése, az egészségpolitikai stratégiák közös kidolgozása.

3.2.7 Lakásellátottság

A lakásellátottságot regionális összehasonlításban vizsgálva a Régió az első helyen áll. Ezen belül a főváros, a száz lakásra jutó lakos mutatójának tekintetében az első (201), míg Pest megye az utolsó (275). Új lakások építése terén 1999 évi mélypont után (országosan 19 ezer lakás épült, ennek 35%-a a Közép-magyarországi régióban) a kedvezményes kamatozású hitelek következtében az évente épített lakások száma közel a duplájára emelkedett, vagyis a vizsgált mutató értéke csökkent. A lakáshelyzet Régió belüli egyenlőtlensége, elsősorban a főváros-megye viszonyban szembetűnő, melyet tovább erősít a szuburbanizációs folyamat (függelék: XXII. táblázat). A 10 000 lakosra jutó épített lakások száma jól jelzi ezt a folyamatot: a legmagasabb értékkel rendelkező Pilisvörösvári és a legalacsonyabb értékkel jellemezhető Szobi kistérségé között tízszeres a különbség. Az épített új lakások többsége jó minőségű, összkomfortos, mindeközben a meglévő lakásállomány minőségi színvonala leromlik, koncentráltan érintve a főváros régi építésű belvárosi tömbjeit és lakótelepeit.

---

¹³ Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Pest Megyei Intézete: Az egészségügyi szakellátás szakmai működése 2003.

¹⁴ Forrás: Egészségügyi Stratégiakutató Intézet

3.3 Települési és természeti környezet állapota

Az ország európai uniós csatlakozása nagymértékben elősegítheti Régióink környezetvédelmi és természetvédelmi tevékenységeinek kiszélesítését, a szükséges beruházások megvalósítását. Ehhez azonban a hazai hozzáadott forrásokon túlmenően megfelelően előkészített programok, projektek szükségesek. A lehetőségek kihasználásával, a törvények betartásával és betartatásával a környezet állapotában jelentős javulást érhetünk el, alapvető feltételt teremtve egy élhető régió megvalósításához.

3.3.1 Levegőminőség, légszennyezés

A Régióban elsőrendű levegőszennyező a közlekedés, amely az üledő és szálló por, a nitrogénoxidok, az illékony szerves vegyületek és a szénmonoxid esetében jelentősen terheli elsősorban a közlekedés által leginkább érintett területeket, a főváros belső részeit és a Régió fő közlekedési útvonalai mentén fekvő településeket. A levegő kén-dioxid koncentrációjának alakulását leginkább az ipari tevékenység alakítja.

A 4/2002.(X.7.) KvVM rendelet a területi légszennyezettségi zónák között, meghatározza a „Budapest és környéke” légszennyezettségi agglomerációt, melybe közelítőleg 250.000 lakos tartozik 71 pest megyei településen. 2003-ban a probléma megoldását segítő készült el Budapest és környéke agglomeráció integrált levegővédelmi intézkedési programja, amelyből kiderül, hogy a vizsgált terület lakosságának túlnyomó része a közlekedési emisszió káros hatásainak van kitéve. A program megállapításai szerint levegőszennyezettség szempontjából legkiemelkedőbb a Budaörs–Érd–Százhalombatta alkotta térség, valamint Dunakeszi–Vác térsége. A legkevésbé szennyezett területek pedig Nagykovácsi–Budajenő térsége és a Szentendrei-sziget.

A közlekedési eredetű légszennyezés okai között szerepel Budapest úthálózat-centrikussága, az agglomeráció felől beérkező közúthálózat nagyrészt 100-160 % feletti kapacitáskihasználtsága és az ebből eredő forgalomtorlódások, az átmenő és célirányos teherforgalom magas száma, valamint a Régióban folyamatosan növekvő gépjárműállomány (970.425 db/ Régió 2004-ben). Pest megye területének legnagyobb részéről a mérőállomások hiánya folytán légszennyezettségi adatok nem állnak teljeskörűen a rendelkezésünkre. Míg Budapest 11 pontján működnek a monitorhálózat állomásai és további 27 pontján a RIV (Regionális Immisszió-vizsgáló) hálózat egységei, addig a megyében csak 7 helyszínen Vácott, Százhalombattán, Budaörsön, Tahitótfalun és Szentendrén valósul meg a légszennyezettség mérése.

Budapesten három jelentős átszellőzési csatorna van, amelyeken keresztül a szennyezett levegőt a légmozgások kisöpörhetik a főváros légteréből. Az egyik ilyen csatorna a Duna völgye, a másik a Hűvösvölgy térsége, a harmadik a budaörsi légcatorna. A belváros egyedi légcirkulációja, valamint a légcatornának útját álló beépítések következtében a városközpont átszellőzése kis mértékű vagy egyáltalán nem valósul meg.

3.3.2 Szennyvíz

Általában elmondható, hogy az infrastrukturális fejlesztés területén az utóbbi években jelentős beruházások történtek, azonban a szennyvíz, a hulladék gyűjtése, kezelése és hasznosítása a

települések jelentős részén még mindig nincs megoldva, és az alternatív energiaforrások kihasználtsága is alacsony. Az ivóvíz ellátottság és szennyvíz-elvezetés arányát jellemző közműöllő az agglomeráció területén és a Dunakanyarban zártabb, itt a közcsatorna-hálózatba bekötött lakások aránya közelíti a vízvezeték-hálózatba bekötött lakások arányát, míg a Régió alföldi és legészakibb területein az olló jobban nyílik, vagy csatornázottság hiányában teljesen nyílt. Pest megye 184 települése közül 118 rendelkezik valamilyen szintű csatornázottsággal, a csatornahálózatra kötött lakások aránya a megyében 52,5 % (2004). 2000 és 2003 között évente közel 20 000 rákötés történt a szennyvízhálózatokra a megyében. (függelék: XXIV. és XXVI. táblázatok)

Budapesten a csatornahálózatba bekötött lakások aránya a teljes lakásállományhoz képest 95 % (2004), a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya pedig 98 %. (függelék: XXV. táblázat) A közműöllő budapesti állapota közel zártnak tekinthető.

A közcsatorna-hálózatba jelenleg nem csatlakozó 6% azonban mintegy 50 000 db háztartást jelent! A csatornázatlan városrészekre jellemző, hogy a rosszul záródó szennyvízgyűjtő tárolóaknákból kijutó szennyvíz a talajvíz szintjét megemeli és a talajvizet – de magát a talajt is – elszennyezi. Ezért – figyelemmel a Magyar Kormány által a 91/271 EGK irányelv megvalósításával kapcsolatos kötelezettségvállalására – alakította ki a Főváros un. kerületi csatornázási programját, amelynek keretében Kohéziós Alap támogatással 2010 december 31-ig valamennyi olyan lakóterületet csatornáz, amelyen az 1 km csatornára eső bekötések száma meghaladja a 45 db-ot, illetve a csatornával ellátható lakások száma a 120 db-ot.

A szennyvíz összegyűjtésével azonban még mindig nincs megoldva a tisztítás. Budapesten a keletkezett szennyvíz több mint 10%-a mechanikai tisztítás nélkül, 66%-a biológiai tisztítás nélkül jut a Dunába, mint befogadóba.

További teherterhelés az, hogy

- a tisztítás nélkül a befogadóba jutó szennyvizek egy része parti kiömléssel jut be a Dunába és csak 5-10 km megtétele után keveredik el, továbbá, hogy
- a Duna mintegy 57,3 km hosszú Ráckevei-Soroksári mellékága, – amelynek nagy része rekreációs övezet – a Ferencvárosi átemelőtelep csak mechanikailag tisztított szennyvizeivel terhelt Duna szakaszból indul ki és így közvetlenül szennyezett Duna vízzel pótlódik.

3.3.3 Vízbázis-védelem

A „Vízbázisvédelmi Célprogram” keretében a Közép-magyarországi régióban számos ivóvízbázist jelentő vízműtelep biztonságba helyezési terve készült el. A kidolgozott intézkedések azonban kevés esetben valósultak csak meg. Az ivóvízellátás stratégiai jelentőségű kérdés, melynek biztosítása és fenntartása az önkormányzatok hatáskörébe utalt feladat. A víziközmű tulajdonosa csak a Magyar Állam, vagy Önkormányzat lehet. A Vízmű üzemeltetője szakmai feladatokat lát el, tulajdonosi jogkörben nem léphet fel, tehát általában nem pályázhat. A vízbázisvédelem tehát az önkormányzatok hatáskörébe tartozik, az egészséges ivóvíz érdekében operatív intézkedéseket az önkormányzatok tehetnek. Ugyanakkor fontos szempont, hogy rendszerint nem azonos település élvezi a jó minőségű vízellátás hasznát, mint ahol a védelmi intézkedés miatt a korlátozás szükséges. (Például a pilis-hegységi területek ellátása a Szentendre Regionális Déli Vízműtelepről történik, vagy Észak-kelet Pest megye és Nógrád megye nyugati része a Verőce Regionális Vízműtelepről kap ivóvizet, de a Fővárosi Vízműtelepek döntő többsége sem a Fővárosban van.)

A Közép-magyarországi régióban, de különösen az agglomeráció területén már nagyon kevés „szabad” terület van, ezért a vízműtelepekre egyre nagyobb nyomás (környezetterhelés) nehezedik. A felelőtlen belterületbe vonások és a természeti területek kiárusítása visszavonhatatlan károkat okoznak. A 219/2004 (VII. 21.) Kormány rendeletben meghatározott szennyeződés érzékenységi kategóriákba sorolás alapján Pest megyében 68 település található fokozottan érzékeny területen, 110 pedig érzékeny területen. 102 település nitrátérzékeny területen fekszik. Fontos kiemelni a Ráckevei-Soroksári Dunaág helyzetét, melynek folyamatos minőségromlásának megállítására érdemi intézkedések részben történtek. A Budapesten keletkező és elvezetésre kerülő mintegy 650-700 ezer m³ szennyvíz jelentős része tisztítatlanul folyik át naponta a Kvassay-zsilip előtti főmeder szelvényében. A legjelentősebb szennyvízbeocsátó az FCSM Rt. Dél-pesti Szennyvíztisztító Telepe (72 ezer m³). A Ráckevei-soroksári Dunaág vízminőségének javítására bővítette a Főváros a Dél-Pesti Szennyvíztisztítót. A Dél-Pesti szennyvíztisztító telepen 2004-ben átadott iszapkezelő létesítmények révén nem szennyvíz, hanem III. fokozatú tisztítást követően, tisztított víz kerül a Duna-ágba, amely nem terheli, inkább hígítja annak vizét. A rendszer vízminőségének elviselhető szinten tartásához alapvető, hogy az 1 m³/s közvetlen szennyvízterhelés legalább 10-15-szörös hígítást kapjon. Ezért a Kvassay-zsilipen minimum 15 m³/s vízmennyiséget kell betáplálni. Ebből a szempontból különösen kritikus a dunai kisvizes időszak, amikor a betáplálás csak szivattyúzással biztosítható. A szivattyúzás elmaradása esetén a délpesti kitorcollás alatt tömény szennyvízdugó alakul ki, az ammónium érték néhány nap alatt elérheti a 10-20 mg/l értéket, míg az oldott oxigéntartalom 1-2 mg/l értékre csökken. Ezek az értékek a legtöbb vízi élőlényre, így a halakra is toxikusak. A térség problémái között jelentkezik a vízszűrési funkciót is ellátó sóderágy nagymérvű kitermelése. A Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (volt VIZIG) a feliszapolódott meder kotrására eddig 200 millió Ft-ot költött.

Az ivóvízbázis védelem több fázisból áll. Az első a vízbázis vizsgálata (diagnosztika), amelyet állami forrásból a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, illetve területi szervei végeznek. A második a védőterületek jogszabály szerinti kijelölése, amit a vízügyi hatóságok hajtanak végre, harmadik az intézkedések megvalósítása, amely a tulajdonos (állam, vagy önkormányzat) feladata és döntően beruházást igényel (például területvásárlás, szennyezőforrás eltávolítása), negyedik a biztonság fenntartása, amely üzemeltetői és tulajdonosi feladat, például észlelőrendszer üzemeltetése.

3.3.4 Hulladék

A települési szilárd hulladék mennyiségének növekedése a Régió egészére jellemző, sok esetben a fogyasztói társadalom fogyasztókra erőltetett termékeinek és köszönhetően, a (eldobható flakonok, üveg palackok, műanyag csomagoló anyagok), illetve a megváltozott, megváltoztatott fogyasztói szokásoknak tudható be. A hulladéktermelés volumene szoros összefüggésben áll a Régió, ezen belül is a Főváros gazdasági erejével (A Régióban termelődik meg a GDP mintegy 45,6%-a). (Magyarországon a becslések szerint évente 70 tonna mobiltelefon hoznak forgalomba, míg a hulladékká vált mennyiség 50 tonna körülre tehető.) Az Informatikai Vállalkozások Szövetsége becslése szerint Magyarországon 120-130 ezer tonna elektromos és elektronikai hulladék keletkezik, és ez a mennyiség évente 8 százalékkal nő. A Régió hulladéktermelése közel az egyharmadát teszi ki az országos mennyiségnek és nagyságrendje évről-évre 2-3 %-kal növekszik. (függelék: XXVII. táblázat)

Budapesten évente megközelítőleg 920.000 tonna (916.000 tonna 2003-ban) kommunális hulladékot szállítanak el a háztartásoktól. Ebből a mennyiségből 200.000 tonna veszélyes hulladéknak minősül. 2004. évben a Fővárosi Hulladékhasznosító Műben jelenleg folyó beruházási munkák miatt a fővárosban közszolgáltatás keretében kezelt települési szilárd hulladék 20,0 %-át ártalmatlanították égetéssel. Ez az arány 2005. évben 33,0 %-ra növekszik és 2006. évtől – a Fővárosi Hulladékhasznosító Mű beruházásának befejezését követően – az Európai Uniós normáknak minden tekintetben megfelelő teljes kapacitással üzemelő létesítményben tartósan meghaladja az 50,0 %-ot.

Az égetési kapacitást meghaladó hulladék mennyiség deponálásra kerül a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában lévő Pusztazámori Regionális Hulladékkezelő Központban és a Dunakeszi Regionális Hulladéklerakóban. A két létesítmény összes kiépíthető és felhasználható szabad kubatúra kapacitása mintegy 16,5 millió m³, amely 2030. évig biztosít hulladék lerakási lehetőséget.

A Régióban felülről jövő kezdeményezésre újabb regionális hulladéklerakók építését kezdeményezték, azonban a megcélzott települések lakosai népszavazások keretében minden esetben elutasították a beruházást. A hulladék ügy megoldására a megelőzés, illetve a szelektív gyűjtés, újrahasznosítás, komposztálás adhat választ, azonban ehhez egy megfelelő betétdíjrendszer, valamint a feldolgozó háttérpar kiépítése, érdekelté tévése szükséges. Fontos szempont, hogy a lakosság többség maximum 500 métert hajlandó megtenni azért, hogy hulladékát szelektív gyűjtőedényzetbe helyezze.

Rendezetlen lerakóra a Régió hulladékainak kb. 2%-a kerül, de különösen a települések környezetében jelentős probléma az **illegális hulladék-elhelyezés**. Számos kísérlet történt az illegális lerakók felmérésére, de teljes körű feldolgozásuk szinte lehetetlen. A Hulladék Munkaszövetség „Tájékoztató kampány az illegális hulladéklerakók felszámolásáért” című országos pályázatára beérkezett adatok alapján 6 pest megyei település és 7 budapesti kerület esetében érkeztek be adatok 2003-ban. Az adatok 852 illegális lerakót elemeznek. Az illegálisan elhelyezett hulladékok felszámolására indított akciók esetében elengedhetetlen szempont a megtisztított terület biztosítása az újabb szennyezések ellen. A Pest megyei II. Környezetvédelmi programban (2004-2008) készült települési vélemény kutatás alapján elmondható, hogy a megye településének lakói az illegális hulladéklerakókat tekintik a legfőbb környezeti problémának.

A megyében keletkező hulladék több mint 70 települési lerakóban kerül deponálásra, a legtöbb telepet csak egy település használja. A működő lerakók jelentős része nem felel meg azoknak a műszaki követelményeknek, amelyek a biztonságos elhelyezés kérdését megnyugtatóan rendeznék, és anyagi források híján sok esetben a **lerakók megfelelő üzemeltetése** (például talajtakarás), és rekultivációja sem valósul meg az előírásoknak megfelelően. 2006. év végén adják át az 50 települést érintő Duna-Tisza közti nagyterületi hulladékgazdálkodási rendszert Cegléd központtal. A 360 ezer lakost kiszolgáló hulladékgazdálkodási rendszer teljes költsége az előzetes kalkulációk alapján 23,7 millió euró lesz, amelynek 50 %-át az EU ISPA előcsatlakozási alap adja.¹⁵ A megyében Galgamácsán található az ország legnagyobb veszélyeshulladék elhelyező telepe, valamint Püspökszilágyon az egyetlen kis és közepes aktivitású nukleáris-hulladék tárolója.

Budapesten a nagyterületi Metallochemia-gyártelep területén 2008. május 31-ig megvalósul a kármentesítés. A Metallochemia 20 hektáros területén 410 ezer köbméternyi

¹⁵ Világ gazdaság, 2004. szeptember 22., szerda, 6. oldal

nehézfém-tartalmú salakot, szennyezett földet kell kitermelni és ártalmatlanítani. A veszélyes hulladékot az M6-os autópálya gyártelepen áthaladó szakaszának alapjába ágyazzák be. Évtizedes súlyos probléma a XVIII. kerületi (Pestszentlőrinc és Pestszentimre határán) pakura tavak ügye. A szénhidrogének lepárlásából visszamaradt termék tárolására 1952-ben létrehozott pakura tavak (hét nagy tó) kb. 25-30 ezer köbméter, környezetre ártalmas anyagot tartalmaznak. A tavak nemcsak szagukkal és talaj és vízszennyező mivoltukkal ártanak, de az évtizedek során rengeteg madár, emlős és rovar közvetlen pusztulását okozták. Felmérésük és ártalmatlanításuk folyamatban van.

3.3.5 Zaj és rezgés

A légszennyezéshez hasonlóan, a **zaj és rezgésterhelések** is elsősorban közlekedési eredetűek. Az autópályák, azok bevezető szakaszaihoz, főforgalmi utakhoz, főútvonalakhoz közel lakók a határértékeket 7-10 dB-el meghaladó zajterhelésnek vannak kitéve, amely jelentős terhelést jelent. Országosan a lakosság 42%-a él a határértéket meghaladó terheltségű területen, amelynek jelentős része fővárosi lakos.

A zajszint-túllépés mértéke a belváros főútjai, az autópályák bevezető szakaszai mentén jelentős. Rossz a helyzet a budai hegyvidéki (Hegyalja út, Jagelló út, Hűvösvölgyi út) utak környezetében ill. a kertvárosokban (Pestlőrinc, Kispest), valamint a felüljárók környezetében (például BAH csomópont, Ferihegyi gyorsforgalmi út felüljárói, Árpád híd budai hídfő, Nyugati tér, Róbert Károly krt., Bethesda utca, Rottenbiller utca). Magas a zajkibocsátás az elővárosi vasútvonalak, és a fővároson átmenő vasútvonalak mellett, utóbbinál különösen éjszaka.

Többek között a „fapados” légitársaságok szerepének felerősödésével a Budapest Ferihegyi Reptér légiforgalma az utóbbi időben jelentősen megnövekedett. Ferihegyen jelenleg naponta 300-350 le- és felszállás történik. Ennek a zaj- és rezgés hatás szempontjából már-már elviselhetetlen következményei érvényesülnek főleg Zugló, Kőbánya, XVII. kerület, Vecsés és Üllő területén. Naponta 5-6 lakossági panasz érkezik az érintett kerületek polgármesteri hivatalai, illetve a Budapest Airport Rt felé. A Budapest Airport Rt 2005. elejétől zajvédelmi díjat vezetett be a repülőgépek után, a legnagyobb zajterhelést okozó repülőgépek után éjszaka lesz a legmagasabb a díj, a legcsendesebbek pedig kedvezményt kapnak a zajvédelmi díjból. A díj bevezetésével ösztönözni akarják a légitársaságokat a csendesebb repülőgépek használatára.

A zajvédelmi díjból származó bevételt (kb. 100 millió Ft/év)- az erre vonatkozó kormányrendelet szerint - a repülőteret üzemeltető Budapest Airport Rt.-nek zajvédelemre kell fordítani, ebből a repülőter környékén a lakosság számára a passzív zajvédelem megvalósítását valamint a repülőtéren zajterelő falak és dombok építését tervezik.

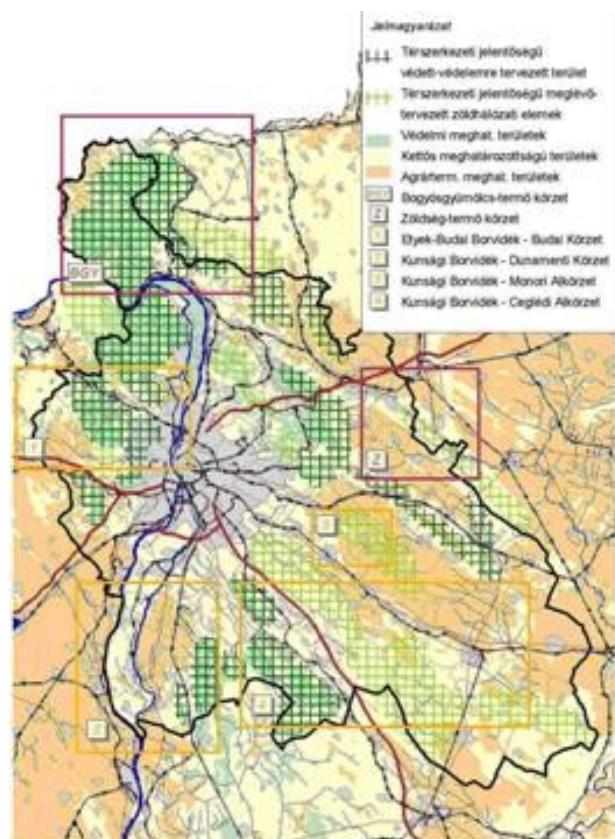
A környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló 2002/49/EK irányelv és a módosított magyar környezetvédelmi törvény felhatalmazása alapján került megalkotásra a Környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló 280/2004. (X.20.) kormányrendelet, amely szerint a fővárosnak és a vonzáskörzetéhez tartozó (21) településnek stratégiai zajtérképet kell készíteni 2007-ig és intézkedési tervet 2008 júliusig. Az érintett települések: Budapest–Dunakeszi–Fót–Csömör–Kistarcsa–Kerepes–Pécel–Vecsés–Gyál–Dunaharaszti–Szigetszentmiklós–Diósd–Érd–Halásztelek–Törökbálint–Budaörs–Budakeszi–Solymár–Üröm–Buda–kalász–Pomáz–Szentendre. A megyében a zajterhelés magasabb szintje elsősorban az

agglomerációhoz tartozó települések lakosságát terheli, főleg a forgalmasabb főútvonalak, vasúti pályák mentén. A megye II. Környezetvédelmi Programjában szereplő lakossági felmérés alapján ipari zajterhelésnek kitett lakosok Márianosztrán, Vácott, Pencen, Veresegyházon, Dunakeszin, Zsámbékon és Százhalombattán élnek

3.3.6 Védett területek, települési zöldfelületek

A Régióban a Nemzeti Parkok (2) és a Tájvédelmi Körzetek (11) összes területe 75.000 hektár. A fővárosban 3500 hektár terület áll természeti oltalom alatt. A Régióban 81 helyi jelentőségű védett terület nagysága megközelíti a 12.000 hektárt, ebből a főváros területén 522 hektár található. A fővárosban országos védettségű területek, a Sas-hegy, a Pálvölgyi- és a Szemlőhegyi barlang felszíni területe, a Gellérthegy, a Háros-sziget, a Fűvészkert és a Jókai kert, valamint az összes barlang (ebből 11 fokozatosan védett) és valamennyi forrás és gyógyforrás. Ezeken a területeken a hatósági felügyeletet a Duna-IPoly Nemzeti Park Igazgatósága gyakorolja.

Adatok hiányában ugyan nehéz alátámasztani, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a Régióra, de különösen a megye területére a zöldmezős beruházások túlsúlya jellemző. Ez a lakóparkosítással együtt nagymérvű természetes zöld felület megszűnését eredményezi. Az elszigetelt természeti területek ökológiai hálózatba kapcsolása és fenntartása az Európai uniós csatlakozásunkkal kapott hangsúlyos szerepet. A Natura 2000 az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területeket magába foglaló hálózat. A Natura 2000-be tartozó, az ország 20,6 százalékát lefedő területek a madárvédelmi (79/409/EEC) és az élőhelyvédelmi (92/43/EEC) irányelvek alapján kerültek meghatározásra. A Natura 2000 területek földtulajdonosai, földhasználói kompenzációs támogatást kapnak azért, hogy a területükön lévő természeti értékeket fenntartsák eredeti állapotukban. Minden egyes területre részletes kezelési tervet kell kidolgozni, amelyben helyrajzi szám szerint határozzák meg az engedélyezett tevékenységek körét. A Natura 2000 területek Budapesten 3268 hektárt, Pest megyében 114733 hektárt fednek le. 2007-től a jelenlegi ismeretek szerint mintegy 4,4 milliárd euró szerepel majd a hat évre szóló európai uniós költségvetésben a Natura 2000 programra a 25 tagország számára.

14. ábra: Zöldterületi rendszerek és az agro-ökológiai potenciál a régióban

A településeken belül, a szakszerűen kialakított **zöldfelületi rendszerek** az „élhető település” szerves részét alkotják, melyek fogyása (beépítése) és minőségi romlása az ország városaiban általánosan jellemző folyamat, amelynek legfőbb okai az önkormányzatok rövid távú, „túlélési”, gyors

forráshoz jutási stratégiáiban és a fenntartáshoz, fejlesztéshez szükséges anyagi források hiányában keresendőek. Az agglomeráció településeire, illetve a kerületek kertvárosias részeire jellemző a „költözzön a zöldbe” szlogennel történő ingatlanvásárlásra ösztönzés, amely tudatosan nem foglalkozik azzal a ténnyel, hogy a vágyott „zöld” környezet csak addig marad zöld, amíg be nem népesül. A Budapesti Agglomeráció Terület-rendezési Terve (2000) zászlajára tűzte a Budapest és agglomerációja zöldfelületi rendszerének megtartását, fejlesztését, zöldgyűrű kialakítását. A terv készítése óta eltelt időben a célterületként kezelt zöldfelület nagymértékben megszűnt, beépült, már csak foltokban van jelen, szigetszerűvé vált.

Az állapotromlás megakadályozására, illetve valamelyes javítására a Budapest Városfejlesztési Konceptiójában is megfogalmazott „zöldövezeti megállapodás” kidolgozása és elfogadása szükséges.

3.3.7 Környezeti nevelés

A megfelelő környezeti tudatosság és felelősség kialakítása igen hosszú folyamat. A Régióban a zöld szervezetek száma (800 bejegyzett) országos viszonylatban is kiemelkedően magas, amely egyrészt jelzi a problémák súlyát, másrészt pedig a lakossági aktivitás mértékét. A környezeti nevelés az állam, az önkormányzatok és minden pedagógus törvényben rögzített feladata (1995. évi LIII. tv.). A közoktatási törvény előírja, hogy minden iskolának ki kell dolgoznia az egészséges életmódra nevelési és környezeti nevelési programját.

Definíciók: „A **környezeti nevelés** olyan értékek felismerésének és olyan fogalmak meghatározásának folyamata, amelyek segítenek az ember és kultúrája, valamint az őt körülvevő biofizikai környezet sokrétű kapcsolatának megértéséhez és értékeléséhez szükséges készségek és hozzáállás kifejlesztésében. A környezeti nevelés hatást gyakorol a környezet minőségét érintő döntéshozatalra, személyiségformálásra és egy széles értelemben vett viselkedésmód kialakítására.” (Természetvédelmi Világszövetség /IUCN/ 1970.)

„Az **erdei iskola** sajátos, a környezet adottságaira építő nevelés- és tanulás-szervezési egység. A szorgalmi időben megvalósuló, egybefüggően többnapos, a szervező oktatási intézmény székhelyétől különböző helyszínű tanulás-szervezési mód, amelynek során a tanulás a tanulók aktív, cselekvő, kölcsönösségen alapuló együttműködésére épül. A tanítás tartalmilag és tantervileg egyaránt szorosan és szervesen kapcsolódik a választott helyszín természeti, ember által létesített és szociokulturális környezetéhez. Kiemelkedő nevelési feladata a környezettel harmonikus, egészséges életvezetési képességek fejlesztése, és a közösségi tevékenységekhez kötődő szocializáció.” (Erdei Iskola szakmai találkozó 2001.)

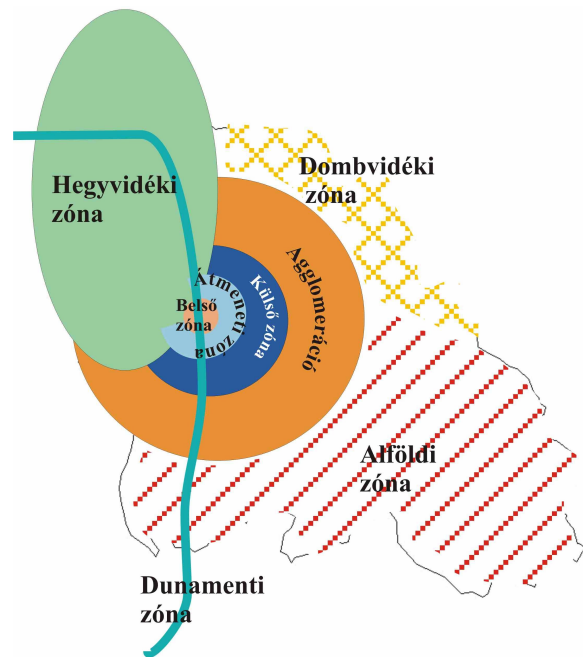
A Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda (KöNKOMP) erdei iskolákat nyilvántartó adatbázisa szerint a Régióban 27 erdei iskola működik. Az erdei iskola program kitűzött célja, hogy 2008-ig minden iskoláskorú gyerek legalább egyszer részt vegyen egy több napos, bentlakásos környezeti tudatot építő foglalkozáson. A középfokú oktatás terén hét olyan iskola található a Régióban, amely részt vesz a Nemzetközi Környezeti Nevelési Programban. Ebből 2 Pest megyében (Szentendre, Érd) 5 pedig a Fővárosban található. A Régió felsőoktatási intézményeiben több helyen is történik természetvédelmi, természetvédelmi szemléletű oktatás, ezek közül kiemelkedik a Gödöllői Agrártudományi Egyetem, azon belül is a Környezet és Tájgazdálkodási Intézet.

3.3.8 Tájkarakter

A Közép-magyarországi régió az országban abszolút centrális helyet foglal el. A Kárpát-medence központjában, különböző jellegű tájak határán, a középhegységi vonulatok, az Alföld, valamint a Duna metszéspontjában fekszik. Ezek a természeti tényezők határozták meg alapvetően a közlekedési útvonalak fő kiépülési irányait, amely a történelmi fejlődése során rögzítette a térség centralitását.

A Régió alapvetően három jellegzetes táj részeit és találkozásuk metszéspont-térségét tartalmazza. A főváros közepétől NY-K-i irányba húzott tengelytől délre egészen a D-NY-i irányú sugárig az Alföld sík területe helyezkedik el, onnan a NY-i sugárig kis területtel beékelődve a Vértes aljának dombvidéke, ettől az ÉNY-i sugárig a Budai hegység, ettől az É-i sugárig terjedően a Visegrádi hegység és a Börzsöny található, ettől a K-i irányú sugárig pedig Cserhát-alja,

Gödöllői-dombvidék. A főváros és térsége a háromféle tájegység metszéspont-térségében helyezkedik el, a Dunán való átkelés szempontjából legalkalmasabb partszakasz mentén, ezzel elfoglalva a táji szempontból (is) legnagyobb potenciállal bíró térséget (függelék: 1., 2. térkép). A Régió városiasodó kistérségei jellegzetesen a főváros közepétől NY-K-i irányba húzott tengely mentén, a dombvidéki tájegységek területén helyezkednek, és terjeszkednek dinamikusan. A fővárosi agglomeráció részét képező Budai, Pilisi hegyvidékek területein ugyan intenzív a települések lakóterületeinek relatív növekedése, de ennek mindeztidáig korlátokat tudott szabni a természetvédelmi oltalom alatt álló erdős területek védelme és a dombvidékinél erősebb topográfia. Az alföldi síkvidék – hagyományosan ritka településhálózata és mezőgazdasági jellege folytán viszonylag nagy lakosságszámú települései dacára – tartja vidéki jellegét. A Régió Dunától É-ra fekvő Ipoly-menti kistérsége – attraktív táji adottságai dacára – gyenge kapcsolatai miatt a Régió legvidékebb jellegű kistérsége. A Közép-magyarországi régió egészét kettészeli a – Régió kialakult térszerkezetét alapvetően meghatározó – Duna. A folyó térstrukturáló hatása máig meghatározó: vízi szállítási és közlekedési útvonal, partjai üdülő és rekreációs, valamint lakóterületek. A két partját összekötő hidak és kompátkelők közlekedési valamint logisztikai és egyben fejlesztési csomópontok szinterei.

15. ábra: A Régió területi tagoltsága

3.3.9 Térszerkezet

A Közép-magyarországi régió településszerkezeti szempontból három eltérő jellegű részre tagolható. Ezek a főváros, az állandóan változó kiterjedésű fővárosi agglomeráció és a Pest megye fővárosi agglomeráción kívül eső területe. A Régió határain belül található három területi egység nem tekinthető egymástól függetlenül létező térszerkezeti elemnek, hiszen települési és térségi szinten is a közlekedési hálózaton keresztül - egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn intézményi, infrastrukturális és egyéb ellátási funkciók terén. Az

egyres térszerkezeti elemek egymáshoz való térbeli viszonya az utóbbi évtizedben elkezdett átalakulni. A tér és funkcionális kapcsolatok átalakulása követő jellegű, így még mindig erősen kirajzolódik a főváros domináns szerepe.

A Régió alapvető belső jellegzetessége – az országos helyzethez hasonlóan – az egyközpontúság. A központ szerepét Budapest tölti be. Budapestnek mind az országban, mind a Régióban gyengék az ellenpólusai. Az erőteljes egyközpontúság egyaránt megnyilvánul a **népességkoncentráció**, a **gazdaság**, az **infrastruktúra**, valamint a különböző feladatú **intézményrendszerek** terén. Ennek hatására alakult ki a főváros körül egy kiterjedt agglomerációs gyűrű, amelynek településszáma folyamatosan bővül. A városok, illetve a nagyobb népességű települések a fővárost megközelítő utak mentén találhatók, a fő közlekedési útvonalak közti területeken pedig falvas térségek jellemzőek. A fővárosból kiinduló sugárirányú útvonalak mentén fekvő nagyobb települések (például Vác, Gödöllő, Szentendre, Cegléd) térszervező hatása funkcióik hiányossága miatt csak közvetlen környezetükre terjed ki, egymás közti kapcsolataik erősítését pedig a haránt irányú, összekötő közlekedési kapcsolatok hiánya gátolja.

A Közép-magyarországi régió településhálózatának térszervező ereje - főként a fővárosnak köszönhetően - átnyúlik a Régió határain. A régiós településrendszer központjainak együttműködési és vonzásterületei Régió határain túli területeket is lefednek, egy olyan többnyire nagyvárosi funkciókkal vagy speciális szerepkörrel rendelkező városokat magában foglaló gyűrűt érintve, melynek elemei Esztergom, Tatabánya, Székesfehérvár, Dunaújváros, Kecskemét és Szolnok. Budapest és ezzel együtt a Régió közlekedés földrajzi helyzetén és központi funkcióin keresztül részben a Régió határain kívül eső városi gyűrű elemein, például Esztergomon keresztül kihat az ország határon túli térszerkezeti átalakulási folyamatokra, valamint a transz-európai úthálózat kialakítására.

3.3.10 Településrendszer

A Régió mind a térszerkezet mind a településrendszer szempontjából meghatározó eleme Budapest. A főváros mellett nincs más jelentősebb központként funkcionáló város a Régióban.

A Régió városhálózatát a kisvárosok alkotják, amelyek közül egyre több képes szűkebb térségét központként szervezni. Vác és Gödöllő központi szerepe és hatása az agglomeráción kívülre is kiterjed. A városok többsége, annak ellenére, hogy szűkebb környezetük központjaként funkcionálnak, funkcióikat tekintve hiányosak. A Régió városaiban a népesség 84,5%-a él. A Régió jellegzetessége az aprófalvas térségek kis száma. A népességnek csak mintegy 0,1%-a él 500 főnél kisebb lélekszámú településen.

Az elmúlt 10 esztendő során a Régió települési vázrendszere szinte érintetlen maradt, viszont az azt kitöltő elemek a gazdasági szereplők és a lakosság a korábbi területi struktúrájukhoz képest igen nagymértékben átrendeződtek. A településrendszer régi térszerkezeti kapcsolatait fenntartva viszonylag lassan reagált az említett folyamatokban felmerülő újabb igényekre. A lakosság folyamatos súlyponti áthelyeződése a főváros felől az agglomeráció és az azon túli területek felé, a közel 10 000 és az azt meghaladó lakost számláló települések számának növekedése, a városi jogállású települések növekvő száma az egész Régió fokozódó városiasodását jelzik.

A gazdasági-társadalmi átalakulás által felgyorsított szuburbanizációs folyamat egy többirányú szegregációt indított el a főváros és az agglomeráció területén. Egyrészt azt utóbbi években erősödni látszik a főváros belső területeit érintő szegregáció, másrészt mivel az agglomeráció területére való kiköltözés elsősorban a jobban kereső, vagyonosabb társadalmi csoportokra jellemző, az eddigiekben a városon belüli társadalmi elkülönülés most a város és a szuburbán területek között is jelentkezik. A jóléti szuburbanizáció mellett megjelent a lecsúszó társadalmi csoportok városból történő kiáramlása is. Az agglomeráció, illetve a növekvő telekárak miatt az azon kívül eső terület északi és észak-nyugati részein egyértelműen a jóléti kitelepülés tapasztalható, a déli dél-keleti részeken, valamint a Régió agglomeráción kívül eső településein a szociális migráció negatív hatása egyre erősebben érezhető. Ez a jelenség tovább erősíti az eredendően meglévő fejlettségbeli különbségeket a Régió egyes térségein és településein belül. Az elmúlt pár évben, az észak-nyugat és dél, dél-kelet megosztottság mellett, egyre inkább a fővárostól való távolság lesz a meghatározó tényező.

16. ábra Városok a Régióban

forrás: KSH, Tájékoztatási főosztály, Területi tájékoztatói osztály, PEST MEGYE ÚJ VÁROSAI: Kistarcsa, Ócsa, Pilis, Üllő Budapest, 2005. szeptember

Az agglomeráción kívül eső települések szórta eloszlása egyértelműbb települési vonzaskörzetek lehatárolását teszi lehetővé. A központok száma alacsony, ugyanakkor a városi funkciójú települések komplexebbek, önállóbban látják el városi funkcióikat. A budapesti agglomerációban jóval nagyobb a városi funkciójú települések sűrűsödése, mint azon kívül. A települések városi funkciójának komplexitása kisebb, mint a nem agglomerációs településeké, elsősorban a főváros által nyújtott funkciók ellensúlyozhatatlan vonzereje másrészt az együttműködések és funkciómegosztás miatt. Nagyvárosi jellegű intézménnyel Vác, Gödöllő és Szentendre rendelkezik, de a többi város is rendelkezik azzal az intézményi és magasabb szintű szolgáltatási háttérrel, amely a piaci viszonyok között egy települést központi helyé tesz.

A városi jogállású, de teljes körű városi funkciókkal nem rendelkező települések mellett sok olyan 10 000 fő körüli népességet számláló nagyközséget találunk, amelyek lakossági ellátási funkcióikat igyekeznek saját erejükre alapozva létrehozni. A funkciók kibővítésére azért van szükség, mivel az újonnan betelepülő agglomerációs népesség a lakáson kívül majdnem minden igényét (beleértve a gyerekek iskoláztatását) a fővárosban elégíti ki.

A Régió városainak száma 41. 2005-ben négy nagyközség: Kistarcsa, Ócsa, Pilis és Üllő kapott városi rangot. Régió városhálózatát és a bekövetkezett változásokat az 16. ábra szemlélteti.

3.3.11 Az épített környezet, épületállomány, műemlékek

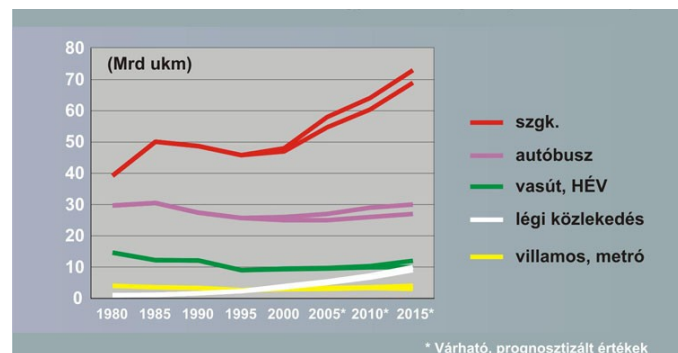
A Közép-magyarországi régióban – de országos viszonylatban is – az épített környezet vonatkozásában nagyságrendileg kiemelkedik Budapest (középület-állománya, lakóépület-állománya – ezen belül sajátos csoport a lakótelepek –, valamint úthálózata, hídjai stb.). A védelem alatt álló műemléképületek száma Budapesten 2030, míg a Régió többi területén 760 (kiemelkedik Szentendre és Vác). A műemléképületek jelentős hányada komoly turisztikai vonzerőt jelent.

A Régió településein általános tendencia a településközpontok nem megfelelő fizikai és funkcionális állapota. Mind az épületállomány, mind a funkcióhiányosság, és az ellátási követelmények növekedése együttesen igénylik a megújítást. A Régióban e célra a 2001-ben 18 önkormányzat kapott támogatást, összesen 503 943 000 Ft értékben, 2002. évben pedig 16, összesen 537 921 000 Ft értékben (függelék: XXVIII. táblázat).

3.4 Közlekedés

Az élhető régió kialakításának fontos feltétele a közlekedés fejlesztése, annál is inkább, mert jelenleg ellentmondás van a mind nagyobb mobilitási igény és annak kielégítése közt, a társadalom pedig egyre kevésbé tűri el a közlekedés hiányosságaiból eredő problémákat és az egyes szolgáltatások gyenge minőségét. A közlekedés helyzete általánosságban is ellentmondásos, hiszen szerepe szerint a fejlődési tendenciákat hivatott erősíteni, és régiók, országrészek tartós összekötését biztosítani, ugyanakkor a túlzott gépjárműforgalom jelentős terhelést ró a mikrotársadalmak környezetére, és hozzájárul a városokon belüli szegregációhoz.

A 17. ábra azt mutatja be, hogy a személyközlekedési teljesítmények közlekedési módoként hogyan alakultak az elmúlt időszakban, és milyen változások várhatóak a jövőre nézve. Így áttekinthetően felmérhetőek azok a változások, melyek általánosságban jellemzik az ábrán szereplő alágazatokat. Ezek a tendenciák többnyire megegyeznek az Európai Unióban egy-két évtizeddel korábban beindult folyamatokkal, ahol jelenleg a közúti és légi közlekedés bővülése tovább tart, a vízi közlekedés, mind az áru, mind a személyszállítás tekintetében lemaradóban van, a vasút pedig – az igen jelentős gyorsvasút hálózat fejlesztések hatására – a személyszállítás terén ismét növekedési pályára állt (az áruszállítás tekintetében lemaradóban van).

17. ábra: A személyközlekedési teljesítmények változása közlekedési módoként Magyarországon. Forrás: KTI Rt.

3.4.1 Közösségi közlekedés

A közforgalmú közlekedés és az egyéni gépjármű-közlekedés átlagos aránya Budapesten a budapesti lakosok napi utazásainál 60-40%, az összes utazásnál pedig 55-45%. Budapest határát átlépő utazásoknál ez az arány 39-61% (a fővárosba érkezők száma naponta: 632 ezer fő), városkörnyéki (Budapestet nem érintő) utazásoknál pedig 32-68%. A közforgalmú közlekedés részaránya az utóbbi két évtizedben folyamatosan csökkent (ez a tendencia minden valószínűség szerint folytatódni fog a következő években), azonban ez a 60% körüli arány főváros közlekedésén belül még mindig igen kedvezőnek tekinthető nemzetközi viszonylatban (például: Bécs: 44%, Brüsszel: 30%). Ezekből az adatokból jól kirajzolódik, hogy a közösségi közlekedés mely jellegű utazásoknál jelent a legkevésbé alternatívát az egyéni közlekedéssel szemben.

Budapest és környéke közötti közforgalmú közlekedési utazások 28%-t a BKV (56% autóbusszal, 44% HÉV igénybevételével), 37%-t a MÁV (74 000 utas/nap/irány, ennek 70%-a elővárosi forgalom) és 35%-t a Volán járatai bonyolítják le. (Ez azt jelenti, hogy a BKV jelentős térvésztestet szenvedett el 2000 óta, mivel korábban a közforgalom 50%-t bonyolította.)

A főváros közösségi közlekedése

A közforgalmú utazások megoszlása Budapesten a következőképp alakul: metró: 23%, busz: 48%, villamos: 24%, elővárosi vasút: 5%. Figyelemre méltó, hogy a kötött pályán haladó közlekedési eszközök részesedése összesen alig több mint 50%, ezek előnyei ellenére (Bécs: 87%). A fenti megoszlások az egyes közlekedési eszközök teljes hálózathoz képesti pályahosszával állnak összefüggésben: metró: 3%, autóbusz: 68%, villamos: 14%, HÉV: 9%. A közforgalmú közlekedés gerincét a metró-vonalak alkotják, ugyanakkor a metró hatásterülete a város területének alig 50%-t fedi le. Ez az arány a 4-es metró megépítésével fog csak javulni.

Budapesten az autóbuszok hálózathosszán kívül, ami kismértékben nőtt 2000 óta, a többi közlekedési eszköz tekintetében a hálózat- illetve pályahossz stagnálása tapasztalható (függelék: XXIX. táblázat: Budapest autóbusz-hálózata; XXX. táblázat: Budapest villamos és trolibusz-hálózatának jellemzői; XXXI. táblázat: Budapest metró-, földalatti- és HÉV-hálózata).

A főváros népességfogyása és az egyre növekvő gépkocsi-használat következtében tovább folytatódott az utasszám-csökkenés. A különböző járművek utasforgalma a tendenciák szerint szintén folyamatosan csökken (függelék: XXIX. táblázat: Budapest autóbusz-hálózata; XXX. táblázat: Budapest villamos és trolibusz-hálózatának jellemzői; XXXI. táblázat: Budapest metró-, földalatti- és HÉV-hálózata), ugyanakkor ez betudható a kínálat stagnálásának is (a gyors közösségi közlekedés vonalai nem bővültek a szükséges mértékben).

2003-ban a főváros közösségi közlekedésének összteljesítménye kismértékű, 0,4 %-os növekedése volt megfigyelhető. A teljesítmény az utasforgalmilag leginkább indokolt időszakokban és helyeken bővült. A szolgáltatási minőség-javítás magában foglalta a hálózat fejlesztését, a mozgáskorlátozottak előnyben részesítését és az üzemeltetési rendszer fejlődését. 2003-tól kettő helyett négy speciális – taxi rendszerben üzemelő – mozgáskorlátozottakat szállító autóbusz van forgalomban.

Általánosságban elmondható, hogy a budapesti közösségi közlekedés minősége folyamatosan romlik (függelék: XXIX. táblázat: Budapest autóbusz-hálózata; XXX. táblázat: Budapest villamos és trolibusz-hálózatának jellemzői; XXXI. táblázat: Budapest metró-, földalatti- és HÉV-hálózata). A jelenlegi finanszírozási rendszer fennmaradása esetén ez a tendencia nem fog megváltozni. A férőhely-kihasználtság még az autóbuszok tekintetében is átlagosan 40% alatti, viszont a legforgalmasabb időszakokban a 100%-ot is meghaladja (ez utóbbi nem csak az autóbuszok esetében releváns). A közösségi közlekedés főbb problémái (bár nem minden viszonylat tekintetében) a viszonylag alacsony utazási sebesség, a kedvezőtlen átszállási lehetőségek (nem csak közösségi közlekedésen belül, de más eszközökkel is), a kiszámíthatatlan szolgáltatás (menetidő, pontatlanság a menetrendhez képest) különösen a nem kötötpályás közlekedési eszközökre vonatkozóan, és a kényelmetlen utazási körülmények. A Régió egyik legnagyobb hiányossága, hogy az egyéni és a közösségi közlekedés között hiányoznak a színvonalas átadó csomópontok.

A több éve húzódó Budapesti Közlekedési Szövetség céljainak megvalósítása az egyesített bérletrendszer 2005. szeptemberi bevezetésével megkezdődött. Második lépésként közös

menetrendet alakítanak ki, majd közös arculatot vezetnek be. A rendszer legnagyobb előnye nem a közös tarifa lenne, hanem az a lehetőség, hogy minden irányból az a közösségi közlekedési ág közlekedjen a főváros felé, amelyik a helyi igényeknek, körülményeknek a legjobban megfelel. Ennek a megvalósulása minden valószínűség szerint vonzóbbá tenné a közösségi közlekedést az érintett 3,3 millió fős lakosság szemében.

Távolsági autóbusz-közlekedés

A távolsági autóbusz-közlekedés tekintetében a szállított utasok száma az 1990-es évektől kezdve folyamatosan csökken (függelék: XXXII. táblázat: A távolsági autóbusz-közlekedés jellemzői), és ez várhatóan tovább fog folytatódni. A Volán társaságok járatai 24 vonalon lépnek be a fővárosba. A legnagyobb utasforgalmú irányok az M1-M7 és a Bécsi út, ezek utasforgalma meghaladja a 8000 utas/nap/irány nagyságrendet. A Régió városainak (41) csupán 10%-ban van helyi autóbusz-közlekedése, mindössze néhány viszonylattal.

Vasúti közlekedés

Általánosságban elmondható, hogy napjainkban a vasúti közlekedés térvesztése tovább tart, de üteme mérséklődött, 2000-2002 között már stagnálás figyelhető meg. A fejlesztések eredményeképp a Közép-magyarországi régióban ez a tendencia meg is fordulhat a jövőben. Az ország transz-európai vasútvonalainak többsége átszeli a Régiót, ami így jelentős központi, elosztó szereppel rendelkezik. E vasútvonalak fejlesztése kiemelkedő jelentőséggel bír. Fő probléma (ami regionális szinten van jelen), a nem megfelelő (kivéve 1¹⁶, 100¹⁷, 120¹⁸ sz. vonalak), a vasúti létesítmények leromlott műszaki állapota, az alacsony kihasználtság (kivéve 80¹⁹, 100, 120 sz. vonalak) és járatsűrűség, valamint az elavult járműpark (kivéve: 2²⁰, 80, 100, 120 sz. vonalak).

A Közép-magyarországi régióban a vasutak vonalsűrűsége 93,5 km/1000 km² az országos átlag (83,5 km/1000 km²) feletti, azonban ez a főváros hálózatsűrűsége miatt van így, Pest megye ellátottsága az országos átlag alatt van. A kétvágányú pályák és a villamosított arányáról, valamint egyéb jellemzőkről lásd a függelék XXXIII. táblázatát: Összehasonlító táblázat a Közép-magyarországi régió vasúti hálózat kiépítettségének minőségi mutatóiról. A kiépítettség viszonylag jó színvonala azonban nem jelenti azt, hogy a vasútvonalak többsége megfelel a forgalmi terheléshez viszonyított műszaki állapotnak.

Budapest elővárosi közlekedésében a vasút szerepe egyelőre korlátozott, mivel nem fokozható jelenleg a csúcsidőben a járatok száma. A 11 elővárosi vasútvonal közül egyelőre 2 nem villamosított, ugyanakkor a kapacitások bővítésére, az utas-szolgáltatások minőségének javítására mindegyik vonal esetében szükség van. A kapcsolódó (ráhordó) rendszerek kialakítása és a parkolási feltételek javítására is szükség van, hogy a rendszer betölthesse funkcióját (függelék: IX. ábra: A budapesti elővárosi vasúthálózat). További hiányosság, hogy nincs megteremtve az elővárosi vasút-hálózat, illetve a városi kötőpályás rendszer egyes elemeinek integráltsága.

A körvasút a fővároson belüli fejpályaudvarokat összekötő kétvágányú, villamosított vasútvonal, Angyalföld-elágazás és Rákos-elágazás közt mintegy 9 km hosszúságban. Ez a

¹⁶ 1. sz. vonal: Budapest - Komárom - Győr - Hegyeshalom

¹⁷ 100. sz. vonal: Budapest - Cegléd - Szolnok - Püspökladány - Debrecen - Nyíregyháza - Záhony

¹⁸ 120. sz. vonal: Budapest - Újszász - Szolnok - Békéscsaba - Lökösháza

¹⁹ 80. sz. vonal: Budapest - Hatvan - Miskolc - Sátoraljaújhely

²⁰ 2. sz. vonal: Budapest - Esztergom

rendszer alkalmas lehetne a fővárosi közösségi közlekedési rendszerbe való integrálásra is, ez azonban a szükséges beavatkozások költségigényének nagyságrendje miatt az érintett szereplők közös erőfeszítését igényli.

A vasút előtérbe helyezéséhez, az európai tendenciáknak való megfeleléshez nélkülözhetetlen a korszerű, utas-barát rendszer kialakítása, ami azonban rendkívüli forrásokat igényel, megvalósítása lassan várható. A kombinált szállítás térnyerése miatt is ésszerű lenne a megfelelő vasúti infrastruktúra kialakítása.

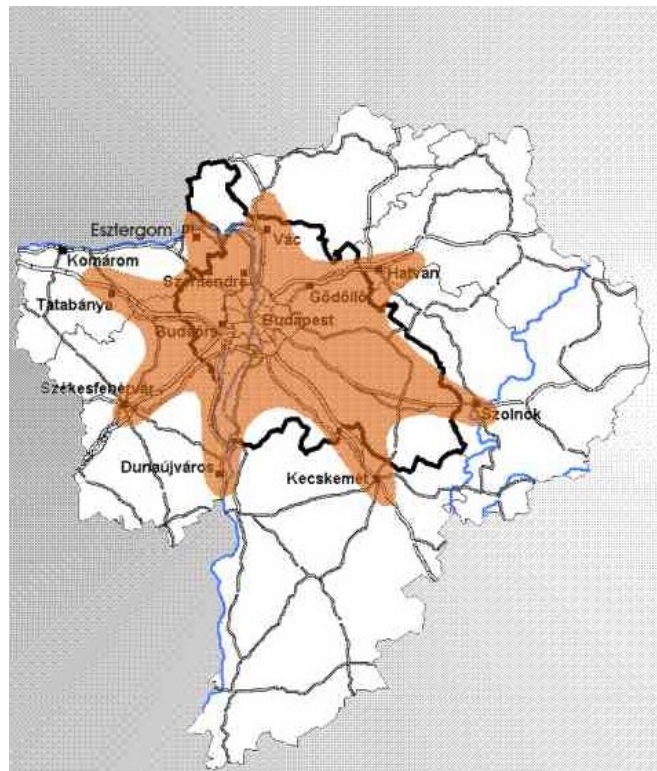
3.4.2 Közúti közlekedés

A közlekedési ágazatok közül a közúti közlekedésben történt évről-évre a legtöbb változás, azonban mindez elenyésző a koncepciókban, programokban prognosztizált szükséges fejlesztések mértékéhez képest.

A Régióban a főváros közelségéből adódóan sajátos problémát okoz a szuburbanizáció, illetve annak lényeges mobilitási igénynövelő hatása. A napi munkába járáshoz szükséges utazási idő egyre növekszik, ezért a kis sebességű helyváltoztatási módok hátrányba kerültek. A szétszórta épülő új bevásárlóközpontok, egyéb nagy vonzerővel rendelkező létesítmények is az autóhasználat kényszerét növelik, többlet-forgalmat generálnak, a közösségi közlekedés igénybevételének esélyét lényegesen csökkentik.

Az átlagos napi forgalom a Régióban 5000 E/nap, ami jelentősen nagyobb az országosnál (3000 E/nap). A forgalomnövekedés tekintetében Pest megye értéke kiemelkedően magas. Budapesten a belső városrészek forgalma alig változott az elmúlt években, mert az úthálózat telített, így a forgalom nem növekedhet, csupán a torlódások állandósultak.

Pest megyében a közúthálózat 16,5%-a számít jó minőségűnek. Annak ellenére, hogy az úthálózat sűrűsége és minősége országos összehasonlításban kedvezőnek tekinthető (függelék: XXXIV. táblázat: Összehasonlító táblázat a magyar régiók úthálózatáról; XXXV táblázat: Táblázat a magyar régiók úthálózatáról, változás 2000 és 2004 közt), a fővárosba irányuló célforgalom mellett a tranzitforgalom is fokozottan terheli a térséget, s így forgalom-levezetési, kapacitásbeli problémákkal kell szembenéznie a Régióknak. Ugyanakkor különösen a Régió dél-keleti térségében (Gödöllő térségétől délre, egészen a Ráckevei kistérségig) nagy gondokat okoz a haránt-irányú kapcsolatok hiányossága. A kapcsolatok kiépítésénél figyelembe kell venni az integrált közösségi közlekedési rendszerhez való kapcsolódásokat is.

18. ábra: A Régió gazdasági és társadalmi kapcsolatai

A Régió egyes településeiről (Szobi kistérség északi és Ceglédi kistérség dél-keleti településeiről) Budapestet több mint 2 óra alatt lehet csak elérni. A mellékelt ábra azon településeket mutatja a Régióban, melyekről Budapest egy óra alatt elérhető. A főváros központú gyors-forgalmi úthálózaton végre-hajtott fejlesztések az elmúlt időszakban mind Budapest elérését javították. A kedvezőtlen elérhetőségből adódó problémák azoknál az agglomerálódó településeknél jelentkeznek leginkább, ahol a népességnövekedést nem követte az intézményi ellátó infrastruktúra kiépülése, így a lakóhelyektől a munkahely és a szolgáltatások is távol esnek.

Budapesten a belterületi utak 80%-a burkolt út, ezen belül azonban egyes külső kerületekben a burkolt utak aránya 50-60% körül mozog (függelék: XXXVI. táblázat: Az önkormányzat közutak és a parkoló kerületenként, 2000-2003). Pest megyében természetesen ez az arány még rosszabb, mintegy 40%. Ez, és a Régióban szinte mindenütt jelentkező úthibák (kátyúk) sokasága egyre kritikusabb problémát okoz.

A Közép-magyarországi régióban a közlekedés biztonsága erősen veszélyeztetett, az országban előforduló közúti balesetek több mint 30%-a érinti a Régiót. A közúti balesetek száma Budapesten 2000-2003 közt folyamatosan nőtt, 2004-re azonban a balesetek száma szerencsére visszaesett a 2002. évi szint alá. Pest megyében a 2000-2001 közt tapasztalható kismértékű növekedést a 2002. évben visszaesés követett, azonban 2004-re a balesetek száma nagy ugrással a fővárosi balesetek számát is magasan felmúló nagyságúra emelkedett (függelék: XXXVII. táblázat: Közúti közlekedési balesetek, Budapest; XXXVIII. táblázat: Közúti közlekedési balesetek, Pest megye). A balesetek számának megoszlása szinte állandó: 10% vasúti, 90% közúti részarány. Érdekes, hogy a balesetben meghalt személyek száma 1000 lakosra vetítve Budapesten az egyik legalacsonyabb (0,6), Pest megyében 1,4. Ezzel ellentétben a sérült személyek száma ugyanerre a dimenzióra vetítve országos szinten a legnagyobb (21,8), Pest megyében pedig a harmadik legnagyobb (18,7). A közúti közlekedési balesetek legnagyobb része a közlekedésben résztvevők hibás magatartására vezethető vissza, de ez a pályák megfelelő műszaki kialakításával, korszerű forgalomtechnikai eszközökkel és szervezési, irányítási valamint tájékoztatási módszerekkel kedvező irányban befolyásolható.

A gépjárművek száma folyamatosan növekszik, és a Közép-magyarországi régióban az országos átlagot is jóval meghaladja az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma (függelék: XXXIX. táblázat: Személygépkocsik száma / 1000 lakos). A személygépkocsik száma Budapesten nem növekedett tovább 2003 és 2004 közt, míg Pest megyében folytatódott a növekedés. Egyes agglomerációs településeken a fővárosét is meghaladó motorizációs szint jelent meg. Ugyanakkor az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma a Nyugat-Európai adatokhoz képest igen alacsony.

A hálózati hiányosságok és az ebből eredő zsúfoltság miatt rosszak a városba érkezési feltételek (a legterheltebb útszakaszok az autópályák bevezető szakaszai – függelék: VII. ábra: Pest megye közúthálózatának 2002. évi kapacitáskihasználtsága; VIII. ábra: Pest megye közúthálózatának forgalomváltozása 2002/2001). A gépkocsik számának növekedésével feltehetően a közutak terheltsége is növekedni fog. Érdekes változás az elmúlt időszakhoz képest, hogy a napi utazások belső lefolyása egyenletesebb és a csúcsidőszakhoz viszonyítva növekedtek a napközbeni terhelések. Jelentős változást mutatnak az utazási indokok is (üzleti és szabadidős utazás térnyerése).

A Duna-hidak kapacitása jelenleg nem elég a tranzit-forgalom és Budapest forgalmának átvezetésére. Megkezdődött a megvalósítása, így belátható időn belül (2-4 év) átadásra kerülhet egy további híd a Dunán, az M0 északi átkelésénél.

A Közép-magyarországi régió rendelkezik a leghosszabb gyorsforgalmi úthálózattal (függelék: XXXIV. táblázat: Összehasonlító táblázat a magyar régiók úthálózatáról; XXXV. táblázat: Táblázat a magyar régiók úthálózatáról, változás 2000 és 2003 közt). A gyorsforgalmi utak szerepe elsődlegesen a nagytérségi, regionális kapcsolatok kiszélesítése, a kiemelt központok elérhetőségének javítása. Ugyanakkor az összekötő utak kiépítése sem mindig szolgálja a kistérségi központok kedvezőbb elérését. Ehhez olyan fejlesztés szükséges, amely által az adott település és kistérségi központja közötti meglévő útvonal lerövidül.

A Budapestet elkerülő M0 körgyűrű további szakaszait illetően, a délkeleti szektor építése csak 2004 nyarán kezdődhetett meg, ugyanakkor befejeződött a 4-es útig tartó szakasz megépítése. Megkezdődött a 4-es és az M3 közti szakasz, illetve az északi M0 híd kivitelezése. Különösen súlyos gondokat okoz az autópályák mentén fekvő települések belső úthálózatának rendkívüli terhelése. Javulni látszik azonban a helyzet, mivel a bevezetett új autópálya használati rendszer sikeres, és 2004 márciusától az ország összes gyorsforgalmi útja egységes keretek között vehető igénybe. E rendelkezések hatására várhatóan jelentősen mérséklődik az érintett térségekben a településeken áthaladó forgalom. A kért útdíj még így is sokakat távol tart az autópályáktól (főként a nehézgépjárműveket), ezért teljes mértékben nem szűntek meg a települési tranzit problémák.

A közúti közlekedési hálózat kritikus pontjai a szintbeli közúti-vasúti keresztezések, mert csökkentik az útvonalak átbocsátó képességét, és akadályozzák a közforgalmú közlekedési járművek menetrendszerű közlekedését, valamint veszélyeztetik a közlekedés biztonságát is. Ezek elmondhatóak a kötőtpályás közlekedési vonalak és a közutak szintbeli keresztezéseiről is.

3.4.3 Parkolás

A személygépkocsi ellátottság növekedését nem követte Budapesten a közúton kívüli parkoló felületek létesítése. A gépjárművek – különösen a legsűrűbb belső területeken – nagyrészt a közúton parkolnak, tovább szűkítve az egyébként is elégtelen pályafelületet. Az álló gépjárművek a közútfelületeket, a gyalogos felületeket és a zöldfelületeket egyaránt elfoglalják. A belvárosban a parkoló-garázs férőhely bővült, a felszíni férőhelykínálat csökkent. A közterületeken várakozni kívánók kb. 40-60%-a helyezhető el szabályosan. A parkolási kínálat és kereslet közti feszültséget csak fokozza, hogy egyes külvárosi és városkörnyéki területnek gyenge a közforgalmi megközelíthetősége. A Nagykörút - Budai körút által határolt zónában átlagosan 3-4 lakásra jut egy parkolóhely, ami még a lakossági igényeket sem elégíti ki. Ugyanakkor ezeknek a parkolóhelyeknek kell ellátniuk a kereskedelmi, a szolgáltató és hivatalos intézmények hivatás- és ügyfélforgalmát is (függelék: XXXVI. táblázat: Az önkormányzat közutak és parkolók kerületenként). A parkolók területe nem mutatott bővülést (sőt kismértékű csökkenés következett be) 2002-2003 közt.

Budapesten 28 P+R parkoló üzemel, ez hétköznap 4777 db parkolóhelyet jelent, ebből csak 527 korszerű, őrzött. Számos parkoló nem teljesíti funkcióját, mert létesítése maradék-elv alapján történt, és nem rendelkeznek megfelelő közösségi közlekedési kapcsolatokkal. Ráadásul a P+R parkolók egy része részben lakossági, részben szolgáltatásokhoz kapcsolódó igényeket is kielégít (például: egyes parkolók a körzetükbe települt kereskedelmi vagy

szolgáltató intézmények hatására eredeti rendeltetésüket elvesztik). A Budapestről kiinduló utazások 1%-a, a környékről kiinduló utazások 1,5%-a használja a P+R rendszert. Mivel a P+R parkolók telepítési körzetei a város leginkább fejlődőképes területei, vonzzák a befektetőket, így gyorsan fogynak a parkoló-telepítés lehetséges területei.

3.4.4 Vízi közlekedés

A Duna a VII. számú Helsinki folyosónak minősül, áruforgalma jelentékeny lehetne, azonban a főváros feletti szakaszon a kis hajózási vízmélysége miatt csak a maximum 1500 tonnás hajók közlekedhetnek zavartalanul. Az energiaárak emelkedésével a vízi személyközlekedés hatékonysága egyre csökken, fenntartása azonban idegenforgalmi jelentősége miatt feltétlenül indokolt. A folyami hajózás versenyképességét rontja továbbá az elavult hazai hajópark, a gazdaságtalanul üzemeltethető flotta és a korszerű kikötők hiánya. 2002-ben a 116 egységből álló személyhajó állomány 80%-a, az 550 egységből álló vontató-, toló- és áruszállító állomány 90%-a öregebb volt 20 évesnél.

A belföldi személyhajó közlekedés feljövő ágazata a konferencia- és rendezvényhajózás, illetve a városnéző hajózás, különösen a fővárosi Duna-szakaszon. A városon belüli közforgalmú közlekedési kapcsolatok biztosításában a hajózás szerepe csekély. A menetrend szerint közlekedő kishajók a jelenlegi járműparkkal és infrastruktúrával nem jelentenek versenyképes alternatívát a közösségi közlekedés ágaival szemben. A Duna, mint közlekedési folyosó kihasználtságának növelése az ökológiai szempontok figyelembevételével kell történjen.

A vízi közlekedés térvesztésének ellenére, az utóbbi időben a szállított áruk tömege 3,4 M tonnáról 4,05 M tonnára emelkedett, ezen belül a belföldi áruszállításé 806 ezerről 1,46 M tonnára nőtt. Az áruforgalom alapján Budapest és Százhalombatta az ország egyik legnagyobb kikötőjének számít. A nemzetközi igényeknek megfelelő kikötők száma jelentősen elmarad az Európai Unió átlagától, jelenleg Budapest-Csepel a kevés közül az egyik ilyen kikötőnk.

3.4.5 Légi közlekedés

A hazai légi közlekedés részesedése az áru- és személyszállításban nem változott alapvetően az elmúlt években. Az ország nemzetközi légi közlekedése Budapest-Ferihegy repülőtérre koncentrálódik (függelék: XL. táblázat: Budapest-Ferihegy repülőtér forgalma; XLI. táblázat: A légi szállítás jellemzői). A Magyarországról induló légi útvonalak átlagos hossza csökkent, viszont a célállomások köre bővült. A hazai légitársaság repülőgépeinek kihasználtsági foka 48 %-ról több mint 65 %-ra növekedett.

2003-ban felújítva megnyílt a régi Ferihegy 1 utasforgalmi épület is, mely az ún. diszkont légitársaságok fogadását szolgálja. Jelentős forgalomnövekedés ment végbe, 2004-ben a repülőtér utasforgalmának további – 5 millió utast elérő, 17,5%-os – emelkedése valósult meg, amihez az alacsony költségű légitársaságok forgalmának emelkedése 5,9 százalékpontos növekedéssel járul hozzá. A kedvezményes árú légitársaságok nem a hagyományos légitársaságok utazóközönségéből csábítanak át utasokat, hanem főként a korábban nem repülőgéppel utazók teszik ki utasaik jelentős részét.

A városközpont és a repülőtér közötti vasúti-gyorsvasúti összeköttetés nem épült ki, közösségi közlekedési lehetőségként továbbra is autóbuszjárat üzemel, ez viszont nem jelent olyan nagy megbízhatóságot, mint egy kötött pályás közlekedési eszköz. Az összeköttetés megteremtésére több lehetőség is adódik, folyamatos tárgyalások folynak a projekt kivitelezését illetően.

A főváros közvetlen közelében üzemelő Budaörsi repülőtéren menetrendszerű utasforgalmat lebonyolító légi közlekedés nincs, a várossal való összeköttetést megteremtő autóbusz-járatok az igényeknek megfelelnek. Ez a reptér jelenleg a kisgépes légi-szolgálatok bázisa. Területi elhelyezkedése jónak mondható, mert a megye intenzíven fejlődő térségében fekszik, tehát a kisgépes külföldi üzleti és szállítási kapcsolatok lebonyolításában jelentős szerepet tölthet be. (Ferihegy forgalmának emelkedésével kiszorulóban van onnan a kisgépes forgalom.)

Egyes – sport célú, vagy jelenleg nem üzemelő repterek jövőbeli funkciója a különböző változások miatt némely esetben átalakulóban van vagy bizonytalan. Dunakeszi és Gödöllő reptere az elképzelések szerint a sportrepülés és az ejtőernyőzés bázisai lehetnek. Kiskunlacháza repterének sorsa is teljesen bizonytalan, az eredeti elképzelések szerinti felhasználására (Ferihegy 3) valószínűleg nem kerül sor. Egyéb célú hasznosításához befektetőkre lenne szükség. A Tököli repülőtér funkcióváltással a sport- és szabadidő célú repülések kiszolgálójává vált.

3.4.6 Kombinált szállítás

A **Ro-La** (gördülő országút, Rolande Landstrasse) keretében a közúti kamionok továbbítása történik speciális vasúti kocsikon, a gépjárművezetők a kísérő kocsiban utaznak. Ez teszi többek között lehetővé a közutat és a környezetet erősen igénybe vevő hazai közúti tranzit forgalom egy részének Magyarországon történő átemelését Ausztria, Németország és Olaszország irányába. A Ro-La forgalom az elmúlt tíz évben ötszörösére növekedett, a hazai közúti tranzitforgalom 8-9 %-át ezen a módon szállítják keresztül Magyarországon. Ugyanakkor azt is ki kell emelni, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal (szabadabb közúti forgalom) a Ro-La forgalom 10%-kal csökkent.

A **nem kísért kombinált forgalomban** konténerek, félpótkocsik vasúti továbbítása történik. A 2002. évben továbbított tonnamennyiség 3,32 M. Folyamatos növekedés mutatkozik, ennek oka: új zárt vonatok beindítása és viszonylatok megnyitása, valamint az egységek nagyobb kihasználása. Ebben a rendszerben jelenleg hazánkban heti 65 kombinált vonat közlekedik mintegy 13 viszonylatban.

A kombinált szállítási módok közül a **Ro-Ro** (Roll on / Roll off) forgalom konténerek, kamionok dunai szállítását jelenti. 2002-re 13 200 egységre nőtt a szállított mennyiség. Jelenleg heti 2 hajó bonyolítja a forgalmat Németország (Passau) felé. A konténer forgalom is jelentősen megnövekedett: a Csepeli Szabadkikötőben 2004-ben meghaladta a 131 ezer TEU-t (konténeregységet), ezzel évek óta az ország legnagyobb forgalmú konténer terminálja (megelőzve Józsefvárost és a BILK-et). A kombinált árufuvarozási rendszer iránti növekvő kereslet következtében szűkös kapacitások alakultak ki az eszköz és az infrastruktúra oldalán egyaránt.

3.4.7 Logisztikai központok

A Közép-magyarországi régió 2000-2006-ra szóló stratégiai tervéhez képest a legnagyobb változást ebben a témában a Budapesti Intermodális Logisztikai Központ kialakítása hozta. Megvalósulásával az ország, illetve a közép-kelet-európai régió legnagyobb logisztikai intermodális fejlesztése valósult meg. 2003-ban átadásra kerültek az első raktár-, illetve irodaterületek, ezzel megkezdte működését a Budapesti Intermodális Logisztikai Központ. 2003. novemberében megnyitásra került a BILK Kombiterminál. A későbbi fejlesztések során magas-, hűtő-, veszélyesáru-raktár és az egyéb szolgáltatások kiszolgálására alkalmas számos más objektum (központi parkoló, kamionmosó, üzemanyagtöltő-állomás stb.) felépítését tervezik. A kiváló közúti és vasúti kapcsolatok mellett megfelelő vízi és légi kapcsolatok is rendelkezésre állnak 15 km-en belül (Csepeli Szabadkikötő, Ferihegyi repülőtér), ugyanakkor a városközpontból is könnyen elérhető. A logisztikai központ az ügyfelek igényeinek figyelembevételével bővül, s ennek eredményeképpen nincsenek kihasználatlan raktárak, kapacitások.

Budapest körzetében 3 működő logisztikai központ található (a BILK-en kívül a MAHART Csepeli Szabadkikötő és a Harbour Park). Ezáltal a Régió nagy része (kivéve a Ceglédi kistérséget) lefedettnek tekinthető a logisztikai központok szolgáltatásai által.

3.4.8 Kerékpáros közlekedés

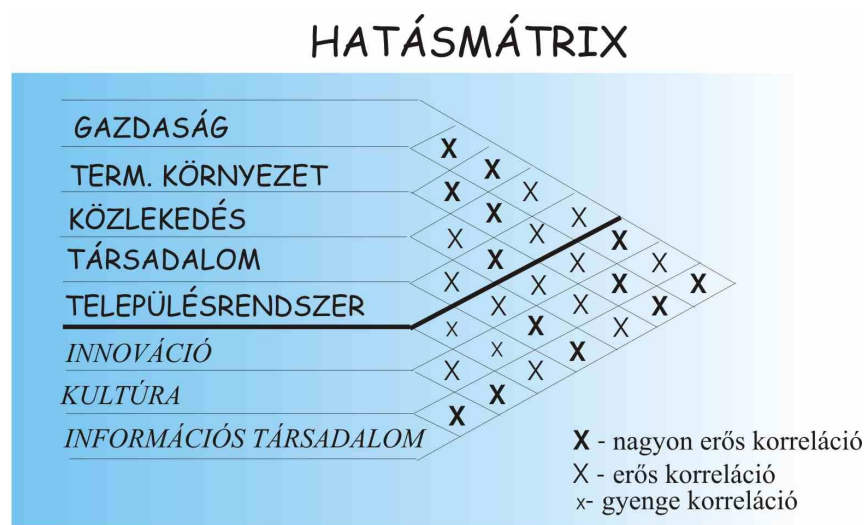
A kerékpározás gazdaságos és környezetbarát közlekedési eszköz, megfelel a megnövekedett mozgásigénynek, a gépjárművekkel zsúfolt városias területek problémáját bizonyos mértékben oldja, és használata az egészséges közérzet kialakításához is hozzájárul. A Régióban különösen a kistelepüléseken, ahol a közforgalmú közlekedés nem elégíti ki az igényeket, jelentős szerephez jut a kerékpáros közlekedés. Budapesten a kerékpáros közlekedés részaránya 1%, Nagykőrösön, Vecsésen, Üllön, Pécelen és Maglódon ez az érték 40% körül mozog. Jelenleg nem megoldott a kerékpárok BKV járművein (kivéve HÉV és fogaskerekű) és a Volánbuszokon történő szállítása.

Sajnos jelenleg sem az országban, sem pedig Régióinkban nincsenek olyan kerékpárforgalmi hálózatok (budapesti hálózathossz: 140 km), amelyek egyenrangúvá emelhetnék a kerékpárt a közlekedési eszközök sorában, és hasonlóképpen hiányoznak a megfelelő tárolási létesítmények (közintézmények és átszállási csomópontok mellett), a B+R (bike and ride) parkolók, valamint a bérlés lehetőségei is. Általában rekreációs és idegenforgalmi célok eléréséhez építenek a jelenlegi gyakorlat szerint kerékpárutakat, de még ezek sem jelentenek napjainkban megfelelő vonzást a kerékpáros turizmus iránt érdeklődők számára. Még az Euro-Velo-hálózat elemei sincsenek teljes körűen kiépítve.

3.5 A helyzetelemzés „hagyományos” témaköreinek összefüggése az „újszerű” témákkal

A helyzetelemzésben használt „hagyományos” témakörök mellett egyre inkább teret követelnek olyan újszerű felvetések (például innováció, információs társadalom stb.) melyek nem ágazati megközelítésben jelentkeznek, hanem valamennyi önállóan vizsgált területet áthatják. Így a hagyományos megközelítés szerinti témakörök és az újszerű „horizontális” témakörök egy összefüggés-rendszert alkotnak, melyben minden metszéspont értelmezhető. Az összefüggések erőssége különböző és a horizontális témakörökre a sávszerű áthatás jellemző.

A 19. és 20. ábrán a helyzetelemzés témaköreinek összefüggéseit jelöltük.

19. és 20. ábra: A horizontális témák kapcsolata az ágazati témákkal

3.5.1 Az innováció megjelenése a Közép-magyarországi régió gazdaságában és társadalmában

Az innováció kifejezés a latin innovare – újítani igéből származik. Alapvetően gazdasági kategória, amely az OECD definíciója szerint „Egy ötlet átalakulása vagy a piacon bevezetett új, illetve korszerűsített terméké, vagy az iparban és kereskedelemben felhasznált új, illetve továbbfejlesztett műveletté, vagy valamely társadalmi szolgáltatás újfajta megközelítése.”²¹ Általános értelemben az innováció tehát újítást jelent, így értelmezhetővé válik a társadalom, a környezet, vagy a kultúra vonatkozásában is.

A kutatás-fejlesztéstől és a találmányoktól az innovációt a piaci bevezetés, vagy – a gazdasági szférán kívül – a terjedő és széleskörű alkalmazás választja el. Az innováció mindig termék, legyen az szolgáltatás vagy kézzelfogható tárgy. A „magyar kreatív (inventív) nemzet” – szokták hangsúlyozni, elfeledkezve arról, hogy az ötlet önmagában kevés. Innovatívnak kell lenni, az **ötleteket kiteljesítve, piacképes terméké fejlesztve**. Számos – akár történelmi – példát fel lehet hozni arra, hogyan hasznosultak magyar találmányok külföldön (Németországban, USA-ban).

A kutatás területén kiemelkedők a hazai tudósok eredményei. Az **egy főre jutó publikációk** számában Magyarország a világelső között van, míg az egy főre jutó szabadalmak számát tekintve a középmezőnybe szorult.²² Ahogy a Közép-magyarországi régió Innovációs Stratégiája fogalmaz: a fő cél, hogy Magyarország a sok ötlet kevés termék országából, a tengernyi ötlet sok termék országává váljon. Az innováció egyik mértékegysége a bejelentett **szabadalmak száma**. Országos össze-hasonlításban a Közép-magyarországi régió meglehetősen jó eredményekkel rendelkezik, a bejegyzett hazai szabadalmak több mint fele itt keletkezik. A fejlettebb OECD országokhoz képest azonban ez meglehetősen csekély.

Innováció a gazdaságban

Az innováció és a gazdaság metszete a legszélesebb metszet az összes értelmezési szempont közül. A gazdaság szférájában érvényesül legélesebben a piaci verseny; következésképp itt a legállandóbb és a **legnagyobb a megújulás kényszere**. A világgazdaság globalizációjának eredményeként a piaci verseny egyre több régiót és gazdasági szereplőt érint közvetlenül.

Az újítás a versenyképesség megőrzésének alapja. Az Európai Unió Lisszaboni stratégiája is ezt helyezte az Unió fejlesztésének középpontjába. Nemcsak a termékek köre alakul át folyamatosan, hanem az egyes termékek életciklusa is lerövidül. Az innováció kényszere a nagyvállalatok mellett eléri a helyi piacra termelő kisvállalatokat is. Az új termékek és szolgáltatások kialakítása mellett a vállalati folyamatokat is állandóan egyszerűsíteniük kell.

A Közép-magyarországi régióban tevékenykedő multinacionális nagyvállalatok számára az innováció napi gyakorlat. A kis- és középvállalkozások (KKV) számára is nagyon rövid időn belül mindennaposá kell, hogy váljon az újítás, annak érdekében, hogy életben maradjanak. A Közép-magyarországi régióban adottak a gazdasági innováció feltételei. Itt működik a hazai vállalkozások 43%-a, itt található a hazai felsőoktatási és kutatási intézmények közel

²¹ A magyar innovációs rendszer főbb összefüggései. (1999) OMFB, Budapest

²² Dr. Vedres András: A magyarországi innováció az Európai Unió határán. (2004). Magyar Feltalálók Egyesülete, Budapest

kétharmada. Jelentős a Régió szerepe a gazdasági és pénzügyi szolgáltatások területén is. A gazdasági szervezetek közül csak a nagyvállalatok engedhetik meg maguknak, hogy saját kutatási, fejlesztési részlegeket tartsanak fenn, lehetővé téve új termékek bevezetését, és a piac befolyásolását. Néhány **multinacionális nagyvállalat** – a közép-kelet-európai regionális központja mellett – a Régióba telepítette **kutatóközpontját** (Ericsson, HP). Támaszkodni kívánnak a Régióban igénybe vehető magasan kvalifikált szakemberekre.

A Regionális Innovációs Stratégia keresleti oldali elemzéséből kiderül, hogy még az innovatívnak tekinthető KKV-k is csak szórványos kapcsolatokkal rendelkeznek a tudományos szféra képviselőivel. A **kis- és középvállalkozások** számára többnyire a fennmaradás a cél, nem jut energiájuk arra, hogy hosszabb távra tervezzenek és az innovációhoz kapcsolódó szolgáltatásokat igénybe vegyék. A legfontosabb feladat az **innováció szükségességének felismertetése**, és a tudományos potenciál összekapcsolása a vállalati szférával. Az egyetemeket, főiskolákat és kutatóintézeteket fogékonyra kell tenni a kutatási eredményeik gyakorlati alkalmazására, termékké fejlesztésére. Vannak jó példák arra, hogy egyes területeken nagyvállalattá fejlődhetnek ígéretes fejlődési potenciállal rendelkező kisvállalkozások (Graphisoft).

A fenti folyamatok eredményeként a hagyományos gazdaság átalakul, és létrejön a **tudás alapú gazdaság**, ahol a tudás, az innováció lesz a termelés, a fejlődés és a lakosság magas jövedelmének alapja. Egyre inkább olyan irányítási, tudásközpontok és térségeik versenyeznek, ahol a tudás, a szakértelem és a tőke koncentrálódik, ahol döntések születnek.²³ A Közép-magyarországi régió számára is elengedhetetlenül fontos ennek felismerése és az innovációs gazdaság, az innovatív régió megteremtése.

Innováció a társadalomban

A megújulás (innováció) folyamata a társadalomban sokkal lassabban és összetettebben zajlik, mint a gazdaságban. A társadalmi folyamatok jelentős mértékben összefonódnak a gazdaságiakkal ennek köszönhetően a változások üteme felgyorsult. A fentiekben említett **tudásközpontokban a társadalom** a megújulás (az innováció) kezdeményezője: **új életmódokat teremt** és terjeszt el a világ többi részén. Ilyen kivételes adottságokkal, lehetőségekkel néhány tucat régió rendelkezik az egész világon. Az átalakulásokkal a helyi közösség – szerencsés esetben – lépést tud tartani, így a gazdasághoz hasonlóan egyfajta követő-befogadó magatartást tanúsít, jól-rosszul adaptálva a „magterületek” újításait. A Közép-magyarországi régió jelenleg ebbe a kategóriában tartozik, azonban fennáll a kockázata, hogy a versenyképesség csökkenésével a lemaradók mezőnyébe csúszik.

A régiók többsége azonban csak elszenvedti a változásokat. Vannak csoportok, akik képzettségi és készségbeli hátrányaik (írásstudás, nyelvtudás, digitális írástudás) miatt leszakadnak. Ezeket a térségeket a társadalom szétszakadása, a különbségek fokozódása jellemzi. Természetesen ezek a jelenségek a legfejlettebb térségeket is érintik, viszont a szociális rendszereik révén képesek a feszültségeket kezelni.

A posztindusztriális társadalmakban jellegzetes tendencia az **életszínvonal emelkedése, az önkifejezés, a tanulás lehetőségeinek kiszélesedése**. A gazdasági fejlődés felgyorsulása, az élesedő verseny területi és társadalmi vonatkozásban is nyertesek és vesztesek kialakulásához vezet. A folyamatot tehát egyes csoportok, közösségek leszakadása kíséri. Együtt léteznek, és kölcsönhatásban vannak egymástól eltérő, és csak felületesen érintkező életmódok. A jóléti

²³ Lengyel Imre: Porter-rombusz: a regionális gazdaságfejlesztési stratégiák alapmodellje. TÉT 2000. 4.

rendszerek képesek a problémákat, a feszültségeket kezelni, illetve a társadalom egyensúlyát fenntartani.

A fejlett régiókban a hagyományos nagycsalád-modell felbomlott, csakúgy mint a szülőkből és gyerekekből álló családmódel. Egyre több az egy-két fős háztartás, legyen az pályakezdő fiatal, egyedül maradt szülő, vagy gyermekével élő elvált szülő. A fejlett gazdasági mutatókkal rendelkező országokban, a javuló életkörülményeknek, a jó egészségügyi ellátásnak köszönhetően a születéskor várható élettartam nő. A születő gyermekek száma azonban csökken, így a népesség elöregedik. Az emberek életmódja átalakul. Elvileg több idő jut rekreációs tevékenységekre, pihenésre.

A Közép-magyarországi régiót a fenti folyamatok fokozottan érintik, hiszen a várható élettartam itt a legmagasabb, csakúgy, mint az egy főre jutó nettó jövedelem. A képzési és szociális és egészségügyi szolgáltatások széles köre áll a lakosság rendelkezésére. Az első magánkórház (Telki) is ebben a Régióban jött létre, csakúgy, mint számos magánegyetem. A Régió változatos rekreációs, szórakozási és kulturális lehetőségeket kínál. Az agglomeráció a külföldi cégek központok ide telepítése következtében jelentős és sokszínű külföldi közösséggel is rendelkezik. Mindezek együtt lehetővé teszik egy **nyitott, megújuló társadalom** kialakulását. A Régióknak azonban tudni kell kezelni az ezzel párhuzamosan fellépő feszültségeket.

Az életkor meghosszabbodására, a szabadidő növekedésére, az igények emelkedésére a Közép-magyarországi régió gazdasága pozitívan, előremutatóan is reagálhat. Kihhasználva az új **igényeket és az életmódváltozást, új életviteli lehetőségeket kínálhat**. A Régió természeti és kulturális adottságait (a nyugat-európaihoz viszonyítva érintetlen természeti környezet, gyógyvizek, kulturális szolgáltatások) kihhasználva Európában egyedülálló életlehetőségeket kínálhat. Mindez lehetővé teszi, hogy Budapest és térsége ne egy legyen a „szürke” kelet-európai nagyvárosok közül, hanem a technológia legújabb vívmányait, a helyi adottságokkal sikeresen ötvöző metropolisz térség.

Mindehhez azonban új jelenségekkel kell a társadalmaknak megküzdenie, mint az egyes társadalmi **csoportok leszakadása, szegregálódása és a tömeges migráció**. A főváros népessége elöregedik és csökken, jelentős társadalmi rétegek szorulnak ki a munkaerőpiacról és a jóléti szolgáltatásokból. Jellemző a nagy belső és külső migráció, illetve relatíve magas az egy-két fős háztartások aránya. A rekreációs tevékenységek között csökken a közösségi tevékenységek aránya. A társadalmi érintkezés új formái (telefon, Internet) egyre nagyobb szerepet töltenek be. Mindez a kommunikáció felgyorsulása és egyszerűsödése mellett a személyes találkozások háttérbe szorulásához, az elidegenedéshez vezet.

A fenti jelenségek, a **társadalmi kohézió megbomlásának** tünetei, a hátrányos helyzetű csoportok kirekesztődése, szegregálódása, a hajléktalanság tömeges megjelenése egyaránt fokozottan sújtja ezt a Régiót. A problémák orvoslására az országban, és esetenként Európában is újszerűnek számító megoldások születtek. A humán szolgáltató intézmények a hátrányos helyzetűek integrálására innovatív programokat dolgoztak ki, miközben a civil szervezetek tevékenysége is felerősödött. Mindezek reményt adnak arra, hogy a Régió képes lesz a fenti problémákkal megbirkózni.

Az Európai Unió egyik legfontosabb célkitűzése az **élethosszig tartó tanulás** lehetőségének biztosítása. A magyar társadalomnak ebben a tekintetben jelentős **szemléleti váltást** kell végrehajtania, hogy a változásokra reagálni tudjon. A Régió lakossága esetében a feltételek

talán jobb, mint a többi magyar régió esetében, amennyiben a képzettségi mutatók az átlagnál jobb, másrészt a képzés, továbbképzés intézményrendszere adott. A Közép-magyarországi régió társadalma, amennyiben képes megújulni, és a fenti ellentmondásokat feloldani, akkor az ország vonzó és példamutató térségévé válhat. A minőségi élet feltételeit a Régióban biztosítva, Európa egyik társadalmi szempontból is vonzó, kiegyensúlyozottan fejlődő térsége lehet.

A környezet és innováció kapcsolata

A környezetvédelem és az innováció kapcsolata a termelési, szolgáltatási, fogyasztási folyamatok, valamint a végtermékek és az azokból keletkező hulladékok, tehát a teljes termék- és szolgáltatási pálya esetében értelmeződik, realizálódik. Ugyanakkor sajnos odáig jutott a jelenkor társadalma, hogy a környezettudatos életmód felvállalása már önmagában is egyfajta innovációt jelent.

A Magyar Innovációs Szövetség adatai alapján kijelenthető, hogy a környezetvédelmi innovációk országos szinten és Régióink szintjén is a második legjelentősebbnek ítélték. A környezetvédelmi fejlesztéseket csak a távközlési és informatikai fejlesztések nagyságrendje előzi meg. A legtöbb elfogadott pályázatot Budapestről és ezzel a Közép-magyarországi régióból adták be a 2001-2003-as időszakban. Ez a térségben koncentrálnak a K+F tevékenységeknek köszönhető, melyek további fejlesztése szükséges a versenyképes gazdaság eléréséhez.

6. táblázat: Az elfogadott pályázatok szakterület szerinti eloszlása 2001-2003

Szakterület	2001	2002	2003
<i>környezetvédelem, energiaipar</i>	20%	32%	18%
gépgyártás, elektronika	18%	8%	12%
mezőgazdaság, élelmiszeripar	13%	16%	9%
építőipar	10%	10%	7%
oktatás, irodatechnika	8%	5%	26%
távközlés, informatika	8%	16%	12%
vegyipar	8%	5%	16%
gyógyszeripar	5%	6%	18%
egyéb	10%	2%	12%

7. táblázat: A pályázatokat benyújtók területi eloszlása 2001-2003

	Budapest	Kelet-Magyarország	Nyugat-Magyarország
2001	48%	26%	26%
2002	48%	30%	22%
2003	38%	26%	36%

3.5.2 Környezetünk és a kultúra kapcsolata Régióink vonatkozásában

A környezet- és természetvédelem kapcsolata a kultúrával, a műveltséggel szoros relációt (összefüggést) mutat. Egy kultúrát egy nemzet, egy kisebb közösség, akár egy család vagy egy ember hordozza magában, őrzi és átadja a következő nemzedéknek, generációnak.

A **kultúra** az ember tetteiben, világnézetében, a környezetének ismeretében, a környezetével szembeni viszonyában tükröződik. A **művelt ember** ismeri környezetét, és birtokában van annak a készségszintű tudásnak és **erkölcsnek**, melyek által vezetettve képes a fenntarthatóság szemléletén alapuló, környezetalakító és -kímélő tevékenységet folytatni. Az épített és természeti környezettel szembeni viszony annak széleskörű ismeretén, az ember benne foglalt helyén, helyzetén múlik. Minél inkább átlátjuk helyünket, helyzetünket a világban, vagyis minél környezettudatosabban élünk, annál inkább érezzük ennek a viszonyoknak a sérülékenységét és **felelősségünket** a fenntartásáért. A **környezettudatosság** tehát nevelhető, tanítható, átvihető a jelen és a felnövekvő generációkba a családon, az oktatáson, a kultúrán és az ezeket megjelenítő közegeken, csatornákon (nevelés, oktatás, művelődés, művészetek, vallás) keresztül hogy aztán a magatartáson át visszatükröződjön az ember és környezete kapcsolatán. A környezettudatosság a még fogékonyabb generációknál a **kreatív ötletek** megvalósításával fejleszthető. Széleskörű tudat- és szemléletformáló lehet egy-egy ötletes, akár interaktív kiállítás, verseny, pályázat, előadásorozat. Például az Év Természetfotósa díj átadása és a hozzá kapcsolódó fotókiállítás minden évben Budapesten tekinthető meg, és a „szakmai” érdeklődőkön túl még sokakat vonz, és ámulatba ejt a természet elcsípett, sokszor ismeretlen arca.

Számos műemlék, **kulturális örökség** lát el környezettudatos nevelést. Ilyen például a Fővárosi Állatkert, mely 1866. augusztus 9-én nyitotta meg jellegzetes kapuit, illetve a jelenleg fennmaradási gondokkal küzdő, de az irodalomból és a történelemből is híres Fűvészkert, vagy a Természetudományi Múzeum, a Kertészeti Egyetem Arborétuma, a Vácrátóti Arborétum. Az írott és hangos média kimagasló közvetítő szereppel bír, ugyanakkor a környezetvédelmi, természetvédelmi tájékoztatás, oktatás kis arányban van jelen ebben a szegmensben. A környezetvédelmi híreknek igazán csak akkor van hírértékük, amikor valamilyen környezeti katasztrófa történt és szenzációként lehet vele a nézettséget, olvasottságot növelni. Jelenleg sajnos hiányzik az ifjúságnak szóló újságokból, tévéműsorokból is a környezettudatosságra történő nevelés, sokkal inkább a fogyasztói társadalom követelményeinek történő megfelelésre, a minél gyorsabb és nagyobb mérvű fogyasztásra tanítanak, erőltetnek. A környezeti kultúra legdinamikusabb közvetítője és nevelője az óvodák és az iskolák szellemi légköre lehetne, kiegészítve az erdei iskolákkal.

Ugyan nem a Közép-magyarországi régió területén található, de a témakör tekintetében mindenképpen figyelemreméltó a nádasdladányi Nádasdy-kastélyban működő Nádasdy Alapítvány és Akadémia tevékenysége. A Nádasdy Alapítvány Magyarországon, Kanadában és az Egyesült Államokban bejegyzett non-profit szervezet, melynek „Munkatársai, kuratóriuma és Baráti Körének tagjai azon munkálkodnak, hogy a felújítás után kibontakozhasson a kastélyban a Nádasdy Akadémia – Művészet és Környezet tevékenysége.”²⁴

Kimondható tehát, hogy a kultúra része, sőt feladata is a környezetünkkel szembeni „**humánus**” bánásmód közvetlen és közvetett oktatása, nevelése, ugyanakkor a környezetvédelem feladatai között kell, hogy szerepeljen a **környezeti kultúra** magas szintre emelése

²⁴ Az idézet a Nádasdy Akadémia honlapjáról származik

azzal, hogy felismerteti a tájban, természetben, élővilágban megbújó művészeti, esztétikai értékeket, kezelve a vizuális zavarokat (képsokk), a diszharmóniát.

3.5.3 Környezet és az információs társadalom kapcsolata

„Az emberiség története az információért folytatott harc története.” (Jurij Lotman – észt kultúra- és kommunikáció-kutató)

A környezettudatosság alapjait leginkább a családból, mint kapaszkodó háttérből kaphatják meg a felnövekvő nemzedékek. Ezt az erkölcsi alapot támogathatják, erősíthetik, illetve egészíthetik ki az információs társadalom csatornáin keresztül érkező új információk.

Az „információs társadalom” kifejezés az 1960-as években látott napvilágot; a „tudástársadalom” kifejezés megszületése után. Az információt a tudástól a rész és az egész viszonya különbözteti meg, a tudásnak része az információ, a tudás maga a rendszerezett, összefüggéseiben átlátott és felfogott információ. Az információs társadalom szorosan összefügg az *Internettel*, amely az információs társadalom egészét átható kommunikációs közeg és eszköz. Az információs társadalom átszövi a kultúra, a tudomány és a gazdaság szféráit. Az információ-ellátottság azonban nem jelent egyben pozitívumot is, hiszen az információk bősége, illetve a dezinformációk sokszor kiszűrhetetlensége egyfajta bizonytalanságot eredményezhet.

Az információs társadalom és a környezetvédelem kapcsolata több szegmensen át is értelmezhető: egyrészt minél több valós információt kapunk a környezetünkről annál jobban megismerjük azt, és annál hatékonyabban kezelhetjük a problémáit, illetve felhasználhatjuk a képzésben, oktatásban, mely a környezeti kultúra egyik alakító tényezője. Másrészt pedig az információk eljutásának ideje is lerövidül, így egy-egy környezeti probléma is idejében felismerhető, s a rá adott válaszok időben megadhatók. Például a CORINE Land Cover nevű program, melyet az Európai Környezetvédelmi Ügynökség vezet, műholdak segítségével 5 hektáros terület használatában bekövetkezett változásokat képes kimutatni Európa, így Régiók felett is. Az információhoz jutás eszközei (hardware és software) széles skálán mozognak és gyorsuló ütemben fejlődnek a globális innováció élén. Sok esetben a telekommunikációval történő időnyerés eredménye a környezet és természetvédelmi monitoring rendszerek hatékonysága is.

A Közép-magyarországi régióra a Pro Régió Ügynökség kísérleti jelleggel, regionális szinten első ízben elkészített egy struktúratervet, majd annak egy tematikus változatát, a Rekreáció Struktúratervet. Az információs társadalom szellemében és annak vívmányainak kihasználásával, innovatív jelleggel el lehetne készíteni a Régió digitális struktúratervét, amely a Régió teljes területét illetően naprakész információkkal szolgálna különböző tematikák mentén. Ilyen tematika lehetne a gazdaság (vállalkozások), a társadalom (népesség, civilek, közszereplők, stb.), a környezet állapota (tájsebek, illegális hulladéklerakók, hulladékgyűjtő szigetek, stb), a turizmus, és idővel ez tovább bővíthető. A rendszer alapja települési, digitális alaptérképek és a rendezési tervek térképei lennének. A Közép-magyarországi régióknak példamutató élenjárással kell bizonyítani, hogy az információs társadalom nemcsak egy szlogen, hanem egy eszköz is a kezünkben az oktatás, a tudatformálás területén.

3. SWOT ELEMZÉS

A SWOT elemzésekhez alapul vett metodika

A statisztikai adatok és egyéb hozzáférhető információk feldolgozásán túl a helyzetelemzés elkészítése során figyelembe vettünk olyan tényezőket és információkat is, amelyek a fentiekén túlmutatnak, összetettebbek és a valós helyzetet jobban lefestik. Ennek megfelelően a SWOT-elemzéseket (témák: gazdasági állapot, környezeti, természeti állapot, közlekedés, humán erőforrás) tematikusan, moderált fókuszcsoportos módszerével számos szakértő bevonásával készítettük el.

A SWOT elemzéseknek számos módszertana létezik, jelen esetben az Európai Unió által alkalmazott módszertant vettük figyelembe, amely a SWOT elemeit belső és külső tényezőkre osztja fel az alábbiak szerint:

Erősségek – Belső tényezők

Pozitív dolgok egy helyzetről, vagy tevékenységről, ami jól működik, és lehet rá (mint Régió) befolyásunk

Gyengeségek – Belső tényezők

Olyan dolgok, amik nem jól működnek, de lehet rá befolyásunk, hogy megváltoztassuk.

Lehetőségek – Külső tényezők

Olyan adottságok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, de rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket.

Veszélyek – Külső tényezők

Olyan korlátok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, és kockázatot jelentenek.

A Régió területi sajátosságaiból adódóan az egyes megállapításokat területileg specifikáltuk az alábbi jelöléseket használva:

- B – elsősorban Budapestre jellemző;
- A – elsősorban az agglomerációra jellemző;
- M – elsősorban Pest megyére jellemző;
- R – elsősorban a Régióra jellemző.

3.1 Gazdaság SWOT elemzése

Belső Tényezők – Erősségek	Belső Tényezők – Gyengeségek
<p>Kedvező gazdasági mutatók</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A munkanélküliség szintje alacsony – R ▪ Foglalkoztatottság magas az országos átlaghoz képest – R ▪ Magas gazdasági aktivitás – A <p>Aktív gazdasági központ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Üzleti központ (pénzügyi, kereskedelmi, szolgáltatási) – A ▪ Külföldi és belföldi tőke a Régióban koncentrálódik – A ▪ Nemzetközi cégek képviselői a Régióban koncentrálódnak – B ▪ Nemzetközi cégek regionális központjainak helyszíne (informatika, K+F, szolgáltató központ) – A ▪ Top 200 cégeinek fele a Régióban található – A ▪ Üzleti szolgáltató tevékenységek a Régióban koncentrálódnak – B ▪ Kulturális gazdaság súlya jelentős – A ▪ Magyar külföldi tőkebefektetések kiindulópontja – A <p>Kedvező adottságok, vonzó gazdasági célpont</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beutazó turizmus első számú célterülete – B ▪ Országos tudásbázis (informatika), felsőoktatás, belső agyelszívás – B/A ▪ Az ipari parkok és telephelyek kínálata bőséges, innovációs park – R ▪ A minőségi turizmus infrastruktúrája fejlettebb az országos átlagánál – B ▪ Egészségügyi központ B ▪ Közigazgatási központ B <p>Kedvező informatikai háttér</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió erős, intenzív, versenyző IKT szolgáltató, vállalkozói háttérrel rendelkezik -B ▪ Az önkormányzatok 70%-a üzemeltet honlapot – R ▪ Létező „best practice-k” – pl. egységes formanyomtatványok az önkormányzatoknál (VIII., XIII. ker-i Önkormányzat) -B <p>Az országos átlagnál jobb a szélessávú hálózatok kiépítettsége –R</p>	<p>Térszerkezeti problémák</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió térszerkezete centralizált, az alközpontok egymás közötti kapcsolatai gyengék (például Főváros-Agglomeráció-Pest megye) – R ▪ Területileg egyenlőtlen gazdasági fejlettség – R ▪ Közlekedési feltételek rosszak R ▪ Közösségi közlekedés ár/érték aránya rossz, romló tendencia – B ▪ A megyei turisztikai kínálat gyengesége, szabadidős programkínálat fejletlensége, szálláskínálat kiegyensúlyozatlan – P ▪ Budapesti turisztikai adottságok kihasználatlanok (például gyógyfürdők, kiépítetlen területek, megalapozó feltételek) – B ▪ Üzleti és konferencia turizmus feltételei nem elégségesek – R ▪ A Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet csak helyi igényeket szolgál ki – P ▪ Regionális szintű információs, irányító rendszerek hiánya a turizmusban R <p>Gazdaság szerkezetének problémái</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Duális szerkezet jellemzi a gazdaságot – R ▪ KKV-k finanszírozási rendszere nem megfelelő (kevés a gyors és olcsó hitel) – R ▪ Az ellátási és szolgáltatási színvonal egyenlőtlen, túlzott centralizáció – R ▪ Multicégek a saját beszállítóikat hozzák, nem kapcsolódnak be a helyi gazdaság szerkezetébe – R <p>Vállalkozói hagyományok elégtelenek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ KKV-k üzleti ismeretek hiánya és nem motiváltak az ismeretszerzésben – R ▪ Kevés az életképes KKV – R ▪ Vállalkozói ismeretek közvetítése gyenge, vállalkozásfejlesztés intézményrendszere fejlesztést igényel – R ▪ Gyenge a vállalkozások és az egyes szereplők közötti együttműködés – R ▪ Kevés az életképes klaszter – R ▪ KKV-k jövedelemtermelő képessége alacsony – R ▪ Gyenge a vállalkozások innovációs készsége – R ▪ Vertikális és horizontális integrációk hiánya a mezőgazdaságban – R <p>Önkormányzatok és a gazdaság kapcsolata</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fővárosi vállalkozókat sújtják a legmagasabb költségek (iparüzési adó) – B ▪ Egységes gazdaságfejlesztési koncepció hiánya az önkormányzatoknál – R ▪ A főváros, a kerületek és az agglomerációs települések feladatmegosztása tisztázatlan – A ▪ A térségmarketing gyenge – R ▪ Projektek előkészítetlensége (például regionális hulladéklerakók) – R ▪ Turizmus önkormányzati szintű szabályozatlansága – R <p>Oktatás és a gazdaság kapcsolata</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szakképzés nem követi a piaci igényeket – R

Külső Tényezők – Lehetőségek	Külső Tényezők – Veszélyek
<p>Kedvező gazdasági adottságok</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tartósan nagy belső (lakossági, üzleti) piac – R ▪ Üzleti, konferencia turizmus és kulturális turizmus célpontja (konferenciaközpont építése) – A ▪ Az innovációhoz és a K+F-hez szükséges belső kapacitás jelentős – A ▪ Közvetítő szerep Nyugat-Európa és Kelet-Délkelet-Európa között – R ▪ A környezetvédelmi beruházások iránti igény növekszik ▪ Idős korosztály fogyasztói szerepének erősödése az EU területén <p>Kedvező helyi adottságok</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Közlekedési csomópont szerep, országos jelentőségű logisztikai adottságok – R ▪ Duna kihasználásának fokozása (turizmus, rekreáció, gazdaság, közlekedés) – R ▪ Hasznosítható termálvízkészlet – A ▪ Történelmi, kulturális adottságok – R <p>Kihasználatlan kapacitások</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Meglévő gyógyfürdők – R ▪ Sok kihasználatlan volt ipari terület – R ▪ Környezetvédelemi ipari fejletlensége – R ▪ M6 építése – R 	<p>Regionális vonzerő csökken</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionális versenytársak erősödése (Bécs, Pozsony, Prága) ▪ Budapest versenyképessége csökken (migráció, közlekedés) ▪ A világgazdasági és az európai integrációs folyamatok szembeni érzékenység – R ▪ Demográfiai összetétel miatt csökken a munkaképes lakosság – R ▪ Keleti régiók fejlődése – agyelszívó hatás csökken – R ▪ Előregedő lakásállomány, panellakások magas száma – R <p>Belső településszerkezeti problémák</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Főváros elnéptelenedése, pest megyei ingázók száma nő – A ▪ Autós és teherforgalom növekedése – R <p>Önkormányzatok és a gazdaság kapcsolata</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Régió óriás beruházásaihoz kapcsolt tudatos fejlesztések hiánya (például Metro4) – R ▪ A települések gazdasági kénySZere erősebb, mint a környezetvédelmi érdek – R <p>Hátrányos helyzetűek, bevándorlók integrációja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A romák helyzetének megoldatlansága, országos programok gyengésége – R ▪ Külső migráció veszélyei – erőforrások elvonása az integráció során – R ▪ Helyi textilipar visszaszorul a külföldi versenytársak miatt (kínai textilipar térnyerése) – R

3.2 Települési és természeti környezet állapota SWOT elemzés

Belső Tényezők – Erősségek	Belső Tényezők – Gyengeségek
<p>Civilek</p> <ul style="list-style-type: none"> Működő Zöld Civil szervezetek magas száma országos viszonylatban (kb. 800 bejegyzett a Régióban) R A környezet- és természetvédelmi szemléletformálásban lehet számítani a zöld civilekre R Néhány zöld civil szervezet kiemelkedő aktivitása R <p>Tudás</p> <ul style="list-style-type: none"> A Régió társadalmára jellemző szellemi kapacitás (építeni lehet rá) R Környezetvédelmi, környezetgazdálkodási szakemberek jelentős száma a Régióban B Lakosság bevonása fokozható R <p>Hulladék</p> <ul style="list-style-type: none"> A szelektív hulladékgyűjtés a Régió településein beindult (a fővárosban egyre hatékonyabb) R <p>Ivóvíz, szennyvíz</p> <ul style="list-style-type: none"> Budapest ivóvízminősége országos és európai összehasonlításban is a jobbak közé tehető B Termálvízkészlet (alternatív energia a hő szempontjából) R Budapest agglomerációjába tartozó településeken a csatornázottság nagymértékű fejlődést mutat. A <p>Természeti értékek</p> <ul style="list-style-type: none"> A még meglévő természeti értékeink R A Régió valamennyi településén található egyedi tájértékek R <p>Monitoring</p> <ul style="list-style-type: none"> A monitoring hálózat és a technikai infrastruktúra a többi régióhoz viszonyítva itt a legjobb R Budapest légszennyezettséget mérő állomásokkal megfelelően lefedett B <p>Kármentesítés</p> <ul style="list-style-type: none"> Folyamatban van néhány kármentesítő program (Metallochemia, pakuratavak) R <p>Épített környezet</p> <ul style="list-style-type: none"> Nagyszámú műemlék, műemléki környezet, műemléki jelentőségű terület, illetve történelmi látványosságok .R Világörökség helyszínek B 	<p>Információellátottság, partnerség, szemlélet</p> <ul style="list-style-type: none"> Sok projekt esetében hiányzik a társadalmisítás, a lakosság megkérdezése, bevonása, ezért a végrehajtás megghiúsul vagy hosszú időre gátlódik (például regionális hulladéklerakók ügye, szelektív hulladékgyűjtés stb.) R Egyes önkormányzati hivatalok ellenérzései a hulladékudvarokkal, hulladékgyűjtő szigetekkel kapcsolatban („bebetonozott” ideológiák) R A fogyasztási szokások, a fogyasztás növekvő mértéke jelentős mennyiségű hulladék keletkezését eredményezi R A nagy szennyezők nincsenek kötelezve a tisztításra, a „szennyező fizet” elv egyelőre nem érvényesül R Környezetvédelmi újságírás hiánya a sajtó döntő többségéből és a médiából (zöld háttérműsorok hiánya, a környezetvédelmi hírek nincs hírértéke) R Környezetvédelmi újságíró-képzés hiányzik R Környezettudatos szemlélet hiánya a társadalom jelentős részében R Erdei iskolák támogatottsága csökken a korábbi időszakhoz képest R <p>Infrastruktúra</p> <ul style="list-style-type: none"> Hiányzik a szelektíven gyűjtött hulladék feldolgozásához szükséges háttérpar R Hiányzik a lakossági (helyi) komposztálás erősítése a Régió kertvárosi és vidéki területein M Magas az energiafelhasználás nagysága a megfelelő logisztikai központok hiánya miatt R <p>Hulladék</p> <ul style="list-style-type: none"> A lerakással ártalmatlanított hulladék mennyisége évről-évre növekszik R Az ipari hulladékok feldolgozása nem megoldott R A hulladékgyűjtő udvarok nyitvatartási rendje nem mindenütt igazodik a lakossági igényekhez R Az illegális hulladéklerakók nagy száma, környezeti elemekre gyakorolt negatív hatásuk R <p>Ivóvíz, szennyvíz</p> <ul style="list-style-type: none"> Budapesten a keletkezett szennyvíz 75-80 %-a biológiai tisztítás nélkül jut a Dunába B A Ráckeve-Soroksári Dunaág szennyezett állapota M Vízbázis-védelmi területek zsugorodnak R Belterületeken a talajvizek nagy arányban szennyezettek R Az Európai Unió – a hazainál megengedőbb – előírásainak érvényre jutása. R <p>Talaj</p> <ul style="list-style-type: none"> A talaj, mint környezeti erőforrás egyre csökkenő mértékben áll rendelkezésre. R Katonai és ipari létesítmények hátrahagyott szennyezései. R <p>Zaj-, rezgés terhelés</p> <ul style="list-style-type: none"> Budapest területén fokozódik a zaj-, rezgés-, fény-, és vizuális szennyezés B

<p>Ipar</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Korábbi sikeres szociális város-rehabilitációs program (IX. ker) B ▪ Legjelentősebb szennyezők környezetvédelmi fejlesztéseket hajtanak végre B 	<p>Természeti területek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természeti területek szétaprózottak, ökológiai (biotóp) hálózat hiányzik R <p>Energia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Épületállomány energia-hatékonyága rossz B ▪ Energiavesztés a távhővel ellátott épületeknél. R <p>Monitoring</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pest megyében nincs megfelelő mennyiségű légszennyezettséget mérő állomás M <p>Település</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az agglomerációs települések növekedése sok esetben a természeti és épített környezet rovására történik A ▪ Agglomerációs települések egymással és Budapesttel történő összenövése A,B ▪ Sok esetben a települések központjai elveszítették közösségi tér szerepüket M,A ▪ A települések integritását megbontják a rajtuk áthaladó főutak. M,A ▪ Közterületek degradációja R ▪ Panel lakótelepek romló állapota (azbeszt, fizikai állapot) R ▪ Szlömösödött nagyvárosi területek megléte B,A
<p>Külső Tényezők – Lehetőségek</p>	<p>Külső Tényezők – Veszélyek</p>
<p>Szakértelem</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Működik a Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda (Oktatási Minisztérium, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által közösen létrehozott és fenntartott Iroda) R <p>Elkészült tervek, stratégia 3</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „Vízbazisvédelmi Célprogram” keretében a Közép-magyarországi régióban számos vízbazisvédelmi intézkedési terv készült el, csak megvalósításra (forrásokra) vár R ▪ Rendelkezésre áll a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia átdolgozott változata R <p>Természeti értékeink</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió jelentős természeti értékekkel bír (turizmuson keresztül környezetnevelési programok megvalósítása) R <p>Alternatív energia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Termálvizek hőforrása hőtényezője felhasználható R ▪ Napenergia (a tanyás településeken a villanyszolgáltatás költség hatékonyan megoldható lenne alternatív energia felhasználásával) R <p>Jogalkotás</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Betétdíj-rendszer bevezetése várható (göngyöleg) R 	<p>Ivóvíz, szennyvíz</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A 2000 LE alatti települések szennyvízkezelése nem szerepel az első NFT támogatási rendszerében M ▪ Az ivóvíz szolgáltató vízbázis legtöbb esetben nem azon a területen található, ahol a fogyasztás történik, s ez érdektelenséget szül R <p>Környezettudatosság hiánya és forráshiány</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az önkormányzatok nagy részének anyagi helyzete, érdektelensége nem teszi lehetővé önálló feladatkörrel rendelkező környezetvédelmi szakember alkalmazását R ▪ Környezetvédelmi felügyelőségek, természetvédelem alulfinanszírozott R ▪ A települések gazdasági kényszere erősebb, mint a környezetvédelmi érdek R ▪ A környezetvédelem nem horizontális téma az országos fejlesztési tervekben <p>Meglévő források elosztása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Amennyiben a Régió kikerül az 1. célkitűzésből, úgy a környezetvédelemre jóval kevesebb forrás fog jutni a 2007-2013. közötti időszakban ▪ Támogatások egymást kiolthatják, ha nem érvényesülnek a horizontális elvek <p>Jólét</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gépkocsik száma folyamatosan növekszik R <p>Földterületi tulajdonviszonyok</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kárpótlásból fakadó elaprózódott tulajdonosi szerkezet M ▪ A fejlesztésre használható területek kiterjedése egyre csökken, az erre vonatkozó régiószintű egyeztetések elmaradnak A,B

3.3 Közlekedés SWOT elemzése

Belső tényezők – Erősségek	Belső tényezők – Gyengeségek
<p>Kiindulási pontok</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A közösségi közlekedésnek megvannak a tradíciói – B ▪ Közép-magyarországi régió Közlekedés Fejlesztésének Integrált Stratégiai Terve és Operatív Programja (2003), a Régió és Pest megye struktúráterve, valamint a főváros egységes parkolási stratégiai terve rendelkezésre áll – R ▪ A közlekedés ágazat szereplői számos projektötlettel rendelkeznek – R ▪ A közlekedéssel kapcsolatos kommunikáció sikerességét elősegíti, hogy az iskolázottak aránya nagy – R ▪ Vannak olyan kihasználatlan területek, amelyek integrált fejlesztéssel részben közlekedési funkciót kaphatnak – R <p>Közúti közlekedés</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az országos közlekedési hálózat centralizáltságának (autópályák és főutak) köszönhetően a Régió, és különösen Budapest megközelíthetősége jó – R ▪ A többi régióhoz képest a burkolt utak aránya nagy – R <p>Közösségi közlekedés</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Budapest közösségi közlekedésének hálózati lefedettsége nemzetközi összehasonlításban is figyelemre méltó – B ▪ A buszsávok rövidebb menetidőt tesznek lehetővé (versenyképesség) – B ▪ A Régióban van Magyarország egyetlen nemzetközi reptere (Ferihegy) – B ▪ A körvasút léte lehetőség a közösségi közlekedési rendszerbe való integrálására – B ▪ Villamosított vasútvonalak aránya nagy – B ▪ Terület-rendezések végrehajtásának lehetősége, intermodális csomópontok kialakítása – B ▪ Kedvező modal-split – R 	<p>Általános</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hálózatban történő gondolkodás hiánya a beruházások megvalósításánál, és új megoldások keresésének hiánya – R ▪ Az egyes közlekedési ágazatok és szervezetek, illetve Önkormányzatok közt nem megfelelő az együttműködés és a kapcsolatrendszer – R ▪ A lakosság közlekedési morálja és a közlekedés biztonságossága rossz – R ▪ A közlekedés ágazatai és intézményei általános kapacitás- és forráshiánnyal küzdenek – R ▪ A szakmai tudás- és az információhiány akadályozhatja a megfelelő döntések meghozatalát – R ▪ Jól előkészített, megalapozott és rendszerbe foglalt közlekedési projektek hiánya – R ▪ A közlekedés által okozott környezetterhelés nagy – B, A ▪ A környezetkímélő közlekedési módok marketingje nagyon gyenge, a médiák nem fordítanak kellő időt és energiát a kommunikációra – R ▪ Turizmust támogató közlekedési kapcsolatok és parkolási feltételek hiánya (Ferihegy és belváros közvetlen kapcsolatának hiánya, buszparkolók, várakozók nem csak Budapest, de regionális szintű tervezettség szükséges) – B <p>Közúti közlekedés</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A M0-ra túl sok funkció hárul, ezért megjelenik itt is a kapacitáshiány. Hiányzik az ezt a problémát orvosoló tágabb gyűrű – R ▪ Az M0 keleti szektorának hiánya nagyon erősen érzékelhető, a megvalósítás nem kívánt mértékben elhúzódik – R ▪ A burkolt utak állapota, minősége (különösen Budapesten és az agglomerációban) nem kielégítő, a forgalomhoz képest az ellátottság sem megfelelő – R ▪ Az országos közlekedési hálózat sajátosságai és egyéb tényezők miatt a főváros fogadóképességét meghaladó többlet-forgalom jelenik meg – B ▪ A közösségi közlekedés egyes területein és – különösen a Budapestre vezető – közutak esetében kapacitáshiány tapasztalható – B, A ▪ A személygépkocsik eladása és a napi utazási igény (mobilitás) nő – R ▪ A külön-szintű csomópontok hiánya nagymértékben hozzájárul a közlekedés jelenlegi problémáihoz (túlzsúfoltság, balesetveszély) – R ▪ Különösen Budapesten a parkolási igények kielégítetlenek, nagyon kevés a parkolóház, a mélygarázs – B ▪ A közlekedési funkcióra használható területek kiterjedése egyre csökken, erre megoldás lehet a különböző föld alatti létesítmények kialakítása (csomópontok, alagutak) – B ▪ A P+R rendszerek évtizedek óta nem kerültek megvalósításra. Ennek lehetősége csökken a fenti tendencia miatt – B, A ▪ A mellékúthálózat és a haránt-irányú kapcsolatok nincsenek megfelelően kiépítve, a meglévők állapota jelentősen romlott – M

- Kevés a forgalmi igényekhez képest a Duna-híd, és a legtöbb felújításra szorul – R

Közösségi közlekedés

- Összességében romló elővárosi és fővárosi közösségi közlekedés, a forgalom nagy része átterhelődik az egyéni közlekedésre – B, A
- A Budapesti Közlekedési Szövetség (BKSZ) megalakulása még mindig várat magára – B, A
- Budapest környékének közösségi közlekedéséből hiányzik a rendszeres elővárosi vasúti közlekedés (fejlesztése folyamatban van) – B, A
- A közösségi közlekedés elmaradott az igényekhez és a lehetőségekhez képest – R
- A közúti és közösségi közlekedési utas-tájékoztatás hiányos – R
- A közösségi közlekedés minősége (elavult járműpark, pontatlanság, túlszűfoltosság) nem teszi azt versenyképessé az egyéni közlekedéssel szemben – B
- A körvasút hálózat állapota nem megfelelő és a kapcsolódó területekkel együtt kihasználatlan – B
- A Régióban a vasút hálózata, a biztosító berendezések és a megállóhelyek (állomásépületek) felújításra szorulnak – R
- Az átszállási kapcsolatok nem megfelelőek, a megállóhelyek elérhetősége sokszor nem megfelelő – B
- A vasút és az egyéb kötőpályás rendszerek (csomópontok) összeköttetése és átjárhatósága nincs megteremtve – B
- A gyorsvasúti hálózat fejlesztésében több évtizedes lemaradás tapasztalható – R
- Integráltság hiánya – R

Vízi és kerékpáros közlekedés

- A dunai kikötők állapota nem megfelelő, a gazdaságos szállítás feltételei nincsenek meg, a vízi személyszállítás a töredékére esett vissza – R
- A kerékpárút-hálózat nincs kiépítve, és a kapcsolódó egységek sem állnak rendelkezésre (például: tárolók) – R
- Nincsenek olyan kerékpárforgalmi hálózatok és egyéb létesítmények, amelyek egyenrangúvá emelnék a kerékpárt a közlekedési eszközök sorában – R

Környezeti hatás

- A közlekedés okozta légszennyezettség mértéke (Budapest-centrikus úthálózat) – R
- A közösségi közlekedés nem kielégítő színvonala és kapacitása, valamint a budapesti és agglomerációs úthálózat fogadóképessége miatti forgalomtorlódásokról, túlszűfoltásgból eredő lég-, és zajszennyezettség – B, A

Külső tényezők – Lehetőségek	Külső tényezők – Veszélyek
<p>Általános</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Logisztika (szervezés, szoftverek) kihasználása számos lehetőséget adhat – R ▪ A Régió lobbitevékenységének megerősítése – R ▪ Budapest és Pest megye egymásra utaltsága – R <p>Európai Unió</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az Európai Unió egyre inkább a helyi szintre bízza a döntések meghozatalát, ezt a Régió kihasználhatná (lobbi) – R ▪ Több Helsinki folyosó is áthalad a Régióon, ez fejlesztéseket generálhat – R ▪ Az uniós klímavédelmi indikátorok a jövőben hivatkozási alapot adhatnak a közlekedés környezetbarát fejlesztésére – R ▪ Az Európai Unió támogatások és hasonló lehetőségek kihasználásával javulhatnak a térség városainak a közlekedési kapcsolatai – R <p>Kiindulási pontok</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Duna, mint adottság sokkal nagyobb lehetőségeket rejt, mint amennyit jelenleg kihasználunk – R ▪ A közmunkára foghatók nagy száma megteremtené a lehetőséget emberi erőforrásokat hasznosító fejlesztések megvalósítására – R ▪ A közösségi és a kerékpáros közlekedés jogi és gazdasági eszközökkel való ösztönzésében számos lehetőség rejlik – R ▪ Az M8-as autópálya megépítése tehermentesítheti a Régiót – R 	<p>Általános</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A földvédelmi járulék túl alacsony, ezért a területek bármilyen célra elkelnek – R ▪ Az állam és az önkormányzatok között nincs megfelelő együttműködés, ez magában hordozza a döntések újracentralizálásának lehetőségét – R ▪ A közösségi közlekedés veszített presztízséből, sokan térnek át az egyéni közlekedésre – R ▪ A közösségi közlekedés nem megfelelő finanszírozási rendszere fennmarad (például MÁV, BKV) – R ▪ Főlölesleges, vagy nem a meghatározott céloknak megfelelő lobbitevékenység – R <p>Intézményrendszer</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió területi kérdéseinek politikai megoldása időről időre vitatottá válik – R <p>Fejlesztés</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A fenntartási és a fejlesztési források tekintetében is forráshiánnyal kell szembenézni (maradvány-elv) – R ▪ Egyes ágazatok és intézmények saját szempontjaik szerint ésszerűnek talált koncentrációja, hasonlóan a periférikus területeken létesülő kereskedelmi és szolgáltatási intézmények koordinálatlan létesítéseihez, forgalomnövekedést eredményez – R ▪ Egyes pályázati kiírások nem teszik lehetővé fontos fejlesztések megvalósítását azzal, hogy kizárják egyes szervezeteket a pályázók köréből – R ▪ A település-fejlesztések és egyes intézmény-telepítések nem veszik figyelembe azt a szempontot, hogy a létesítmény rendelkezzen megfelelő közösségi közlekedési kapcsolatokkal, ezzel forgalomnövekedést generálnak – R <p>Európai Unió</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Több Helsinki folyosó is áthalad a Régióon, ez további forgalomnövekedéshez vezethet, és tovább növelheti az országon belüli fejlettségi különbségeket – R <p>Közúti közlekedés</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régióban a személygépkocsik száma és a jármű-kilométer teljesítmény nő – R ▪ A kamionos forgalom mértéke kiemelkedő – R ▪ A közlekedési hálózat centralizáltsága föloldatlan maradhat, vagy tovább erősödhet – R

3.4 Társadalmi környezet és humán erőforrás SWOT elemzése

Belső Tényezők – Erősségek	Belső Tényezők – Gyengeségek
<p>Kiinduló pontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A fővárosban koncentrálódik az ország K+F, és innovációs potenciálja – B ▪ A Régió jövedelemtermelő képessége jó – R ▪ A Régió turisztikai szempontból vonzó – R ▪ Kiépült humán közszolgáltatások alapintézmény-rendszere – R ▪ Megfelelő szakember állomány a humán közszolgáltatásokban – R ▪ Aktív és sokszínű voluntáris, civil szektor – R ▪ A civil koncentráció és a vállalkozások bevonása jelentős potenciált jelent a közszolgáltatások fejlesztésére – R <p>Foglalkoztatás:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatív magas foglalkoztatási szint – R ▪ A kvaterner szektor jelentős súlya – A ▪ A munkaügyi központok együttműködnek a képzés területén – R ▪ A nagy infrastruktúra beruházások foglalkoztatási hatása jelentős – R <p>Oktatás:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Magas a felsőoktatási intézmények száma – R ▪ Az oktatási szolgáltatások széles köre hozzáférhető - B ▪ A felsőoktatási intézmények többségében a foglalkoztatottak képzettsége, tudományos minősítése magas – R ▪ Az oktatási intézmények eszköz-ellátottsága közepes - R <p>Egészségügy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az egészségügyi kapacitás koncentrált – R ▪ Az egészségügy felsőoktatási bázisa a Régióban található - B ▪ Egészségügyi otthoni szakellátási szolgálat működik – B ▪ Közép-Magyarországi Regionális Egészségügyi Tanács megalakult – R <p>Szociális ágazat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kisgyermek napközbeni ellátórendszere a legkiépültebb – R ▪ Legnagyobb a bentlakásos intézmények száma – R <p>Kultúra:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A kulturális intézmények a Régióban koncentrálódnak – B ▪ A fővárosi kulturális rendezvények látogatottsága jelentős – B 	<p>Kiinduló pontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Éles különbség a megye és a főváros humán infrastruktúrája között – R ▪ Az együttműködési készségek, a kommunikáció gyengesége (kevés a szakmaközi projekt, együttműködés) – R ▪ A fővárosi és megyei intézmények együttműködése, tevékenységük összehangolása hiányos – R ▪ Az egyes szolgáltatások között hiányzik az ágazatközi integráció - R ▪ A kapacitások nincsenek arányban a szükségletekkel – R ▪ A demográfiai változásokra lassan reagáló intézményrendszer (ellátórendszer) – A ▪ A Régió intézményrendszere nincs felkészülve a külső migrációs hatásokra – R ▪ A humán közszolgáltatások korszerűtlen infrastruktúrája – R ▪ A humán ágazat nem reprezentált a Régió fejlesztési intézményrendszerében – R ▪ A belföldi közlekedési infrastruktúra állapota egyes térségekben a hátrányos helyzetű csoportok kirekesztődését eredményezi – R ▪ A kedvezőtlen mutatókkal rendelkező térségek preferálása a fejlett térségek hátrányos helyzetű csoportjainak a pályázóit sújtja – B ▪ A közintézmények, közterületek akadálymentesítése nem megoldott – R ▪ Az állami támogatási rendszer átfogó reformjának hiánya – R <p>Foglalkoztatás:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uniós viszonylatban magas inaktivitás – R ▪ Vannak a foglalkoztatásból kiszoruló csoportok – R ▪ Sok az ellátásból kikerülő, eltűnő munkanélküli – R ▪ A foglalkoztatás bizonyos szegmenseiben kielégítetlen kereslet (bizonyos szakmákban növekvő munkaerőhiány) – R ▪ Esélyteremtő munkahelyek hiánya – R <p>Oktatás:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nem megfelelő összhang a lakosság képzettségi szerkezete és a munkaerő-piaci igények között – R ▪ A képzési kibocsátás nehezen áttekinthető – R ▪ A szakképzés átalakítása elmaradt – R ▪ Egyenlőtlenségek az oktatási szolgáltatások területén (Hiányzik a pedagógiai szakszolgálat, nem alakultak ki a térségi központok) – M ▪ Az önkormányzati szolgáltatás- és oktatás-szervezési koncepciók összhangja hiányzik – R

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az oktatási intézményrendszer lassú alkalmazkodása a demográfiai változásokhoz – A ▪ Hiányzik a közoktatásban résztvevők alkalmazható tudása, a rendszer átalakításra szorul – R ▪ A közoktatás jelenlegi trendjei fenntarthatatlanok (forráselvonás) – R ▪ A gyerekszám csökkenés automatikus forráscsökkenést jelent – R <p>Szociális ágazat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A hajléktalanság problémája a Régióban koncentrálódik – R ▪ A lakóhelyen történő szolgáltatás szintjeiben vannak hiányok (például átmenti elhelyezést nyújtó intézmények, gyermekvédelmi intézmények)– R ▪ Az egészségügyi és a szociális szféra anyagi lehetőségei korlátozottak - R ▪ A szociális ágazatban dolgozók anyagi és erkölcsi megbecsülése alacsony – R <p>Egészségügy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az egészségügyi intézményfenntartók közötti kommunikáció hiánya – R
Külső Tényezők – Lehetőségek	Külső Tényezők – Veszélyek

Kiinduló pontok:

- Relatív nagy IT kapacitás – R
- Vannak „best practice”-k – R
- Nem állami intézmények létrejötte – R
- Az országos és nemzetközi civil szervezetek központjai a Régióban koncentrálnak – R
- Uniós kapcsolatrendszer létezése lehetősége ad a lobbizásra – R
- Uniós források fokozott felhasználása – R
- A Regionális Politika 2. célterületén belül hangsúlyos a Humán erőforrás fejlesztés – R
- Hatékonyabb ellátási rendszerek kialakítása (ellátási vonzásokörzetek) – R
- Szakmai interakció megteremtése az intézményrendszerben – R
- Külső forrásbevonás lehetősége adott – R
- Az átlagosnál nagyobb nyilvánosság (média) – R
- Partnerség erősítése – R

Foglalkoztatás:

- A Régió vonzza a szakembereket – R
- Működő munkaerő-piac – R
- Vannak sikeres programok a hátrányos helyzetű csoportok visszavezetésére a munkaerő-piacra – R

Oktatás:

- Tudásközpont szerep elérése – R
- A lakosság képzettségi szintje magas – B
- Európai Felsőoktatási Térséghez való csatlakozás – R

Egészségügy:

- 1 napos beavatkozási formák térnyerése (ellátás eltolódik a járóbeteg szakellátás irányába) – R
- Jelzőrendszeres, házi segítségnyújtás kiterjesztése az idősgondozás területén – R

Kiinduló pontok:

- Legkontrasztosabb Régió – R
- A Régióban a fejlettségi szintek egyenlőtlenek – R
- Kedvezőtlen demográfiai folyamatok a fővárosban – B
- A főváros népessége előregedik – B
- A Régió intézményrendszere kialakulatlan – R
- Szakpolitikai instabilitás – R
- A közigazgatási reform elmaradása – R
- A piaci folyamatokhoz való alkalmazkodás sebessége alacsony – R
- Nehezen áttekinthető munkaerő-piac – R

Oktatás:

- A képzett munkaerő elköltözése nyugat-európába – R

Szociális ágazat:

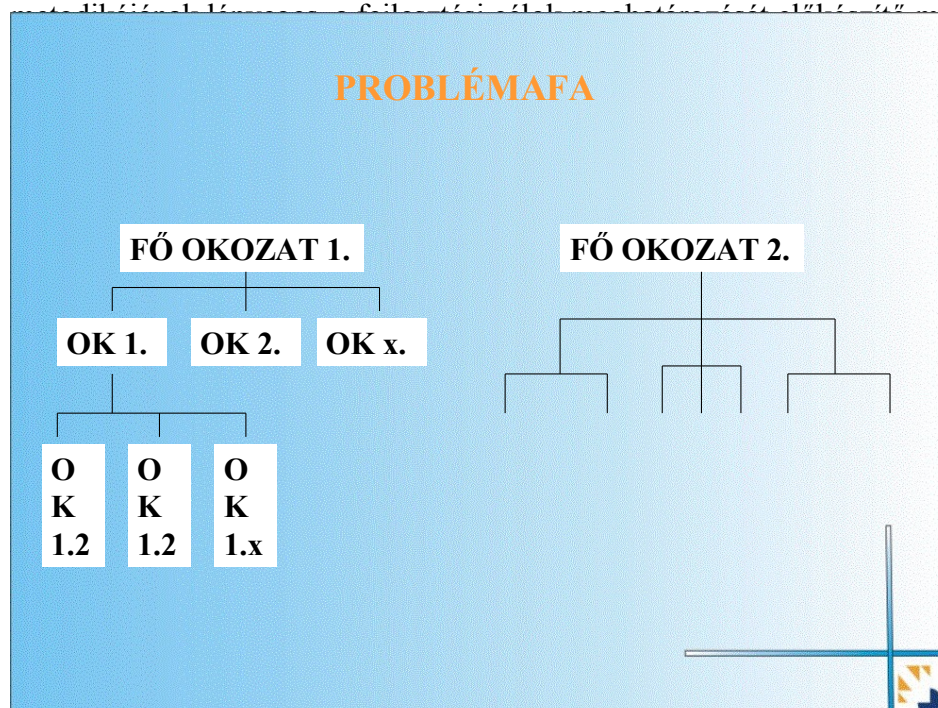
- A szociális kohézió gyengülése – R
- A szociális jogszabályok jogharmonizációjának hiánya – R

Egészségügy:

- Nagy a pályaelhagyás az egészségügyben – R
- Magas egészségügyi rizikó-faktorok – R

4. PROBLÉMAFA

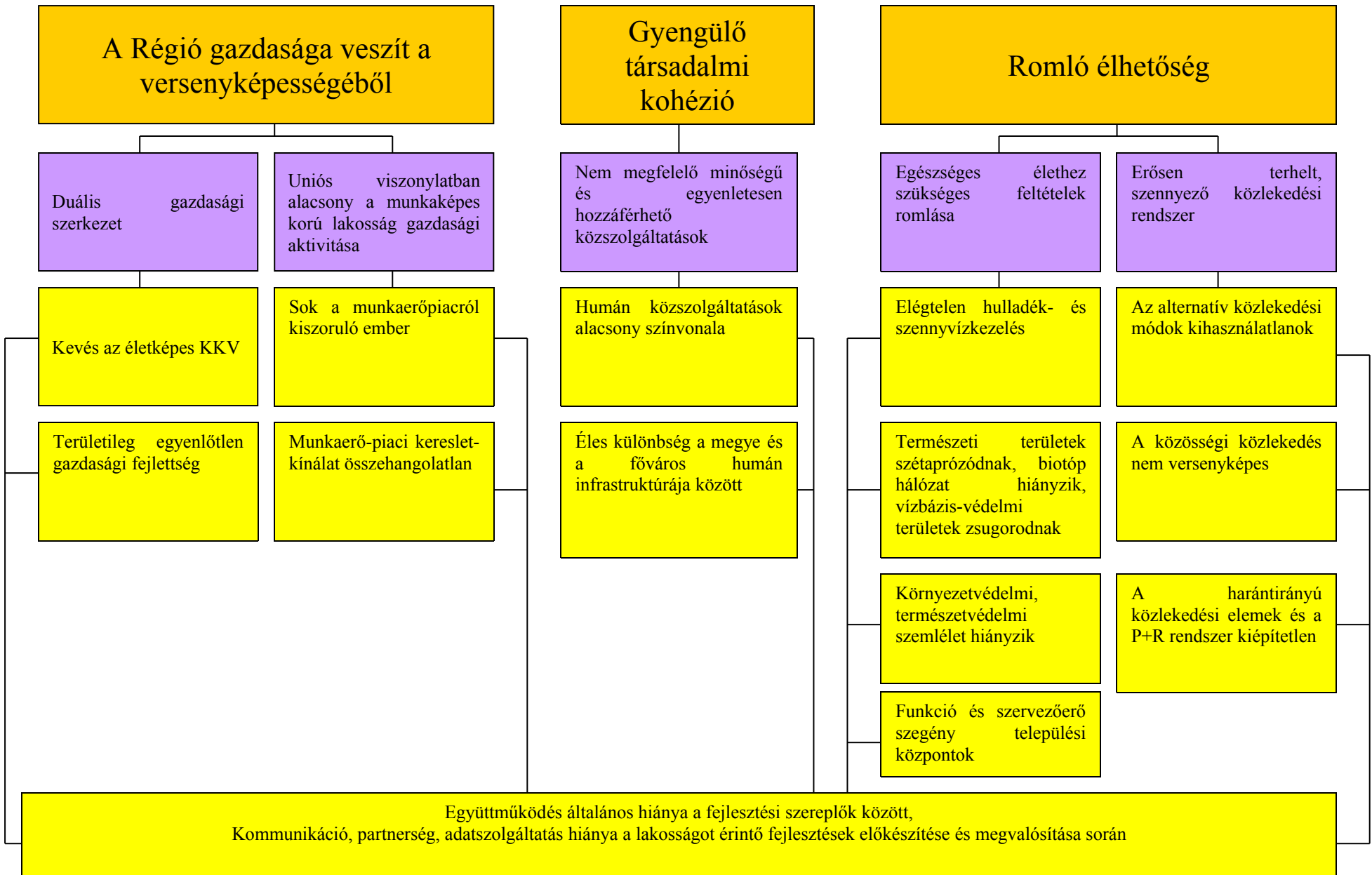
A problémafa összeállítása és elemeinek pontos definiálása a Strukturális Alapok tervezési dokumentációk készítése során történik a „Strukturális Alapok tervezési dokumentációk készítése” szakasza.

megállapításai összefüggéseket több problémák között találhatók, részéhez. A résztvevők

Természetesen a problémák nem rendezhetőek maradéktalanul egy fa-struktúrába, hiszen lesznek olyan problémák, amelyek egyszerre több magasabb szintű problémát okoznak, azaz egyszerre több kapcsolódásuk van. A Stratégiai Terv problémafájának összeállítása során az al-problémákat legfontosabb kapcsolódásuk szerint rendeltük egy magasabb szintű probléma alá.

Problémafa

PROBLÉMAFA ELEMEI	SWOT ANALÍZIS MEGFELELŐ ELEMEI (gyengeségek, veszélyek)
Duális gazdasági szerkezet	
Kevés az életképes KKV	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Multicégek a saját beszállítóikat hozzák, nem kapcsolódnak be a helyi gazdaság szerkezetébe ▪ KKV-k üzleti ismereteinek hiánya ▪ Kevés az életképes KKV ▪ Vállalkozói ismeretek közvetítése gyenge, vállalkozásfejlesztés intézményrendszere fejlesztést igényel ▪ Gyenge a vállalkozások és az egyes szereplők közötti együttműködés ▪ Alacsony a klaszterek száma ▪ Gyenge a vállalkozások innovációs készsége ▪ KKV-k jövedelemtermelő képessége alacsony ▪ Vertikális és horizontális integrációk hiánya a mezőgazdaságban ▪ Fővárosi vállalkozókat sújtják a legmagasabb költségek (iparüzési adó)
Területileg egyenlőtlen gazdasági fejlettség	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió térszerkezete centralizált, az alközpontok egymás közötti kapcsolatai gyengék (például Főváros-Agglomeráció-Pest megye) ▪ Területileg egyenlőtlen gazdasági fejlettség ▪ A megyei turisztikai kínálat gyengesége, szabadidős programkínálat fejletlensége, szálláskínálat kiegyensúlyozatlan volta ▪ Budapesti turisztikai adottságok kihasználatlanok (például gyógyfürdők, kiépítetlen területek, megalapozó feltételek) ▪ Egységes gazdaságfejlesztési koncepció hiánya az önkormányzatoknál ▪ Az ellátási és szolgáltatási színvonal egyenlőtlen, túlzott centralizáció ▪ Közlekedési feltételek rosszak ▪ Regionális szintű információs, irányító rendszerek hiánya a turizmusban ▪ Turizmus önkormányzati szintű szabályozatlansága ▪ Üzleti és konferencia turizmus feltételei nem elégségesek ▪ A Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet csak helyi igényeket szolgál ki ▪ Monocentrikus térszerkezet ▪ Logisztikai funkciók területi átgondolatlansága

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tudásváros területi szempontjai nem rögzítettek koncepcionálisan ▪ Gyenge a térségmarketing
Uniós viszonylatban alacsony a munkaképes lakosság gazdasági aktivitása	
Sok a munkaerőpiacról kiszoruló ember	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uniós viszonylatban magas inaktivitás – R ▪ Vannak a foglalkoztatásból kiszoruló csoportok – R ▪ Sok az ellátásból kikerülő, eltűnő munkanélküli – R ▪ Esélyteremtő munkahelyek hiánya – R ▪ A hajléktalanság problémája a Régióban koncentrálódik – R ▪ A belföldi közlekedési infrastruktúra állapota egyes térségekben a hátrányos helyzetű csoportok kirekesztődését eredményezi – R ▪ A közintézmények akadálymentesítése nem megoldott – R
Munkaerő-piaci kereslet-kínálat összehangolatlan	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nem megfelelő összhang a lakosság képzettségi szerkezete és a munkaerő-piaci igények között – R ▪ A kapacitások nincsenek arányban a szükségletekkel – R ▪ A foglalkoztatás bizonyos szegmenseiben kielégítetlen kereslet (bizonyos szakmákban növekvő munkaerőhiány) – R ▪ A szakképzés átalakítása elmaradt – R ▪ A képzési kibocsátás nehezen áttekinthető – R ▪ Nehezen áttekinthető munkaerőpiac – R
Nem megfelelő minőségű és egyenletesen hozzáférhető közszolgáltatások	
Humán közszolgáltatás alacsony színvonalú	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A képzett munkaerő elköltözése Nyugat-Európába – R ▪ Nagy a pályaelhagyás az egészségügyben – R ▪ Az egészségügyi és a szociális szféra anyagi lehetőségei korlátozottak - R ▪ Szociális ágazatban dolgozók anyagi, erkölcsi megbecsülése alacsony –R ▪ Az állami támogatási rendszer átfogó reformjának hiánya – R

Éles különbség a megye és a főváros humán infrastruktúrája között

- A kapacitások nincsenek arányban a szükségletekkel – R
- Egyenlőtlenségek az oktatási szolgáltatások területén (Hiányzik a pedagógiai szakszolgálat, nem alakultak ki a térségi központok) – M
- Az oktatási intézményrendszer lassú alkalmazkodása a demográfiai változásokhoz – A
- A piaci folyamatokhoz való alkalmazkodás sebessége alacsony – R
- A demográfiai változásokra lassan reagáló intézményrendszer (ellátórendszer) – A
- Az önkormányzati szolgáltatás- és oktatás-szervezési koncepciók összhangja hiányzik – R
- Területi ellátásokban, a lakóhelyen történő szociális szolgáltatás szintjeiben vannak hiányok (átmeneti elhelyezést nyújtó, intézmények, gyermekvédelmi intézmények)– R
- Legkontrasztosabb régió – R
- A Régióban a fejlettségi szintek egyenlőtlenek – R
- Kedvezőtlen demográfiai folyamatok a fővárosban – B
- A főváros népessége elöregedik – B
- Magas egészségügyi rizikó-faktorok – R
- A Régió intézményrendszere nincs felkészülve a külső migrációs hatásokra – R

Egészséges élethez szükséges feltételek romlása

Elégtelen hulladék- és szennyvízkezelés

- Hiányzik a szelektíven gyűjtött hulladék feldolgozásához szükséges háttérpar
- Hiányzik a lakossági (helyi) komposztálás erősítése a Régió kertvárosi és vidéki területein
- A lerakással ártalmatlanított hulladék mennyisége évről-évre növekszik
- A hulladékgyűjtő udvarok nyitvatartási rendje nem mindenütt igazodik a lakossági igényekhez
- Az illegális hulladéklerakók nagy száma, környezeti elemekre gyakorolt negatív hatásuk
- Budapesten a keletkezett szennyvíz 75-80 %-a biológiai tisztítás nélkül jut a Dunába
- A Ráckeve-Soroksári Dunaág szennyezett állapota

<p>Környezetvédelmi, természetvédelmi szemlélet hiánya</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Környezettudatos szemlélet hiánya a társadalom jelentős részében ▪ Erdei iskolák támogatottsága csökken a korábbi időszakhoz képest ▪ Egyes önkormányzati hivatalok ellenérzései a hulladékudvarokkal, hulladékgyűjtő szigetekkel kapcsolatban („bebetonozott” ideológiák) ▪ Környezetvédelmi újságírás hiánya a sajtó döntő többségéből és a médiából (zöld háttérműsorok hiánya, a környezetvédelmi hírek nincs hírértéke) ▪ Környezetvédelmi újságíró-képzés hiányzik az oktatásból ▪ Környezetvédelmi felügyelőségek, természetvédelem alul finanszírozott
<p>Funkció és szervezőerő szegény települési központok</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A települések integritását megbontják a rajtuk áthaladó főutak ▪ Sok esetben a települések központjai elveszítették közösségi tér szerepüket ▪ Szlömösödött nagyvárosi területek megléte
<p>Természeti területek szétaprózódnak, biotóp hálózat hiányzik, vízbázis-védelmi területek zsugorodnak</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vízbázis-védelmi területek zsugorodnak ▪ Természeti területek szétaprózóttak, ökológiai (biotóp) hálózat hiányzik ▪ Az agglomerációs települések növekedése sok esetben a természeti és épített környezet rovására történik ▪ Agglomerációs települések egymással és Budapesttel történő összenövése ▪ A települések gazdasági kényszere erősebb, mint a környezetvédelmi érdek
<p>Erősen terhelt, szennyező közlekedési rendszer</p>	
<p>Az alternatív közlekedési módok kihasználatlanok</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A dunai kikötők állapota nem megfelelő, ez hozzájárul a vízi közlekedés háttérbe szorulásához ▪ A kerékpárút-hálózat nincs megfelelően kiépítve, de emellett kapcsolódó egységek sem állnak rendelkezésre (például: tárolók) ▪ A kerékpár közlekedési eszközként való használata (külső kerületekből a belváros felé vezető, forgalmasabb sugárutak mellett, illetve a közintézmények, kereskedelmi létesítmények mellett sincsenek kerékpárutak) ▪ A közlekedés okozta légszennyezettség mértéke (Budapest-centrikus úthálózat) ▪ Budapesten a közösségi közlekedés nem kielégítő színvonala és kapacitása, valamint a budapesti és agglomerációs úthálózat fogadóképessége miatti forgalomtorlódásokból, túlszűfoltásból eredő lég- és zajszennyezettség ▪ Budapest területén fokozódik a zaj-, rezgés-, fény- és vizuális szennyezés

<p>A közösségi közlekedés nem versenyképes</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gépkocsik száma folyamatosan növekszik ▪ Összességében romló (és már jelenleg is elégtelen) elővárosi és fővárosi közösségi közlekedés, a forgalom nagy része átterhelődik az egyéni közlekedésre ▪ Budapest környékének közösségi közlekedéséből hiányzik a rendszeres elővárosi vasúti közlekedés ▪ A közösségi közlekedés megállóhelyeinek elérhetősége sokszor nem megfelelő ▪ A közösségi közlekedés elmaradott az igényekhez és a lehetőségekhez képest ▪ A közösségi közlekedési utas-tájékoztatás hiányos ▪ Budapesten a közösségi közlekedés minősége (elavult járműpark, pontatlanság, túlszűfolttság) nem teszi azt versenyképessé az egyéni közlekedéssel szemben ▪ A körvasút hálózat kihasználatlan, állapota nem megfelelő ▪ Turizmust támogató közlekedési és parkolási feltételek hiánya (Ferihegy és a belváros közvetlen kapcsolatának megoldása, buszparkolók, várakozók nemcsak Budapest, de regionális szintű tervezettsége szükséges) ▪ A Régióban a vasút hálózata, a biztosító berendezések és a megállóhelyek (állomásépületek) felújításra szorulnak ▪ A metróvonalak és a vasút közt nincs átjárhatóság ▪ Az átszállási kapcsolatok nem megfelelőek ▪ A Budapesti Közlekedési Szövetség (BKSZ) megalakulása még mindig várat magára ▪ Hiányzik a vasút és az egyéb kötöttpályás rendszerek (csomópontok) összeköttetésének megteremtése ▪ A gyorsvasúti hálózat fejlesztésében több évtizedes lemaradás tapasztalható ▪ A település-fejlesztések és egyes intézmény-telepítések nem veszik figyelembe azt a szempontot, hogy a létesítmény rendelkezzen megfelelő közösségi közlekedési kapcsolatokkal, ezzel nem kívánatos közúti forgalomművekedést generálnak
<p>A harántirányú közlekedési elemek és a P+R rendszer kiépítetlen</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az országos közlekedési hálózat sajátosságai miatt Budapesten a főváros fogadóképességét meghaladó többletforgalom jelenik meg ▪ A fővárosban és a bevezető útjain állandósultak a torlódások, egyes térségek jelenleg is túlterheltek ▪ Különösen Budapesten okoz nagy gondot a parkolás, a parkolási igények kielégítetlenek, mivel nagyon kevés a parkolóház, a mélygarázs ▪ A P+R rendszerek évtizedek óta nem kerültek megvalósításra. Ennek

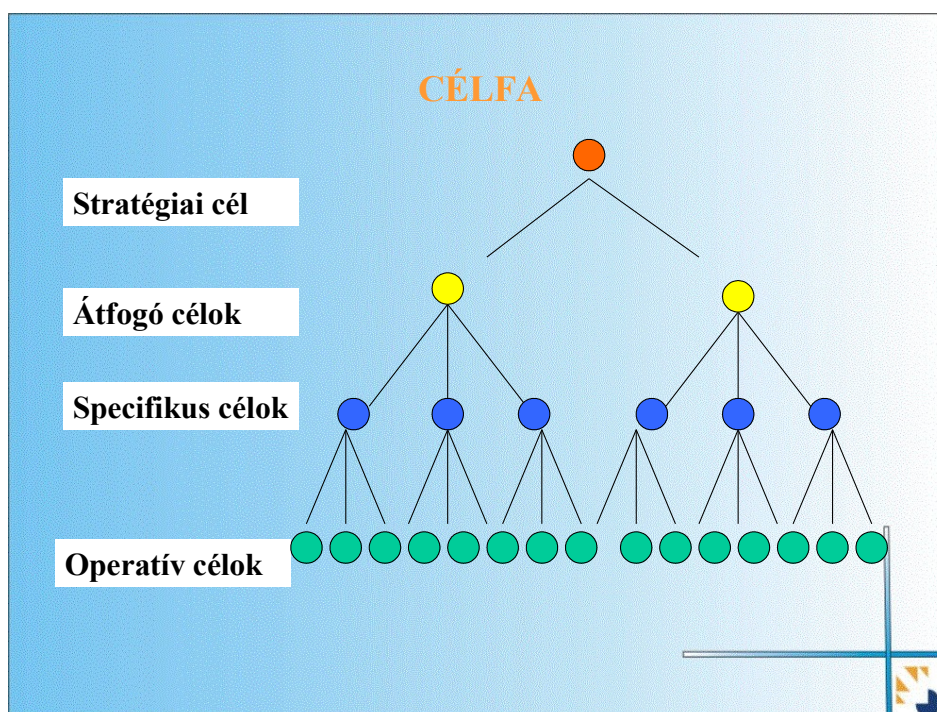
	<p>lehetősége egyre csökken, ahogy az önkormányzatok az erre alkalmas helyeket más célokra értékesítik</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A mellékúthálózat és a harántirányú kapcsolatok bizonyos területeken (budai régió és a Régió keleti része) nincsenek megfelelően kiépítve, a meglévők állapota jelentősen romlott ▪ A M0-ra túl sok funkció hárul, ezért megjelenik itt is a kapacitáshiány. Hiányzik a problémát orvosoló tágabb gyűrű ▪ Kevés a forgalmi igényekhez képest a Duna-híd, és a legtöbb (például: Margit-híd, Szabadság-híd) felújításra szorul ▪ Országos prioritást és támogatottságot csak az autópálya-építés élvez (közlekedésfejlesztés = autópálya építés)
<p>Együttműködés általános hiánya a fejlesztési szereplők között, kommunikáció, partnerség, adatszolgáltatás hiánya a lakosságot érintő fejlesztések előkészítése és megvalósítása során</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sok projekt esetében hiányzik a társadalmasítás, a lakosság megkérdezése, bevonása, ezért a végrehajtás meghiúsul vagy hosszú időre gátolt (például regionális hulladéklerakók ügye, szelektív hulladékgyűjtés stb.) ▪ Pest megyében kevés a légszennyezettséget mérő állomás ▪ Az önkormányzatok nagy részének anyagi helyzete, érdektelensége nem teszi lehetővé önálló feladatkörrel rendelkező környezetvédelmi szakember alkalmazását ▪ Az egyes közlekedési ágazatok és szervezetek, illetve önkormányzatok közt nem megfelelő az együttműködés és a kapcsolatrendszer ▪ Egyes döntéshozók alulinformáltsága, a szakmai tudás hiánya akadályozhatja a megfelelő döntések meghozatalát ▪ A környezetkímélő közlekedési módok marketingje nagyon gyenge, a média nem fordít kellő időt és energiát a kommunikációra.

5. CÉLSTRUKTÚRA

A célstruktúra kialakítása és elemeinek pontos definiálása a Strukturális Alapok tervezési metodikájának lényeges, a stratégia egészét meghatározó lépés.

A **célfa** elemeit egyrészt a problémák ésszerű „átfordítása”, másrészt a problémákat kiváltó okok megszüntetésére irányuló tényezők alkotják. Ez azt is jelenti, hogy létezik olyan probléma, amelynek a megoldására a célfaiban több célt is meghatároztunk. A célfa fejezetben bemutatjuk, hogy az egyes célok a SWOT-ban megjelenített erősségeken és lehetőségeken belül melyik tényezőkre támaszkodhatnak. A három szinten (átfogó, specifikus, operatív) strukturált célok adják a stratégia logikai keretvázának gerincét.

A célfa elvi felépítését a 22. ábra szemlélteti.

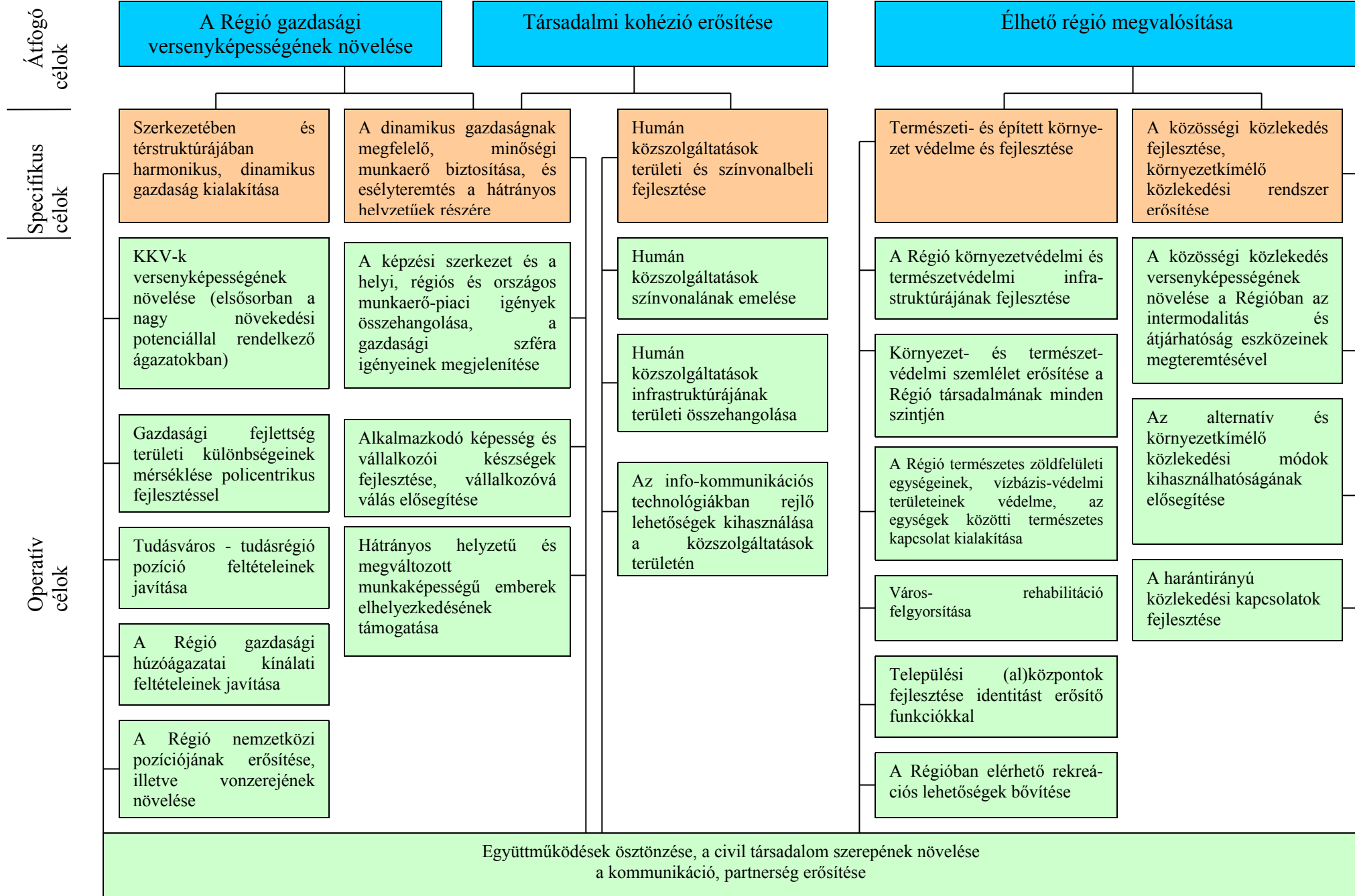

22. ábra: a célfa elvi felépítése

A célfaiban meg kell jeleníteni olyan elemeket is, amelyek a problémafából nem vezethetők le mechanikusan, azonban a Régió jövőképéből egyértelműen következnek. Ezek többnyire olyan elemek, amelyek már most a Régió adottságait, erősségeit jelentik, és amelyek megerősítése, továbbfejlesztése a jövőkép eléréséhez elengedhetetlenül szükséges.

Az ilyen specifikus és operatív célokat a Stratégiai Terv célfájának logikailag megfelelő helyére illesztettük úgy, hogy támogassák a célrendszer egészét.

Célstruktúra

5.1 A Stratégiai Terv céljait erősítő tényezők a SWOT analízis megállapításait alapul véve

Célok	A célok elérését segítő <u>erősségek</u> és <u>lehetőségek</u>
A Régió gazdasági versenyképességének növelése <i>CÉL/</i>	
Szerkezetében és térstruktúrájában harmonikus, dinamikus gazdaság kialakítása <i>/SPECIFIKUS CÉL/</i>	
KKV-k versenyképességének növelése (elsősorban a nagy növekedési potenciállal rendelkező ágazatokban) <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Külföldi és belföldi tőke a Régióban koncentrálnak ▪ Üzleti központ (pénzügyi, szolgáltatási, kereskedelmi, stb.) ▪ Üzleti szolgáltató tevékenységek a Régióban koncentrálnak – B ▪ Nemzetközi cégek képviselői a Régióban koncentrálnak– B ▪ Nemzetközi cégek regionális központjainak helyszíne (informatika, K+F, szolgáltató központ) ▪ Top 200 cégeinek fele a Régióban található ▪ Az ipari parkok és telephelyek kínálata bőséges, innovációs park ▪ Az innovációhoz szükséges belső kapacitás magas ▪ Országos tudásbázis (informatika), felsőoktatás, belső agyelszívás– B ▪ Beutazó turizmus első számú célterülete – B ▪ Kulturális gazdaság, kreatív szektor súlya magas
Gazdasági fejlettség területi különbségeinek mérséklése policentrikus fejlesztéssel <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beutazó turizmus első számú célterülete ▪ Tartósan nagy belső (lakossági, üzleti) piac ▪ Üzleti turizmus, konferencia turizmus célpontja (konferenciaközpont építése) ▪ Meglévő gyógyfürdők ▪ Sok kihasználatlan volt ipari terület ▪ Környezetvédelmi ipar fejletlensége ▪ Közlekedési csomópont szerep, országos jelentőségű logisztika adottságok ▪ Duna kihasználásnak fokozása (turizmus, rekreáció, gazdaság, közlekedés) ▪ Hasznosítható termálvíz készlet ▪ Történelmi, kulturális adottságok

<p>Tudásváros - tudásrégió pozíció feltételeinek javítása /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kulturális gazdaság súlya magas – B/A ▪ Magas gazdasági aktivitás ▪ Magas gazdasági aktivitás ▪ Top 200 cégeinek fele a Régióban található ▪ Üzleti szolgáltató tevékenységek a Régióban ▪ Nemzetközi cégek képviselői a Régióban koncentrálnak – B ▪ Nemzetközi cégek regionális központjainak helyszíne (informatika, K+F, szolgáltató központ) ▪ Országos tudásbázis (informatika), felsőoktatás, belső agyelszívás – B ▪ Koncentrált K+F kapacitás ▪ Üzleti központ (pénzügyi, szolgáltatási)
<p>A Régió gazdasági húzóágazatai kínálati feltételeinek javítása /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Üzleti központ (pénzügyi, szolgáltatási, kereskedelmi) ▪ Beutazó turizmus első számú célterülete – B ▪ Duna kihasználásának fokozása (turizmus, rekreáció, gazdaság, közlekedés) – R ▪ Hasznosítható termálvíz készlet – A ▪ Üzleti turizmus, konferencia turizmus célpontja (konferenciaközpont építése) – A ▪ Történelmi, kulturális adottságok, kulturális központ ▪ Kulturális gazdaság, kreatív szektor súlya magas ▪ A környezetvédelmi beruházások iránti igény növekszik ▪ Idős korosztály fogyasztói szerepének erősödése az EU területén
<p>A Régió nemzetközi pozíciójának erősítése, illetve vonzerejének növelése /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beutazó turizmus első számú célterülete – B ▪ Országos tudásbázis (informatika), felsőoktatás, belső agyelszívás – B/A ▪ Kulturális gazdaság súlya jelentős – A ▪ Magyar külföldi tőkebefektetések kiindulópontja – A ▪ Top 200 cégeinek fele a Régióban található – A ▪ Üzleti központ (pénzügyi, kereskedelmi, szolgáltatási) – A ▪ Külföldi és belföldi tőke a Régióban koncentrálnak – A ▪ Nemzetközi cégek képviselői a Régióban koncentrálnak – B ▪ Nemzetközi cégek regionális központjainak helyszíne (informatika, K+F, szolgáltató központ) – A ▪ Üzleti turizmus, konferencia turizmus célpontja (konferenciaközpont építése) – A ▪ Közvetítő szerep Nyugat-Európa és Kelet-Délkelet-Európa között – R

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Közlekedési csomópont szerep, országos jelentőségű logisztikai adottságok – R ▪ Duna kihasználásának fokozása (turizmus, rekreáció, gazdaság, közlekedés) – R ▪ Hasznosítható termálvízkészlet – A ▪ Közlekedési csomópont szerep, országos jelentőségű logisztikai adottságok – R
A dinamikus gazdaságnak megfelelő minőségi munkaerő biztosítása, és esélyteremtés a hátrányos helyzetűek részére /SPECIFIKUS CÉL/	
<p>A képzési szerkezet és a helyi, régiós és országos munkaerő-piaci igények összehangolása, a gazdasági szféra igényeinek megjelenítése /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Üzleti központ (pénzügyi, szolgáltatási) ▪ Külföldi és belföldi tőke a Régióban koncentrálódik ▪ Nemzetközi cégek képviselői a Régióban koncentrálódnak – B ▪ Nemzetközi cégek regionális központjainak helyszíne (informatika, K+F, szolgáltató központ) ▪ Top 200 cégeinek fele a Régióban található ▪ Országos tudásbázis (informatika), felsőoktatás, belső agyelszívás – B ▪ A munkaügyi központok együttműködnek a képzés területén – R ▪ Az oktatási szolgáltatások széles köre hozzáférhető – B ▪ Tudásközpont szerep elérése – R ▪ A lakosság képzettségi szintje magas – B ▪ A Régió vonzza a szakembereket – R ▪ Magas a felsőoktatási intézmények száma –
<p>Alkalmazkodó képesség és vállalkozói készségek fejlesztése, vállalkozóvá válás elősegítése /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tartósan nagy belső (lakossági, üzleti) piac –R ▪ A lakosság képzettségi szintje magas – B ▪ Az oktatási szolgáltatások széles köre hozzáférhető – B
<p>Hátrányos helyzetű és megváltozott munkaképességű emberek elhelyezkedésének támogatása /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Üzleti, egészségügyi, közigazgatási, kulturális központ ▪ Működő munkaerőpiac – R ▪ Relatív magas foglalkoztatási szint – R ▪ Vannak sikeres programok a hátrányos helyzetű csoportok visszavezetésére a munkaerőpiacra – R ▪ A munkaügyi központok együttműködnek a képzés területén – R ▪ A nagy infrastruktúra beruházások foglalkoztatási hatása jelentős – R

Társadalmi kohézió erősítése		<i>/ÁTFOGÓ CÉL/</i>
Humán közszolgáltatások területi és színvonalbeli kiegyenlítése		<i>/SPECIFIKUS CÉL/</i>
Humán közszolgáltatások színvonalának emelése <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Megfelelő szakember állomány a humán közszolgáltatásokban – R ▪ Aktív és sokszínű voluntáris, civil szektor – R ▪ A civil koncentráció és a vállalkozások bevonása jelentős potenciált jelent a közszolgáltatások fejlesztésére – R ▪ Szakmai interakció megteremtése az intézményrendszerben – R 	
Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának területi összehangolása <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az egészségügyi kapacitás koncentrált – R ▪ Kiépült humán közszolgáltatások alapintézmény-rendszere – R ▪ Az oktatási intézmények eszkozellátottsága közepes – R ▪ Legnagyobb a bentlakásos intézmények száma – M ▪ A kulturális intézmények a Régióban koncentrálnak – B ▪ Hatékonyabb ellátási rendszerek kialakítása (ellátási vonzaskörzetek) 	
Az info-kommunikációs technológiákban rejlő lehetőségek kihasználása a közszolgáltatások területén <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió erős, intenzív, versenyző IKT szolgáltató, vállalkozói háttérrel rendelkezik -B ▪ Az önkormányzatok 70%-a üzemeltet honlapot – R ▪ Létező „best practice-k” – pl. egységes formanyomtatványok az önkormányzatoknál (VIII.,XIII. kerületi Önkormányzat) -B ▪ Az országos átlagnál jobb a szélessávú hálózatok kiépítettsége –R 	

Élhető régió megvalósítása		<i>/ÁTFOGÓ CÉL/</i>
Természeti és épített környezet védelme és fejlesztése <i>(Egészséges élethez szükséges feltételek javítása)</i>		<i>/SPECIFIKUS CÉL/</i>
A Régió környezetvédelmi és természetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztése <i>/OPERATÍV CÉL/</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Termásvízkezelés (alternatív energia a hő szempontjából) ▪ Budapest agglomerációjába tartozó településeken a csatornázottság nagymértékű fejlődést mutat ▪ A monitoring hálózat és a technikai infrastruktúra a többi régióhoz viszonyítva itt a legjobb ▪ Budapest légszennyezettséget mérő állomásokkal megfelelően lefedett ▪ Legjelentősebb szennyezők környezetvédelmi fejlesztéseket hajtanak 	

	<p>végre</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Napenergia (a tanyás településeken a villanyszolgáltatás költség hatékonyan megoldható lenne alternatív energia felhasználásával) <p>Betétdíj rendszer bevezetése várható</p>
A Régió természetes zöldfelületi egységeinek, vízbázis-védelmi területeinek védelme, az egységek közötti természetes kapcsolat kialakítása /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A még meglévő természeti értékeink ▪ A Régió valamennyi településén található egyedi tájértékek ▪ Folyamatban van néhány kármentesítő program (Metallochemia, pakuratavak) ▪ „Vízbázisvédelmi Célprogram” keretében a Közép-magyarországi régióban számos vízbázisvédelmi intézkedési terv készült el, csak megvalósításra (forrásokra) vár ▪ Rendelkezésre áll a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia átdolgozott változata
Környezet- és természetvédelmi szemlélet erősítése a Régió társadalmának minden szintjén /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Működő Zöld Civil szervezetek magas száma országos viszonylatban (kb. 800 bejegyzett a Régióban) ▪ A környezet- és természetvédelmi szemléletformálásban lehet számítani a zöld civilekre ▪ Néhány zöld civil szervezet kiemelkedő aktivitása ▪ A Régió társadalmára jellemző szellemi kapacitás (építeni lehet rá) ▪ Környezetvédelmi, környezetgazdálkodási szakemberek jelentős száma a Régióban ▪ Lakosság bevonása fokozható ▪ Működik a Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda
Város-rehabilitáció felgyorsítása /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Korábbi sikeres város-rehabilitációs programok (például IX., VIII. ker.)
Települési al/központok fejlesztése identitást erősítő funkciókkal /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagyszámú műemlék, műemléki környezet, műemléki jelentőségű terület, illetve történelmi látványosság található a Régióban
A Régióban elérhető rekreációs lehetőségek bővítése /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Termálvízkészlet ▪ A még meglévő természeti értékeink ▪ A Régió valamennyi településén található egyedi tájértékek
Környezetkímélő közlekedési rendszer kialakítása /SPECIFIKUS CÉL/	
Az alternatív és környezetkímélő közlekedési és szállítási módok kihasználhatóságának elősegítése /OPERATÍV CÉL/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az uniós klímavédelmi indikátorok a jövőben hivatkozási alapot adhatnak a közlekedés környezetbarát fejlesztésére ▪ A Duna, mint adottság sokkal nagyobb lehetőségeket rejt, mint amennyit jelenleg kihasználunk ▪ A közösségi és a kerékpáros közlekedés jogi és gazdasági eszközökkel való ösztönzésében számos lehetőség rejlik

<p>A közösségi közlekedés versenyképességének növelése a Régióban az intermodalitás és átjárhatóság eszközeinek megteremtésével /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A közösségi közlekedésnek megvannak a tradíciói ▪ Budapest közösségi közlekedésének hálózati lefedettsége nemzetközi összehasonlításban is figyelemre méltó ▪ A buszsávok rövidebb menetidőt tesznek lehetővé (versenyképesség) ▪ Villamosított vasútvonalak aránya nagy ▪ A BKSZ működésbe lépése, első lépésként a közös bérletrendszer kialakítása ▪
<p>A harántirányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Területrendezések végrehajtásának lehetősége, intermodális csomópontok kialakítása ▪ A körvasút léte lehetőség a közösségi közlekedési rendszerbe való integrálására
<p>Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése /OPERATÍV CÉL/</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A közlekedéssel kapcsolatos kommunikáció sikerességét elősegíti, hogy a Régióban az iskolázottak aránya nagy ▪ Partnerség erősítése – R ▪ Vannak „best practice”-k – R ▪ Az országos és nemzetközi civil szervezetek központjai a Régióban koncentrálódnak – R ▪ Uniós kapcsolatrendszer létezése lehetőséget ad a lobbizásra – R ▪ A civil koncentráció és a vállalkozások bevonása jelentős potenciált jelent a közszolgáltatások fejlesztésére – R

5.2 A célfa operatív céljainak értelmezése

<i>Szerkezetében és térstruktúrájában harmonikus, dinamikus gazdaság kialakítása</i>	
<i>Operatív cél</i>	<i>Operatív cél értelmezése</i>
KKV-k versenyképességének növelése (elsősorban a nagy növekedési potenciállal rendelkező ágazatokban)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ KKV-k együttműködésének ösztönzése, klaszterek kialakításának ösztönzése ▪ Vállalkozásfejlesztési pilot programok támogatása – üzleti ismeretek fejlesztése, finanszírozási problémák kezelése (például képzés, kockázati tőke, hitelalap, stb.) ▪ Beszállítói válás támogatása ▪ Üzleti szolgáltatások támogatása (inkubátorházak, szolgáltatóközpontok kialakítása) ▪ Innovációs programok támogatása termék- és szolgáltatásfejlesztés céljából
Gazdasági fejlettség területi különbségeinek mérséklése policentrikus fejlesztéssel	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Térbeli funkciók kialakítása, megosztása és szervezése ▪ Területi gazdasági stratégiák kidolgozása és megvalósítása (például turizmus és szabadidőgazdaság, kulturális gazdaság, tudásipar területén) ▪ Ezekre építkező település- és térségmarketing kialakítása
Tudásváros - tudásrégió pozíció feltételeinek javítása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Állami (beleértve a felsőoktatáshoz kapcsolódó kutatást is) és gazdasági K+F szektor kapcsolatainak erősítése ▪ K+F eredmények gyakorlati alkalmazásának támogatása – innovációs programok megvalósítása ▪ Felsőoktatás és a munka világa közötti kapcsolat erősítése ▪ Szakképzés és munkaerőpiaci igények összehangolása kísérleti programokon keresztül
A Régió gazdasági húzóágazatai kínálati feltételeinek javítása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kulturális, történelmi hagyományokon alapuló turizmushoz és szabadidőgazdasághoz kapcsolódó projektek támogatása ▪ Kreatív szektor fejlesztése (például eszközbeszerzés, technológiafejlesztés, termékfejlesztés, együttműködések, rendezvények támogatása, stb.)
A Régió nemzetközi pozíciójának erősítése, illetve vonzerejének növelése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Külpiacszerzési akciók támogatása, nemzetközi együttműködések ösztönzése

A dinamikus gazdaságnak megfelelő minőségi munkaerő biztosítása, és esélyteremtés a hátrányos helyzetűek részére	
A képzési szerkezet és a helyi, régiós és országos munkaerő-piaci igények összehangolása, a gazdasági szféra igényeinek megjelenítése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A Régió szakképzési hálózatának összehangolása ▪ Felnőttképzési programok támogatása a hiányszakmákban ▪ A felsőoktatási kínálat és a vállalkozások képzési keresletének közelítése ▪ A munkaerőpiaci szervezetek együttműködésének ösztönzése ▪ A lakosság idegennyelv ismeretének és informatikai ismereteinek növelése ▪ Felnőttképzési programok támogatása a hiányszakmákban ▪ Képző intézmények képzési rendszerének és képzési kínálatának igazítása a munkáltatók és munkavállalók szükségleteihez -mester(ember)képzés bővítése, technikus, „technikus+” képzés, A gazdasági szféra országos és helyi igényeinek megjelenítése az oktatásban
Alkalmazkodó képesség és vállalkozói készségek fejlesztése, vállalkozóvá válás elősegítése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Képző intézmények képzési rendszerének és képzési kínálatának igazítása a munkáltatók és munkavállalók szükségleteihez - vállalkozói, vállalkozásfejlesztési ismeretek oktatása
Hátrányos helyzetű és megváltozott munkaképességű emberek elhelyezkedésének támogatása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hátrányos helyzetű csoportok visszavezetése a munkaerőpiacra ▪ Esélyteremtő munkahelyek létesítése ▪ A hajléktalanság problémájának kezelése ▪ Közintézmények akadálymentesítése ▪ Távmunka
Humán közszolgáltatások területi és színvonalbeli fejlesztése	
Humán közszolgáltatások színvonalának emelése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A meglévő szolgáltatások színvonalának emelése, új humán szolgáltatások bevezetése ▪ Hiányzó szociális ellátások pótlása, megszervezése ▪ Egészségügyi ellátás fejlesztése ▪ A civil és vállalkozói szektor bevonásából fakadó lehetőségek kihasználása ▪ Együttműködések ösztönzése, a

	kommunikáció, partnerség, adat- és információ-szolgáltatás elősegítése
Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának területi összehangolása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az intézményrendszer demográfiai változásokhoz való alkalmazkodásának elősegítése ▪ Az intézményi infrastruktúra korszerűsítése, kapacitások bővítése ▪ Az egészségügyi ellátások hatékonyságnövelő átszervezése ▪ Infokommunikációs technológiák bevezetése és alkalmazása az intézményekben (e-ügyintézés)
Az info-kommunikációs technológiákban rejlő lehetőségek kihasználása a közszolgáltatások területén	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Info-kommunikációs technológiák bevezetése és alkalmazása az intézményekben

Természeti- és épített környezet védelme és fejlesztése	
A Régió környezetvédelmi és természetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kommunális szolgáltatások fejlesztése (hulladék, szennyvíz) ▪ Energia korszerűsítési /alternatív/ programok (például tanyavillamosítás) ▪ Kármentesítési programok (barnamezős területek rehabilitációja) ▪ Természet- és környezetvédelmi programok megvalósítása
Környezet- és természetvédelmi szemlélet erősítése a Régió társadalmának minden szintjén	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Környezet- és természetvédelmi szemlélet beépítése az oktatásba ▪ Célrányos képzések ▪ Erdei iskolák ▪ Környezet- és természetvédelmi programok társadalmasítása
A Régió természetes zöldfelületi egységeinek, vízbázis-védelmi területeinek védelme, az egységek közötti természetes kapcsolat kialakítása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A főváros körüli zöldgyűrű rendszer maradványainak aktív védelme, funkcionális és területi kiterjesztése ▪ Települési, kerületi aktív zöld felületek, (parkok) kialakítása, megújítása ▪ A Régió vízbázisainak és azok védelmi területeinek aktív megóvása, rehabilitálása ▪ A Dunához és a Régió egyéb vizeihez kapcsolódó fejlesztések, rehabilitációk
Város-rehabilitáció felgyorsítása	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szociális városrehabilitáció, történelmi városközpontok rehabilitációja ▪ Barnamezős területek újrahasznosítása ▪ Panel lakóépületek átfogó kezelése (lakótelep rehabilitáció)
Települési al/központok fejlesztése identitást erősítő funkciókkal	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Agóra funkció, közösségi terek, találkozási pontok kialakítása ▪ Települési/kerületi (al)központok kialakítása, illetve funkcióbővítése ▪ Játsszóterek, parkok ▪ Intermodális csomópontokra épülő szolgáltatások fejlesztése
A Régióban elérhető rekreációs lehetőségek bővítése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Termálfürdőkhöz kapcsolódó fejlesztések (Budapest + termálgyűrű) ▪ A helyi lakosokat és a vendégeket megcélzó aktív pihenést, regenerálódást segítő elemek kialakítása, megújítása
A Régió közösségi közlekedésének fejlesztése, környezetkímélő közlekedési rendszer erősítése	

<p>A közösségi közlekedés versenyképességének növelése a Régióban az intermodalitás és átjárhatóság eszközeinek megteremtésével</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budapesti Közlekedési Szövetség (elővárosi közlekedés) ▪ P+R rendszerek ▪ Intermodalitás ▪ Községi közlekedés minőségjavítása (szolgáltatás, tájékoztatás, járműpark)
<p>Az alternatív és környezetkímélő közlekedési módok kihasználhatóságának elősegítése</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gyalogos közlekedés körülményeinek javítása – akadálymentesítés ▪ Kerékpárutak és kapcsolódó létesítmények, szolgáltatások ▪ A Dunához köthető vízi közlekedés fejlesztése ▪ Környezetkímélő szállítás
<p>A harántirányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Harántirányú közlekedési elemek fejlesztése ▪ Hidak
<p><i>Horizontális</i></p>	
<p>Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Partnerségi kapcsolatok szervezése ▪ Kerületi, települési, kistérségi kommunikációs csatornák kiépítése és fenntartása (például honlap tartalom, e-ügyintézés)

5.3 A Régió jövőképe

A Régió hosszú távú jövőképe túlmutat a 2007-2013-as tervezési perióduson, és 2020 körülre a következő víziót fogalmazza meg:

„A Közép-magyarországi régió megtartva fejlődési ütemét, Kelet-Közép-Európa egyik **vezető régiójává** vált, ugyanakkor a fenntarthatósági kritériumokat gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt teljesítve a Kárpát-medencei térség fő **gazdasági, társadalmi, kulturális szervező erejévé** fejlődött.

A Régió az **információs társadalom** fejlesztésében kihasználta regionális versenyelőnyét, és tevékeny részt vállalt a vívmányok kelet-európai közvetítésében. A **tudásalapú** emberi erőforrás- és gazdaságfejlesztés az **üzleti szolgáltatásokra**, a **kutatás-fejlesztésre**, a **kulturális gazdaságra** és a **szabadidő gazdaságra** koncentrált. Jelentős, nemzetközi figyelmet is keltő **zászlóshajó projektek** valósulnak meg.

Az átgondolt fejlesztés eredménye a többpólusú fejlődés és a koordinált területhasználat.

A Régió a **minőség** elvein nyugvó **élhető**, lakó és munkakörnyezetet biztosít az itt élők számára.”

5.4 A Régió stratégiai célja

A Közép-magyarországi régió legyen a **minőség elvein nyugvó, élhető, az itt élők számára egészséges, lakó és munkakörnyezetet biztosító**, ugyanakkor a fenntarthatósági kritériumokat **gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt teljesítő, kreatív, nemzetközileg is vezető, regionális identitással rendelkező, a Kárpát-medence fő szervező erejét jelentő térség.**

5.5 Átfogó célok

5.5.1 A Régió gazdasági versenyképességének növelése

A Közép-magyarországi régió vitathatatlan központi helyet foglal el Magyarországon: földrajzi fekvése mellett az élet minden területén vezető pozíció jellemzi. Nagytársági viszonylatban, a hasonló adottságú nagyvárosi régiókkal összehasonlítva a Régió pozíciója már veszélyben van. A Régió egésze számára sorsdöntő kérdés, hogy a gazdasági életét meghatározó **Budapest** milyen szerepet tud betölteni az európai városhálózatban, hiszen a főváros fejlődése az egész Régió jövőjét is meghatározza. Pozitív jelenség, hogy készülöben van –a kutatás-fejlesztési és gazdasági szféra nemzetközi funkcióinak a budapesti agglomerációban való koncentrálódása következtében országos jelentőséggel is bíró– Budapest Fejlesztési Pólus Program, amely az innováción alapuló gazdaságfejlesztés hosszú távú, tudatos fejlesztési stratégiáját alapozza meg.

A Régió budapesti agglomeráción kívüli területeit a vidékfejlesztés eszközeivel, illetve a kiegyensúlyozott policentrikus térszerkezet érdekében a többközpontúság erősítésével kívánjuk fejleszteni.

A Közép-magyarországi régió – amely Magyarország egyetlen, és Kelet-Közép-Európa egyik meghatározó nagyvárosi térségét foglalja magába – gazdasági versenyképessége tehát döntő befolyással van hazánk versenyképességére és a magyar gazdaság fejlődési ütemének alakulására. Az Európai Unió tagjaként, az egyre fokozódó nemzetközi verseny szférájában különösen fontos, hogy az európai versenytársakhoz mérjük régióink erősségeit, lehetőségeit és gyenge pontjait. Ilyen összehasonlításban világosan kirajzolódnak azok a tényezők, amelyek egy versenyképes térség kialakításának lehetőségét hordozzák magában. A gazdasági folyamatok mára kirajzolták azt az érdekeltségi területet, melyben a Régió az ország határain túlnyúlóan regionális funkciókat láthat el elsősorban a vállalati regionális központok letelepedése, az üzleti szolgáltatások, az innováció, kutatás-fejlesztés és logisztikai funkciók terén.

Egy régió versenyképességét külső és belső tényezők határozzák meg, rendkívül összetett módon. A globalizálódó gazdaság a korábban meghatározó alapfeltételek - földrajzi elhelyezkedés, elérhetőség, méret - mellé új, az elsődleges feltételeknél összetettebb tényezőket állított. A legfontosabb az **innovációs és adaptációs készség** és képesség a **kommunikációs infrastruktúra** fejlettsége és mindehhez a szellemi tőke jelenléte. Az üzleti folyamatok összetettsége, a gazdaság új húzóágazatainak kialakulása egy térségben meglévő szellemi kapacitásokat rendkívüli módon felértékelte. A Régió rendelkezik a hosszú távú versenyképességhez szükséges alapadottságokkal - fekvés, közlekedési kulcspozíció, gazdaság „kritikus tömege”, szellemi tőke koncentrációja, innovatív iparágak megléte -, de a nagyvárosok éleződő versenyében a meglévő adottságok tudatos és koncentrált továbbfejlesztésére van szükség, elsősorban a tudásgazdaság szereplőinek kooperációja révén.

Az **emberi tudás, a szellemi tőke** alkalmazkodóképessége, a rugalmasság és a "reakcióidő" a versenyképesség alapkritériumává vált. Budapest oktatási-képzési potenciálja kiemelkedő az országban, tágabb regionális értelemben azonban versenyképessége nem elégséges: a speciális szakismeretek elterjesztése, az oktatási színvonal (kiemelten a műszaki, közgazdasági, nyelvi, valamint a szakképzés területein), az oktatás és a munkáltatói szféra kapcsolatának fejlesztése folyamatos beavatkozási területet jelent egy, a versenyképességét fejlesztő régió számára. Az iskolai oktatáson túl kiemelt figyelmet kell fordítani a gazdasági

szereplők (kiemelten a kis- és középvállalkozások) folyamatos képzése, adaptációs képességének növelésére

Az **innováció, a kutatási-fejlesztési színvonal**, az elméleti eredmények gyakorlati elterjedésének üteme a globális versenyképesség egyik meghatározó eleme. Ez a tényező dönti el, hogy egy térség alapvetően befogadó-adaptáló, vagy innovatív-kibocsátó szerepkört tud elfoglalni. A Régió országosan jó pozíciója nem biztosít regionális versenyelőnyt, ezért a kutatás-fejlesztés támogatása feltétlenül a regionális stratégia kulcseleme. Az **üzleti infrastruktúra és a szolgáltatások színvonala** országos viszonylatban Budapesten a legfejlettebb, azonban az európai városhálózatban és a városok versenyében a pozíciója romlott az elmúlt évek során. Ezért a jövőben ezeket a beavatkozási területeket is kiemelten fejleszteni szükséges.

A területi versenyképesség következő fontos tényezője a hely "érdekessége", hogy hányan kíváncsiak az adott területre, milyen egy **terület imázsa**. Budapest és a térségében található kiemelt nevezetességek az ország legfontosabb turisztikai vonzerejét képviselik, de összességben elmondható, hogy a számos kiaknázatlan elem (gyógyfürdők, területileg nem kiegyensúlyozott szolgáltató rendszer, hiányos marketing, nem kapcsolódó, programszerűen felfűzött látványosságok) miatt az idelátogató turisták száma és az itt töltött idő nem éri el az adottságaiból fakadó lehetőségeket. A Régió vonzerejének növelése - mely egyaránt fontos a külföldi turistáknak, és a helyi lakosoknak - a terület által nyújtott turisztikai és szabadidős kínálat bővítésével, a területi koncentráció enyhítésével, valamint kulturális és szabadidős tevékenységek színvonalának fejlesztésével érhető el.

A Közép-magyarországi régió azon túl, hogy az ország térszerkezetének kiemelt központja, közlekedés-földrajzi helyzetéből fakadóan **természetes csomópontja** a nyugati és keleti, délkeleti **közlekedési, áruszállítási kapcsolatoknak**. Az adottságai és a fenti tényezők jelenlegi színvonala Budapestet és térségét potenciális regionális szerepkörrel bíró várossá teszik. A kirajzolódó regionális szerepkör megerősítéséhez azonban több tényező együttes fejlesztése is szükséges, melyek közül kiemelkedő fontosságú az áruk, szolgáltatások és információk áramlását biztosító közlekedési-logisztikai és telekommunikációs rendszerek fejlesztése, valamint e szerep tudatos felvállalása, építése és kommunikálása, és az ehhez szükséges humán erőforrás háttér folyamatos fejlesztése.

A versenyképesség a fenti tényezők érvényesítésén keresztül a **tőkevonzó képesség erősödésében**, a húzóágazatok kiemelten gyors fejlődésében nyilvánul meg. A versenyképes gazdaság biztosítja azokat az eszközöket, mellyel a gazdasági eredmények ésszerű felhasználásával kialakítható a Stratégia másik átfogó célja az **Élhető régió megvalósítása**. A Régió így alkalmassá válik arra, hogy nemzetközi, európai uniós, politikai, kulturális, gazdasági intézmények települjenek ide, amelyek presztízsükkel és gazdasági, kulturális kisugárzásukkal további fejlődést generálnak.

5.5.2 Társadalmi kohézió erősítése

A társadalom belső békéjének demokratikus eszközökkel történő biztosítása, az igazságosság, a szolidaritás, az esélyegyenlőség és a méltányosság értékeinek érvényesítése a demokráciáról szóló gondolkodás központi kérdése. Az alapvető szociális, egészségügyi ellátások, képzési feltételek biztosítása mellett, magában foglal olyan értékeket is, mint a multi-kulturalitás

(kisebbségek, migránsok integrációja), vagy a fogyatékkal élő emberek, férfiak és nők esélyegyenlősége.

A társadalmi kohézió érdekében olyan viszonyok kialakítása szükséges, amelyek hosszú távon mindenki számára biztosítják a társadalmi minimumot, a társadalmi-gazdasági részvétel alapfeltételeit; illetve megteremtik, és nyitva hagyják a mobilitási utakat az egyén számára. A közép-magyarországi a legellentmondásosabb, legnagyobb gazdasági és társadalmi különbségekkel terhelt régió. A kiáltó különbségek ebben a térségben veszélyeztetik legnagyobb mértékben a társadalmi kohézió fenntartását. Az új kihívások mellett, új, biztató kezdeményezések is megjelentek az ellátórendszer és a civil szféra keretein belül.

A társadalmi kohézió fenntartásában a lakosság jövedelmi viszonyai, az országos szakpolitikák (adó-, szociális ellátórendszer, intézmények finanszírozása stb.) mellett a társadalmi tőkének (elfogadott informális normák magas szintje), a közbizalomnak, együttműködésnek, a közösségek szerepének is kiemelt jelentősége van. A társadalmi tőke magas szintje nem következménye, hanem előfeltétele a gazdasági fejlődésnek és a társadalmi kohézió erősödésének. A társadalmi megújulás hosszú folyamat és a társadalom tagjainak aktív szerepvállalását igényli.

A Régió – fejlesztési forrásai révén – hozzá tud járulni az ellátórendszerek színvonalának emeléséhez, hatékonyabb működéséhez, és a célcsoportok igényeinek még nagyobb mértékben megfelelő átalakításához. A fejlettségi különbségeknek többnyire jellegzetes területi vetülete is van, amelyek kezelését a Társadalmi kohézió erősítése, mint cél szintén magában foglal.

A társadalmi boldogulás egyik megalapozója a **mindenki számára elérhető esélyteremtő oktatás**, az új munkaerő-piaci pozíciók betöltéséhez alkalmas tudásokat biztosító képzés (a fizikai dolgozók esetében is), továbbá új típusú foglalkoztatási lehetőségek (például e-munka). A Közép-magyarországi régió szuburbanizációs folyamatai olyan népességi változásokat idéztek elő, amelyeket az ellátórendszer nem volt képes maradéktalanul követni. Jelentős hiányok tapasztalhatók a települések és kerületek oktatási intézményi ellátottságában, csakúgy mint a meglévő intézmények infrastruktúrájának minőségében.

A humán közszolgáltatást nyújtó közintézmények (szociális, egészségügyi, foglalkoztatási, kulturális) nem biztosítják kiegyenlítően, egyenletesen jó minőségben, és a társadalom minden csoportja számára egyformán hozzáférhetően szolgáltatásaikat. A **humán szolgáltatások színvonalának emelése** egyrészt biztosítható a közintézményeket befogadó épületek állapotjavításával, rekonstrukciójával és a működésükhöz alapvetően szükséges technikai eszközök, gépek, berendezések modernizálásával. Másrészt szükség lehet új szolgáltatások létrehozására, a szakember-ellátottság javítására, helyenként a szakmai színvonal emelésére a szolgáltatási kínálat bővítése által.

Az intézményi ellátások között összhang, szinergia megteremtése, az intézmények gazdaságos fenntartása az ágazati szereplők kooperációjával, együttműködésük fejlesztésével biztosítható. A széles körű partnerség kialakítása, az intézményfenntartók közötti együttműködés többletforrások bevonását teszi lehetővé, és egyben lehetőség biztosít a tapasztalatcserére is. Az együttműködés javításához, a minőségi kommunikáció kialakításához, az ágazatközi integráció megteremtéséhez, az **info-kommunikációs technológiák** és eszközök alkalmazása is hozzájárul. Ennek eredményeként nő a lakosság és a humán szolgáltatást nyújtó intézmények, valamint az intézmények egymás közötti információval való ellátottsága, emberközelibbé válik az ellátás, valamint felgyorsul az adat- és információáramlás.

A társadalmi kohézió feltételeinek biztosítása egyaránt fontos a másik két átfogó cél a gazdasági versenyképesség és az élhető régió megvalósítása szempontjából. Egyes térségek tartós lemaradása, társadalmi csoportok lemorzsolódása, elszegényedése nem csak az itt élők életminőségét rontja, hanem a gazdasági növekedés gátjává is válik (elriasztja a befektetőket, turistákat, kialakulnak a munkaerőpiacról tartósan kilépő csoportok).

5.5.3 Élhető régió megvalósítása

Az élhetőség mindazon tényezők gyűjtőfogalma, amely a Régió lakosságának életminőségére kihat. Ezen belül kiemelt összetevők az ember testi és mentális egészségét befolyásoló, környezeti és természeti tényezők. A Stratégia végrehajtásának operatív szintjén a környezetvédelmi szempontok horizontális érvényesítése szükséges.

A **környezetvédelmi infrastruktúrák** teljes kiépítése, a szennyező anyagok környezetbe való jutásának megakadályozása akár a keletkezésük megszüntetésével /cső eleji technológiák/ a **vízbázisok**, a **természeti területek**, **zöldfelületek** hathatósabb védelme, a természetvédelem regionális megerősítése, illetve további kiterjesztése a Régió egészségesebb társadalma felé tett elsőrangú lépés lehet.

Budapestet és Pest megyét régóta feszíti a főváros fejlettsége, az általa kínált élet és jövedelmi színvonal és a megye periférikus, rurális területein elérhető életszínvonal közötti különbség. Az élhető régió sokak számára első helyen jobb jövedelmi viszonyokat, biztos vidéki (helyi) munkahelyeket jelent.

A **többpólusú térszerkezet** kifejlesztése az egyközpontúsággal szemben, az ehhez szükséges új közlekedési kapcsolatok kiépítése, illetve a meglévők fejlesztése (elsősorban haránt irány), a **közösségi közlekedés** színvonalának és elérhetőségének nagymérvű javítása, az **alternatív közlekedési módok** lehetőségeinek megteremtése fontos lépés a Régió lakosságának életminőség javulásához.

Az **épített környezet** minősége a lakosság életminőség érzésének szintén fontos tényezője. A rendezett, tiszta településkép elérése, az **identitást erősítő közösségi terek** kialakítása, a nagyvárosi leszakadó, szlömösödő térségek, a lakótelepek, a romló állagú belső kerületek, a jellegtelen és funkciójukat veszített külső kerületi központok rehabilitációja, funkcióbővítése meghatározó jelentőséggel bír a lakosság életkörülményeinek javításában. Az élhetőség fontos szempontja az esélyegyenlőség biztosítása például az akadálymentesítés kötelezővé tételével az épített környezet fejlesztése során.

Az élhető régió nem csak a társadalom egyes csoportjainak kínál megfelelő életminőséget, hanem a széleskörű lakosságnak nyújtja a **közszolgáltatások** területi és színvonalbeli fejlesztését, a lakóhelyhez közeli ügyintézés lehetőségét, a jobb minőségű ellátásokhoz történő könnyebb hozzájutást.

6. KONCEPCIONÁLIS ALAPOK

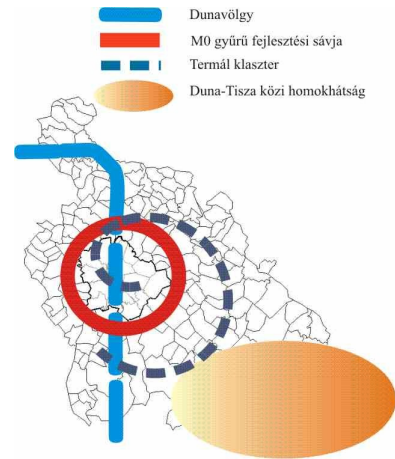
A korábbi tapasztalatokból kiindulva, az egyenlőségre törekvő, elaprózott fejlesztési források hatásfoka nagyon alacsony. A valódi multiplikátor hatást kifejtő fejlesztések feltétele a **merész, tudatos szemléletbeli váltás**: a Régió specifikus, versenyelőnyt biztosító területeinek, ágazatainak előnyben részesítése.

Ennek figyelembevételével a 2007-2013-as ciklusra a következő elvek érvényesítését tűzi ki a Régió céljával:

1. A ciklusban rendelkezésre álló források felhasználásánál érvényesíteni kell a **területiség és decentralizáció elvét**, meghatározva a Régió azon fejlesztési sávjait, földrajzi területeit, amelyek előnyben részesülnek a fejlesztések során.

Ezek:

- A Közép-Duna Völgy komplex fenntartható fejlesztésének sávja (Dunakanyar, Budapest érintett kerületei, Ráckevei-Soroksári Duna-ág)
- M0 gyűrű fejlesztési sávja (mint az agglomerációs „interface”)
- Termál klaszter
- Duna-Tisza közti homokhátság

23. ábra: A területiség elve

2. A fejlesztési forrásokat a területiség elvén túl az alábbi **kiemelt témák**²⁵ra kell koncentrálni:
  - Kooperáció, hálózati együttműködés
  - *Üzleti szolgáltatások (beleértve az inkubációt is)*
  - *K+F „tudásipar”*
  - Turizmus és szabadidő-gazdaság
  - *Kulturális gazdaság (termékek és szolgáltatások)*
  - Környezetipar, környezet- és természetvédelem
  - *„Alkonygazdaság” (silver economy)*
  - *Város(rész) központok megújítása (komplex Főutca programok)*
3. Az előző elvekhez kapcsolódóan a kiemelt területek (földrajzi és tematikus) jelentős elemeit **direkt projektfinanszírozás** keretében kell fejleszteni, ezzel növelve a hatékonyságot a korábbi évek forrás-elosztásával szemben, míg a többi térség, illetve téma esetében a pályázati alapokon keresztüli verseny nyújthat forrásokat. A direkt projektfinanszírozás egyik lehetősége az országos jelentőségű nagyprojektek szerepeltetése a második Nemzeti Fejlesztési Terv *kiemelt központi projektjei* közötti.

²⁵ A régióspecifikus témák dőlt betűvel íródtak

6.1 Közép-magyarországi régió a „Kreatív hely”

Budapestnek, illetve a Közép-magyarországi régióknak, mint „**kreatív**” helynek, s egyben az ország és a Régió domináns társadalmi, gazdasági, kulturális motorjának elkötelezetten fel kell vállalnia offenzív kitörési pontként versenyképességének javítását. Budapest, mint kreatív hely a nemzetközi versenytársaihoz képest (Bécs, Prága) még csak kis mértékben van lemaradva, és komparatív versenyelőnyeire alapozva ezt a lemaradást nemcsak, hogy behozhatja, hanem Kelet-Közép-Európa regionális kulturális és tudásközpontjává válhat.

A főváros és térsége korábban is, most is különböző kultúrák találkozása. Ahogy a Duna két oldala közötti fizikai kapcsok (hidak) is itt épültek meg, úgy a kultúrák is ebben a térben vegyültek s alakult ki sajátos konglomerátumuk. Budapest és a Régió jellegzetessége a pezsgő szellemi sokszínűség, ami megfelelő közeget jelent a teremtő erejű szellemi teljesítményekhez. A fizikai összefogó elem maga a Duna, hiszen Esztergomtól Dunaújvárosig a folyó mentén sorra jöttek létre kultúrahordozó csomópontok, melyek legnagyobbika és ötvözete Budapest.

A sajátos milióval már részben rendelkező társadalmi, gazdasági és fizikai környezet teheti a kreativitás kitüntetett helyévé ezt a Régiót. A leleményes megoldásokat, újszerű problémalátást és megoldást szolgáló terek, helyszínek, találkozási pontok (korzók, kávéházak, sétálóutcák, múzeumok, színházak, mozik, stb.) együttesen teszik oly vonzóvá és kreatívvá a várost és teszik sikeressé a környezetét. Ugyanakkor az információközvetítés intézményeire, az összekapcsolásra is szükség van, amit a legjobban a Régió központi nagyvárosa tud biztosítani a maga egyre összetettebb intézményrendszerével, és nyitott, kommunikatív, véleményformáló és -nyilvánító attitűdjével.

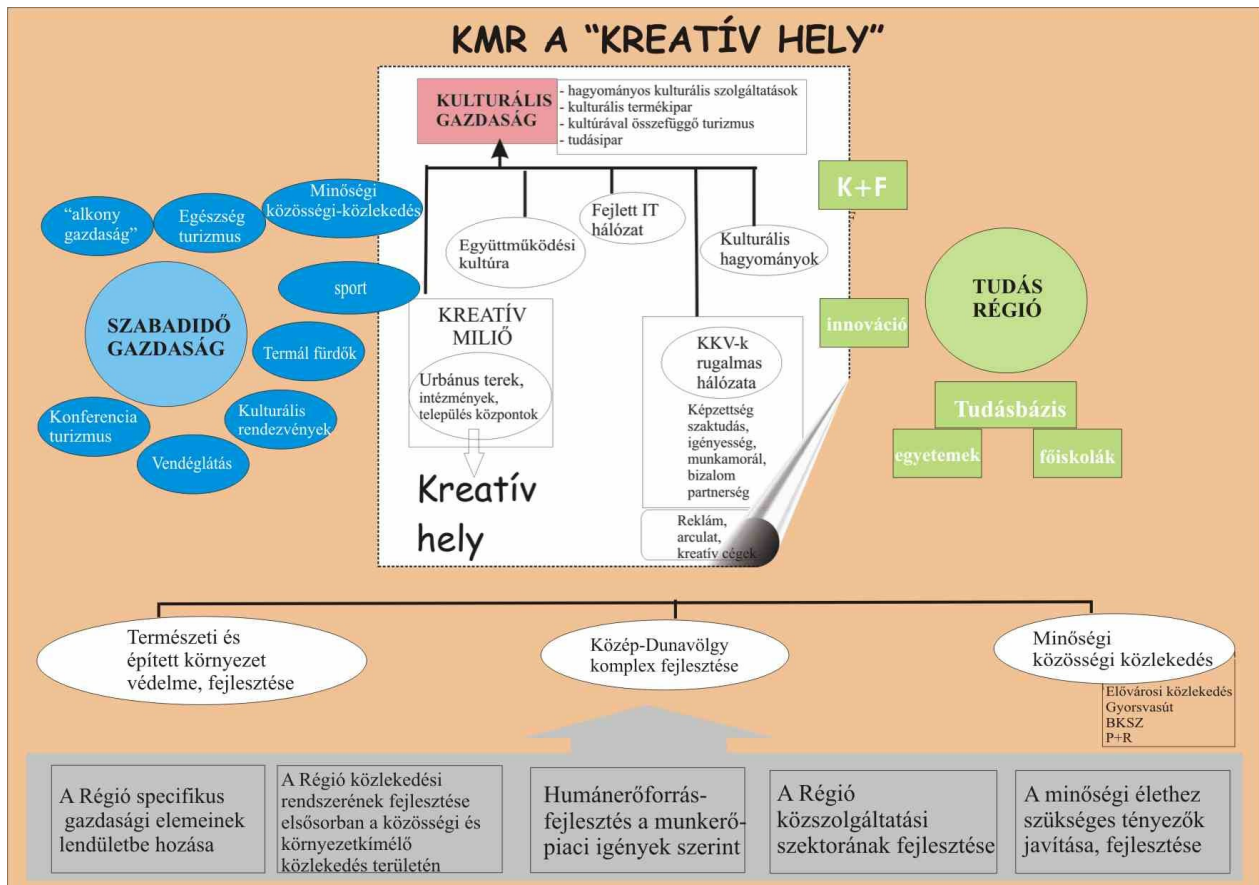
A városban korábbról itt maradtak, megújíthatóak, illetve részben újratemethetőek azok a struktúrák, intézmények, amelyek közvetíteni képesek egyrészt a változatos problémafelvetések, másrészt a multikulturális megoldáskeresések között. Ezek a struktúrák, intézmények, helyek, formák a kor követelményeinek megfelelően felszerelve, betöltik azt a szerepet, amelyet koronként különböző intézmények, fórumok tettek, az információ cserehelyeivé válnak, a találkozások fórumai lesznek. Új kreativitásra, új találkozási pontokra, nyitott helyekre van szükség, ahol az identitás megőrzése, építése, a kutatás, keresés, az emocionális normák is meghatározói lesznek a jövőbeli életünknek.

A Régió és központja identitási kereteit tehát **kreatív hely**ként ígéretes a stratégiában megjeleníteni, mert az európai régiók versenyében ez valódi esélyt jelent a Közép-magyarországi régió számára.

A Régióknak, azaz annak a térnek, amelyben a Budapesten koncentrálódó de korántsem csak oda korlátozódó szellem, hatni képes tudnia kell a szellemiségét élménnyé, életérzéssé formálnia, fogyasztható mai terméké alakítania. Megfelelő alapot teremtve a kiegyensúlyozott fejlődésnek, összhangba kell hozni a méltányosságot és a versenyképességet. A Régió elmaradott területeit továbbiakban nem a jelenlegi támogatási gyakorlat eredménytelenül hasznosuló segélyeivel kell támogatni, hanem ösztönözni és segíteni kell őket, hogy a Régióban összpontosuló, mint meglévő erősségeket - innováció, K+F, tudásbázis - kihasználva tudatosan kapcsolódjanak be a fenti cél megvalósításába.

Ahhoz, hogy a Közép-magyarországi régió egy kreatív hely legyen a **kreatív milió** fizikai (infrastrukturális) feltételein kívül meg kell teremteni a társadalom kreatív szintjét /osztályát/

például a kreatív szakmák (divat, dizájn, film, könyvkiadás, zene, építészet, kutatás-fejlesztés, szoftver fejlesztés, reklám) támogatásával, illetve oktatásával.

24. ábra: A Stratégia tematikus elemei és kapcsolataik

6.2 A kulturális gazdaság és a megfelelő kreatív milió kialakításának feltételei

A Régió versenyképességét elsősorban a kreativitásra épülő kulturális gazdasággal alapozhatjuk meg. A 21. század sikeres nagyvárosainak kulcsszava a minőség lesz: szolgáltatásokban, életmódban és kultúrában egyaránt.

A kulturális gazdaság természetéből fakadóan igényli, hogy a következő fizikai-infrastrukturális tényezők adottak legyenek:

- a városi koncentráció,
- a városi milió (urbánus terek és intézmények), valamint
- a kis- és közepméretű vállalkozások rugalmas hálózata, beleértve a fejlett IT hálózatokat és az együttműködési kultúrát.

A kulturális gazdaság része a tudásalapú gazdaságnak, ahol a termékek egy részének fogyasztását (és árát) nem hasznossági, hanem kulturális szempontok határozzák meg. A materiális, gyakorlati értéknél sokkal fontosabb kulturális-esztétikai-szellemi-szimbolikus tartalmuk. A kultúra, mint üzlet egyik vezető szektora a posztfordista gazdasági fordulatnak, és alapja számtalan nagyváros megújulási folyamatának. A kulturális gazdaság erősen helyfüggő, szervesen táplálkozik a helyi hagyományokból és különösen igényes a városi társadalom minőségére. A társadalmi-kulturális függés kiterjed

- a képzettségre,
- a szaktudásra,
- az igényességre,
- a munkamorálra,
- a bizalomra és
- az együttműködési készségre.

A korszak gazdasági és kulturális értelemben meghatározó urbánus központjai azok a nagyvárosi régiók lesznek, amelyek a „**kreatív hely**” tulajdonsággal jellemezhetőek (például: Los Angeles, a Szilíciumvölgy, Párizs régiója, vagy Lombardia térsége).

Egy kreatív hely kialakulása több feltétel szerencsés egybeesésének köszönhető: ezek között szerepelnek:

1. Fizikai-infrastrukturális tényezők:

- a hely intenzív bekapcsolódása a globális infrastruktúra-hálózatokba,
- a helyi hálózatok gazdagsága (vagyis a szemtől-szembe találkozásoknak kedvező urbánus tereké és intézményeké: kávéházak, korzók, kiállítótermek, egyetemek).

2. Társadalmi tényezők:

- a kulturális hagyományok (az őslakóké és a bevándoroltaké egyaránt),
- az ún. „idegenek” jelenléte
- a kedvező regionális gazdasági kontextus.

25. ábra: A kulturális gazdaságot meghatározó tényezők, és kapcsolataik

7. PRIORITÁSOK

A prioritások a stratégiai tervben nem sorrendiséget, illetve rangsort, hanem beavatkozási területeket jelentenek. A stratégiai célok eléréséhez, és magának a stratégiának a megvalósításához szükséges cselekvési, végrehajtási sorrendiséget a 2007-2013-es operatív programban meghatározott műveletek között kell majd felállítani. A Stratégiai Terv prioritásait a célstruktúra specifikus céljaiból vezettük le.

A Stratégia prioritásai:

- A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása
- Humán erőforrás-fejlesztés a társadalmi kohézió érdekében a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően
- A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően
- A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása
- A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre.

7.1 A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása

A prioritással támogatott átfogó célok:

- A Régió gazdasági versenyképességének növelése
- Élhető régió megvalósítása

A prioritást közvetlenül támogató operatív célok:

- KKV-k versenyképességének növelése (elsősorban a nagy növekedési potenciállal rendelkező ágazatokra)
- Gazdasági fejlettség területi különbségeinek mérséklése policentrikus fejlesztéssel
- Tudásváros - tudásrégió pozíció feltételeinek javítása
- A Régió gazdasági húzóágazatai kínálati feltételeinek javítása
- A Régió nemzetközi pozíciójának erősítése, illetve vonzerejének növelése
- A képzési szerkezet és a helyi, régiós és országos munkaerő-piaci igények összehangolása, a gazdasági szféra igényeinek megjelenítése
- Alkalmazkodó képesség és vállalkozói készségek fejlesztése, vállalkozóvá válás elősegítése

A prioritás indoklása

A gazdaságfejlesztés a területfejlesztés nélkülözhetetlen része, hiszen elsősorban a gazdasági élet szereplői adják egy térség bruttó hozzáadott értékét, és ezen belül **megteremtik a fejlődés feltételeit: a munkahelyeket és a jövedelmet.**

A Közép-magyarországi régió adottságait kihasználva továbbra is indokolt a kis- és középvállalkozások fejlesztése. A méretükből fakadó hátrányok (például nehezebb információhoz és forráshoz jutás) és az elégtelen vállalkozói ismeretek miatt a kis- és középvállalkozások szorulnak rá leginkább a támogatásra, mindemellett innovációs és alkalmazkodási készségük magas lehet. A Közép-magyarországi régióban adottak a fejlesztés "alanyai": az országos átlagnál nagyobb vállalkozás-sűrűség, élesebb verseny "kitermeli" a növekedésre képes kis- és középvállalkozásokat.

A kis- és középvállalkozások fejlesztésének azokra a szektorokra kell koncentrálnia, amelyek a Régió versenyképességét megalapozó kreatív és innovatív húzóágazatokat ölelik fel, és/vagy várhatóan meghatározóak lesznek az elkövetkező időszakban. Ilyenek mindenekelőtt a technológia-intenzív iparágak, az üzleti és informatikai szolgáltatások, a kutatás-fejlesztés és innováció, a kulturális gazdaság, a turizmus és szabadidő-gazdaság, a környezetvédelmi ipar, és az alkonygazdaság.

A technológia-intenzív exportorientált iparágak (például gépgyártás, számítógépgyártás, elektronika) vállalatai elsősorban beszállítói hálózatok részeként lehetnek versenyképesek, ezért itt a **beszállítói tevékenység** kerül a támogatás előterébe. Más iparágakban is hangsúlyos az együttműködés, **klaszterek** kialakulása és fejlődése. A klaszterek megerősödésével felgyorsul a gazdaság fejlődése, a gazdaság kiegyensúlyozott szerkezete jön létre. A több lábon álló gazdaság, a nagyvállalatok és a kis- és középvállalkozások közötti sűrű kapcsolati rendszerekkel klaszterek formálódhatnak az ipar különböző ágazataiban (gyógyszeripar, gépipar, nyomdaipar), a tudásipar területén (felsőfokú oktatás, kutatás-fejlesztés, high-tech iparok összekapcsolódásai), az agrárgazdaság (agrár-ipari park, bio-öko-

technológiai inkubáció), valamint az idegenforgalomban (turizmus és kereskedelem kapcsolatában). A feladat ezeknek az együttműködéseknek a kialakítása, fejlesztése a különböző szférák között, ami egyrészt kommunikációs és szervezési tevékenységeket, másrészt fizikai infrastruktúra-fejlesztéseket jelent.

Annak ellenére, hogy a Régióban koncentrálnak az üzleti szolgáltató tevékenységek, és az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások színvonala országos viszonylatban Budapesten a legfejlettebb, mégis **szükséges az üzleti szolgáltatások és hálózatok további fejlesztése** ahhoz, hogy a Régió az európai városhálózatban megőrizze versenyképes pozícióját. Ennek megfelelően kiemelten támogatandó a vállalkozási inkubáció feltételeinek javítása, az üzleti szolgáltatási kapacitások kialakítása és bővítése, valamint a logisztikai háttérszolgáltatók letelepedésének ösztönzése. Kiemelten kezelendők az agglomerációban kiépülő logisztikai létesítmények közlekedési, környezetvédelmi hatásai, különös tekintettel az M0 keleti szektor kiépítésére és a BILK működésére.

A tudásbázis három pillére – a felsőfokú oktatás, a K+F tevékenységek, valamint a gazdaság húzóágazatai – a fővárosban koncentrálnak. Budapesten illetve a Közép-magyarországi régióban a gazdaság és a kutatás kooperációján alapuló tudásbázis elemei – többnyire egymástól elkülönülten ugyan – mára kialakultak: a szükséges küszöbértéket már átlépte a budapesti tudásgazdaság mérete. Az egyetemek, kutatóintézetek és a vállalatok közötti együttműködés azonban igen gyenge, kezdeti állapotban van. Márpedig a versenyképes budapesti metropolisz-térség megteremtéséhez **elengedhetetlen a tudásgazdaság szereplői közötti együttműködés ösztönzése, a gazdaság húzóerőinek és a K+F intézményeinek integrálása**. A tudásalapú gazdaságfejlesztés a már helyben lévő potenciál közötti kooperáció erősítésével dinamizálja a fővárosi agglomeráció gazdasági fejlődését: a technológiai előrettekintésre, kutatás-fejlesztésre, a magas hozzáadott-értékű, tudásintenzív termelésre, az üzleti szolgáltatásokra és a szereplők közötti kohézió erősítésére koncentrálnak. A kooperáció erősítése megsokszorozza a tudásgazdaság teljesítményét, innovativitását, végső soron a gazdaságot versenyképesebbé teszi. A tudásgazdaság hatékonyságának növelése lesz a jövőben a fejlődés motorja.

A kooperáció, a hálózatosság, klaszterek kialakulása időt igénylő, alapjában véve alulról-építkező folyamat. Ennek - kívülről történő - meggyorsítására azonban van mód, vannak eszközök a top-down politika eszköztárában, illetve a tudásbázis szereplők együttműködési motivációinak felkeltésében. A **Budapest Fejlesztési Pólus** Program végeredményben erre irányul: a helyi, innovatív vállalatok és szakmai szervezetek, kutató-fejlesztő bázisok, és oktatási-képzési intézmények alkotó együttműködését ösztönzi egy olyan modellben, amely globálisan is piacképes termékek és szolgáltatások egész sora révén növeli a gazdaság hazai és nemzetközi versenyképességét. A fejlesztési pólus akkor tudja gazdaságdinamizáló hatását kifejteni, ha szektorális fókuszát minél több más terület számára nyújt kapcsolódási lehetőséget.

Amennyiben a megfelelő intézményi koordináció megvalósul, akkor a dél-budapesti terület európai léptékben is jelentős innovációs térséggé válhat, amely szoros együttműködésben és munkamegosztásban tevékenykedik a Közép-magyarországi és a többi régió tudásközpontjaival, illetve egységesen képviseli egy metropolisz térség innovációs potenciálját. Ennek révén tovább erősíthető Budapest és térsége nemzetközi gazdaságszervező szerepe és az európai gazdaságba való szerves bekapcsolódása, valamint nagymértékben ösztönözhető a tudásipar, a high-tech iparágak, a magas hozzáadott értéket előállító

26. ábra: A dél-budapesti innovációs térség és kapcsolódási pontjai

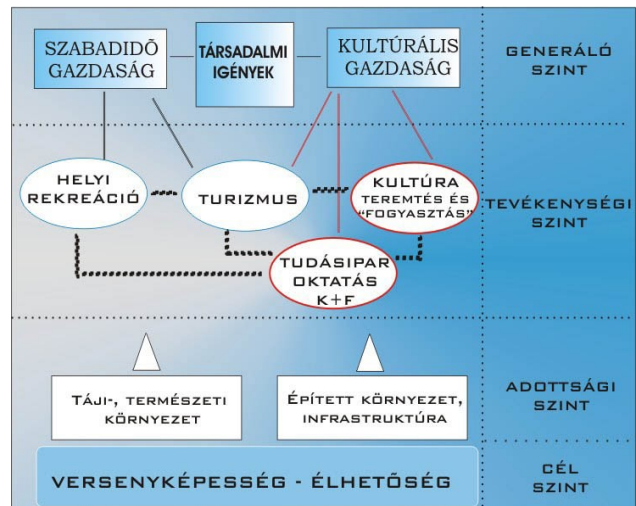
tevékenységek és a magasan kvalifikált munkaerő meglétéből adódó előnyök kihasználása. Ezen célok elérése érdekében a Régió innovációs szereplői a Régióban elhelyezkedő felsőoktatási intézmények kooperációja, a Tudapest Kabinet részvételével kidolgozták az ún. **Innopolisz koncepciót**, amely a felsőoktatás, a kutatóhelyek és a gazdasági szféra együttműködésén alapul.

A **turizmus és szabadidő gazdaság fejlesztése** azért különösen indokolt, mert ez az egyik legdinamikusabb gazdasági ág, amely egyben az értékek, az ismeretek és a kapcsolatok közvetítésével más gazdasági ágakra is pozitívan hat, illetve azért, mert a Közép-magyarországi régió kedvező turisztikai adottságokkal rendelkezik. A szabadidő-gazdaságnak a gazdaság átfogó témakörén belül való kiemelt kezelését az is megerősíti, hogy az Európai Unió területfejlesztési gyakorlatában is elfogadott a terminológia és a fejlesztési gyakorlatban is egyre inkább átteődik a hangsúly a közvetlen gazdaságfejlesztésről az életmód és életminőség integrált kezelése irányába, miáltal megerősödik a rekreáció gazdasági háttérének önálló területként való kezelése.

Ugyanakkor a feladat összetettségét jelenti a gazdasági és a kihasználási szempontokon túl a táji, környezeti, ökológiai adottságokkal való összehangoltság, a Régióban élők mindennapi életéhez tapadó rekreációs igények olyan módon való kielégítése, hogy az növelje a Régióban élés, illetve az itt tartózkodás kellemségének érzetét, és mind belső mind külső vonzerővel bírjon.

A turizmus és szabadidő-gazdaság szolgáltatásainak mennyiségi és minőségi fejlesztésére egyaránt szükség van, a jelentős kulturális-, örökség-, gyógyvíz- és termásvíz-kincsünkre épülő turizmustól (termál gyűrű, Budapest háború előtti fürdővárosi jellegének helyreállítása a történelmi gyógyfürdők hálózatának felújításával) kezdve az üzleti turizmusra (nagykapacitású kongresszusi és kiállító központ), gasztronómiára és borkultúrára, vagy éppen a falusi-tanyai turizmusra épülő fejlesztéseken át a kulturális, sport és szórakoztató programok széles választékáig. A környezet- és természetvédelem szempontjait maradéktalanul figyelembe véve, illetve kihasználva a prioritás segít egy versenyképes, komplex gazdasági szegmens létrehozásában.

A nagyvárosi régiók egy sajátos gazdasági klasztere, napjaink gazdaságának egyik legdinamikusabban fejlődő, jellegzetes eleme a **kreativitásra épülő kulturális gazdaság**, amely jelentősen hozzájárul a városok versenyképességéhez azáltal, hogy egyedi termékeket állít elő, a kölcsönös tanulás, szinergia, kreativitás, innováció iránti igényével kvalifikált munkaerőt hoz létre, valamint más fejlett gazdasági ágakat is vonz (pl. turizmus, üzleti szolgáltatások). A kreatív ipar magába foglalja mindazokat a tevékenységeket, amelyek egyéni kreativitásból, készségből és tehetségből erednek, és az intellektuális javak hasznosítása révén álláshely-teremtő, illetve gazdaságfejlesztő potenciállal rendelkeznek.

27. ábra: A kreatív gazdasági elemek és különböző szintű kapcsolataik

Mivel a kulturális javak tudásintenzívek, illetve információ-alapúak, a digitális technológiák gyors fejlődése és a kommunikációs hálózatok globalizációjának egyik következménye, hogy a kulturális gazdaság az egyik leggyorsabban növekvő szektorrá vált a világban. A világ legfejlettebb gazdaságaiban ezek a szektorok éves szinten 5-20% növekedést tudnak felmutatni: napjainkban a kultúra egy nagy üzleti lehetőség.

A Közép-magyarországi régióban -nagyvárosi régió jellegéből, valamint örökségéből, adottságaiból adódóan- a kulturális gazdaság kedvezően fejleszthető -a tudásalapú ipar és az üzleti szolgáltatások mellett-, mert az agglomerálódás az intézményi, az információ-szervezési háttérhez és az együttműködéshez kedvező, a kultúrát szolgáltató intézmények fogyasztói sűrűségigénye pedig adott. Ezekben a szektorokban a Régió szerepe az egész ország, esetleg a tágabb térség gazdaságának ellátása, kiszolgálása magas minőségi színvonalú és széles választékú szolgáltatásokkal. Ennek kommunikálása átgondolt városmarketing keretében tovább erősíti a hatékony gazdasági térszerkezet kialakítását.

A kulturális gazdaság a „nagyvárosi szektorokat” öleli fel, mint a nyomdai és kiadói tevékenység, számítástechnika, szoftverfejlesztés (például Graphisoft), kutatás-fejlesztés, gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatások (tanácsadás, tervezés, hirdetés, stb.), a szórakoztató, kulturális és sporttevékenység, filmgyártás (Stern-stúdió – Pomáz, Fóti Multimédia Ipari Park, európai súlyukat növelheti a Közép-dunántúli régióban elhelyezkedő Etyeken tervezett Filmstúdió beruházás). A Főváros részesedése az országos hozzáadott értékből ezekben az ágazatokban 50% feletti.

A kulturális ipar helyfüggősége és társadalmi beágyazottsága miatt termékeit és szolgáltatásait nem elég magas színvonalon előállítani, és fogyasztásra felkínálni, hanem hatékonyan kommunikálni is kell mind a marketingkommunikáció hagyományos eszközeivel, mind a helymarketing sajátos módszereivel (lásd a párizsi luxusipar, vagy a londoni színházi élet idegenforgalmi vonzását).

A hely szelleme (hagyományai, esztétikai tükröződése kulturális termékeiben) önmagában is földrajzi tőkévé, sőt maga a hely is kulturális terméké válhat. Ugyanakkor a kulturális gazdaság nem mindegyik ágára jellemző a nagyvárosi koncentráció. Míg bizonyos területeken a nagyvárosokban kulturális, művészeti hagyományaik, valamint a kreativitást és az

innovációt elősegítő felsőoktatási intézményeik és szakember hálózatuk a meghatározó, addig a kisvárosi térségek népi hagyományaikkal és kézműiparukkal épülhetnek a globális kulturális gazdaságba és turizmusba.

A jövőre vonatkozó elemzések kiemelik a **környezetvédelemhez fűződő gazdasági lehetőségeket**: az Európai Unió követelményeivel összhangban meghonosításra kerülő nemzetközi környezetvédelmi technológiák 2-3 ezer milliárd forintnyi beruházást jelentenek országos szinten elsősorban a hulladékgazdálkodás, szennyvíztisztítás területén. Az Unió előírásoknak megfelelő szelektív gyűjtésen és újrafeldolgozáson alapuló hulladékgazdálkodás, továbbá az alternatív energetikai megoldások komoly háttérparág kiépülését teszi szükségessé.

A globális folyamatok közül hatását tekintve az egyik legjelentősebb a világnépesség öregedése, amely tágabb gazdasági környezetünkben az átlagosnál is fokozottabban jelentkezik, ugyanis az öregedési index a régiókat tekintve a Közép-magyarországi régióban a legmagasabb (112,3%, a fővárosban 145,5%).

Indokolt tehát, hogy az Operatív Program az uniós „**Alkonygazdaság**” („Silver Economy”) koncepció alapján stratégiai elemként foglalja közre az öregedéssel és az ehhez kapcsolódó gazdasági, társadalmi kérdésekkel. A Régióban azonban nem lehet változatlanul alkalmazni az uniós logikát, amely a magas fizetőképes keresletet képviselő helyi idős korosztályra építve tervezi a gazdaság-élénkítést, a magas minőségű munkaerőt igénylő munkahelyek létrehozását.

Figyelembe kell venni, hogy a nyugat-európai országokban élő idősebb korosztály helyzete eltér a magyar hasonló korosztályétól: a jelenleg Nyugat-Európában élő idősebb korosztály egészségesebb, mobilabb és sokkal nagyobb vásárlóerővel rendelkezik, mint bármelyik ezt megelőző generáció. A fizetőképes fogyasztói csoport igényei konkrét keresletként jelenhetnek meg a piacon – olyan területeken indikálva további fellendülést mint, például a technológia, programozás (intelligens otthonok, intelligens termékek, felügyelő programok), kultúra, turizmus, szabadidő-gazdaság (fürdők, egészségipar).

A kiemelt téma kapcsán tehát sok tekintetben más prioritásokat kellett megfogalmazni, elsősorban a külső vásárlóerőt kell felhasználni a Régió gazdaságának fejlesztése érdekében. A lehetőségeket bővíti, hogy a tendenciák szerint a közeljövőben hasonló igényeket és fizetőképes keresletet képviselő fogyasztói csoport alakul ki Magyarországon is.

A Közép-magyarországi régió gyógyfürdőiben, turisztikai adottságaiban, a magas K+F kapacitásban, IT szektorban rejlő kihasználatlan adottságok nyilvánvaló bekapcsolódási pontot jelentenek ebbe a speciális gazdasági ágba. Az alkonygazdaságban rejlő lehetőségek egyértelműen körvonalazzák azt a vállalkozói csoportot, melynek megfelelő segítség mellett lehetősége nyílik bekapcsolódni az alkonygazdasági termékek piacára.

A Közép- magyarországi régió **országhatáron túli gazdasági kisugárzását** erősítheti Uniós taggá válásunk. A Régió határmenti területein, elsősorban az Ipoly-völgy halmozottan hátrányos térségében a határon átnyúló, kétoldalú regionális és kistérségi együttműködésben rejlő lehetőségeket is ki kell aknázni a térség felzárkóztatására. A határmenti gazdasági kapcsolatok fejlesztésében jelentős szerepet játszhat a közlekedési feltételek javítása, a meglévő társadalmi kapcsolatok erősítése, újak kialakulásának ösztönzése és a természeti környezet, zöldövezet közös védelme.

A gazdaság fejlesztése nem különülhet el a Régió komplex fejlesztésétől, hiszen a humán erőforrás, a környezet, a közlekedés állapota alapvetően befolyásolja a versenyképességet. Hatékony gazdaságfejlesztés csak e tényezők összehangolt és együttes fejlesztése mellett

lehetséges. A fejlesztések során a barnamezős beruházások előnyben részesítése alapelvárás kell, hogy legyen.

A 2007-2013-es időszakra készítendő operatív programban tervezett műveletek a prioritáson belül:

- Kis- és középvállalkozások fejlesztése az együttműködési hálózatok, a beszállítói válás és kísérleti vállalkozásfejlesztési projektek megvalósításával
- Üzleti szolgáltatások fejlesztése a szolgáltatási hálózatok erősítésével
- Kutatás-fejlesztés és innováció, az eredmények gyakorlati elterjedésének támogatása (beleértve a Budapest Fejlesztési Pólus policentrikus programjait is)
- Turizmus és szabadidő gazdaság fejlesztése a Régió kedvező adottságaira építve
- A kreativitáson alapuló kulturális gazdaság fejlesztése
- Környezetipar fejlesztése
- Alkonygazdaság
- Határon átnyúló gazdasági kapcsolatok fejlesztése

7.2 Humánerőforrás-fejlesztés a társadalmi kohézió érdekében a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően

A Humánerőforrás-fejlesztés jelentősége túlmutat a népesség képzettségi szintjének emelésén, és a közvetlen társadalmi szempontokon. A humánerőforrás-fejlesztés és a gazdaságfejlesztés egyik legfontosabb közös eleme a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzések feltételeinek biztosítása.

A prioritással elérni kívánt átfogó cél:

- A Régió versenyképességének növelése
- Társadalmi kohézió erősítése

A prioritást közvetlenül támogató operatív célok:

- A képzési szerkezet és a helyi, régiós és országos munkaerő-piaci igények összehangolása, a gazdasági szféra igényeinek megjelenítése
- Alkalmazkodó képesség és vállalkozói készségek fejlesztése, vállalkozóvá válás elősegítése
- Hátrányos helyzetű és megváltozott munkaképességű emberek elhelyezkedésének támogatása
- Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése

A prioritás indoklása

A Régió munkanélküliségét alapvetően nem a munkalehetőségek hiánya, hanem a munkaerő kereslet és kínálat eltérő szerkezete magyarázza.

Az iskolarendszerű és a felnőttképzési **oktatási intézmények képzési kínálatuk fejlesztésével**, bővítésével (például: vállalkozói, számítástechnikai, nyelvi ismeretek), pályaorientációs tanácsadó hálózat létrehozásával és a munkaerő-piaci kereslethez igazodó képzési struktúra kialakításával növelik térségünk versenyképességét, és egyben erősítik az itt élők identitástudatát.

A Régióban élő népesség mutatói az iskolázottság tekintetében jobbak az országos átlagtól, ezért a térség humánerőforrás fejlesztésekor az alkalmazkodóképesség, a foglalkoztathatóság növelésére és versenyképesség megőrzésére is koncentrálni szükséges.

A munkaerő versenyképessége szempontjából kulcsfontosságú a munkaerő-piaci változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás, melynek középpontjában a munka világában való részvételhez szükséges szaktudás, fejlesztése, készségek és kompetenciák megszerzése áll.

Az **élethosszig tartó tanulás** korszakába léptünk, ahol a tudás közvetítőjévé az iskola mellé a munkahely lép elő. A vállalkozások fejlődését többek között a vezetők és az alkalmazottak folyamatos képzésével lehet biztosítani. Ennek megfelelően a Régió olyan oktatási programok indításával kívánja a KKV szektor fejlődését elősegíteni, amelyek a rugalmas piaci alkalmazkodás elérése érdekében egyrészt általános vállalkozási, vállalatvezetési, másrészt szakma-specifikus ismereteket adnak át, hogy a munkavállaló – munkaerő-piaci esélyei növelése érdekében – megfelelő képzési kínálatot találjon, képességei fejlődjenek. Emellett célunk, hogy az oktatási rendszer kialakítsa a diákokban a folyamatos tanulásra való készséget és képességet.

A **tudásrégió kialakítása** alapvető regionális célkitűzés, amelynek elérését elősegíti a felsőoktatási intézmények és a gazdasági szféra kapcsolatának erősítése. A felsőoktatási intézmények képzési rendszere alapvetően elméleti tudásátadás centrikus. A gyakornoki programok meghonosítása által a megszerzett elméleti tudás kiegészítéseként gyakorlati ismeretek és tapasztalatok birtokába jut a képzett fiatal, amelynek következtében növekszik a munkaerő-piacon való elhelyezkedésének esélye, valamint közvetetten nő a gazdasági szféra versenyképessége.

A **hátrányos helyzetű társadalmi csoportok** (megváltozott munkaképességűek, fogyatékkal élők, nők, romák, hajléktalanok, alacsony iskolai végzettségűek és iskolai végzettség nélküliek) munkaerő-piaci és társadalmi **leszakadásának megszüntetése**, munkaerő-piaci és társadalmi reintegrációja, esélyegyenlőségük megteremtése – mint ahogyan azt a gyakorlat bizonyítja – nem biztosítható komplex, szociális, oktatási és foglalkoztatási elemeket magába foglaló, a célcsoport speciális szükségleteihez igazodó programok nélkül. A hátrányos helyzetű felnőttek és gyermekek felzárkóztatása kiemelt jelentőségű, mert anyagi és humán erőforrástöbbletet igényel.

A Stratégiai Terv helyzetelemzése alapján a Régióban a hiányzó **szociális alapellátási és szakellátási formák pótlása**, a meglévő ellátási formák szolgáltatásainak **minőségi fejlesztése szükséges**. A Régió ellátási színvonala heterogén, Budapest központi szerepénél fogva fejlett ellátási rendszerrel rendelkezik, ezzel szemben a megye perifériális területein hiányok tapasztalhatók például a gyermekvédelem, az átmeneti elhelyezést biztosító intézmények területén. A szuburbanizációs folyamatok és a napi ingázás következtében a helyi bölcsődei és óvodai ellátás, az idősellátás alapvető hiánya, kapacitásbeli fogyatékosága miatt nem képes ellátni a feladatát, ezért strukturális átalakítások, bővítések szükségesek ezeken a területeken.

A mai magyar szociális és egészségügyi ellátórendszer kevés figyelmet fordít a prevencióra és utógondozásra, azonban ez a két tényező a problémakezelés folyamatának nélkülözhetetlen eleme, ezért szükséges külön intézkedésben való fejlesztésük.

A regionális és kistérségi **partnerség**, a társadalmi és szakmaspecifikus együttműködés, a szociális párbeszéd fontos eszköz a régió alkalmazkodóképességének megőrzésében, a helyi közszolgáltatást végző civil és állami intézmények szereplőinek összefogásában a helyi és térségi szolgáltatások szervezése és foglalkoztatáspolitikai kialakítása terén.

A 2007-2013-es időszakra készítendő operatív programban tervezett műveletek a prioritáson belül:

- A képzési szerkezet és a munkaerő-piaci igények összehangolása
- A felsőoktatási szolgáltatások továbbfejlesztése; tudásrégió megalapozása
- Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok szegregációjának megelőzése
- A munkaerőpiacra való visszatérést támogató közösségi alapú szolgáltatások biztosítása
- Hiányzó szociális ellátások pótlása, megszervezése, egészségügyi szolgáltatások fejlesztése
- Együttműködések ösztönzése, a kommunikáció, partnerség elősegítése
- Környezet- és egészségtudatos szemlélet terjesztése (szemléletformálás) a Régió társadalmának minden szintjén
- Társadalmi részvétel és innováció fokozása

7.3 A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően

A Régió népességének képzettségi szintjét, életminőségét és közérzetét alapvetően meghatározó humán szolgáltatásokat nyújtó közintézményei között jelentős területi és színvonalbeli különbségek mutatkoznak. Ezek hatékony felszámolását, az egyes ágazati szereplők együttműködésének, közös fejlesztések támogatását, az info-kommunikációs technológia használatából adódó előnyök kiaknázását a közszolgáltatási szektor átfogó fejlesztésével érhetjük el.

A prioritással elérni kívánt átfogó cél:

- Társadalmi kohézió erősítése

A prioritást közvetlenül támogató operatív célok:

- Humán közszolgáltatások színvonalának emelése
- Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának területi összehangolása
- Az info-kommunikációs technológiákban rejlő lehetőségek kihasználása a közszolgáltatások területén
- Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése

A prioritás indoklása

A gazdaságilag kedvező mutatókkal rendelkező Közép-magyarországi régióban is jelentős hiányosságok tapasztalhatók a települések és kerületek oktatási intézményi ellátottságában, csakúgy mint a meglévő intézmények infrastruktúrájának minőségében. Az iskolák és óvodák felújítása, kapacitásuk bővítése nélkül a megnövekedett létszámból adódó feladatokat az intézmények csak minőségromlás mellett képesek ellátni.

Az életminőséget, közérzetet alapvetően meghatározó humán szolgáltatást nyújtó közintézmények (szociális, egészségügyi, foglalkoztatási, kulturális) nem biztosítják kiegyenlítően, a Régió magas népességkoncentrációjának, a területileg differenciáltan változó, öregedő népessége igényeinek megfelelően a lakossági szolgáltatásokat. A Régió intézményi ellátórendszerében a területi és színvonalbeli különbségek élesen kirajzolódnak, túlnyomó részben a fővárosi intézmények látják el - a budapesti lakosságon kívül - a fővárosba ingázó munkavállalók, tanulók szükségleteit is.

A **humán szolgáltatások színvonalának emelése** egyrészt biztosítható a közintézményeket befogadó épületek állapotjavításával, rekonstrukciójával, és a működésükhöz alapvetően szükséges technikai eszközök, gépek, berendezések modernizálásával. Másrészt ugyan elmondható, hogy a humán közszolgáltatások szakember-ellátottsága megfelelő, de e mutató fenntartásához elengedhetetlen a szakmai színvonal emelése, az egyes szolgáltatási kínálatok bővítése. A meglévő intézmények kapacitásának bővítése nélkül, a jelentős népességszámból adódó feladatokat az intézmények csak esetleges minőségromlás mellett képesek ellátni.

A fővárosi és megyei **intézmények együttműködésére**, tevékenységük összehangolására vannak már pozitív példák, de egyelőre mindez nem mondható általánosnak. Az egyes szolgáltatások gyakran párhuzamosan, egymást nem kiegészítve épültek ki, hiányzik az

ágazatközi integráció. Az intézményi ellátások közötti összhang, szinergia megteremtése, az egymást átszövő feladatok színvonalas ellátása, az intézmények gazdaságos fenntartása az ágazati szereplők kooperációjával, együttműködésük fejlesztésével biztosítható csak. A széles körű partnerség kialakításával az intézményfenntartók előtt több pályázati forrás nyílik meg, és egyben lehetőség nyílik tapasztalatcserére is.

A **tudásalapú társadalom**, a versenyképes gazdaság és az élethosszig tartó tanulás korszakába lépve a humán ellátórendszernek is fel kell venni a lépést a modern kor kihívásaival. A Régióban a viszonylag kedvező lehetőségek ellenére a humán közszolgáltatást nyújtó ellátórendszerek nagy része nem rendelkezik az információs társadalomba való bekapcsolódáshoz szükséges infrastruktúrával, eszközökkel, az ellátásban dolgozó szakemberek pedig azok használatát biztosító készségekkel, ismeretekkel. Az info-kommunikációs technológiák és eszközök alkalmazása hozzájárul a minőségi kommunikáció kialakításához, az ágazatközi integráció megteremtéséhez, az on-line kapcsolatok kiszélesítéséhez, melynek eredményeként nő a lakosság és a humán szolgáltatást nyújtó intézmények, valamint az intézmények egymás közötti információval való ellátottsága, ember-közelibbé válik az ellátás, valamint felgyorsul az adat- és információáramlás. Az információs technológia lehetséges integrálása a humán erőforrás képzésébe kettős: történhet egyrészt a felhasználói szintű számítástechnikai ismeretek megszerzésével, másrészt az információs technológia alkalmazásával az egyéb ismeretek befogadásának támogatásával.

A 2007-2013-es időszakra készítendő operatív programban tervezett műveletek a prioritáson belül:

- A közszolgáltatást végző intézmények infrastrukturális korszerűsítése, kapacitások bővítése
- A meglévő szolgáltatások színvonalának emelése, újak indítása
- Info-kommunikációs technológiák bevezetése és alkalmazása az intézményekben

7.4 A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása

Az egészséges élethez szükséges tényezők javítása, fejlesztése című prioritás a *Régió gazdasági versenyképességének növelése és az élhető régió megvalósítása* átfogó célok eléréséhez járul hozzá.

A prioritást közvetlenül támogató operatív célok:

- A Régió környezetvédelmi és természetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztése
- Környezet- és természetvédelmi szemlélet erősítése a Régió társadalmának minden szintjén
- A Régió természetes zöldfelületi egységeinek, vízbázis-védelmi területeinek védelme, az egységek közötti természetes kapcsolat kialakítása
- Város-rehabilitáció felgyorsítása, szlömök felszámolása
- Települési (al)központok fejlesztése identitást erősítő funkciókkal
- A Régióban elérhető rekreációs lehetőségek bővítése
- Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése

A prioritás indoklása

Az élhető, egészséges környezettel bíró régió kialakításának fontos feltétele a természeti és az épített környezetünk, értékeink védelme, fenntartása, illetve rehabilitációja. Az egészséges, nyugodt életkörülményeket valló és biztosító régió jelentős versenyképességi előnyöket hordoz magában, már azáltal is, hogy erősíti az itt élők identitástudatát.

Természetes és jogos követelmény, hogy a tiszta levegő, ivóvíz, a jó termőtalaj, a természetes és rendezett környezet, a rekreációt, a mentális egészséget is biztosító zöldterületek és a rendezett épített (mesterséges) környezet rendelkezésre álljanak. Ennek érdekében hangsúlyosan kell kezelni a **környezetvédelmi infrastrukturális beruházásokat**, a **minőségi közösségi közlekedés** és a **környezetbarát közlekedési módok** előtérbe helyezését, és az ezeket megalapozó, erősítő **környezettudatos szemléletű nevelést**, oktatást a társadalom minden szintjén. A Régió erősségeire alapozva, azokat felhasználva csökkenthetjük, megszüntethetjük a jelenleg még gyengeségként jelentkező problémáinkat.

A prioritás részét jelentő környezetvédelmi beruházások a Régió települési, kerületi és kistérségi elmaradásait kívánja orvosolni a szilárd és folyékony hulladékgazdálkodás, valamint az energiafelhasználás korszerűsítése terén. Az elkezdett nagy volumenű kármentesítési programok maguk után vonhatják a további pontszerű, illetve kis- és nagytérségi környezeti rehabilitációkat. Az egymásra épülő fejlesztésekkel átfogó hulladékgazdálkodási programok kiteljesedése érhető el a megelőző technikák hatatos alkalmazásával, a jogszabályi háttér megerősítésével, a megkezdett **szelektív hulladékgyűjtési programok** fokozásával, a lakosság és a vállalkozások aktivizálásával, a szükséges háttér-feldolgozóipar helyi és regionális kiépítésével.

2010-ig, illetve 2015-ig kötelezően kiépítendő a Régióban azok a **szennyvízberuházások**, melyek a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és Tisztítási Programban szerepelnek, a települési szennyvízkezelésről szóló 91/271/EGK Irányelv előírásai szerint.

2010-ig meg kell oldani a 15 ezer lakos-egyenértéknél nagyobb szennyvíz-kibocsátású területeken az Irányelvben előírt kritériumoknak és kibocsátási határértékeknek megfelelő szennyvízgyűjtő hálózatok és szennyvíztisztító telepek kiépítését, legalább másodfokú biológiai tisztítással. Ebből telepi és csatornahálózat fejlesztési beruházás szükséges Budapesten (Észak-Pest, Dél-Pest, Dél-Buda, Csepel), és a Régió alábbi szennyvízelvezetési agglomerációiban:

Érd, Nagykőrös, Dunakeszi, Tápiószentmárton, Vác, Nagykáta, Gödöllő, Dabas, Cegléd, Budaörs, Veresegyház, Szentendre, Tököl, Szigetszentmiklós, Aszód, Budakeszi, Százhalombatta, Törökbálint, Ráckeve, Gyömrő, Albertirsa, Abony, Pilisvörösvár, Biatorbágy, Dunavarsány, Pécel, Ócsa, Solymár.

2015-ig meg kell oldani az összes 2-15 ezer lakosegyenérték közötti szennyvízterhelésű szennyvízelvezetési agglomeráció Irányelvnek megfelelő kiépítését is, melyek a Régióban a 36 agglomerációt érintenek. Ezek közül a legnagyobbak, (1 milliárd Ft feletti) a következők:

Pilis, Süllyáp, Tápiószecső, Tápiószele, Vácszentlászló, Nyáregyháza, Szentmártonkáta, Kóka, Mende, Kiskunlacháza, Tápiógyörgye, Farnos.

A Duna budapesti szakasza szennyvízterhelésével kapcsolatos jelenlegi helyzetet megoldja a Főváros szennyvízkezelési programja, amelynek keretében a 2010. évre üzembe helyezésre kerül a 350 000 m³/d kapacitású Központi és az 58 000 m³/d kapacitású Dél-budai regionális szennyvíztisztító telep a ráhordó létesítményeivel együtt. A két létesítmény üzembe helyezése után a fővárosi közcsatorna-hálózat által összegyűjtött mintegy 600 000 m³/d szennyvíz, valamint a csapadékvizek egy része – átlagban 3x-os hígításig – biológiai tisztításra kerülnek. A Budai dunaparti főgyűjtő megépítése révén pedig a Duna jobbpart (budai oldal) szennyvizei is eljutnak a Központi szennyvíztisztító telepre (amely partszakaszon jelenleg jellemzőek a parti kiömlésű gyűjtőcsatornák).

A szennyvíz beruházások előrehaladása, hacsak a fővárosi 2010-re tervezett szennyvíztisztító mű átadását, valamint a Dél-Budai szennyvíztisztító mű üzembehelyezését nézzük, kiugróan pozitív változást eredményezhetnek a jelenlegi állapothoz képest, elősegítve jelentős rehabilitációs programok, például a **Ráckevei-Soroksári Dunaág** teljes helyreállítási munkálatait, melyek szintén a 2007-2013-as időszak feladatai kell, hogy legyenek, a hozzá kapcsolódó turisztikai és gazdasági fejlesztésekkel együtt. A Duna és környezetének előtérbe helyezett kezelése során a Dunakanyar Kiemelt Üdülő Körzet Komplex Fejlesztésének egyik sarokköve a Víz Keretirányelvben foglaltak teljesítése, továbbá a Régió Duna szakasza teljes térségének és a Régió további vízfelületeinek (Például Rákos patak) fejlesztése, rehabilitációja az alábbi célkitűzések mentén:

- Vízgyűjtőterületek és vízbázisok védelme
- Természet-közeli állapotok megőrzése és rehabilitációja (patakok, vízfolyások, ártéri erdők és lápterületek védelme)
- A hajózás lehetőségeinek fejlesztése, kikötők létesítése
- Vízi szabadidős tevékenységek feltételeinek kiszélesítése: turisztikai és közösségi közlekedéscélú hajózás, vízi sportok

A Nemzeti Fejlesztési Terv II. megvalósításakor - a Közép-magyarországi régió (Pest megye) érintett 26 településén, ahol összesen **112.309 fő** él – az ivóvízminőség-javító programhoz

szükséges források biztosítása elsőbbséget kell élvezzen, annak érdekében, hogy a csatlakozási megállapodásban vállalt kötelezettségeinknek határidőre eleget tudjunk tenni. Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló közösségi irányelv teljesítését szolgáló hazai feladatokat az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 47/2005 (III.11.) Kormány rendelettel módosított **201/2001 (X.25.) Kormány** rendelet szabályozza.

A 2009. december 25-ig teendő intézkedéseket szemlélve megállapítható, hogy a Közép-magyarországi régióba tartozó **18 településen**, amelyeken a rendelet 6. sz. melléklete alapján **73.879 fő** él, **az arzén**, míg további **8 településen**, ahol **38.430 fő** a lakosság száma, az **ammónium** határérték feletti szintje miatt műszaki beavatkozásokat kell tenni.

A természetvédelem, mint a prioritás egyik kiemelt területe, segítséget kíván adni az e területen működő szervezetek komplex, integrált programjainak (vízbázisvédelem, biotóphálózat, települési zöldfelület megújítás, ligetek, erdők telepítése, stb.) megvalósításában, a települések, kerületek, kistérségek természeti értékmegőrző céljaik elérésében. A **civil szféra bevonásával** jelentős húzóerőt alakíthatunk ki a környezettudatos nevelés, oktatás, illetve az aktív, operatív **környezet- és természetvédelem** terén, s általuk fokozható a lakosság bevonása a környezeti problémák megoldása terén is.

A meglévő **épített értékeink** hathatós, példamutató védelmével további fejlesztéseket ösztönözhetünk. Az épített térben az urbanus helyek, találkozási pontok, közösségi terek kialakítása, kistérségi, települési, kerületi központok, alközpontok megteremtése az épített környezetünkhöz fűződő jó viszonyunk záloga, s egyben a pozitív gondolkodást serkentő **kreatív milió** megalkotása lehet. Az épített környezet minősége a lakosság életminőség érzésének fontos tényezője. A rendezett, tiszta településkép elérése, az **identitást erősítő közösségi terek**, helyszínek kialakítása, a nagyvárosi leszakadó, szlömösödő térségek, a panel lakótelepek, a romló állagú belső kerületek, a jellegtelen és funkciójukat veszített külső kerületi központok rehabilitációja, funkcióbővítése, a falu, a tanya tradicionális funkciójának visszaállítása meghatározó jelentőséggel bír a lakosság életkörülményeinek javításában. A rehabilitációs programok eredményeként előállt biztonságérzet és a látvány az adott térben élő közösség fizikai és mentális egészségét is szolgálja.

Város-rehabilitáción, település-rehabilitáción, mindig **komplex beavatkozást** kell érteni, melynek során nem pusztán az épületek megújításával, az épített értékek megóvásával kell a környezetet a kor színvonalának (helyesebb ha azt meghaladó mértékben) megfelelően fejleszteni, hanem mindig az egészben, tehát az épített- és természeti környezet többi elemének az együttesében kell gondolkodni. A rehabilitáció tárgyát jelentő együttes egy részének közösségi feladatkörben történő megújítása elindíthatja a városrész, a vidék egészének további, spontán, a tulajdonosok saját kezdeményezésében folytatott megújítását is. Ebben a folyamatban kiemelkedő szerepe van a **közterületek rehabilitációjának**.

A hanyatlásnak indult városrészek, településrészek és tanyak - ún. krízisterületek - rehabilitációja a közösségi szektor többoldalú és folyamatos beavatkozását, gondoskodását feltételezi, hiszen a területeken a társadalom nem rendelkezik a felújításhoz szükséges gazdasági erővel, nem képes a rehabilitáció céljainak megfelelő önszerveződésre, mivel a terület társadalmilag is hanyatló. A területeken indokolt nemcsak a környezet, hanem a helyi társadalom megújítására is irányuló ún. **szociális város-, település-rehabilitáció** megindítása. Így válik az épített környezet minősége a prioritás egyik kulcsterületévé.

Az élıhetőség fontos szempontja az esélyegyenlıőség biztosítása is például az akadálymentesítés kötelezővé tételével az épített környezet fejlesztése során.

Társadalmi, szellemi megújulás

A Régió sikerességéhez, a minőségi élet megvalósításához a fizikai (külső) környezeten kívül szervesen hozzátartozik az itt élő emberek közötti viszony, egymással való kapcsolataink felül bírálata, újratemtése. Ennek a szellemi megújításnak a kulcsfogalmai között szerepel: az együttműködési készség (partnerség), a tolerancia, az őszinte beszéd, a bürokráciamentesség, a jogkövető magatartás, a tradíciók, a kommunikációs valamint a magatartási és viselkedési kultúránk javítása, a konfliktuskezelés, a helyi társadalom minősége.

A 2007-2013-es időszakra készítendő operatív programban tervezett műveletek a prioritáson belül:

- *Környezetvédelmi szolgáltató rendszer fejlesztése (szennyvíztisztítás, hulladékgyártás, alternatív energetika)*
- *Természetvédelem, természeti környezet rehabilitációja*
- *Települési központok, közterületek fejlesztése az identitást erősítő funkciók előtérbe helyezésével*
- *Együttműködések ösztönzése, a kommunikáció, partnerség elősegítése a fejlesztési szereplők között*
- *Város-rehabilitációs programok*
- *Barnamezős területek rehabilitációja*

7.5 A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése elsősorban figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre területén

A Közép-magyarországi régióban a közlekedési rendszerek a növekvő igényeket mennyiségileg és/vagy minőségileg nem tudják kiszolgálni. Annak érdekében, hogy a közlekedés fejlesztésének prioritása ne legyen ellentmondásban „az egészséges élethez szükséges tényezők javítása, fejlesztése” prioritással, közlekedési problémákat a közösségi közlekedés és más környezetkímélő közlekedési módok fejlesztésével lehet enyhíteni.

A prioritással elérni kívánt átfogó cél:

- Élhető régió megvalósítása

A prioritást közvetlenül támogató operatív célok:

- A közösségi közlekedés versenyképességének növelése a Régióban az intermodalitás és átjárhatóság eszközeinek megteremtésével
- Az alternatív és környezetkímélő közlekedési módok kihasználhatóságának elősegítése
- A harántirányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése
- Együttműködések ösztönzése, a civil társadalom szerepének növelése a kommunikáció, partnerség erősítése

A prioritás indoklása

A közlekedési rendszerek szolgálják ki a Régió lakosságának mindennapos mobilitási igényét. A kedvező elérési, utazási feltételek megteremtése pedig azt a szabadság- és kényelmi fokot növeli, ami az életminőség egyik perspektívája. A közlekedés számos szállal kapcsolódik a társadalom, a gazdaság és a környezet különböző dimenzióihoz, ezért az egyes területek (gazdaság, humánerőforrás, természeti és épített környezet) fejlesztése nem képzelhető el a közlekedési rendszerek fejlesztése nélkül. Ennek azonban nem szabad tovább terhelnie a környezetet a jelenleg sem kielégítő környezeti állapot mellett, hiszen így a közlekedésfejlesztés nem érné el a kitűzött célját (életminőség javítás az élhető régió kialakításával). Ennek megfelelően a környezetet kevésbé terhelő közlekedési rendszerek fejlesztése indokolt. A település- és vidékfejlesztést sokkal inkább a kötöttpályás közlekedési rendszerek mentén, mint azoktól távol kell erősíteni. A közlekedés azonban nem csak technikai, szervezés-metodikai (kiemelten fontos lenne a közlekedés-szervezésre megfelelő hangsúlyt fektetni a fejlesztések hatékony összehangolása érdekében), hanem üzemeltetési kérdés is. Minden ágazatának nagy az energia-igénye, ezért érdemes nagy hangsúlyt fektetni az alternatív üzemanyagok előállítására és használatára.

A célok eléréséhez építeni kell és lehet a Régió erősségeire, ilyen például a közösségi közlekedés még mindig viszonylag kedvező arányú részesedése a modal-split-ből, vagy a főváros közösségi közlekedési hálózati lefedettsége, a meglévő közlekedési fejlesztési dokumentumok és a közösségi közlekedés tradíciói.

Megvan tehát az igény a közösségi közlekedés fejlesztésére. A BKSZ valamennyi fázisának következetes megvalósítása és működésbe lépése szintén a közösségi közlekedés térnyerését segíti majd elő. Ugyanakkor a közösségi közlekedés a kevésbé feltárt területekről, vagy a közúti torlódások miatt sok esetben nem jelent valós alternatívát az egyéni közlekedéssel szemben. Ennek pozitív megváltoztatása megteremtené a lehetőséget a lakosság számára a

racionális közlekedési döntés meghozatalára. Ez azonban elképzelhetetlen anélkül, hogy a közösségi közlekedésben érintett szervezetek és tulajdonosaik ne legyenek maradéktalanul elkötelezettek az egységes városi és elővárosi közlekedési rendszerek fejlesztésében.

A kerékpáros közlekedés egyelőre a Régióban sem turisztikai vonzerőt, sem pedig közlekedési alternatívát nem jelent. Utóbbinak inkább a főváros területén lehet jelentősége, míg előbbinek a Régió többi területén is. Ezen a célon keresztül kapcsolódik ez a prioritás a lakosság egészségi állapotának megőrzéséhez és a legnagyobb mértékben hozzájárul a közlekedés okozta környezetterhelés csökkentéséhez.

A közúti közlekedési hálózat fővárosba irányuló, centrális vonalai megvannak, azonban a haránt irányú közlekedési kapcsolatok is fontosak. Egyrészt a túlterhelt szakaszok kiváltásával járulna hozzá az élhetőbb régió kialakításához, másrészt az egyes térségek elérhetőségét is javítja.

Az elővárosi vasútszisztéma fejlesztése – a leendő BKSZ keretein belül is – indokolt, hiszen amellet, hogy ez a MÁV egyik kiemelt célja, az egyetlen potenciális erő lehet az egyéni közlekedéssel szemben. Ehhez nélkülözhetetlen a vasúti személyszállítás minőségének javítása, az ütemes menetrend bevezetése, a jó minőségű pályák és kulturált, funkciógazdag állomások kiépítése (P+R-rel), valamint a Volán ráhordórendszerének minőségi javítása. A vasút Budapesten belüli közösségi közlekedési szerepének növelése, a repülőtér kötőpályás kapcsolatainak ütemes kiépítése, az észak-déli regionális gyorsvasút szakaszonkénti létrehozása, a valós intermodális központok kiépítése, a light-rail rendszerek fejlesztése (külföldi példák mintájára, mint a regio-tram, vagy train-tram) mind a közösségi közlekedés térnyerését és elfogadottságát növelik.

A 2007-2013-es időszakra készítendő operatív programban tervezett műveletek a prioritáson belül:

- A közösségi közlekedés versenyképességének javítása, különös tekintettel a kötőpályás közlekedésre
- Környezetkímélő közlekedési módok térnyerésének támogatása
- Haránt-irányú közúti kapcsolatok fejlesztése
- A környezetkímélő szállítási lehetőségek fejlesztése
- Együttműködések ösztönzése, a kommunikáció, partnerség elősegítése a fejlesztési szereplők között

8. A STRATÉGIA OPERATÍV VÉGREHAJTÁSA SORÁN ÉRVÉNYESÍTENDŐ ALAPELVEK

A Stratégia operatív végrehajtása, illetve a – Stratégiára épülő Operatív Program – műveleteinek megvalósítása során a következő elvek érvényesülését kell biztosítani:

1. Igényvezéreltség elvének érvényesítése a projektek kiválasztása során.

Azon a fejlesztések támogatása, amelyek megvalósítására tényleges, és igazolható lakossági, gazdasági igény mutatkozik.

2. Partnerségi alapú projektek előnyben részesítése.

Azokat a projekteket kell preferálni, amelyek több szervezet partnerségén alapulnak, amelyekben az érintettek a tervezés és megvalósítás folyamatában is együttműködtek, és érdekeiket harmonizálták.

3. Az egyes fejlesztések szinergikus hatásának elősegítése.

Az műveletek meghatározása, és a projektek kiválasztása során figyelembe kell venni a fejlesztések összefüggéseit, együttes (szinergikus) hatásuk érvényre juttatása érdekében.

4. A fejlesztések fenntarthatóságának biztosítása.

A széles környezeti, gazdasági és társadalmi értelemben vett fenntarthatóság biztosítása minden művelet, minden projekt esetében szükséges.

5. Adicionalitás biztosítása.

A támogatás nem helyettesíti, hanem kiegészíti a projektgazda fejlesztési forrását, minden projektgazdának biztosítania kell önrészt, annak érdekében, hogy érdekeltsége fenntartható legyen, illetve hogy az elnyert forrásokat a lehető leghatékonyabban használja fel.

6. Barnamezős területek előnyben részesítése fejlesztések, beruházások során.

Az ingatlanberuházással járó projektek esetében a barnamezős (volt ipari, honvédségi stb.) területek előnyben részesítése a zöldmezős fejlesztési területekkel szemben.

7. A gazdasági, szociális, területi egyenlőtlenségek csökkentése.

A Stratégia megvalósítása során a hátrányos helyzetű térségek, és csoportok számára a kiegyenlítődéshöz szükséges fejlődés lehetőségeit biztosítani kell.

8. Nemek közti esélyegyenlőség biztosítása.

A nemek közti esélyegyenlőség szempontját minden olyan művelet esetében érvényesíteni kell, ahol ez értelmezhető.

9. Beruházások során a komplex akadálymentesítés egyidejű megoldása.

Az akadálymentesítést a beruházási projekteknél már a tervezés és kivitelezés szakaszában elvárás legyen. Komplex akadálymentesítés: hallássérültek - vizuális, látáskorlátozottak – hang és fizikai, értelmileg akadályozottak - egyszerű szöveg, mozgáskorlátozottak - rámpa, amit babakocsikkal is használhatnak.

9. CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK KAPCSOLATA

8. táblázat: célok és prioritások kapcsolata

		A Régió gazdasági versenyképességének növelése		Társadalmi kohézió erősítése	Élhető régió megvalósítása	
Átfogó célok		Szerkezetében és térstruktúrájában harmonikus, dinamikus gazdaság kialakítása	A dinamikus gazdaságnak megfelelő minőségi munkaerő biztosítása, és esélyteremtés a hátrányos helyzetűek részére	Humán közszolgáltatások területi és színvonalbeli fejlesztése	Természeti- és épített környezet védelme és fejlesztése	A Régió közösségi közlekedésének fejlesztése, környezetkímélő közlekedési rendszer erősítése
Specifikus célok						
PRIORITÁSOK	<i>A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása</i>					
	<i>A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően</i>					
	<i>Humán erőforrás-fejlesztés a társadalmi kohézió érdekében a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően</i>					
	<i>A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása</i>					
	<i>A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre területén</i>					

A sátozás azt jelöli, hogy az adott prioritás melyik specifikus cél eléréséhez járul hozzá.

10. A PRIORITÁSOK ÉS A TERVEZETT MŰVELETEK RENDSZERE

9. táblázat: a prioritások és a tervezett műveletek rendszere

PRIORITÁSOK				
<i>A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása</i>	<i>Humánerőforrás-fejlesztés a társadalmi kohézió érdekében a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően</i>	<i>A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően</i>	<i>A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása</i>	<i>A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre</i>

Kis- és közép-vállalkozások fejlesztése az együttműködési hálózatok, a beszállítóvá válás és kísérleti vállalkozásfejlesztési projektek megvalósításával	A képzési szerkezet és a munkaerő-piaci igények összehangolása	A közszolgáltatást végző intézmények infrastrukturális korszerűsítése, intézményi kapacitások bővítése	Környezetvédelmi szolgáltató rendszer fejlesztése (szennyvíztisztítás, hulladékgazdálkodás, alternatív energetika)	A közösségi közlekedés versenyképességének javítása, különös tekintettel a kötöttpályás közlekedésre
Üzleti szolgáltatások fejlesztése a szolgáltatási hálózatok erősítésével	A felsőoktatási szolgáltatások továbbfejlesztése; tudásrégió megalapozása	Meglévő közszolgáltatások színvonalának emelése, újak indítása	Természetvédelem, természeti környezet rehabilitációja	Környezetkímélő közlekedési módok térnyerésének támogatása
Kutatás-fejlesztés és innováció, az eredmények gyakorlati elterjedésének támogatása	Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok szegregációjának megelőzése	Info-kommunikációs technológiák bevezetése és alkalmazása az intézményekben	Települési központok, közterületek fejlesztése az identitást erősítő funkciók előtérbe helyezésével	Haránt-irányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése
<i>A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása</i>	<i>Humán-erőforrás fejlesztés a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően</i>	<i>A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően</i>	<i>A minőségi élethez szükséges tényezők javítása, fejlesztése</i>	<i>A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése a közösségi és környezetkímélő közlekedés területén</i>
Turizmus és szabadidő gazdaság fejlesztése a Régió kedvező adottságaira építve	A munkaerőpiacra való visszatérést támogató közösségi alapú szolgáltatások biztosítása		Város-rehabilitációs programok	A környezetkímélő szállítási lehetőségek fejlesztése
A kreativitáson alapuló kulturális gazdaság fejlesztése	Hiányzó szociális ellátások pótlása, megszervezése, egészségügyi szolgáltatások fejlesztése		Barnamezős területek rehabilitációja	Együttműködések ösztönzése, a kommunikáció, partnerség elősegítése a fejlesztési szereplők közt
Környezetipar fejlesztése	Környezet-	és		

11. FINANSZÍROZÁS

A 2007-2013-as időszakban Magyarország rendelkezésére álló európai uniós forrás a hazai társfinanszírozással együtt várhatóan eléri a 12.000 milliárd Ft-ot. Az Európai Tanács 2005. decemberi döntése értelmében **Magyarország a Strukturális Alapokból várhatóan 22,66 milliárd euró** (5665 milliárd forint²⁶) **támogatásban részesülhet** a következő programozási ciklusban.

A Strukturális Alapok forrásait a mezőgazdasági alapok (Európai Mezőgazdasági Alap, és az Európai Halászati Alap) egészítik ki, amelyekből az ország évente mintegy 120 milliárd forint felhasználására lesz jogosult. Ezek vonatkozásában régiós felosztás nem készül, így a Közép-magyarországi régióra (azon belül is elsősorban Pest megyére) jutó források nagyságrendje csak jelentős bizonytalanságok mellett lenne becsülhető.

A **Strukturális Alapok tekintetében** pontosabb előrebecslés végezhető. A Közép-magyarországi régió számára **2007-2013 között mintegy 465 milliárd forint**²⁷ (1,86 milliárd euró) fejlesztési forrás lesz lehívható. Ez az összeg az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap (ESZA) együttes nagysága. Ehhez társul a hazai társfinanszírozás, illetve az egyes pályázatokhoz szükséges önrész forrásai. Mindezekkel együtt a 2007-tel kezdődő 7 éves pénzügyi időszakban a Közép-magyarországi régió fejlesztési forrásai elérhetik az 770 milliárd forintot.

A Strukturális Alapok felhasználását szabályozó uniós jogszabályok tervezete szerint a 2007-2013-as időszakban tisztán egy alapból finanszírozott operatív programok kerülnek kialakítására. Az egyes alapok között 10%-os átjárhatóság lesz elfogadható, azaz egy ERFA típusú program 10%-os mértékig finanszírozhat ESZA típusú humán-erőforrás fejlesztési műveleteket. **A Közép-magyarországi régió Operatív Programja – a fenti szabály értelmében – előreláthatólag ERFA forrásokra építhet, mintegy 350 milliárd forintos nagyságrendben.** Az ESZA és a Kohéziós Alap forrásait az országos operatív programok fogják tartalmazni.

²⁶ 250 forint / eurós átlagárfolyamon számítva.

²⁷ 250 forint / eurós átlagárfolyamon számítva.

11.1 Becsült pénzügyi tábla (2006. február 2-i állapot szerint)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Összesen
Várható uniós társ-finanszírozás	ERFA+ ESZA millió € ^[1]	647	498	350	202	54	54	54	1859
	ERFA+ ESZA Mrd Ft ^[2]	161,75	124,5	87,5	50,5	13,5	13,5	13,5	464,75
	ESZA ^[3] forrás Mrd Ft	40,4	31,1	21,9	12,6	3,4	3,4	3,4	116,2
	ERFA forrás Mrd Ft	121,3	93,4	65,6	37,9	10,1	10,1	10,1	348,6
	Kohéziós Alap ^[4] Mrd Ft	23,0	48,1	75,6	91,6	94,0	97,2	100,4	529,8

^[1] Az Európai Bizottság Regionális Politikai Főigazgatóságának indikatív adatai alapján.

^[2] 250 Ft/Euro árfolyamon számítva

^[3] Az ERFA:ESZA arány 75:25

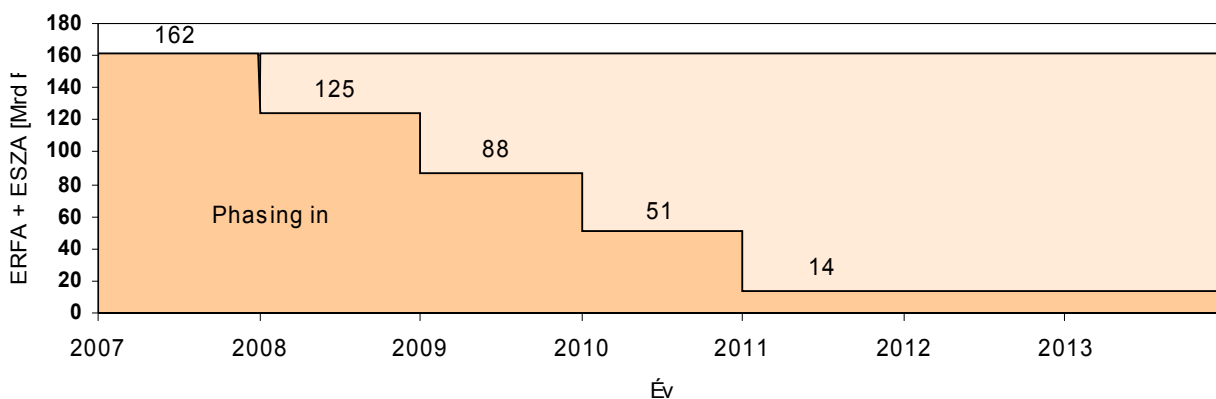
^[4] Népségarányos becslés (KMR 28%) alapján számítva.

A Strukturális Alapok hatályos szabályozása lehetővé teszi, hogy a Közösségi Támogatási Keretet a pályázati rendszerek, illetve kiemelt fontosságú projektek direkt támogatása mellett úgynevezett *globális támogatás* formájában használják fel. A globális támogatás formájában nyújtott EU támogatás végrehajtása és bonyolítása közvetítő útján történik, lehetőleg a helyi fejlesztési kezdeményezések támogatásának céljával.

A közvetítő szervezetek több éves tapasztalattal rendelkeznek az adott szakterületen, közérdekű tevékenységet folytatnak, és megfelelően viszonyulnak azokhoz a társadalmi-gazdasági érdekekhez, amelyeket a tervezett műveletek végrehajtása közvetlenül érint. Lehet helyi önkormányzat, területfejlesztési szervezet vagy civil szervezet. A globális támogatás alkalmazására vonatkozó döntést a tagállam a Bizottsággal egyetértésben hozza meg, vagy a teljes EU támogatási keretért felelős végrehajtó hatóság a tagállammal egyetértésben.

A globális támogatások körébe tartozó, külön szabályozott speciális pénzügyi technikának számít, ha kockázati tőkealapot, vagy garancia alapot hoznak létre vagy töltenek fel a Strukturális Alapok részfinanszírozásával. Ezekben az esetekben az állami szerepvállalást egészíti ki a közösségi támogatás. Mind a kockázati, mind a garancia alap esetében be kell vonni a magánszektor, számottevő, például 30 %-os részvételi aránnyal, és kerülni kell a pénzügyi szektor által nyújtott szolgáltatások átfedését, illetve a szektor kihagyását.

A Strukturális Alapokból származó régiós források éves becsült értékeit az alábbi ábrán (27. ábra) mutatjuk be. Jól látható, hogy a projektgazdáknak az első 2-3 évben kell a források jelentős részét lekötni projektekkel, ugyanis 2011 és 2013 között drasztikusan csökkennek a támogatások. A projekt-előkészítést sürgősségét támasztja alá, hogy az adott évben le nem kötött források a Régió számára elvesznek, következő évekre nem vihetők át, illetve, hogy az ún. n+2-es (első három évben n+3-as) szabály értelmében az adott fejlesztésnek kettő (eleinte három) éven belül le kell zárulnia.

28. ábra: A várható uniós társfinanszírozás nagysága évenként a Közép-magyarországi régióban

11.2 Előzetes pénzügyi tábla prioritásonkénti bontásban

PRIORITÁSOK	A Stratégiai Terv 2005.03.08-i változatban meghatározott – prioritások közötti – %-os forrásmegosztás	A 2006. március 8-i állapotok szerint módosított %-os forrásmegosztás*	Mrd Ft	Európai uniós forrás Alap	Mrd Ft KOHÉZIÓS ALAP
A Régió specifikus gazdasági elemeinek lendületbe hozása, innováció orientált fejlesztések támogatása	23	21,5	100	ERFA	
Humán-erőforrás fejlesztés a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően	14	25	116,25	ESZA	
A Régió közszolgáltatási szektorának, intézményrendszerének fejlesztése az EU irányvonalainak megfelelően	13	6,2	28.75	ERFA	
A minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése, természeti környezet revitalizálása	25	23,65	110	ERFA + KOHÉZIÓS ALAP**	+ 300
A Régió közlekedési rendszerének fejlesztése figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre	25	23,65	110	ERFA + KOHÉZIÓS ALAP	+ 300
ERFA			348,75		
ESZA			116,25		
Σ	100	100	465***		600
KOHÉZIÓS ALAP					

* A Stratégiában meghatározott %-okat az ERFA – ESZA arány (75:25) módosította

** A Kohéziós Alap forrásai felett előre láthatóan az ágazati operatív programok fognak rendelkezni, viszont a régiót érintő projektekre a régiós operatív program tehet javaslatot

*** A KMR 1,85 Mrd euró támogatást kap, melyből 73%-27%-os ERFA-ESZA aránnyal számolva 1,3505 Mrd euró az ERFA forrás, illetve 0,4995 Mrd euró az ESZA forrás.

11.3 A Stratégiai Terv pénzügyi táblájának kidolgozása során figyelembe vett elvek és szempontok

- A Közép-magyarországi régió 2. célterületi státuszából eredően a 7 éves tervezési ciklusra előre becsülhető Strukturális Alap forrásokkal rendelkezik. (465 milliárd Ft uniós társfinanszírozás).
- A hazai társfinanszírozás és az önrész igények nagysága egyelőre még ismeretlen.
- Az uniós jogszabálytervezetek az egyes alapok között 10%-os átjárhatóságot tesznek lehetővé, azaz egy ERFA típusú program esetében 10%-os mértékig lesznek finanszírozhatóak ESZA típusú tevékenységek, és fordítva, de ugyanazon forrás terhére(!).
- Jogszabályban nem rögzített az ERFA és ESZA források aránya.

Az „egy Alap egy Operatív Program” elvet figyelembe véve az öt prioritás közül a „Humán erőforrás-fejlesztés a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően” címet viselő prioritás tartalmazza az ESZA típusú műveletek 100%-át, a többi négy prioritás viszont elsősorban ERFA és kisebb mértékben Kohéziós Alap forrásokra épül.

A Stratégia végrehajtása szempontjából fontos, hogy ne csak a Strukturális Alapok forrásaival számoljunk, hiszen ezen kívül, még számos egyéb uniós forrás (Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap, Kutatás-Fejlesztési és Demonstrációs Keretprogram stb.) is létezik, amelyekért a Régióink szereplői is versenybe szállhatnak. A következő táblázatban ezeket – a számunkra is releváns forráshelyeket – gyűjtöttük össze. Az alább forráshelyek többsége 2006, 2007-es határidővel rendelkezik, azonban arra alkalmasak lehetnek, hogy olyan fejlesztéseket el(ö)készíthessünk belőle, amelyek alapját képezhetik a 2007-13-as időszakban megvalósítható további, esetleg nagyobb volumenű fejlesztéseknek.

11.4 A Stratégia céljainak megvalósításához igénybe vehető egyéb európai uniós források

11. táblázat: A Stratégia céljainak megvalósításához igénybe vehető egyéb európai uniós források

Program neve	Pályázati téma	Pályázók köre	Megjegyzés	További információ
INTERREG	Határ-menti és interregionális együttműködések, tapasztalatcsere	Régiók, városok, regionális fejlesztés szereplői	2007-től kezdődően várhatóan a program integrálódik a 3. célkitűzésbe.	www.interreg.hu www.interreg3c.net
EQUAL	Munkaerő-piaci hátrányos megkülönböztetések és egyenlőtlenségek megszüntetése	Non-profit szervezetek, költségvetési szervek és intézményeik, valamint vállalkozások, kizárólag partneri együttműködés keretében	2007-től kezdődően várhatóan a program integrálódik a 3. célkitűzésbe.	http://www.equalhungary.hu
LEADER+	1. Integrált, kísérleti területfejlesztési tervek kidolgozása 2. Vidéki térségek közti együttműködések 3. Hálózatok kiépítése a tapasztalatcsere érdekében		2007-től kezdődően várhatóan a program integrálódik a 3. célkitűzésbe.	www.fvm.gov.hu
EU7 KUTATÁSFEJLESZTÉSI KERETPROGRAM	Kutatások támogatása megadott témakörökben; kutatási (humán, infrastrukturális) kapacitások fejlesztése	Természetes és jogi személyek; vállalatok; egyetemek; kutatással foglalkozó szervezetek.	A program időtartama: 2007-2013	http://www.europa.eu.int/comm/research/future/documents_en.cfm#communication
VERSENYKÉPESSÉGI ÉS INNOVÁCIÓS KERETPROGRAM	Vállalkozások versenyképességének növelése, innováció integrált információs társadalom fejlődésének felgyorsítása, energiahatékonyság, megújuló energiák		A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/cip/docs/com121_hu.pdf

LIFE+	Környezetvédelmi politika végrehajtásának elősegítése, információ-terjesztés, tudatosítás	<i>Nemzeti, regionális és helyi hatóságok</i> Az EU jogszabályokban szereplő speciális szervezetek Nemzetközi szervezetek, a tagállamokban végrehajtott tevékenységekkel kapcsolatban Nem kormányzati szervezetek	A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/comm/environment/life/news/futureoflife.htm ; http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/hu/com/2004/com2004_0621hu01.pdf
INTELLIGENS ENERGIÁT EURÓPÁNAK KÖZÖSSÉGI PROGRAM – ezen belül: Megújuló energia Európa Kampány 2005-2008	Alternatív energiaformák hasznosításának elterjesztése, energiahatékonyság, energiatakarékosság (nem beruházások)	Gazdasági és közigazgatási szervezetek	A program időtartama: 2003-2006	http://europa.eu.int/comm/energy/res/index_en.htm
E-CONTENT PLUS	Digitális tartalom minőségjavítása, információhoz, kulturális tartalomhoz, tananyagokhoz való hozzáférés javítása	Jogi személyek	A program időtartama: 2005-2008	http://europa.eu.int/information_society/activities/econtentplus/programme/index_en.htm
SAFER INTERNET PLUS	Új online technológiák, küzdelem a spam-ek ellen	Jogi személyek	A program időtartama: 2005-2008	http://europa.eu.int/information_society/programmes/iap/index_en.htm
E-TEN	Elektronikus társadalom (e-szolgáltatások bevezetése, piacfelmérés)	Konzorciumok	2006-ra meghirdetett program (folytatása várható)	http://www.itktb.hu/engine.aspx?page=eten http://europa.eu.int/information_society/activities/eten/index_en.htm
KULTÚRA 2007	A kulturális ágazatban dolgozók mobilitásának elősegítése; kulturális termékek nemzetek közötti áramlásának ösztönzése; a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása	Kulturális szektor szereplői	A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/hu/com/2004/com2004_0469hu01.pdf

LEONARDO DA VINCI II. PROGRAM	Szakmai és nyelvi tudás, szakmai továbbképzés minőségének fejlesztése; innováció	A szakmai képzésben érintett minden intézmény (szakképző intézmények, kutatóintézetek, vállalkozások, önkormányzatok stb.)	A program időtartama: 2000-2006	http://www.nonprofit.hu/paly/egyaly/1653.html http://europa.eu.int/comm/education/programmes/leonardo/new/leonardo2_en.html
SOCRATES II. PROGRAM	Diákok külföldi tanulása, mobilitás, a diákok és tanárok cseréje, a nyelvek oktatása, az információ és tapasztalatcsere	Diákok; oktatási szakemberek; oktatásért felelős helyi és regionális önkormányzatok; oktatási intézményekkel kapcsolatban álló állami és magánszervezetek, kutatóközpontok, vállalatok, szociális partnerek, stb.	A program időtartama: 2000-2006	http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html
E-LEARNING - OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZERFEJLESZTÉS KÖZÖSSÉGI PROGRAM	Digitális írástudás, virtuális kampuszok		A program időtartama: 2004-2006	http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/intro_en.html http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/index_en.html
TEMPUS III KÖZÖSSÉGI PROGRAM	Felsőoktatási rendszerek fejlesztése	Felsőoktatási intézmények, civil szervezetek (NGO), cégek, vállalatok, állami hatóságok	A program időtartama: 2000-2006	http://www.euoldal.hu/kozossegi/kozossegi_tempusIII.php
CSELEKVŐ IFJÚSÁG PROGRAM	A fiatalok aktív polgárságának előmozdítása; <i>a fiatalok szolidaritásának fejlesztése; a fiatalok tevékenységeit és a civil társadalom ifjúsági szervezeteinek kapacitását támogató rendszerek minőségi fejlesztése; az ifjúságpolitika terén az európai együttműködés előmozdítása</i>	Fiatalok, fiatalok csoportjai, szociálpedagógusok, ifjúsági szervezetek és az ifjúságpolitika területén működő partnerek	A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/hu/com/2004/com2004_0471hu01.pdf

MEDIA 2007	Audiovizuális szektor fejlesztése (hozzaértés növelése, promóció)	Audiovizuális szektor szereplői, természetes személyek	A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/hu/com/2004/com2004_0470hu01.pdf
CIVIL PROTECTION	Katasztrófák elleni védekezés; közvélemény tudatformálása; jogvédelmi együttműködések koherenciájának növelése	Jogi személyek	A program időtartama: 1999-2006	http://europa.eu.int/comm/environment/civil/
MARCO POLO PROGRAM	A teherszállítványozási és logisztikai ipar fenntarthatóságának növelése	A teherszállítványozási szolgáltatói piac szereplői	A program időtartama: 2003-2010	http://europa.eu.int/comm/transport/marcopolo/index_en.htm
KÖZEGÉSZSÉGÜGYI KEREETPROGRAM	Különböző országok szakértői, szervezetei, intézményei közötti kapcsolatok, tapasztalatcsere bővítése (kiemelten a rák, AIDS, kábítószer-függőség elleni küzdelem és az egészségfejlesztés területén)	Intézmények, nem kormányzati szervezetek Előnyben részesülnek a minél több ország részvételével benyújtott projektek	A program időtartama: 2003-2008	http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11503b.htm http://www.euoldal.hu/kozossegi/kozegeszsegugy.php
DAPHNE II. KÖZÖSSÉGI PROGRAM	Allami és civil szervezetek együttműködése a gyermekek, fiatalkorúak és nők elleni erőszak ellen (információgyűjtési, tudatossági programok, tapasztalatcsere)	Releváns tevékenységet folytató köz- vagy nonprofit magánszervezetek és intézmények (helyi hatóságok, egyetemi tanszékek, kutatóintézetek)	A program időtartama: 2004-2008	http://europa.eu.int/comm/justice_home/funding/intro/funding_intro_en.htm

PROGRESS FOGLALKOZTATÁSI ÉS SZOCIÁLIS SZOLIDARITÁSI PROGRAM	Foglalkoztatás, szociális védelem és befogadás, munkakörülmények, hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem, nemek közötti egyenlőség területeken: helyzetfelmérés, programok végrehajtása, tudatosítás, hálózatosodás	Állami foglalkoztatásügyi szolgálatok; helyi és regionális hatóságok; szociális partnerek; EU-szinten szervezett civilszervezetek; egyetemek és kutatóintézetek; kiértékelő szakemberek; nemzeti statisztikai hivatalok; média	A program időtartama: 2007-2013	http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/hu/com/2004/com2004_0488hu01.pdf
TÁRSADALMI KIREKESZTETTSÉG ELLENI KÜZDELEM	Tagállamok kooperációja: összehasonlító elemzések, érdekegyeztetés, kommunikáció	Regionális és helyi hivatalok, szervezetek, kirekesztődés ellen küzdő szervezetek, szociális szolgáltatásokat nyújtó szervezetek, nem-állami szervezetek, felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek, a nemzeti statisztikai hivatalok, média, stb.	A program időtartama: 2002-2006	http://www.euoldal.hu/kozossegi/kozossegi_social.php
TESTVÉRVÁROSI KAPCSOLATOK	testvérvárosi kapcsolatok kialakítása, erősítése (1. csereprogramok, 2. szemináriumok)	1. helyi közösségek és testvérvárosi egyesületek 2. területi, nyilvános közösségek, föderációk, egyesületek		http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/towntwin/call_en.html

12. PARTNERSÉG, TÁRSADALMASÍTÁS

A regionális politika európai uniós elvei között szereplő partnerség végigkísérte jelen dokumentum készítésének lépéseit, egy előre megtervezett kommunikációs terv alapján biztosítva az oda-vissza történő információáramlást, melytől a Stratégia tartalma teljesebbé vált. A társadalmasítás fő célja és feladata, hogy a régiós szereplők megismerjék a stratégiát, tudásukkal, tapasztalataikkal hozzájáruljanak annak igényvezérelt konkretizálásához, s elfogadják, magukénak érezzék az elérendő közös célokat.

12.1 A partnerség formái

12.1.1 A Regionális Munkacsoport

A munka elkészítését a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács vezetése a Régió Regionális Munkacsoportjával közösen kezdeményezte. A munka folyamatában a Munkacsoporttal való kapcsolattartás, a tagok, illetve az őket delegáló szervezetek véleményének és meglátásainak beépítése volt az egyik legfontosabb tényező.

Regionális Munkacsoport ülések:

- 2004.10.13. A Regionális Munkacsoport határozattal fogadta el a munka megkezdését
- 2004.10.28. A helyzetelemzés munkarész kiindulási alapként való elfogadása
- 2004.11.19. A problémafa és a célfa kiindulási alapként való elfogadása
- 2004.12.10. A Stratégiai Terv munkaközi változatát a Regionális Munkacsoport elfogadta

Az ülések között is folyamatos kapcsolatot tartottunk a Munkacsoport tagjaival, és külön lehetőséget biztosítottunk számukra a munka részanyagaihoz való véleményalkotáshoz.

12.1.2 SWOT műhelytalálkozók

A statisztikai adatok és egyéb hozzáférhető információk feldolgozásán túl a helyzetelemzés elkészítése során figyelembe vettünk olyan tényezőket és információkat is, amelyek a fentiekén túlmutatnak, összetettebbek és a valós helyzetet jobban lefestik. Ennek megfelelően a SWOT-elemzéseket (témák: gazdasági állapot, környezeti, természeti állapot, közlekedés, humán erőforrás) tematikusan, moderált fókuszcsoporthoz hasonló módszerrel számos szakértő bevonásával készítettük el.

Az alábbiakban a SWOT műhelymunkákon résztvevő szakértőket tüntettük fel:

Gazdasági állapot téma, 2004.10.25. 9.00

Név	Intézmény
Benedek Zsolt	Budapest Főváros Önkormányzata, Főpolgármesteri Hivatal
Bujáki Gábor	Pest Megyei Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány
Dr. Sai-Halász Pál	PMDH tanácsadó
Hegedűs Andrea	Budapest-Közép-Dunavidék Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Hoffman Pál	Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány
Nagy Katalin	Kopint-Datorg Rt.
Rédei Mária	Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, ELTE
Susuk István	Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány
Szűcs Istvánné	Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara
Végh Miklós	Pest Megyei Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány

Környezeti, természeti állapot téma, 2004.10.25. 14.00

Név	Intézmény
Beliczay Erzsébet	Levegő Munkacsoport
Csanády R. András	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Farkas István	Magyar Természetvédők Szövetsége
Papp Katalin	Budapest Főváros Önkormányzata, Környezetvédelmi Ügyosztály
Sarkadi Péter	Greenfo.hu
Tahy Ágnes	Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság
Tóth Kornélia	SZIE, GATE Zöld Klub Egyesület
Vámosi Krisztián	Pest Megye Önkormányzata, Területfejlesztési és Környezetgazdálkodási Osztály

Közlekedés téma, 2004.10.27. 9.00

Név	Intézmény
Albert Gábor	KTI Kht.
Beliczay Erzsébet	Levegő Munkacsoport
Bíró Tamás	MÁV Rt., Budapesti Területi Képviselő
Fleischer Tamás	Magyar Tudományos Akadémia, Világgazdasági Kutatóintézet
Garádi István	Pest Megye Önkormányzata
Kovács Zoltán	BKV Rt.
Pej Kálmán	Tandem Mérnökiroda Kft.
Püspök István	PEMÁK Kht.
Rhorer Ádám	Közlekedés Kft.

Schmidt Ottó	UKIG, Hálózatfejlesztési Osztály
Simon Attila	UKIG, Hálózatfejlesztési Osztály
Skonda Ödön	Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, Légi Közlekedési Főosztály
Somodi Mária	Magyar Közlekedési Klub
Szálka Miklós	Pro Urbe Kft.
Tóvizi Csaba	Budapest Főváros Önkormányzata, Főpolgármesteri Hivatal
Volant András	Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, Vasúti Közlekedési Főosztály

Humán erőforrás téma, 2004.10.27. 14.00

Név	Intézmény
Bárkai Katalin	Pest Megyei Önkormányzat, Szociális, Gyermekvédelmi és Egészségügyi Főosztály
Bertalan Ildikó	Egészségügyi Minisztérium
Bordás Zsuzsanna	Budapest Főváros Önkormányzata, Főpolgármesteri Hivatal
Csapó Judit	Pest Megyei Önkormányzat, Oktatási, Művelődési és Turisztikai Főosztály
Dr. Bajka Gábor	Fővárosi Munkaügyi Központ
Forgács András	Oktatási Minisztérium
Gáspár Tünde	Budapest Főváros Önkormányzata, Főpolgármesteri Hivatal
Gerzsényi Ágnes	Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium
Gluscevic Linda	Pest Megyei Önkormányzat, Szociális, Gyermekvédelmi és Egészségügyi Főosztály
Gosztonyi Géza	Budapesti Szociális Forrásközpont
Herpainé Márkus Ágnes	Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet
Kelemen Balázs	Oktatási Minisztérium
Komka Norbert	FKFSZ Kht.
Lovasné Szemők Ildikó	Pest Megyei Munkaügyi Központ

12.1.3 Konzultációk, találkozók

A megfelelő szakmai háttér kiszélesítéséhez igénybe vettünk konzultációkat, találkozásokat kezdeményeztünk, ágazati szakértőkkel, térségi szakemberekkel, illetve résztvettünk a Régió jövőjével foglalkozó fórumokon és tájékoztató rendezvényeket szerveztünk:

- 2004.09.28. Az Európa Terv 2007-2013 készítésének várható feladatai a Középmagyarországi régióban (konzultáció a fővárosi kerületek képviselőivel).
- 2004.10.20. Tájékoztató az Európa Tervről (2007-2013) – NFT II. előkészítő Középmagyarországi Munkacsoport tevékenységéről (pest megyei önkormányzati konferencia).
- 2004.10.21. Konzultáció az UKIG-gal

- 2004.10.25. Konzultáció Hegedűs Andreával (Budapest-Közép-Dunavidék Regionális Idegenforgalmi Bizottság) – ezután folyamatos kapcsolattartás.
- 2004.11.02. Dinamikus település / Elhető környezet (Részvétel „Budapest és térségének jövőképe a II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan” című szakmai rendezvénysorozaton)
- 2004.11.03. Regionális tervezés gyakorlata és a területi folyamatok a központi régióban. (Műhelykonferencia - A Közép-magyarországi régió szociális helyzetelemzése és stratégiája a készülő (2007-2013) 2. Nemzeti Fejlesztési Tervhez.)
- 2004.11.16. Egészséges társadalom / Aktív társadalom (Részvétel „Budapest és térségének jövőképe a II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan” című szakmai rendezvénysorozaton)
- 2004.11.18. Részvétel Budapest készülő középtávú városfejlesztési programjának „Budapest gazdasági hatékonyságának elősegítése” tárgyú fejezetének szakmai vitáján
- 2004.11.23. Tájékoztató az Európa Tervről (2007-2013), a Második Nemzeti Fejlesztési Tervről (II. NFT) és a tervezésükhöz kapcsolódó regionális feladatokról (Pest Megyei Európai Integrációs Bizottság ülése).
- 2004.11.25. Regionális tervezés gyakorlata és a területi folyamatok a központi régióban. (Társadalmi vita – A Közép-magyarországi régió szociális helyzetelemzése és stratégiája a készülő (2007-2013) 2. Nemzeti Fejlesztési Tervhez.)
- 2004.11.25. Tájékoztató az Európa Tervről és a Közép-magyarországi régió készülő Stratégiai Tervéről. (Műhelymegbeszélés – “Fókuszban a jövőnk” az NFT 2007-2013-as tervei tükrében.)
- 2004.11.30. Dinamikus településrendszer (Társadalmi vita)
- 2004.12.01. Okos, művelt társadalom / Információs társadalom (humán rész) (Részvétel „Budapest és térségének jövőképe a II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan” című szakmai rendezvénysorozaton)
- 2004.12.01. Tájékoztatót tartottunk a fővárosi kerületek képviselőinek, bemutatva stratégiai akkori állását, eredményeit, majd megtárgyaltuk az észrevételeket, javaslatokat.
- 2004.12.14. Versenyképes gazdaság / Információs társadalom (technológia i rész) (Részvétel „Budapest és térségének jövőképe a II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan” című szakmai rendezvénysorozaton)
- 2004.12.17. A Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara Gazdasági Bizottságának mutattuk be a Stratégiát és beszéltük át a Kamara véleményét, javaslatait
- 2005.01.04. A kerületi önkormányzatok képviselőivel közösen a Stratégia előre megküldött munkaközi anyagát értékeltük egy rendezvény keretében
- 2005.01.12. Tájékoztató a Budapest VII. kerületi önkormányzat munkatársainak
- 2005.1.19.A Stratégia tájékoztatója a Közép-magyarországi régió Civil Fórumának alakuló ülésén
- 2005.02.14. „Készül az Európa Terv II. – Készüljünk Mi is” című konferencián önkormányzatok, kistérségek, civil, és szakmai szervezetek valamint helyi vállalkozásoknak mutattuk be a Stratégiát, az ezzel kapcsolatos lehetőségeket és teendőket.
- 2005.04.20. Regionális Fejlesztési Ügynökségek igazgatóinak franciaországi tanulmányútja keretében a Stratégia bemutatása
- 2005.04.06. Az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió és a Közép-magyarországi régió szociális és humán stratégiája regionális humán szakmai egyeztetető műhelymegbeszélése során a Stratégiában szereplő fejlesztési elképzelések bemutatása
- 2005.04.14. A Közép-Magyarországi Régió Stratégiai Tervének ismertetése a Pilisi KÖTET ülésén

- 2005.04.15. A Dél-Pest Megyei Önkormányzatok Területfejlesztési Társulása ülésén „Közép-magyarországi régió fejlesztési stratégiája – Lehetőségek és teendők” címmel tartottunk tájékoztató előadást
- 2005.07.19. OTK-OFK társadalmi egyeztetés keretében a Stratégia ismertetése
- 2005.09.06. A 2007-2013-es programozási időszak tervei, a Gyáli kistérség helyének, szerepének felvázolása (Gyál Önkormányzat)
- 2005.10.12. Közép-Magyarországi Regionális Stratégiai Terv ismertetése (Pest Megyei Kereskedelmi és Iparkamara)
- 2005.10.18. Programming and implementation of the 2007-2013 NSRF and of the Operational Programmes (OP) címmel tartott tájékoztató keretén belül a Stratégia bemutatása (Miniszterelnöki Hivatal)
- 2005.10.25. Gödöllői Kistérségi Koordinációs Értekezleten a Régió Stratégiájának ismertetése, az Operatív Program készítése, valamint az agglomerációt érintő tételek
- 2005.10.16. „Fejlesztünk vagy ügyintézőnk? Az operatív településfejlesztés és az EU-támogatások hatékony felhasználása” címmel tartott előadás keretében a Stratégia ismertetése (Magyar Urbanisztikai Társaság székháza)
- 2005.11.17. „A szociális és humán tartalmú műveletek helye az ágazati és a közép-magyarországi regionális tervezésben” című regionális szakmai fórum keretében a szociális és humán fejlesztési elképzeléseket tartalmazó művelettervekkel kapcsolatos tájékoztató
- 2005.11.18. „A Regionális Fejlesztési Ügynökség bemutatkozása és feladataik ismertetése, különös tekintettel a régiós-ágazati egyeztetésekre” című prezentációban sor került a Stratégia vázlatos bemutatására
- 2005.11.26. „Civilek a Kisduna mentén” konferencia keretén belül bemutattuk a Ráckevei kistérség részvételét a Közép Magyarországi Regionális Stratégia megvalósításában
- 2005.12.18. „A szociális és humán tartalmú intézkedések helye az ágazati és a közép-magyarországi regionális tervezésben” című regionális szakmai fórumon a Régió szociális és humán fejlesztési terveinek ismertetése
- 2006.02.23. Fejlesztési lehetőségek és források című konferencián a Stratégia bemutatása a Régió szereplőinek (polgármesterek, vállalkozások, civil szervezetek)
- 2006.02.21. A Stratégia főbb elemeinek ismertetése a hazánkba látogató EU delegáció tájékoztatására

12.1.4 Elektronikus, Internet alapú kommunikáció

A Pro Régió Ügynökség honlapján keresztül a Régió valamennyi szereplőjének lehetősége nyílt arra, hogy a készülő stratégia anyagaihoz hozzáférjen, illetve véleményének megírásával hozzájáruljon a dokumentum teljessé tételéhez.

Az aktualitások közt is elsőként megjelenő „[Készül a Régió 2007-2013-as Stratégiai Terve \(aktuális anyagok\)](#)” címen keresztül bárki hozzáférhetett a Regionális Munkacsoporttal kapcsolatos információk mellett a Munkacsoport által elfogadott munkarészekhez, illetve az elkészült e-hírlevelekhez (lásd alább).

A Stratégia készítésének folyamatáról folyamatosan, közvetlenül is tájékoztattuk a Régió fontosabb szereplőit, illetve egyéb olyan szervezeteket, amelyeket fontosnak tartottunk értesíteni a munka előrehaladásáról:

- Regionális Munkacsoport tagjai

- Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács tagjai és a bizottságainak tagjai, állandó meghívottjai
- Kistérségi társulások elnökei, menedzserek, megbízottak
- A Régió önkormányzatai
- Többi Regionális Fejlesztési Ügynökség igazgatója
- Médiák

A munka során összesen hat hírlevelet küldtünk ki a következő időpontokban és tartalommal (itt csak a tartalom főbb elemeit tüntettük fel):

1. E-hírlevél: 2004.10.21. Tartalom: A 2. Nemzeti Fejlesztési Terv megalapozásához a Nemzeti Fejlesztési Hivatal folyamatos szakmai hozzájárulást vár el a régióktól. Ezért úgy döntött a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács elnöke és a Regionális Munkacsoport vezetője, hogy 2004-ben el kell készíteni a Közép-magyarországi régió 2007-2013-as időszakra vonatkozó Stratégiai Tervét. A Regionális Munkacsoport megbízta a Pro Régió Ügynökséget a Stratégiai Terv elkészítésével. A második Nemzeti Fejlesztési Terv sűrű tervezési üteme miatt a Régió Stratégiai Tervének elkészítésére az Ügynökségnek 2 hónap áll rendelkezésére. Az RMCS vállalta az elkészülő részanyagok rövid határidővel történő véleményezését, és a delegáló szervezetein keresztül a készülő anyag társadalmasítását. A közép-magyarországi helyzetelemzés első változatát az RMCS a 2004. október 28-i ülésén tárgyalja.
2. E-hírlevél: 2004.11.16. Tartalom: Elkészült a **Közép-magyarországi régió Stratégiai Tervének (2007-2013) helyzetelemző munkarésze**, amelyet a Regionális Munkacsoport 2004. október 28-i ülésén megtárgyalt és a további munka kiindulási alapjául elfogadta. 2004. október 25-én és 27-én négy tematikus **SWOT műhelymegbeszélést** tartottunk a gazdaság, a természeti és épített környezet, a közlekedés és a társadalmi környezet - humán erőforrás témakörökben. A műhelymunkákat a brainstorming (ötletelés) módszerére alapoztuk, az adott témákban jártas szakértők bevonásával. A Munkacsoport tagjai a SWOT elemzések eredményeit 2004. november 5-én kapták meg véleményezés céljából. A **SWOT elemzés**, az abból származtatott „**problémafa**”, valamint a problémák alapján meghatározott **célstruktúra** a Regionális Munkacsoport 2004. november 19-i ülésén kerül megtárgyalásra
3. E-hírlevél: 2004.11.25. Tartalom: A Közép-magyarországi régió Regionális Munkacsoportja 2004. november 19-i ülésén a további munka kiindulási alapjául elfogadta a Stratégiai Terv legfrissebb változatát. Az ülésen megvitatásra került a Stratégiai Terv kiegészített helyzetelemző része, SWOT analízise, a problémafa és a célfa. Táblázatban került összegezésre, hogy eddig a tervezés mely fázisai valósultak meg és melyik az, amely még nem, illetve amelyen jelenleg is dolgozunk.
4. E-hírlevél: 2004.12.15. Tartalom: A Regionális Munkacsoport 2004.12.10.-i ülésén elfogadta a Stratégiai Tervet.
5. E-hírlevél: 2005.02. Tartalom: A munkaközi anyag véleményeztetéséről, a munka további menetéről
6. E-hírlevél: 2005.03. Tartalom: A Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács elfogadta a Stratégiai Tervet.

12.1.5 A Régió hírujsága

A Pro Régió Ügynökség rendszeresen megjelenő hírujságjának, a KaMeRá-nak a 2004. decemberi számában szintén hírt adtunk a Stratégiai Terv elkészítésének folyamatáról, a

nagyobb mérföldkövekről. Az újság nyomtatott formában jut el a Régió számos szereplőjéhez. A fentebb felsorolt szereplők nagy része is megkapja, rajtuk kívül pedig eljuttatjuk az NFH-nak és az MTRFH-nak, a többi minisztériumnak, a kormány különböző bizottságainak, a felsőoktatási intézményeknek, a kisebbségi önkormányzatoknak, kamaráknak, vállalkozásfejlesztési alapítványoknak, valamint a vállalati és a civil szféra egyes képviselőinek is.

12.2 A stratégiai terv munkaközi (2004. december 10-i) anyagára érkezett vélemények statisztikája

A Regionális Munkacsoport 2004. december 10-i ülésén elfogadta a Közép-magyarországi régió Stratégiai Terve (2007-2013) munkaközi anyagát és kezdeményezte annak régiós véleményeztetését. A Munkacsoport elnöke és alelnöke 2004. december 10-én kelt levelében kérte a Régió közigazgatási, önkormányzati, civil és felsőoktatási szereplőit, hogy véleményezzék a Stratégiai Tervet.

A 2005. január 15-i határidőre, illetve az azt követő három hétben negyvenegy írásos vélemény érkezett a Terv munkaközi anyagára. A Pro Régió Ügynökség munkatársai több tájékoztató fórumra, megbeszélésre (például kerületi tervezési találkozók, Civil Egyeztető Fórum) meghívást kaptak, ahol személyes konzultációkat folytattak.

Az írásban beérkezett vélemények, és a találkozók elhangzott észrevételek feldolgozását az Ügynökség elvégezte, ezek többsége tartalmazott megfontolandó javaslatokat, amelyek egy részét az Ügynökség beépítette a stratégiába (12. táblázat).

12. táblázat: a beérkezett vélemények statisztikája

400 véleménykérő levél (posta + e-mail)				
41 beérkezett írásos vélemény				
19 fővárosi (Fővárosi Önkormányzat + ügyosztályai + kerületek + Munkaügyi Központ)	15 megyei (települések, kistérségek, térségfejlesztési társulások)	3 kamarai	2 nemzeti parki	2 civil szervezet
252 javaslat összesen				
117 A stratégiába beépített javaslat				

12.2.1 Pro és kontra vélemények (szemelvények)

Az egy pontban szereplő vélemények ugyanazon véleményalkotótól származnak.

+	△
<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Tetszett, hogy egy magas színvonalú, tudományos igényű munka...” „A helyzetfelmérés alapos, reális jól tükrözi a valóságot, a tényleges helyzetet, az erősségeket, a gyengeségeket, a pozitív és negatív tendenciákat, ezzel ráirányítva a figyelmet a fejlesztendő területekre.” ▪ „A Stratégia készítői jól megalapozott elméleti tudással, körültekintő, sok oldalról, objektív adatokkal alátámasztott helyzetelemzéssel, a stratégiaalkotást jó csapatjátékkal oldották meg.” „Az anyag ebben a formájában is ígéretes.” ▪ „Az anyag átfogóan és precízen mutatja be a Régió jelenlegi helyzetét, komoly szakmai munkát takar. Pontos áttekintést ad a Régió legfontosabb kérdéseiről, jól választja ki a fejlesztendő területeket, amik tulajdonképpen leginkább befolyásolják az itt élők mindennapjait.” ▪ „A Közép-magyarországi régió 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozó stratégiai terve, melyet a Pro Régió munkatársai állítottak össze, remekbe szabott munka. Átfogó, teljes körű helyzetelemzést nyújt a Régióról. Nemcsak az aktuális állapotokat, a jól működő területeket mutatja be, hanem kitér azokra a lehetőségekre és veszélyekre is, amelyekre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közeljövőben ahhoz, hogy ne csak a Régió, hanem Magyarország is lépést tudjon tartani a környező országokkal, az Európai 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Az alkalmazott módszertan elvontan tudományos, butácskán elméletieskedő.” „Az elvont, kávéházi „tudományoskodásnak” nem véletlenül az lett az eredménye, hogy ez a Stratégiai Terv nemhogy megvalósításra, de még megvitatásra sem alkalmas. ...Ez a terv nem politikai szempontból, hanem szakmai szempontból semmitmondó, elfogadhatatlan és kivitelezhetetlen. ... Valószínű keveset kértek a Stratégiai Tervért a szerzők. S ahogy mondani szokták, „olcsó húsnak, híg a leve”. Röviden és tömören ezt újra meg kell csináltatni, de nem így és nem ezekkel a szakemberekkel, hanem olyanokkal, akik ehhez értenek.” ▪ „Az anyag nem eléggé konkrét, hiányoznak a markáns megfogalmazások, mind a felmérésnél, mind a javaslatoknál.” ▪ „A nehéz körülmények azonban nem adhatnak teljes mértékben felmentést az eredmény, a Stratégiai Terv munkaanyagának minőségi problémáira. A stratégia jelen formájában kevésbé alkalmas arra, hogy a Régió 2007-2013 közötti fejlesztései számára iránymutatást adjon, valamint, hogy megfelelő inputot jelentsen az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció számára.” ...„A helyzetértékelés meglehetősen statikus, viszonylag ritka a kritikai jellegű elemzés, amely a SWOT analízist elősegítette volna (és ekkor meglehetősen egyoldalúsággal

<p>Unió többi tagországával. A dolgozatot áttekintve nem találtunk olyan területet, melyet ne érintettek volna az Ügynökség szakemberei</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „Először is szeretnénk leszögezni – annak ellenére, hogy munkaközi változatról van szó – az anyag jól szerkesztett, logikus felépítésű, áttekinthető, első olvasatra is világosan felfogható.” ▪ „A készítők rendkívül részletes és alapos munkával járták körül az adott téma előzményeit, a feltérképezés során felmerülő ok-okozati összefüggéseket.” ▪ „A Régió 2007-2013-ra szóló stratégia tervét jó összeállításnak tartom, a benne foglaltak alapját képezhetik mindenekelőtt az európai uniós programokhoz való csatlakozásnak. Nyelvezete, szerkezete világos, egyszerű, éppen ezért könnyen érthető és áttekinthető.” ▪ „A Stratégiai Terv szerkezete áttekinthető, jól követhető. A szöveges helyzetelemzés főbb csomópontjainak meghatározása jó, a megállapítások kifejtése reális, részletes.” ▪ „A Stratégiai Terv munkaközi anyagát áttekintettük és véleményünk szerint az előkészítő tanulmány megfelel a korábbi üléseken kialakított koncepciónak. <p>Az általunk, illetve a munkacsoport tagjai által felvetett fontos kérdésköröket, szakmai szempontokat a munkaanyag megfelelően tartalmazza. Az előkészített koncepciót ennek alapján megfelelő alapnak tekintjük a további munkákhoz.”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „Társulásunk, amely Alsónémedi, Dunaharaszti, Soroksár és Taksony tömörülése, véleménye szerint a Közép-Magyarországi Régió Stratégiai Terve, a 2007-2013-as időszakra jól tükrözi a Régió problémáit és teljesíthető, reális célokat tűz ki eléérésre. A fenti állítást erősíti az a tény, hogy – a társulásunk nevében tartalmazott céllal 	<p>elsősorban a budapesti elemzések a kritikaiak, ld. turisztika)”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „Véleményem szerint az anyag aránytalanul keveset foglalkozik a jövővel, még ha csak munkaközi változatról is van szó.”
--	--

<p>egybeesően – a környezetvédelem erős hangsúlyt kapott az anyagban.”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „Örömmel tölt el, hogy az Önök Stratégiai Tervében foglalt, a településünket érintő fejlődési, fejlesztési irányok megegyeznek a mi elképzeléseinkkel, s így Gödöllő is tevékenyen közre fog tudni működni a stratégiai célkitűzések megvalósításának folyamatában, ezáltal pedig hozzájárul ahhoz, hogy a Közép-magyarországi régió valóban a Kárpát-medence egyik fő szervező erejét jelentő térséggé válhasson. <p>Munkájukhoz a továbbiakban is sok sikert kívánok!”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ „ nagy kedvvel és örömmel olvastam... jó lenne, ha ezek nem csak papíron maradnának meg, mint elképzelések és tervek.” ▪ „Kiválóan felépítettnek látszik a Stratégia Kommunikációs Terve!” 	
---	--

Összességében, sok hasznos és előremutató javaslat érkezett, amelyek átvezetésre kerültek az anyagban. Ugyanakkor számos olyan észrevétel is érkezett, amelyek települési, kerületi, kistérségi projektek, ötletek helyét keresik a Tervben, holott egy stratégiának ezek nem képezik a részét.

A konkrét fejlesztési területeket, projektjavaslatokat a Közép-magyarországi régió 2007-2013-As Operatív Programjának készítésekor lehet figyelembe venni.

13. KIVONAT AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉSBŐL

A közel másfélszáz oldalas, impozáns formai megjelenésű anyag értékelését az 1260/99. EC. rendelet szellemében végeztem, koncentrálna a stratégia logikai rendjének, külső és belső koherenciájának vizsgálatára. Már értékelésem elején rögzítem, hogy a stratégiai terv magas fokon megfelel az elvárt kritérium-teljesítési szint követelményeinek, kellő alapja a későbbi tervezési – korrekciós – egyeztetési fázisok munkálatainak.

Alább következő értékelő megjegyzéseimet – elkerülve a túlzott részletezést – két fő csoportba sorolom. Az elsőbe azok tartoznak, melyek a stratégia jelen állapotához kötődnek, míg a másodikban néhány olyan kérdést érintek, melyek a további munkálatok során esetleg hasznosíthatók lehetnek. Tehát:

1. Rendkívül fontosnak tartom hangsúlyozni annak jelentőségét, hogy a 2007-2013 közötti időszakra vonatkozó terv munkálatai már évekkel a működési intervallum kezdete előtt elkezdődtek. Az ebből fakadó biztonság-többlet bőven ellensúlyozza azt a gondot, hogy a szükségképpen jelentkező változtatási igényeket ki kell elégíteni. Ez a gond egyébként is viszonylagos: a terv 2007-ig nyitott, így a közben felmerülő javaslatok megvitathatók, a megalapozottaknak bizonyultak a terve beemelhető, az egyeztetések során elmerült súlypont-változtatási igények kielégíthetők.
2. Gondom van a tervezés bürokratizálódásával. Amennyire szükséges ugyanis az egységesség, az illeszthetőség, az egymásra építhetőség biztosítása bizonyos előírások révén, annyira hátrányos a tervezői, stratégia-alkotási fantázia gúzsba kötése a túl sok (tartalmat, logikai ívet, formát egyaránt érintő) kötelező kritérium által.
3. A stratégia alkotó-gárdája döntően eredményesen birkózott meg ezzel az ellentmondással: a szerkezeti ív megfelel az előírásoknak, ugyanakkor bizonyos hangsúly-eltolódások jelzik az egyediségre törekvést is. Azt hiszem, hogy a továbbiakban ebbe az irányba tovább kell lépni.
4. A stratégia tartalmilag – figyelembe véve, hogy a jövőben bőven van mód a kiegészítésekre, korrekciókra – alapvetően „rendben van”. Néhány területen a túlzottan Budapest-centrikusság homályban hagyja a Régió többi részének problémáit (például közlekedési rendszer).
5. A stratégia alkotói óriási információs bázison (annak esszenciáját mutatva be) végzik elemzéseiket. E bázis szakszerű használatának elismerése mellett, a nehézségek ismeretében is szükségesnek minősíthető az újabb források és adatok beépítése a nyitott időszakban.
6. Megelégedéssel nyugtázom, hogy az utóbbi években – elsősorban a gépies és tömeges használat következtében – súlyát veszítő SWOT-analízisnek nem a túlságosan elnagyolt generális változatát, hanem az ágazatok helyzetét részletesen bemutató, így a stratégia céljának jobban megfelelő ágazati variánsát használják a szerzők. A SWOT-analízisek „karbantartásának” ugyancsak fontos szerep juthat a „nyitott” időszakban.
7. A stratégia megformálása alakai szempontból közel tökéletes. Ez a megállapítás éppúgy vonatkozik az ábrák és táblázatok megjelenítésére, mint a műfajban üde kivételt jelentő élvezetes, magyaros stílusra.
8. A stratégia-alkotás alapvető komponense a társadalmassítás. Ebből a szempontból is csak üdvözölni lehet a kötet végén szereplő glosszáriumot, mely a laikusok számára is segíti a stratégiában foglaltak megértését, ezzel a társadalmi viták eredményességét.

FÜGGELÉK

Glosszárium

Gazdaság

Közösségi támogatási keret: Olyan dokumentum, amely tartalmazza az adott tervezési periódusra (például 2007-2013) vonatkozóan a Strukturális Alapok és a tagállam fejlesztési stratégiáit és prioritásait, azok sajátos céljait, az Alapok és más pénzügyi források hozzájárulását. Az okmány szerkezete a prioritásokhoz igazodik és egy vagy több operatív program formájában valósul meg. A közösségi támogatási keretet a Bizottság hagyja jóvá az érintett tagállammal egyetértésben azt követően, hogy a tagállam által benyújtott tervet értékelték.

Bruttó hazai termék (GDP - Gross Domestic Product): Az adott ország területén, az adott évben előállított, végső felhasználásra szánt javak hozzáadott összértéke, függetlenül a termelők állampolgárságától.

Kis- és középvállalkozás (KKV): A kis- és középvállalkozások (KKV-k) olyan vállalkozások, amelyek kevesebb, mint 250 személyt foglalkoztatnak, és amelyek éves forgalma nem haladja meg az 50 millió eurót és/vagy éves mérlegfőösszege nem haladja meg a 43 millió eurót.

A KKV-k kategóriáján belül a kisvállalkozások olyan vállalkozások, amelyek 50-nél kevesebb személyt foglalkoztatnak, és amelyeknek éves forgalma és/vagy éves mérlegfőösszege nem haladja meg a 10 millió eurót.

A KKV-k kategóriáján belül a mikrovállalkozások olyan vállalkozások, amelyek 10-nél kevesebb személyt foglalkoztatnak, és amelyeknek éves forgalma és/vagy éves mérlegfőösszege nem haladja meg a 2 millió eurót.

DSL: A DSL betűszó (Digital Subscriber Line - digitális előfizetői vonal) egy olyan új technológiát takar, amely a hagyományos telefonvonalat rendkívül gyors internetezésre alkalmas, nagy sáv szélességű digitális vonallá alakítja át.

Társadalmi környezet és humánerőforrás

Foglalkoztatott, aki az adott héten legalább egy órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy rendelkezett olyan munkahellyel, ahonnan átmenetileg (betegség, szabadság, szülési szabadság miatt) volt távol.

Munkanélküli, aki az adott héten nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt, a kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát, a kikérdezés időpontjában rendelkezésre állt, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha megfelelő állás kínálkozna számára, illetve már talált munkát, ahol 90 napon belül dolgozni kezd.

Regisztrált (nyilvántartott) munkanélküli: a munkaügyi központnál bejelentkezett álláskeresők közül az, aki munkaviszonnyal nem rendelkezik, nem nyugdíjas, nem tanuló, aki

foglalkoztatást elősegítő támogatásban (átképzés, közhasznú foglalkoztatás stb.) nem részesül; aki munkát, állást vagy önálló foglalkozást keres, tehát egy adódó állás elfogadására rendelkezésre áll.

Gazdaságilag aktívak: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttesen.

Munkanélküliségi ráta: a munkanélkülieknek a gazdaságilag aktívakhoz viszonyított aránya.

Gazdaságilag nem aktívak azok a személyek, akik nem sorolhatók be sem a foglalkoztatottak, sem a munkanélküliek csoportjába. Ide tartoznak többek között a tanulók, a nem dolgozó nyugdíjasok, a háztartásbeliek, az idénymunkások az idényen kívül, ha nem kerestek munkát, a gyermekgondozási ellátást igénybe vevők.

Foglalkoztatási arány: a foglalkoztatottaknak 15-74-éves népességhez viszonyított aránya.

Aktivitási arány: a gazdaságilag aktívak (a foglalkoztatottak és a munkanélküliek) együttes száma a 15-74-éves népesség százalékában.

GERD: a kutatás-fejlesztési ráfordítás GDP-hez mért átlagos aránya.

Települési és természeti környezet állapota

Alternatív energiaforrások: segítségükkel környezetkímélő módon állítható elő energia. Például szél-, víz-, napenergia, biodízel, biogáz stb.

Biológiai tisztítás (szennyvíz): A szennyvíz szerves anyagainak eltávolítása különböző mikroorganizmusok segítségével és levegőztetéssel.

Biotóp: természetes élőhely.

Emisszió: levegőterhelés: valamely anyag vagy energia levegőbe juttatása.

Felszín alatti víz: a terepfelszín alatt a földtani közeg telített zónájában (így különösen a földtani képződmények pórusaiban, hasadékaiban) elhelyezkedő víz.

Hulladékgyűjtő sziget (gyűjtősziget): a háztartásokban keletkező, hasznosításra alkalmas, különböző fajtájú, elkülönítetten gyűjtött, háztartási hulladék begyűjtésére szolgáló, lakóövezetben, közterületen kialakított, felügyelet nélküli, folyamatosan rendelkezésre álló begyűjtőhely, szabványosított edénnyel.

Hulladékgyűjtő udvar (hulladékudvar): az elkülönítetten (szelektíven) begyűjtendő települési szilárd, valamint a külön jogszabályban meghatározottak szerint a veszélyes hulladékok átvételére és az elszállításig elkülönített módon történő tárolására szolgáló, felügyelettel ellátott, zárt begyűjtőhely.

Környezetterhelés: valamely anyag vagy energia közvetlen vagy közvetett kibocsátása a környezetbe.

Közműolló: Az ivóvíz- és szennyvíz-ellátottság jellemzésének leggyakoribb eszköze, amelynek az egyik szára az ivóvízzel ellátott lakások számát, a másik a csatornahálózatba bekapcsolt lakások számát jelenti. Minél jobban elmarad a csatornázottság a vízvezetékes hálózattól, annál inkább nyílik a közműolló.

Légszennyezettség (immisszió): a levegőben a levegőterhelés (emisszió) hatására kialakult légszennyező anyag koncentrációja, beleértve a légszennyező anyag adott időtartam alatt felületekre történt kiülepedését.

Mechanikai tisztítás (szennyvíz): A szennyvíz különböző rácsozatú szűrőkön való átvezetése, melynek során a szennyvíz különböző frakciójú szilárd elemeit felfogják és eltávolítják a szennyvízből.

Monitoring (monitorozás): a környezet állapotának és állapotváltozásának figyelemmel kísérése, amely magában foglalja az észlelést, az adatok ismétlődő gyűjtését, ellenőrzését, feldolgozását, nyilvántartását, értékelését és továbbítását.

Monitoring rendszer: a környezeti elemek (víz, talaj, levegő) terhelésének, szennyezésének, állapotának (beleértve a szennyeződésterjedést is) és igénybevételének megismerésére, illetőleg az állapotváltozás nyomon követésére szolgáló mérő-, megfigyelő-, ellenőrző hálózat.

Települési szilárd hulladék: háztartási hulladék: az emberek mindennapi élete során a lakásokban, valamint a pihenés, üdülés céljára használt helyiségekben és a lakóházak közös használatú helyiségeiben és területein keletkező, valamint az intézményekben keletkező közterületi hulladék, közforgalmú és zöldterületen keletkező, háztartási hulladékhoz hasonló jellegű és összetételű hulladék, gazdasági vállalkozásoknál keletkező veszélyesnek nem minősülő szilárd hulladék.

Vízbázis: vízkivételi művek által hasznosításra igénybe vett, illetve arra kijelölt terület vagy felszín alatti térrész és az onnan kitermelhető vízkészlet.

Víziközmű: egy vagy több település közműves vízellátását (a víztermelést, az ehhez kapcsolódó vízbázisvédelmet, a vízkezelést, a tárolást, a vízszállítást, a vízelosztást) szolgáló, vagy a közműves szennyvízelvezetést, illetve -tisztítást szolgáló, egységes rendszert alkotó (szennyvizek összegyűjtését, elvezetését, tisztítását, a tisztított szennyvizek és szennyvíziszapok továbbvezetését, elhelyezését szolgáló műtárgyak összessége és azok kiegészítői, így például berendezései, tartozékai) műszaki létesítmény.

Vízmű: a település közműves ivóvízellátását szolgáló víztermelő, vízkezelő, -tároló, -elosztó létesítmények és berendezések összessége.

Közlekedés

Alternatív közlekedési módok: Az egyéni közlekedéstől (személygépkocsi) eltérő közlekedési módok (például: közösségi közlekedés, kerékpáros közlekedés).

Átbocsátó képesség: Azt fejezi ki, hogy egy út keresztmetszetében vagy kereszteződésén adott időegység alatt hány db egységgépjármű képes áthaladni.

BILK: Budapesti Intermodális Logisztikai Központ

Biztosító berendezés: A vasúti közlekedés biztonságát elősegítő eszközök és létesítmények, melyek részben, vagy teljesen automatizált rendszert alkotnak.

BKSZ: Budapesti Közlekedési Szövetség: A BKV Rt., a MÁV Rt., a Volánbusz Rt., valamint más közreműködő szervezetek által kialakított szövetség, mely a közös tarifarendszer kialakításával és más eszközökkel a közösségi közlekedésnek hatékonyság-növelését célozza.

B+R (Bike and Ride) parkoló: A kerékpáros közlekedés és a közösségi közlekedési eszközök közti átjárhatóságot biztosító, kerékpárok számára kialakított parkoló.

E/nap: Az egységgépjárműre átszámított forgalom mértékegysége: Az út keresztmetszetén időegység alatt áthaladó járművek mérőszáma (járműosztályonként átszámítási tényezők segítségével), személygépkocsi-egységben.

Elővárosi közlekedés: Egy térségi központ szerves kapcsolatokat ápol a környező településekkel (például: dolgozók ingázása). Ennek elősegítésére korszerű és gyors közösségi közlekedési rendszerek kialakítására is szükség van. E közlekedési kapcsolatokat nevezik elővárosi közlekedésnek.

Forgalomtechnikai eszköz: A forgalom zavartalan lefolyását, rendjét biztosító, az elérni kívánt forgalmi jellemzők megvalósulását segítő jelzések, eszközök (például: jelzőlámpa, fekvőrendőr).

Földvédelmi járulék: A termőföld nem mezőgazdasági célú hasznosítása esetén fizetendő egyszeri (a hasznosítás-váltáskor) járulék. Mértéke egyelőre olyan alacsony, hogy a várható haszon azt sokszorosan megtéríti.

Harántirányú kapcsolatok: Az ország közlekedési hálózata Budapest-központú, azaz centrális. A centrum felé vezető, sugárirányú elemek mellett azonban szükség van az ezeket összekötő elemekre is. Ezeket az összekötő elemeket nevezik haránt irányú kapcsolatoknak. Ez a modell természetesen kisebb léptékben is megfigyelhető.

Helsinki folyosó: Az Európai Unió nagymértékű közlekedési fejlesztéseit meghatározott területekre, útvonalakra koncentrálja. A fejlesztendő utak, vasutak, belvízi csatornák, kikötők és repülőterek alkotják a Transz Európai (közlekedési) Hálózatot, mely a csatlakozásunk előtti 15 tagországra vonatkozik. Ehhez csatlakoznak az Uniót Kelet-Európával összekötő ún. helsinki folyosók, melyek tehát az új tagországok kiemelten fejlesztendő útvonalait, irányait definiálják.

Intermodális csomópont/ központ/ pályaudvar: Olyan csomópont/ központ/ pályaudvar, mely a különböző közlekedési módok közt átszállási lehetőséget nyújt.

Jármű-kilométer teljesítmény: Egy adott járműosztály éves futásteljesítménye.

Kombinált szállítás: A szállítás nem csak egy módon (például: csak közúton vagy kizárólag vasúton) történik, hanem több közlekedési mód egymás utáni igénybe vételével jut el az áru a

rendeltetési helyére. Ezzel gazdaságilag és környezetileg is hatékonyabbá válhat az áruszállítás.

Kombiterminál: Feladata a tranzitforgalom korszerű műszaki háttérbázisának a biztosítása, a kombinált szállítással kapcsolatos tevékenységek alapvető helyszíne.

Kötött pályás közlekedési eszköz: Meghatározott pályán (például: sínen) haladó közlekedési eszközök (vasutak, kötélpályák, siklóvasutak).

Logisztika: A gyártás és tervezés köré csoportosuló tudományterület. Feladata igen komplex: hozzá tartozik a beszerzéstől a szállításig terjedő folyamatban az anyag-, energia- és információáramlás tervezése, szervezése, irányítása és ellenőrzése a szállításon, raktározáson, készletgazdálkodáson és a disztribúción keresztül.

Maradék-elv: A pénzeszközök elosztása során (például: állami költségvetés készítés) a kevésbé fontosnak ítélt finanszírozási területek nem annyi forrást kapnak, amennyire szükség lenne, hanem annyit, amennyi marad, miután a fontosabb területek már megkapták a számukra szükséges forrást.

Modal-split: A különböző közlekedési módok (például: közösségi közlekedés, légi közlekedés stb.) részaránya a teljes forgalom lebonyolításából.

P+R (Park and Ride) parkoló: A város centrumjától távolabb, közösségi közlekedési kapcsolattal kialakított, esetenként őrzött parkolók. A P+R parkolók célja, hogy a város centrumjába irányuló közúti forgalom egy része áttevődjön közösségi közlekedési rendszerekre, így csökken a torlódások kialakulásának veszélye és a környezetterhelés.

Ro-La (Rollende Landstrasse): gördülő országút: Közúti kamionok továbbítása speciális vasúti kocsikon. A kamionsofőrök kísérő kocsiban utaznak.

Ro-Ro (Roll on / Roll off): Közúti kamionok vagy konténerek továbbítása vízi úton, speciális hajók segítségével.

Szuburbanizáció: A városfejlődés azon szakasza, amelyre jellemző, hogy a lakosság a környező, környezetileg és társadalmilag vonzóbb településekre költözik, ugyanakkor napi aktivitásával továbbra is a városhoz kötődik (agglomeráció).

TEU: konténeregység (40 lábas konténer).

Tranzitforgalom: Átmenő forgalom. A forgalom csak áthalad egy adott településen, a célállomás egy másik település.

Stratégia

Prioritás: A prioritások azok a fő beavatkozási területek, amelyek hozzájárulnak a stratégia megvalósításához. Nem sorrendiséget jelentenek! A regionális fejlesztési programokban a prioritások száma általában 3-7 közötti. A prioritások a Régió egyedi jellemzőihez igazodnak, de gyakori a vállalkozás-fejlesztés, az emberi erőforrás-fejlesztés, az infrastruktúra-fejlesztés, stb.

Művelet: Olyan eszközt jelent, amelynek segítségével egy prioritást több éven keresztül megvalósítanak. Az művelet három típusa a direkt projekt-finanszírozás a pályázati alap és a globális támogatás (például kockázati tőkealap). Egy program általában 15-25 műveletet tartalmaz. Egy-egy műveleten belül több egymáshoz közeli támogatható tevékenység fogalmazható meg.

Indikátorok: A program megvalósítás sikerének mérésére szolgáló mutatószámok

Ex-ante értékelés: Előzetes értékelés egy külső szakértő, opponens véleménye a Stratégiai Tervről. Az opponens a Stratégiai Terv szerkezetét, a kidolgozás mélységét és pontosságát, a gondolatmenet következetességét és a belső logikát értékeli a szakmai tartalomtól függetlenül.

Strukturális Alapok: Az Európai Unió regionális politikájának megvalósítását szolgáló fejlesztési alapok. A strukturális Alapok közé tartozik az Európai Regionális Fejlesztési Alap, Európai Szociális Alap, 2007-ig az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap, illetve a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz.

Kohéziós Alap: 1993-ban létrehozott szolidaritási alap, amely az Unió legszegényebb tagállamaiban (ahol az egy főre jutó GDP nem éri el az uniós átlag 90%-át) nyújt pénzügyi támogatást 10 millió eurónál nagyobb költségű környezetvédelmi és közlekedési beruházásokhoz.

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA): olyan a Strukturális Alapokhoz tartozó pénzügyi alap, amely alapvetően a következő tevékenységeket támogatja:

- tagállamok és a régiók gazdaságszerkezetének modernizálása és diverzifikálása, amelynek során kiemelt figyelmet kap az innováció és a vállalkozás,
- alapvető infrastruktúrák bővítése és felújítása
- környezetvédelem, megújuló energiaforrások

Európai Szociális Alap (ESZA): olyan a Strukturális Alapokhoz tartozó pénzügyi alap, amely alapvetően a következő tevékenységeket támogatja:

- munkaerő-piaci intézmények, az oktatási és képzési rendszerek és a szociális és ellátó szolgáltatások minőségének és reakcióképességének javítása,
- az iskolai végzettségi szint javítása, szakképzettségnek a kereslethez való igazítása, a munkaerőpiac mindenki számára elérhetővé tétele,
- a közigazgatásnak a változásokhoz való alkalmazkodóképességének előmozdítása az adminisztratív kapacitás kiépítésével

A helyzetelemzéshez felhasznált dokumentumok jegyzéke

- Közép-magyarországi Régió Stratégiai Terve 2001-2006
- Közép-Magyarországi Régió Operatív Programja 2004-2006
- A Közép-Magyarországi Régió Strukturaterve, 2001
- A Közép-Magyarországi Régió Rekreáció Strukturaterve, 2002
- Budapest Városfejlesztési Konceptiója
- Budapest Középtávú Városfejlesztési Programja – Podmaniczky Program, 2005
- Pest Megyei területfejlesztési stratégia és operatív program 2003
- Pest megye I. Környezetvédelmi Program 2001-2003
- Pest megye II. Környezetvédelmi Program 2004-2008
- Pest Megye Statisztikai Évkönyve 2001, 2002
- 2005. évi LXIV. törvény a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről
- Budapest Főváros Környezetvédelmi Programja 2002. március
- Budapest Városfejlesztési Konceptió, Középtávú Városfejlesztési Program, A város és környéke térségi integrációjának fejlesztése, 2004
- Budapest Főváros Hulladékgazdálkodási Terve, 2004-2008
- Budapest és Környéke Agglomeráció Integrált Levegővédelmi Intézkedési Programja
- Budapest Közép-Dunavidéki régió Regionális Turisztikai Konceptió és Fejlesztési Program
- Budapest Főváros Turisztikai Stratégiája és 2010-ig szóló Fejlesztési Programja, a Budapest, mint márka marketingszempont érvényesítésével, 2004. december
- Budapest Városfejlesztési Konceptió, Középtávú Városfejlesztési Program, A fővárosi gazdaság hatékonyságának elősegítése 2004. október. Munkaközi anyag
- Budapest Statisztikai Évkönyve 2001, KSH
- Budapest Statisztikai Évkönyve 2002, KSH
- Budapest Statisztikai Évkönyve 2003, KSH
- Budapest Statisztikai Évkönyve 2004, KSH
- Pest megyei Területi Statisztikai Évkönyv 2003, KSH
- Pest megyei Területi Statisztikai Évkönyv 2004, KSH
- Pest megyei statisztikai tájékoztató 2003-2004, KSH
- Területi Statisztikai Évkönyv 2000, KSH
- Magyar Statisztikai Évkönyv 2003, KSH
- MTI Környezetvédelmi Hírlevelek
- Területi Információs Rendszer (TEIR)
- Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda honlapja és adatbázisa
- A Budapesti agglomerációra vonatkozó dokumentumok tartalomelemzése
- A Közép-magyarországi Régió Átfogó Közúthálózat-fejlesztési Konceptiója
- A Közép-magyarországi Régió Közlekedés-fejlesztésének Integrált Stratégiai Terve és Operatív Programja, Közlekedés Kft., 2003
- A Közép-magyarországi régió Szociális Helyzetelemzése. Budapesti Szociális Forrásközpont, 2004. október
- A BKV Rt.-nek a Közép-Magyarországi Régió 2007-2013 közötti fejlesztési stratégiájához készített kiemelt, regionális szintű projekt-javaslati, 2004
- A területi folyamatok alakulásáról és a területfejlesztési politika érvényesüléséről szóló országgyűlési jelentés, VÁTI Kht., 2004
- A vállalatvezetők véleménye az internetes értékesítésről, GKI Gazdaságkutató Rt., T-Mobile Magyarország Rt., Sun Microsystems Magyarország Kft. 2004. szeptember
- Fókuszban: a pénzügyi szektor, GKI Gazdaságkutató Rt., T-Mobile Magyarország Rt., Sun Microsystems Magyarország Kft. 2004. július

- Fókuszban: a turizmus, GKI Gazdaságkutató Rt., T-Mobile Magyarország Rt., Sun Microsystems Magyarország Kft. 2004. július
- Fókuszban: a kereskedelmi hálózatok és cégek, GKI Gazdaságkutató Rt., T-Mobile Magyarország Rt., Sun Microsystems Magyarország Kft. 2004. június
- Bruttó hazai termék 2002., KSH 2004
- Bruttó hazai termék területi megoszlása 2002-ben, KSH 2004
- Bruttó hazai termék 2003. Előzetes adatok II, KSH 2004
- Magyarország 2003., KSH 2004
- Magyar bevásárlóközpontok, hipermarketek 2003. KSH, Magyar Bevásárlóközpontok Szövetsége 2004.
- KSH, STATADAT rendszer, megyei adatok 1999, 2003.
- Budapesti statisztikai tájékoztató 2003-2004., KSH
- A kis- és középvállalkozás-fejlesztés hosszú távú stratégiája, Gazdasági és Közlekedési Minisztérium 2004. október
- Társadalmi helyzetkép 2003, Egészségi állapot, egészségügy, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 2004
- Budapesti statisztikai tájékoztató 2004. 2. szám, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2004. szeptember 13.
- Pest megyei statisztikai tájékoztató, 2004. 2. szám, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2004. szeptember 13.
- Nagy Csilla, Juhász Attila: Budapest lakosságának egészségi állapota 2002., ÁNTSZ Budapest Fővárosi Intézete Nem fertőzőbetegségek Epidemiológiai Osztálya
- Nem fertőző betegségek epidemiológiája 2003. évi jelentés, Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Pest Megyei Intézete
- Állami népegészségügyi szakellátás szakmai működése 2003., Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Pest Megyei Intézete
- Fővárosi Önkormányzat Egészségpolitikai Cselekvési Programja
- A Közép-magyarországi régió szociális helyzetelemzése, Munkaközi anyag, 2004. október, Budapesti Szociális Forrásközpont, Herpainé Márkus Ágnes, Kaló Róbert
- Kemény István – Janky Béla: A cigányok foglalkoztatottságáról és jövedelmi viszonyairól – a 2003. évi országos cigánykutatás alapján
- A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon – Magyar Szabadalmi Hivatal 2005

Internetes oldalak (letöltés dátuma: 2004. 10. 20.):

- www.bilk.hu (a Budapesti Intermodális Logisztikai Központ honlapja)
- www.bkv.hu (a BKV Rt. honlapja, és 2003. évi jelentése)
- www.kti.hu (a Közlekedéstudományi Intézet honlapja és adatbázisa)
- www.gkm.gov.hu (a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium honlapja)
- www.konkomp.hu (Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda)
- www.vati.hu/teir